



T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



Dilbilimi Anabilim Dalı
Dilbilimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKÇEDEKİ UZUN MESAFELİ ÇALKALAMA YAPILARININ İKİNCİ DİL
OLARAK EDİNİMİ**

Betül KARAKAŞ
ORCID: 0000-0002-9663-2541

Danışman
Doç. Dr. Sinan ÇAKIR
ORCID: 0000-0002-7741-3706

Konya – 2026





T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tez Jüri Üyeleri



Öğrencinin	Adı Soyadı	Betül KARAKAŞ
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Dilbilimi Ana Bilim Dalı / Dilbilimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Sinan ÇAKIR
	Tezin Adı	Türkçedeki Uzun Mesafeli Çalkalama Yapılarının İkinci Dil Olarak Edinimi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “Türkçedeki Uzun Mesafeli Çalkalama Yapılarının İkinci Dil Olarak Edinimi” başlıklı bu çalışma 08/06/2026 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler	
	Unvan	Adı ve Soyadı
1	Doç. Dr.	Sinan ÇAKIR (Danışman)
2	Dr. Öğr. Üyesi	Oktay ÇINAR
3	Dr. Öğr. Üyesi	Esra KÜÇÜKSAKARYA



T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü



Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Betül KARAKAŞ
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Dilbilimi Ana Bilim Dalı / Dilbilimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	Türkçedeki Uzun Mesafeli Çalkalama Yapılarının İkinci Dil Olarak Edinimi

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Betül KARAKAŞ

ÖN SÖZ

Bu tez çalışması, yalnızca akademik bir araştırmanın sonucu değil; aynı zamanda sabrın, emeğin ve uzun bir sürecin ürünüdür. Tüm bu süreç boyunca her anımda bana güç veren, desteğini hissettiren, varlığıyla bu süreci daha değerli hale getiren herkesin emeği benim için son derece kıymetlidir.

Lisans eğitimime başladığım günden bu yana, desteğini her daim bana hissettiren, bilgi ve tecrübelerini cömertçe benimle paylaşan ve akademik rehberliğiyle çalışmamın her aşamasına büyük katkı sağlayan çok değerli tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Sinan ÇAKIR'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Süreç boyunca gösterdiği sabır ve özveri için de ayrıca minnettarım. Tez jürimde yer alan Sayın Dr. Öğr. Üyesi Esra KÜÇÜKSAKARYA'ya çalışmamı titizlikle değerlendirerek yön gösterici katkılar sunduğu için; Sayın Dr. Öğr. Üyesi Oktay ÇINAR'a değerli görüşleriyle çalışmamın gelişmesine katkı sağladığı için teşekkürlerimi iletirim. Ayrıca, akademik yolculuğum boyunca ilgisini ve desteğini bana hissettiren Sayın Doç. Dr. Ayşe Eda GÜNDOĞDU'ya teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmamın veri toplama sürecinde imkanlarını benimle paylaşan İki Doğu İki Batı Derneği yönetimine, göstermiş oldukları ilgi, destek ve katkılardan dolayı teşekkürlerimi iletirim.

Doğru bildiğim yolda inançla elimden tuttukları için ve ihtiyaç duyduğum her an sırtımı yasladığım duvar oldukları için başta annem Mürüvvet KARAKAŞ ve babam Fatih KARAKAŞ olmak üzere varlığına her daim şükrettiğim tüm aileme teşekkürü bir borç bilirim. Sevgilerini ve desteklerini her daim yanımda hissettiğim, hayatın bana kazandırdığı güzel insanlara, Havva DEĞİRMİ, Emine Nur ŞEN ve Sabire SİVRİKAYA'ya dostluklarından ötürü gönülden teşekkür ederim. Her an yüzümde içten bir tebessüme sebep olan Kezban UZUNDERE'ye de samimi desteğinden ötürü ayrıca teşekkürlerimi iletmek isterim.

Geride bıraktığım bu süreç, bana emekle ve özveriyle üretmenin ve manevi desteğin ne kadar kıymetli olduğunu da öğretti. Sürecin başından sonuna kadar yanımda olan ve bu yolculuğu benim için daha anlamlı kılan herkese yeniden teşekkürlerimi sunar; bu çalışmanın yeni araştırmalara ilham olmasını ve katkı sağlamasını temenni ederim.

Betül KARAKAŞ

Haziran 2026

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
GRAFİK LİSTESİ.....	x
ÖZET	xi
ABSTRACT.....	xii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
1. Giriş.....	1
1.1 Araştırma Problemi.....	3
1.2 Araştırmanın Amacı.....	4
1.3 Araştırmanın Önemi.....	4
1.4 Sınırlılıklar.....	7
İKİNCİ BÖLÜM.....	9
2. Kuramsal Çerçeve.....	9
2.1 D1 ve D2 Ediniminde Evrensel Dilbilgisi.....	9
2.2 Erişilebilirlik Varsayımları.....	11
2.1.1 Erişimsizlik Varsayımı.....	11
2.1.2 Kısmi Erişim Varsayımı.....	11
2.1.3 Tam Erişim Varsayımı.....	11
2.1.4 Tam Aktarım/Kısmi Erişim Varsayımı.....	12
2.1.5 Aktarımızlılık/Tam Erişim Varsayımı.....	12
2.1.6 Tam Aktarım/Tam Erişim Varsayımı.....	12
2.1.7 Kısmi Aktarım/Tam Erişim Varsayımı.....	13
2.1.8 Kısmi Aktarım/Kısmi Erişim Varsayımı.....	13
2.2 Yorumlanabilirlik Varsayımı.....	13
2.3 Çalkalama ve Bilgi Yapısı.....	14
2.4 Ada Kısıtlamaları.....	16
2.4.1 Karmaşık BelÖ Kısıtlaması (İng. Complex NP Constraint – CNPC).....	17
2.4.2 Tümcesel Özne Kısıtlaması (İng. Sentential Subject Constraint – SSC).....	18
2.4.3 Eklenti Adası Kısıtlaması (İng. The Adjunct Island Constraint – AIC).....	19
2.4.4 Diğer Ada Kısıtlamaları.....	20
2.5 Yetinmecı Çizgi İçerisinde Tanıtılan Ada Kısıtlamaları.....	22
2.5.1 Evre Girişimsizlik Koşulu (İng. Phase Impenetrability Condition – PIC).....	22

2.5.2	Ölçütlü Donma İlkesi (İng. The Criterial Freezing Principle – CFP)	22
2.5.3	Geç Eklenti Varsayımı (İng. The Late Adjunction Hypothesis – LAH).....	23
2.6	Türk Dillerinde ve Arapçada Çalkalama ve Ada Kısıtlamaları	23
2.7	Alanyazın	24
2.7.1	Erişilebilirlik Varsayımlarına yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmalar	24
2.7.2	Yorumlanabilirlik Varsayımına yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmalar	43
2.7.3	Türkçede uzun mesafeli çalkalamaya yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmalar	46
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM		51
3.	Yöntem	51
3.1	Araştırma Modeli	51
3.2	Araştırma Soruları	52
3.3	Etik ve Bilimsel Sorumluluk Açısından Değerlendirme	52
3.4	Araştırmanın Deseni.....	52
3.5	Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	53
3.6	Veri Toplama Araçları	54
3.7	Verilerin Toplanması.....	59
3.8	Verilerin Çözümlemesi	59
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM		62
4.	Bulgular.....	62
4.1	Dilbilgisellik Değerlendirme Testi Bulguları.....	62
4.2	Boşluk Doldurma Testi Bulguları	85
4.3	Öz Denetimli Okuma Testi Bulguları	97
BEŞİNCİ BÖLÜM		114
5.	Tartışma, Sonuç ve Öneriler	114
5.1	Tartışma.....	114
5.2	Sonuç.....	121
5.3	Öneriler.....	123
KAYNAKÇA		124
EKLER.....		138

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. D2 gruplarında yer alan katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin dağılım tablosu	53
Tablo 2. Öz denetimli okuma testinde katılımcı gruplarının kısıtlama türlerine göre ortalama okuma süreleri	97
Tablo 3. Öz denetimli okuma testinde katılımcı gruplarının KBelÖK'e ilişkin ortalama okuma süreleri	102
Tablo 4. Öz denetimli okuma testinde katılımcı gruplarının TÖK'e ilişkin ortalama okuma süreleri	106
Tablo 5. Öz denetimli okuma testinde katılımcı gruplarının EAK'a ilişkin ortalama okuma süreleri	109

KISALTMALAR LİSTESİ

BelÖ: Belirleyici Öbeği

D1: Anadili

D2: İkinci Dil

EAK: Eklenti Adası Kısıtlaması

ED: Evrensel Dilbilgisi

EÖ: Eylem Öbeği

İÖ: İlgeç Öbeği

KBelÖK: Karmaşık BelÖ Kısıtlaması

MD: Mantıksal Düzlem

SD: Sesçil Düzlem

TATE: Tam Aktarım/Tam Erişim Varsayımı

TÖK: Tümcesel Özne Kısıtlaması

TümÖ: Tümleyici Öbeği

ZÖ: Zaman Öbeği

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1. Katılımcı gruplarının dilbilgisellik değerlendirme testinde kısıtlama türlerine göre genel puan dağılımı	62
Grafik 2. Katılımcı gruplarının dilbilgisellik değerlendirme testinde KBelÖK'te taşıma türlerine verdikleri ortalama puanlar	72
Grafik 3. Katılımcı gruplarının dilbilgisellik değerlendirme testinde TÖK'te taşıma türlerine verdikleri ortalama puanlar	76
Grafik 4. Katılımcı gruplarının dilbilgisellik değerlendirme testinde EAK'ta taşıma türlerine verdikleri ortalama puanlar	80
Grafik 5. Katılımcı gruplarının boşluk doldurma testinde KBelÖK'e verdikleri yanıtların dağılımı.....	85
Grafik 6. Katılımcı gruplarının boşluk doldurma testinde TÖK'e verdikleri yanıtların dağılımı	89
Grafik 7. Katılımcı gruplarının boşluk doldurma testinde EAK'a verdikleri yanıtların dağılımı	93

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Dilbilimi Ana Bilim Dalı
Dilbilimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

TÜRKÇEDEKİ UZUN MESAFELİ ÇALKALAMA YAPILARININ İKİNCİ DİL OLARAK EDİNİMİ

Betül KARAKAŞ

Bu çalışmanın temel amacı, Türkçedeki uzun mesafeli çalkalama yapılarının ikinci dil (D2) ediniminde nasıl temsil edildiğini, algılandığını ve işlendiğini ortaya koyarak D2 Türkçe ediniminin doğasına ilişkin açıklamalar sunmaktır. Bu doğrultuda çalışma, Karmaşık BelÖ Kısıtlaması (KBelÖK), Tümcesel Özne Kısıtlaması (TÖK) ve Eklenti Adası Kısıtlaması (EAK) bağlamında Türkçeyi D2 olarak edinen öğrencilerin dilbilgisellik yargılarını, üretim tercihlerini ve çevrimiçi işleme süreçlerini incelemektedir. Ayrıca farklı tipolojik özelliklere sahip anadili (D1) geçmişlerinin ada kısıtlamalarının edinimi, temsili ve işlenmesi üzerindeki etkisi değerlendirilmektedir. Elde edilen bulgular, Evrensel Dilbilgisi (ED), Tam Aktarım/Tam Erişim Varsayımı (TATE) ve Yorumlanabilirlik Varsayımı çerçevesinde yorumlanmaktadır.

Araştırmanın örneklem grubunu Türkçe D1 konuşucuları ile Türkçeyi D2 olarak öğrenen B2 düzeyindeki Arapça D1 ve Türk dilleri grubu konuşucuları oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak dilbilgisellik değerlendirme testi, boşluk doldurma testi ve öz denetimli okuma testi kullanılmıştır. Testlerde özne, tümleyici ve eklenti taşıma yapılarının yanı sıra taşıma içermeyen koşullara da yer verilmiştir. Elde edilen veriler betimleyici istatistikler, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve çoklu karşılaştırma testi (Tukey HSD) aracılığıyla çözümlenmiştir.

Araştırma bulguları, tüm grupların ada kısıtlaması ihlali içeren yapıların büyük bölümünü dilbilgisi dışı olarak değerlendirdiğini göstermiştir. Bununla birlikte Türkçe D1 grubunun hem dilbilgisellik değerlendirme testinde hem de öz denetimli okuma testinde D2 gruplarına kıyasla daha hedef dil benzeri performans sergilediği belirlenmiştir. Özellikle Arapça D1 grubunun bazı taşıma türlerinde ve ada kısıtlamalarında Türkçe D1 grubundan anlamlı biçimde farklılaştığı görülürken, Türk dilleri grubunun tipolojik yakınlığın etkisiyle bazı yapılarda Türkçe D1 grubuna daha yakın sonuçlar verdiği saptanmıştır. Öz denetimli okuma testi sonuçları, işleme maliyetinin en yüksek olduğu yapıların sırasıyla KBelÖK, TÖK ve EAK olduğunu ortaya koymuştur. Ada kısıtlaması ihlali içermeyen tümcelerde ise daha düşük okuma süreleri elde edilmiştir.

Sonuç olarak çalışma, ada kısıtlamalarının yalnızca soyut sözdizimsel ilkeler olarak değil, aynı zamanda çevrimiçi işleme süreçleriyle yakından ilişkili yapılar olarak değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Ayrıca bulgular, D2 Türkçe ediniminde sözdizimsel temsil ve işleme süreçlerinin D1 geçmişi ve tipolojik benzerlik doğrultusunda farklılaşabildiğini ortaya koyarak D2 ediniminin doğasına ilişkin açıklamalara ve ED temelli kuramsal yaklaşımlara psikodilbilimsel veriler aracılığıyla katkı sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Evrensel Dilbilgisi, D1 aktarımı, D2 edinimi, Ada kısıtlamaları, Uzun mesafeli çalkalama.

ABSTRACT

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Social Sciences
Department of Linguistics
Department of Linguistics
Master Thesis

L2 ACQUISITION OF THE LONG DISTANCE SCRAMBLING STRUCTURES IN TURKISH

Betül KARAKAŞ

The primary aim of this study is to provide insights into the nature of Turkish as a second language (L2) acquisition by investigating how long-distance scrambling structures are represented, perceived, and processed in L2 Turkish. Within this framework, the study examines the grammaticality judgments, production preferences, and online processing of L2 learners of Turkish with respect to the Complex NP Constraint (CNPC), the Sentential Subject Constraint (SSC), and the Adjunct Island Constraint (AIC). In addition, the effects of first language (L1) background and typological similarity on the acquisition, representation, and processing of island constraints are explored. The findings are interpreted within the frameworks of Universal Grammar (UG), the Full Transfer/Full Access Hypothesis (FTFA), and the Interpretability Hypothesis.

The sample of the study consists of native speakers of Turkish and B2-level learners of Turkish as an L2 whose first languages belong to Arabic and Turkic language groups. The data collection instruments include a grammaticality judgment test, a gap-filling test, and a self-paced reading test. The tests involve subject, complement, and adjunct extraction structures as well as non-movement conditions. The data were analyzed using descriptive statistics, one-way analysis of variance (ANOVA), and Tukey HSD multiple comparison tests.

The findings revealed that all groups generally evaluated structures involving island constraint violations as ungrammatical. However, the Turkish L1 group demonstrated more target-like performance than the L2 groups in both grammaticality judgments and online processing measures. In particular, the Arabic L1 group differed significantly from the Turkish L1 group in certain extraction types and island constraints, whereas the Turkic language group displayed results closer to those of the Turkish L1 group in some structures, likely due to typological similarity. The results of the self-paced reading test showed that the structures associated with the highest processing cost were, respectively, CNPC, SSC, and AIC constructions. Sentences without island constraint violations yielded lower reading times.

The findings suggest that island constraints should be considered not only as abstract syntactic principles but also as structures closely related to online processing mechanisms. Furthermore, the study demonstrates that syntactic representation and processing in L2 Turkish acquisition may vary according to L1 background and typological similarity. In this respect, the study contributes to our understanding of the nature of L2 acquisition while providing psycholinguistic evidence relevant to UG-based approaches.

Keywords: Universal Grammar, L1 transfer, L2 acquisition, Island constraints, Long distance scrambling.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Giriş

Üretici Dilbilgisi dil edinimi sürecine evrensel ve sistematik bir bakış açısı kazandırmaktadır ve kuram içerisinde anadili (bundan sonra D1) edinimi insan zihninde doğuştan gelen bir dil edinme mekanizması ile açıklanmaktadır. Söz konusu mekanizma Evrensel Dilbilgisine (bundan sonra ED) işaret etmektedir. İnsanların dilin matematiksel ve sistematik işleyişine ilişkin içkin bir bilgiye doğuştan sahip oldukları ve dünyaya geldikleri andan itibaren bu bilgiyi kullandıkları, ayrıca maruz kaldıkları sınırlı dilsel veri ile sınırsız üretim gerçekleştirebilme kapasitesine sahip oldukları görüşü, yaklaşımın evrensel yönünü oluşturmaktadır. Bu doğrultuda ED'nin ikinci dil (bundan sonra D2) ediniminde de mevcut olup olmadığı, D2 ediniminde de benzer süreçlerden geçilip geçilmediği ve ED'ye erişim sağlanıp sağlanmadığı alanyazında tartışılmakta ve Erişilebilirlik Varsayımları ile açıklanmaktadır. Söz konusu varsayımlar D1'in ve D2'nin parametrik özelliklerinin farklılaşması durumunda ED'ye erişimin ne düzeyde olacağına odaklanmaktadır. Bu bağlamda diller arası parametrik değerlerin belirlenmesinde rol oynayan yorumlanabilir ve yorumlanamaz özellikler dikkat çekmektedir. Bu özelliklerin yalnızca kritik dönemde erişilebilir olduğu görüşüne dayanan Yorumlanabilirlik Varsayımı, kritik dönemde seçilmeyen yorumlanamaz özelliklerin ikinci dil edinimi için erişilemez olacağı iddiasını benimsemektedir (Tsimpli, 2003; Hawkins, 2005; Hawkins ve Hattori, 2006; Tsimpli ve Dimitrakopoulou, 2007; Tsimpli ve Mastropavlou, 2007 vd.).

D2 edinimine ilişkin güncel varsayımların ve bu varsayımlardan hareketle gerçekleştirilen çalışmaların temelinde uyaran yoksulluğu (*İng. poverty of stimulus*) yer almaktadır. Tıpkı D1 ediniminde olduğu gibi, D2 ediniminde de bireyin dilsel kanıtlara ihtiyacı vardır ve bu noktada, yeterli girdiye maruz kalmasa da hedef dilde muhtemel tümce yapılarını üretme veya dilbilgiselliğine karar verme becerisini kazandığından, D2'de doğrudan öğrenemeyeceği konular hakkında bilgi sahibi olabileceğinden söz edilebilir. Bu durum D2'de uyaran yoksulluğuna yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmalara zemin hazırlar. D2'de uzun mesafeli yerel olmayan çalkalama işlemlerinde gözlemlenen ada kısıtlamaları da uyaran yoksulluğu bağlamında çalışma nesnesi yapılabilecek bir başlıktır.

Alanyazında yer alan ilk çalışmalarda (Ross, 1967; Saito, 1985; Mahajan, 1990; Hoffman, 1995; Karimi, 2003; Miyagawa, 2003, 2005; Kornfilt, 2005; Sabel ve Saito, 2005 vd.) serbest sözcük dizilişi olarak tanımlanan çalkalama terimi sözcüksel unsurların taşınmasını içermektedir. Söz konusu çalışmalarda taşımaların isteğe bağlı veya zorunlu biçimde gerçekleştirilebileceği savunulsa da güncel çalışmalar (Chomsky, 1995, 2000; Bošković ve

Takahashi, 1998; Miyagawa, 2001, 2003, 2005; Karimi, 2005; Kornfilt, 2005; İşsever, 2008; Akan, 2009; Özsoy, 2009 vd.) taşımaların sözdizimsel gereksinimlerle motive edilen zorunlu işlemler olduğunu ortaya koymaktadır. Sözdizim içerisinde ilk kez Ross (1967) tarafından tanıtılan bu terim, alanyazında birçok farklı araştırmacı tarafından farklı dillerdeki görünüşleri kapsamında ele alınmaktadır. Çalkalamayı seçimlik bir işlem olarak değerlendiren araştırmacıların (Saito, 1985, 2006; Hoop, 2003) aksine kimi araştırmacılar (Chomsky, 1995, 2000; Bošković ve Takahashi, 1998; Miyagawa, 2001, 2003, 2005; Karimi, 2005; Kornfilt, 2005; İşsever, 2008; Akan, 2009; Özsoy, 2009 vd.) çalkalamanın sözdizimsel gereksinimler sonucu gerçekleştirilen zorunlu bir kural olduğunu savunmaktadır. Chomsky'nin (1995, 2000) ortaya attığı Yetinmeci Çizgi içerisinde yer alan bu kurala göre, taşımalar tümcenin üretimi sürecinde mantıksal düzlemde yorumlanamaz özelliklerin silinmesiyle motive edilmektedir. Dolayısıyla her taşıma hareketinin bir sebebi, bir motivasyonu olmak zorundadır; hiçbir öge isteğe bağlı biçimde taşımaya maruz kalmamaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda taşıma olgusunun özellik silme motivasyonuna sahip olduğu anlaşılmaktadır ve bu kapsamda üyelerin bir baş konumdan diğer bir baş konuma yerel biçimde taşınmasını içeren A-çalkalamalardan ve ne-unsurlarının taşınmasını ve çalkalanmış yapıları içeren A'-çalkalamalardan söz edilmektedir. Başka bir deyişle çalkalama işlemi bir tümcecik içerisinde kısa mesafeli, yerel biçimde gerçekleştirilebileceği gibi, bir yan tümcecikten ana tümceciğe doğru uzun mesafeli biçimde de olabilmektedir. Çalkalama işlemi belirli ada kısıtlamalarına takılabilmekte, dolayısıyla birtakım yerellik etkilerine maruz kalabilmektedir. Diğer bir ifadeyle, uzun mesafeli çalkalamalar sonucu ortaya çıkan tümcenin dilbilgiselliği yerellik etkilerine maruz kalma durumu ile ilişkilidir. Yerellik etkilerini ve bu etkilere sebep olan ada kısıtlamalarını tanımlamanın ve ne türden unsurların taşınma girişimlerinde hangi ada kısıtlamalarının ihlal edildiğinin ortaya koyulması önem göstermektedir. Bu kapsamda alanyazında ada kısıtlamaları farklı araştırmacılar tarafından tanıtılmış ve geliştirilmiştir. İlk olarak Ross (1967) tarafından beş farklı ada kısıtlaması önerilmiş, devamında Kiparsky & Kiparsky (1970), Chomsky (1973), Ross (1984) ve Schafer (1995) gibi araştırmacılar tarafından bir dizi ada kısıtlaması daha ortaya atılmıştır. Chomsky'nin (1995) Yetinmeci Çizgiyi tanıtması ile beraber söz konusu ada kısıtlamalarının da güncellenmesi gerekmiş, sonuçta ada kısıtlamaları güncel ve farklı başlıklar altında yeniden ele alınmıştır. Serbest sözcük dizilişine sahip bir dil olan Türkçede de çalkalanmış yapılara sıklıkla rastlanmakta, bu da ada kısıtlamalarının Türkçedeki durumlarını bir çalışma nesnesi haline getirmektedir. Çalkalama işlemi yorumlanamaz özelliklerin silinmesiyle motive edildiğinden, yorumlanamaz özelliklerin bulunmadığı ve dolayısıyla taşımaların da zorunlu olmadığı dillerde bu işlem gerçekleştirilememektedir.

Bu kapsamda Türkçeyi D2 olarak edinen ve D1'lerinde çalkalama özellikleri bakımından Türkçeden farklılaşan öğrencilerin, uzun mesafeli çalkalama yapıları ile ada kısıtlamalarını nasıl temsil ettiklerinin, algıladıklarının ve işlemediklerinin önemli bir araştırma konusu olduğu düşünülmektedir. Bu yapıların ediniminde D1 geçmişinin ne ölçüde etkili olduğu ve öğrencilerin hedef dile özgü sözdizimsel özelliklere yönelik ne tür temsil ve işleme stratejileri geliştirdikleri, D2 ediniminin doğasına ilişkin açıklamalar sunabilmektedir. Mevcut çalışmada, Türkçeyi D2 olarak edinen uluslararası öğrencilerin Türkçedeki uzun mesafeli çalkalama yapılarına ve ada kısıtlamalarına ilişkin bilgi, farkındalık, üretim ve işleme süreçlerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, farklı tipolojik özelliklere sahip D1 geçmişlerinden gelen öğrencilerin söz konusu yapılara yönelik dilbilgisellik yargıları, üretim tercihleri ve çevrimiçi işleme performansları incelenmektedir. Elde edilen bulgular ise Erişilebilirlik Varsayımları ve Yorumlanabilirlik Varsayımı başta olmak üzere D2 edinimini açıklamaya yönelik kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde değerlendirilmektedir.

1.1 Araştırma Problemi

Alanyazında kimi araştırmacılar tarafından yorumlanamaz özelliklerin yalnızca D1 ediniminde kritik dönem boyunca erişilebilir olduğu, D2 edinimi sürecinde ise bu özelliklere erişimin mümkün olmadığı ve dolayısıyla edinilemeyeceği ileri sürülmektedir. Bu görüş Yorumlanabilirlik Varsayımına karşılık gelmektedir (Tsimpli, 2003; Hawkins, 2005; Hawkins ve Hattori, 2006; Tsimpli ve Dimitrakopoulou, 2007; Tsimpli ve Mastropavlou, 2007 vd.). Bu bağlamda, yorumlanamaz özelliklerin silinmesiyle ilişkilendirilen çalkalama olgusu, D2 ediniminde sözdizimsel temsil ve işleme süreçlerini incelemek açısından önemli bir araştırma alanı oluşturmaktadır. Bu nedenle mevcut çalışmada Türkçeyi hem D1 hem de D2 olarak edinen örneklem grupları tercih edilmiş ve uzun mesafeli çalkalama yapılarının farklı dil geçmişlerine sahip öğrenciler tarafından nasıl temsil edildiği ve işlendiği araştırılmıştır.

Türkçe, esnek sözcük dizilişine sahip bir dil olup iletilmek istenen bilginin yapısına bağlı olarak sözcük sırasının yeniden düzenlenmesine ve tümce içi çalkalama işlemlerine olanak tanımaktadır. Bununla birlikte, uzun mesafeli çalkalama işlemlerinin belirli ada kısıtlamalarını ihlal ettiği durumlarda yerellik etkileri ortaya çıkabilmekte ve oluşan yapılar dilbilgisi dışı olarak değerlendirilebilmektedir. Bu nedenle, D1'lerinde Türkçedekinden farklı çalkalama özelliklerine sahip öğrencilerin, uzun mesafeli çalkalama ve ada kısıtlamalarına ilişkin nasıl bir temsil geliştirdikleri, bu yapıları nasıl değerlendirdikleri ve işlemedikleri D2 Türkçe ediniminin doğasını anlamak açısından önem taşımaktadır. Özellikle uyaran yoksulluğu

bağlamında, öğrencilerin doğrudan öğretim veya açık dilsel kanıt olmaksızın yerellik etkilerine ne ölçüde duyarlılık geliştirebildiklerinin ortaya konulması önem göstermektedir.

Bu bilgilerden hareketle, mevcut çalışma Türkçedeki uzun mesafeli tümce başı çalkalamalarda gözlemlenen yerellik etkilerinin D1 ve D2 konuşucuları tarafından nasıl temsil edildiğini, değerlendirildiğini ve işlendiğini incelemektedir. Bu doğrultuda Türkçeyi D1 ve D2 olarak edinen bireylerin söz konusu yapılarla ilişkin dilbilgisellik yargıları, üretim tercihleri ve çevrimiçi işleme performansları karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Elde edilen bulguların, D2 Türkçe ediniminde ada kısıtlamalarının ve yerellik etkilerinin doğasına ilişkin açıklamalar sunmasının yanı sıra, Yorumlanabilirlik Varsayımı başta olmak üzere D2 edinimini açıklamaya yönelik kuramsal yaklaşımların değerlendirilmesine de katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, Türkçede yan tümceciğten ana tümceciğin başına gerçekleştirilen uzun mesafeli çalkalama yapılarının ikinci dil ediniminde nasıl temsil edildiğini, algılandığını ve işlediğini ortaya koyarak D2 Türkçe ediniminin doğasına ilişkin açıklamalar sunmaktır. Bu doğrultuda, Türkçeyi D1 ve D2 olarak edinen bireylerin Karmaşık BelÖ Kısıtlaması (bundan sonra KBelÖK), Tümcesel Özne Kısıtlaması (bundan sonra TÖK) ve Eklenti Adası Kısıtlamasına (bundan sonra EAK) yönelik dilbilgisellik yargıları, üretim tercihleri ve çevrimiçi işleme süreçleri incelenmektedir. Ayrıca farklı dil geçmişlerine sahip D2 öğrencilerinin ada kısıtlamalarına karşı geliştirdikleri sözdizimsel temsil ve işleme stratejilerinin belirlenmesi, en fazla güçlük yaşanan kısıtlama türünün ortaya konulması ve anadilinin D2 edinim sürecindeki etkisinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada elde edilen bulgular, Yorumlanabilirlik Varsayımı başta olmak üzere D2 edinimini açıklamaya yönelik kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde değerlendirilerek bu yaklaşımların açıklayıcı olma düzeyleri tartışılmaktadır.

1.3 Araştırmanın Önemi

Mevcut çalışma, Türkçedeki uzun mesafeli çalkalama yapılarının D1 ve D2 edinimindeki görünümünü karşılaştırmalı olarak inceleyerek, ada kısıtlamalarının farklı dil geçmişlerine sahip öğrenciler tarafından nasıl temsil edildiğine, değerlendirildiğine ve işlendiğine ilişkin açıklamalar sunmayı amaçlamaktadır.

Alanyazında D2 ediniminde D1 aktarımının ve ED'ye erişimin ne düzeyde olduğunu belirlemeye yönelik gerçekleştirilen çalışmaların güncelliğini koruduğu gözlemlenmiştir

(Clahsen, 1988; Clahsen & Muysken, 1989; Hawkins & Chan, 1997; Aydın, 1998; Gürel, 2002; Conradie, 2005; Hopp, 2005; Kong, 2005; Montrul vd., 2006; Aldwayan, 2008; Judy vd., 2008; Özçelik, 2009; El-Nabih, 2010; Köylü, 2010; Rogers, 2010; Bond, 2011; Correa, 2011; Gabriele vd., 2011; Krause, 2011; Aleman Banon, 2012; Jiang, 2012; E. H. Lee, 2012; Lopez Prego, 2012; Martoccio, 2012; Rengifo, 2012; Yangklang, 2012; Yavuz, 2012; El-Ghazoly, 2013; Rodriguez, 2013; Tucker, 2013; Zheng, 2013; Alsowiliem, 2014; Çakır, 2014; M. K. T. Lee, 2014; Aldosari, 2015; Çalışır Zenci, 2015; Klassen, 2015; Okuma, 2015; Klassen, 2015; Al-Jadani, 2016; Ranjan, 2016; He, 2017; Vogel, 2017; Yi, 2018; Chen, 2019; Chang, 2022; Yao, 2022; Cherici, 2024; Mauffray, 2024; Vazquez, 2024). Mevcut çalışmalar farklı araştırma sorularıyla D2 ediniminde ED'ye erişimin düzeyini saptamaya çalışmışlar ve çok azı Erişimsizlik Varsayımını (Clahsen, 1988; Clahsen & Muysken, 1989) ve Kısmi Erişim Varsayımını (Hawkins & Chan, 1997; Kong, 2005; Mauffray, 2024) destekleyen bulgular elde etmiştir. Bununla birlikte çalışmaların büyük bir bölümünde (Aydın, 1998; Gürel, 2002; Conradie, 2005; Hopp, 2005; Montrul vd., 2006; Aldwayan, 2008; Judy vd., 2008; Özçelik, 2009; El-Nabih, 2010; Köylü, 2010; Rogers, 2010; Bond, 2011; Correa, 2011; Gabriele vd., 2011; Krause, 2011; Aleman Banon, 2012; Jiang, 2012; E. H. Lee, 2012; Lopez Prego, 2012; Martoccio, 2012; Rengifo, 2012; Yangklang, 2012; Yavuz, 2012; El-Ghazoly, 2013; Rodriguez, 2013; Tucker, 2013; Zheng, 2013; Alsowiliem, 2014; M. K. T. Lee, 2014; Tıpkova, 2014; Aldosari, 2015; Çalışır Zenci, 2015; Klassen, 2015; Okuma, 2015; Al-Jadani, 2016; Ranjan, 2016; He, 2017; Vogel, 2017; Yi, 2018; Chen, 2019; Chang, 2022; Yao, 2022; Cherici, 2024; Vazquez, 2024) Tam Erişim Varsayımı ve Tam Aktarım/Tam Erişim Varsayımını (bundan sonra TATE) destekler nitelikte bulgulara ulaşıldığından söz edilebilir. Bunlara ek olarak alanyazında Erişilebilirlik Varsayımı içerisinde üretilen ve D2 edinimi sürecinde yorumlanamaz özelliklere erişilebilirliğin sınırlı olduğunu ifade eden Yorumlanabilirlik Varsayımını sınamaya yönelik de sınırlı sayıda çalışma yer aldığı gözlemlenmiştir (White, 1988; Johnson & Newport, 1989; Hawkins, 2005; Hawkins & Hattori, 2006; Al-Thubaiti, 2007; Tsimpli & Dimitrakopoulou, 2007; Prentza & Tsimpli, 2013; Çakır, 2014, 2016; Leal vd., 2016; Dogaru, 2021; Solaimani vd., 2024). Bu çalışmaların bir kısmında Yorumlanabilirlik Varsayımının iddialarını destekler nitelikte sonuçlar elde edilmişken (Johnson & Newport, 1989; Hawkins, 2005; Hawkins & Hattori, 2006; Al-Thubaiti, 2007; Tsimpli & Dimitrakopoulou, 2007; Prentza & Tsimpli, 2013; Dogaru, 2021), bir kısmında ise bu iddialarla çelişen bulgular ortaya konmuştur (White, 1988; Çakır, 2014, 2016; Leal vd., 2016; Solaimani vd., 2024). Dolayısıyla mevcut varsayımın farklı araştırma soruları kapsamında sınanmasının, iddiaların geçerliliği açısından önemli olduğu söylenebilir. Bu bağlamda mevcut çalışmanın D2

olarak Türkçede uzun mesafeli çalkalama yapıları aracılığıyla D2’de ED’ye erişim düzeyini saptamayı ve Yorumlanabilirlik Varsayımı çerçevesinde bir açıklama getirmeyi amaçlaması bakımından alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Alanyazında Türkçedeki uzun mesafeli çalkalama olgusuna yönelik çalışmaların kısıtlı olduğu gözlemlenmiştir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde hem tümce başı hem de tümce sonu konuma doğru gerçekleştirilen çalkalamaların ele alındığı, kimi çalışmalarda ise karşılaştırmalı biçimde sorgulandığı görülmüştür. Bu çalışma kapsamında değerlendirildiğinde, tümce başı çalkalamalara ilişkin gerçekleştirilen çalışmaların (Özsoy, 1996, 2009; Aygen, 2003; Kornfilt, 2005; Çakır, 2020) genellikle ne-unsurlarının çalkalanmasında gözlemlenen yerellik etkilerine, eylem önu ve eylem sonu çalkalamalarının karşılaştırılmasına, yan tümceciğten ana tümceciğ başına yapılan çalkalamalar ile kural dışı durum yüklenmiş yapılardan ana tümceciğ başına yapılan çalkalamaların karşılıklı değerlendirilmesine ve tümce başına uzun mesafeli operatör taşımaya yönelik olduğu gözlemlenmiştir. Bu bilgilerden hareketle, Türkçedeki uzun mesafeli çalkalama olgusuna yönelik alanyazında belirli konuların ele alındığı ve bunların da niceliksel anlamda sınırlı olduğu anlaşılmaktadır.

Alanyazındaki söz konusu çalışmaların bazılarında çalkalamaya ilişkin incelenen noktalar araştırmacıların ürettikleri örnek tümceleri kendi yargıları doğrultusunda değerlendirmeleri yoluyla ele alınmıştır. Dolayısıyla sunulan tümcelerin dilbilgisel olarak kabuledilebilirliği araştırmacıların sezgilerine dayandırılmıştır. Dilbilgiselliğın sınanması noktasında, dildeki kabuledilebilirlik düzeyinin belirlenmesinde etkili olacağından, doğal dil konuşucularının görüşlerinin önemli ve gerekli olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada Türkçe D1 ve D2 konuşucularından veri toplamak amaçlanmakta, bu sayede elde edilen bulguların tutarlı ve anlamlı sonuçlar verebileceğı ve bunun da çalışmanın bilimselliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. D2 öğrenci grubu Türkçenin D1 olarak konuşulduğu doğal ortamda bu dili edinen öğrencilerden oluşmakta, bu sayede D2’nin doğal ortamda edinilmesinin pozitif çıktılarının neler olabileceğini ve doğal ortamda D2 edinimi sürecinde ED’ye ne düzeyde erişim sağlanacağını gözlemlemek de mümkün olmaktadır.

Çalışma kapsamında ele alınan ada kısıtlamaları ilk olarak Ross (1967) tarafından ortaya atılmış ve daha sonra Kiparsky & Kiparsky (1970), Chomsky (1973), Ross (1984) ve Schafer (1995) gibi araştırmacıların çalışmalarıyla geliştirilmiştir. Fakat Chomsky'nin (1995) sonraki yıllarda ileri sürdüğü Yetinmecı Çizgi ada kısıtlamalarını önceki yaklaşımlardan farklı biçimde ele almakta ve bu yapılara ilişkin en güncel açıklamaları sunmaktadır. Bu çalışmada da ilk

tanıtıldığı başlıklardan güncel versiyonuna kadar ada kısıtlamalarına ilişkin ortaya atılan görüşlere yer verilmekte ve uzun mesafeli tümce başı çalkalamalarda gözlemlenen yerellik etkilerine Yetinmeci Çizginin güncel savlarına uygun açıklamalar sunulmaktadır ve bunun da çalışmanın önemini artırdığı düşünülmektedir.

1.4 Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıdaki gibidir:

- Araştırma sürecinde veri kaynağını oluşturan örneklem grubu, İki Doğu İki Batı Derneğine üye olan ve ilgili kurumun eğitim programlarına katılım gösteren, D1'i Suriye Arapçası olan bir grup öğrenci ve Türk dilleri grubunda (Azerbaycan Türkçesi, Kazakça, Kırgızca, Özbekçe, Türkmençe, Uygurca) yer alan öğrencilerle sınırlandırılmıştır.¹
- Araştırma, İki Doğu İki Batı Derneğinde yürütülen eğitim programları kapsamında B2 düzeyinde olduğu belirlenen öğrenciler ile sınırlandırılmıştır. Bu nedenle elde edilen bulgular farklı yeterlik düzeylerindeki (A1–C1/C2) öğrencilere doğrudan genellenememektedir.
- Türkçedeki uzun mesafeli çalkalama olgusuna yönelik olarak yalnızca tümce başına doğru gerçekleştirilen çalkalamalar çalışmaya dahil edilmiş, tümce sonu çalkalamalar kapsam dışı bırakılmıştır.
- Çalışma çerçevesinde yalnızca KBelÖK, TÖK ve EAK'ın sebep olduğu yerellik etkileri belirlenmiş ve analiz edilmiştir.
- Söz konusu ada kısıtlamalarına Yetinmeci Çizgi çerçevesinde açıklama getiren başlıklar Evre Girişimsizlik Koşulu, Ölçütlü Donma İlkesi ve Geç Eklenti Varsayımı olup, analiz sürecine de yalnızca bu başlıklar dahil edilmiştir.
- Çalışma kapsamında belirtili tümleyiciler ile yönelme ve ayrılma durum eki almış dolaylı tümleçler, yüklem üyesi yapıya dahil olmaları nedeniyle tümleyici (*İng.*

¹ Bu çalışmada Arapça D1 grubu, anadili Suriye Arapçası olan katılımcılardan oluşmaktadır. Bu nedenle çalışmanın bulguları genel olarak Arapça konuşucularına değil, örnekleme oluşturan Suriye Arapçası konuşucularına dayanmaktadır. Bununla birlikte, metnin geri kalanında anlatımda tutarlılık ve akıcılık sağlamak amacıyla bu grup kısaca "Arapça D1 grubu" olarak adlandırılmıştır.

Türk dilleri grubu ise; Oğuz grubundan Azerbaycan Türkçesi ve Türkmençeyi, Kıpçak grubundan Kazakça ve Kırgızca'yı, Karluk grubundan ise Özbekçe ve Uygurca'yı kapsamaktadır. Söz konusu diller, Türk dilleri içerisinde farklı alt gruplara mensup olmakla birlikte, Türkçeye çalkalama yapıları, sözdizimi ve ada kısıtlamaları gibi temel sözdizimsel özellikler bakımından benzerlik göstermektedir. Bu nedenle çalışma kapsamında her bir dil ayrı bir grup olarak değerlendirilmemiş, ortak tipolojik özellikleri temel alınarak Türk Dilleri Grubu başlığı altında bir araya getirilmiştir. Bu tercih, araştırmanın Türkçeyi tek bir dil ile değil, benzer sözdizimsel özellikler sergileyen bir dil grubu ile karşılaştırmayı amaçlamasının yanı sıra, ilgili dillerin konuşucularına erişimde yaşanan örneklem sınırlılıklarından da kaynaklanmaktadır.

complement) üst kategorisi altında ele alınmıştır. Bu kapsamda, eklentiler bu kategoriye dahil edilmemiş, doğrudan eklenti başlığıyla değerlendirilmiştir.

- Dilbilgisellik değerlendirme testinden elde edilen veriler kapsamında, aykırı değerlerin (*İng. outliers*) araştırmacı tarafından manuel olarak belirlenmiş ve veri setinden çıkarılmıştır. Bu durum, araştırmacı denetimi açısından avantaj sağlamakla birlikte, standart istatistiksel işleyişlere kıyasla belirli ölçüde öznel değerlendirme içerebileceğinden çalışmanın sınırlılıklarına dahil edilebilir.



İKİNCİ BÖLÜM

2. Kuramsal Çerçeve

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle ED'nin D1 ve D2 edinimindeki görünümüne ilişkin bilgi sunulmakta, ardından Erişilebilirlik Varsayımları ve Yorumlanabilirlik Varsayımı ana hatlarıyla tanıtılmaktadır. Devamında çalkalama olgusuna yönelik alanyazında yer alan farklı görüşlere ve tanımlamalara değinilmekte ve çalkalama olgusu bilgi yapısı ile ilişkilendirilerek örneklerle desteklenmektedir. Uzun mesafeli çalkalama işlemi ada kısıtlamalarına maruz kalabilmekte ve yerellik etkileri gözlemlenebilmektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bahsi geçen ada kısıtlamaları tanıtılmakta ve Türkçedeki görünümleri ortaya koyulmaktadır.

2.1 D1 ve D2 Ediniminde Evrensel Dilbilgisi

Chomsky insan dilini matematiksel ve sistematik olarak çözümlemenin mümkün olup olmadığını sorgulamış ve bu düşüncesini ilk kez 1957'de yayımladığı Sözdizim Yapıları (*Ing. Syntactic Structures*) kitabında tartışmıştır. Bu kitap ile başlayan çalışmalarıyla Üretici Dönüşümlü Dilbilgisi (*Ing. Generative Transformational Grammar*) kuramını ortaya atmıştır. Günümüzde Üretici Dilbilgisi olarak adlandırılan bu kurama göre dil edinimi insanların doğuştan sahip oldukları, dile ilişkin ayrı bir zihinsel mekanizma tarafından gerçekleştirilmektedir. Dil edinim aracı (*Ing. language acquisition device*) ve dil yeteneği (*Ing. language faculty*) olarak da bilinen bu mekanizma ED'ye işaret etmektedir. ED yaklaşımında D1 konuşucusunun bir tümceyi dilbilgisi dışı olarak değerlendirmesinin dış dünyaya ilişkin deneyiminden kaynaklanmadığı, onun yerine bu türden yargıların tüm insanların paylaştığı zihinsel bazı özelliklerden türetilmiş olduğu varsayımı söz konusudur. İnsan zihninde var olan dil özellikleri, belirli kurallardan veya belirli bir dilbilgisinden değil, tüm dilleri kapsayan ve belirli parametreleri açık bırakan bir dizi genel ilkedен oluşur ve bu genel ilkeler ED'ye karşılık gelir. ED, insan dillerinin hangi sınırlar içinde değişebileceğini belirler (Cook, 1985). Buna göre dil kullanıcısı dilin mantığına, matematiksel işleyişine ve sistematığına ilişkin bazı soyut bilgilere doğuştan/içkin (*Ing. innate*) bir biçimde sahiptir. Bu bilgiler aynı zamanda tüm dilleri kapsayan, ortak nitelikteki özelliklere/bilgilere karşılık gelmektedir ve bunlar dil evrenceleri/prensipier olarak tanımlanmaktadır.

Kuramda da adı geçtiği üzere evrensel olan söz konusu bilgilerin tüm dilleri kapsayıcı niteliğidir. Buna karşın dil edinim mekanizması içerisinde dile ilişkin dilbilgisel, biçimsel ve işlevsel türdeki bilgiler tek tek dillere ait özel, dilleri birbirinden ayıran ve farklılaştıran

özellikler/bilgiler olup parametreleri işaret etmektedir. Bir dilin dilbilgisi, söz konusu parametreler için belirli bir değerler kümesi olarak kabul edilebilmektedir. Kurallar, ilkeler ve parametrelerden oluşan genel sistem ise insanın biyolojik yeteneğinin bir unsuru olarak değerlendirilebilecek ED'dir (Chomsky, 1982). Dil edinimi sürecinde çocuk maruz kaldığı dilsel veriyi içkin bir biçimde sahip olduğu bilgilerle destekleyerek parametreleri düzenler ve genellemeler ve çıkarımlar yaparak dil edinimini sürdürür. Özetle, prensip ve parametreler dilbilgisinin evrensel özelliklerini tanımlar ve bu özelliklerin D1 öğrencisinde doğuştan geldiği varsayılır. Bu varsayım D1 edinimi sürecinin çeşitli yönlerini de açıklar (White, 1996). Cook'un (1985) da belirttiği üzere, dil edinimi sürecinde çocuğun yalnızca ED'ye değil, aynı zamanda belirli bir dil hakkında kanıtlara da ihtiyacı vardır. D1'e ilişkin bu kanıtlar çocuğun parametreleri düzenlemesinde rol oynar. Bu süreçte çocuk her ne kadar D1'e ilişkin yeterli girdiye maruz kalmıyor olsa da söz konusu dilde üretilmesi mümkün olan tümce yapılarının farkında olma ve dilbilgisel/dilbilgisi dışı ayrımını yapabilme yetisine sahiptir. Uyarın yoksulluğu olarak adlandırılan bu duruma göre çocuğun D1'deki bütün olası tümce yapılarına maruz kalması mümkün olmasa bile çocuk üretme ve dilbilgiselliğine karar verme becerisine sahiptir ve bu beceri de doğuştan gelmektedir. Bu noktada ED'nin D2 edinimi ile ilgisi sorgulanmakta ve uyarın yoksulluğu ile ilişkili olarak "D2 konuşucusu karşılaştığı dilde öğrenemeyeceği şeyleri nasıl bilebilir?" sorusu ortaya çıkmaktadır. Başka bir deyişle, D2 edinimi sürecinde konuşucu bir tümcenin dilbilgiselliğine karar verebiliyorsa bu bilginin deneyimden türetilmediği, kişinin zihninde yer aldığı varsayılmaktadır. Dolayısıyla D2 ediniminin sonuç bakımından D1 ile benzer nitelikte olduğu düşünülmektedir. Fakat bu noktada zihinsel özellikler veya edinim durumları açısından birtakım farklılıklardan söz etmek mümkündür. Bu farklılıklardan en belirgin olanı D2 öğrencisinin halihazırda D1'e ilişkin bir dilbilgisine sahip olmasıdır. Bu noktada öğrencinin D1 aracılığıyla doğrudan veya dolaylı olarak ED'ye erişebileceği söylenebilir ve bu durum D2 edinim sürecinin sıfırdan mı başladığı yoksa D1 ile bağlantılı mı olduğu sorusuna karşılık gelir (Cook, 1985). Bir diğer farklılık ise dil edinimi sürecindeki içerik ve edinim sırası gibi değişkenlerde ortaya çıkmaktadır. Cook'a (1977) göre dil edinimi sürecinden ziyade süreci etkileyen bilişsel ve durumsal faktörler ve çocuğun zihnindeki dilsel olmayan farklılıklar D2 edinimini D1 ediniminden farklılaştırmaktadır.

Özetle ED'nin D1 edinimi sürecini her insanda doğuştan gelen, zihinsel bir dil edinme yetisi vasıtasıyla açıkladığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda D2 edinimi sürecinde de ED'ye erişimin sağlanıp sağlanmadığı sorusu alanyazında tartışmaya sebep olmaktadır. Prensip ve

parametrelerin D2 edinimindeki rollerine ilişkin bir açıklama sunmak D2 edinimine ilişkin bir teoriye bağlıdır. Bu çerçevede D2 ediniminde ED'ye erişimin sağlanıp sağlanmadığı, ED'nin D2 edinimi sürecinde oynadığı rol bir araştırma nesnesi haline gelmiştir (White, 1996). Söz konusu araştırmalar D2'de ED'ye erişimin farklı biçimlerde gerçekleşebileceğini ortaya koymaktadır. Waber ve Czendlik (2002) bu noktada D2 edinimine yönelik olarak 2 soruya dikkat çekmektedir: 1) Konuşucular D2'ye ilişkin maruz kaldıkları girdiden daha fazlasını nasıl öğrenirler? 2) Gelişimsel süreçte neden bazı özellikler diğerlerinden daha önce öğrenilir? Bu sorulardan ilkinе yönelik olarak Flynn (1996) ED'nin D2 edinimi sürecindeki rolüne dikkat çekmiş ve bu süreci açıklamak üzere Erişimsizlik Varsayımı (*İng. No Access Hypothesis*), Kısmi Erişim Varsayımı (*İng. Partial Access Hypothesis*) ve Tam Erişim Varsayımı (*İng. Full Access Hypothesis*) başlıklarını ortaya atmıştır.

2.2 Erişilebilirlik Varsayımları

2.1.1 Erişimsizlik Varsayımı

Erişimsizlik Varsayımı, ED'nin D2 öğrencisi için tamamen erişilemez olduğunu savunur. Buna göre D1 edinimi süreci ED ilkelerinden kaynaklı bir biçimde gerçekleşirken, D2 edinimi süreci ise dilsel olmayan farklı bilişsel süreçler ve öğrenme stratejileri çerçevesinde gerçekleşir (Clahsen, 1988; Flynn, 1996; Waber ve Czendlik, 2002). Başka bir deyişle, D1 edinimi sürecinde çocukların ED'ye tam erişimi söz konusu iken D2 ediniminde bu erişim yalnızca D1 aracılığıyla gerçekleşmekte, doğrudan bir erişim mümkün olmamaktadır (Bley-Vroman, 1989; Clahsen ve Muysken, 1989).

2.1.2 Kısmi Erişim Varsayımı

Bu varsayıma göre D1 ve D2 edinimi süreçleri aynı yollardan ilerler fakat süreç içerisinde farklı yeterlilikler söz konusudur (White, 1996). ED prensipleri D2 dilbilgisinin yapılanmasını düzenlerken, parametreler D1 edinimi dışında hiçbir dil edinimi sürecinde mevcut değildir, öğrenci D1 dilbilgisini D2'ye göre yeniden yapılandırırken parametre sıfırlamadan başka bir yöntem izliyor olmalıdır (Tsimpli ve Roussou, 1991; Hawkins ve Chan, 1997). Dolayısıyla bu varsayımda öğrencinin ED'ye kısmen bir erişimi olduğu varsayılır. Bu erişim D1 dilbilgisini biçimlendiren parametrik değerleri kapsarken, diğer bilgilerin dilsel olmayan öğrenme stratejileri aracılığıyla öğrenildiği varsayılır (Waber ve Czendlik, 2002).

2.1.3 Tam Erişim Varsayımı

D1 ve D2 edinim süreçlerinde gözlemlenen farklılık veya eksiklikler ED'ye erişimden kaynaklı olmayan, farklı yollarla açıklanabilir. Buna göre D1 ediniminde erişilebilir olan tüm

prensip ve parametreler D2 ediniminde de geçerlidir ve ED her iki süreçte de kullanılabilir. D1'e ilişkin edinilen dilbilgisi D2 için başlangıç niteliğindedir, devamında bu süreç D2'ye ilişkin girdilerle, ED'ye erişim ve öğrenim kriterleri doğrultusunda biçimlenir (Flynn, 1996; Schwartz ve Sprouse, 1996).

D1 ve D2 edinimlerinin süreç ve sonuç çıktısı açısından farklılaşması durumu kapsamlı bir tartışma konusu oluşturmaktadır. Bu bağlamda White (2000) D2 öğrencisinin nereden başladığı, hangi öğrenme mekanizmalarını kullandığı, nelerde başarılı olduğu, dillerarası dilbilgisinin ED kısıtlamalarına bağlı olup olmadığı gibi birtakım sorular üretmiş ve bu sorulara yanıt olarak D2'nin başlangıç durumunu ifade eden beş farklı varsayım öne sürmüştür. Bunlar; Tam Aktarım/Kısmi Erişim Varsayımı (*İng. Full Transfer/Partial Access Hypothesis*), Aktarımsızlık/Tam Erişim Varsayımı (*İng. No Transfer/Full Access Hypothesis*), Tam Aktarım/Tam Erişim Varsayımı (*İng. Full Transfer/Full Access Hypothesis*), Kısmi Aktarım/Tam Erişim Varsayımı (*İng. Partial Transfer/Full Access Hypothesis*) ve Kısmi Aktarım/Kısmi Erişim Varsayımı (*İng. Partial Transfer/Partial Access Hypothesis*) olarak sıralanmaktadır.

2.1.4 Tam Aktarım/Kısmi Erişim Varsayımı

Bu varsayımda D1 dilbilgisi öğrencinin D2 temsilinde varlığını sürdürür. Başka bir deyişle, D2'nin başlangıç aşaması D1'in sonuç aşamasını içerir. D1 edinimi sürecinde örneklendirilmeyen ED düzenlemeleri burada da mevcut değildir, dolayısıyla parametre sıfırlama işlemi gerçekleştirilemez. Fakat güçlü olmasa da bazı ED etkilerinin dillerarası dilbilgilerinde kendini göstereceği düşünülmektedir (White, 2000).

2.1.5 Aktarımsızlık/Tam Erişim Varsayımı

D2 dilbilgisinin, D2 girdisi ile doğrudan ilişkili olan ED ilkeleri ve parametreleri doğrultusunda edinildiği varsayımını ifade eder. Buna göre, D1'in sonuç aşaması D2'nin dilbilgisine veya zihinsel temsiline ilişkin herhangi bir aşamayı teşkil etmez. Bunun yerine, ED'nin D2'nin başlangıç aşamasını oluşturduğu, bu sebeple D1 ve D2'nin başlangıç aşamalarının birbirine paralel süreçler olduğu varsayılır. Parametre ayarlama, işlevsel kategoriler ve özellik değerleri dahil tüm ED düzenlemeleri D2 edinimi sürecinde aktiftir (White, 2000).

2.1.6 Tam Aktarım/Tam Erişim Varsayımı

Schwartz ve Sprouse (1996) tarafından tanıtılan bu varsayıma göre D1 ve D2 edinim süreçleri başlangıç durumları açısından farklıdır fakat ED'ye erişim açısından benzerdir. Bu

varsayım, Tam Aktarım/Kısmi Erişim Varsayımına benzer şekilde D1 dilbilgisinin D2'nin başlangıç aşamasını oluşturduğu, Aktarımızsızlık/Tam Erişim Varsayımına benzer biçimde de D1'de seçilmeyen ED düzenlemelerinin dillerarası dilbilgisinde mevcut olabileceği görüşlerini bir araya getirir (White, 2000).

2.1.7 Kısmi Aktarım/Tam Erişim Varsayımı

Bu varsayıma göre, D2'nin başlangıç durumu hem D1 hem de ED'nin özelliklerini eş zamanlı olarak kullanır. Vainikka ve Young-Scholten (1994, 1996a, 1996b) yalnızca D1'in sözcüksel kategorilerinin D2'nin başlangıç durumunda mevcut olabileceğini, işlevsel kategorilerin aktarılmadığını varsaymışlardır. Buna karşılık Eubank (1994a, 1994b) hem sözcüksel hem de işlevsel kategorilerin D1'den aktarıldığını ve dolayısıyla D2'nin başlangıç aşamasında bulunabileceğini, fakat güçlü/zayıf özellik değerlerinin bulunamayacağını, bu değerlerin D2 edinimi sürecinde kazanılacağını öne sürmüştür.

2.1.8 Kısmi Aktarım/Kısmi Erişim Varsayımı

Beck (1997), Eubank, Beck, vd., (1997), Eubank, Bischof, vd., (1997) tarafından desteklenen bu varsayıma göre, D2 edinimi sürecinde belirli işlevsel özellikler güçlü/zayıf değerler açısından özelleştirilmez, yalnızca bazı ED düzenlemeleri D1'den aktarılır. Çekimsel özellikler özelleştirilmediğinden, sözcük diziliminde kalıcı değişkenlik söz konusudur. Bu bağlamda D2 edinimindeki nihai başarı doğal dil konuşucusu olmayanlara benzerdir.

2.2 Yorumlanabilirlik Varsayımı

Erişilebilirlik Varsayımları yetişkin D2 ediniminde ED'ye erişim olup olmadığı, varsa ne düzeyde olduğu ile ilişki olarak ortaya atılmıştır. Ancak son yıllarda ED'ye erişim konusu farklı açılardan ele alınmış ve erişimin varlığı ve düzeyi dilsel özelliklerin türleriyle sınırlandırılmıştır. Başka bir deyişle, D2 edinimi sürecinde ED'de yer alan hangi türden özelliklere erişim sağlandığı veya sağlanmadığı yeni bir araştırma sorusu haline gelmiştir. Bu bağlamda Yorumlanabilirlik Varsayımının Erişilebilirlik Varsayımları içerisinde türetilmiş, erişimin varlığını değil derecesini sorgulayan nispeten güncel bir varsayım olduğu söylenebilir.

Yetinmecî Çizgide Chomsky (1995, 2000), özelliklerin sadece sözdizimsel türetimde değil, aynı zamanda sesçil düzlem (bundan sonra SD) ve mantıksal düzlem (bundan sonra MD) olmak üzere iki düzlemin her birinde de önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. Söz konusu özellikler yorumlanabilir ve yorumlanamaz özellikler olarak ikiye ayrılmaktadır ve bu özelliklerin D2 edinimi sürecinde erişilebilirliği alanyazında tartışılan bir konudur. Bu konuya ilişkin olarak Yorumlanabilirlik Varsayımı (*İng. Interpretability Hypothesis*) (Tsimpli, 2003;

Hawkins, 2005; Hawkins ve Hattori, 2006; Tsimpli ve Dimitrakopoulou, 2007; Tsimpli ve Mastropavlou, 2007) ortaya atılmıştır. Yorumlanabilirlik Varsayımına göre, parametrik farklılıkları belirleyen özellikler ED içerisinde belirtilen kritik döneme tabidir. Kritik dönem boyunca ED'den seçilmeyen yorumlanamaz özellikler kaybolur ve D2 edinimi için erişilemez hale gelir. Başka bir deyişle, bu özelliklerle ilişkili D1 parametrik değerleri, D2 ediniminde yeniden ayarlamaya direnir. Söz konusu özellikler D2'de olup D1'de olmayan veya D1 ve D2'de farklı değerlere sahip olan yorumlanamaz özellikleri kapsayabilmektedir. Yorumlanamaz özelliklerin D2'de erişilemez oluşu dilbilgisel anlamda bir problem oluşturur ve burada yorumlanabilir özellikler telafi edici roledir (Tsimpli, 2003; Hawkins, 2005; Tsimpli ve Dimitrakopoulou, 2007). Özetle, Yorumlanabilirlik Varsayımına göre sadece yorumlanabilir özellikler ve D1'de var olan yorumlanamaz özellikler D2 edinimi için erişilebilir durumdadır.

Mevcut varsayım Başarısız İşlevsel Özellikler Varsayımının (*İng. Failed Functional Features Hypothesis*) (Tsimpli ve Roussou, 1991; Smith ve Tsimpli, 1995; Hawkins ve Chan, 1997; Franceschina, 2005) güncel versiyonuna karşılık gelmektedir. Bu varsayıma göre belirleyiciler, tanımlıklar, uyum özellikleri gibi işlevsel kategoriler yalnızca D1 edinimi sürecinde erişilebilir durumdadır, D2 ediniminde bu kategorilere erişimin mümkün olmadığı varsayılmaktadır. Bu, D1 ve D2'nin parametrik değerleri farklı olduğunda geçerlidir. Başka bir deyişle işlevsel özellikler kritik döneme tabidir ve hem Başarısız İşlevsel Özellikler Varsayımı hem de daha güncel versiyonunu ifade eden Yorumlanabilirlik Varsayımı D2 ediniminde ED'ye kısmi erişim olduğu varsayımını destekler niteliktedir.

2.3 Çalkalama ve Bilgi Yapısı

Sözdizimde çalkalama Saito (1985, 2006), Mahajan (1990), Miyagawa, (2001, 2003, 2005) gibi araştırmacıların çalışmalarıyla geliştirilmiş bir alandır ve sözdizimsel taşımaların bir sonucudur. Chomsky (1995, 2000) tarafından ortaya atılan Yetinmecî Çizgiye göre taşımalar, üretilen tümce MD'ye gönderilmeden önce silinmesi gereken yorumlanamaz özelliklerle motive edilir. Yorumlanamaz özellikler yorumlanabilir özellikler tarafından kontrol edilerek silinir. Bu silme işlemi için yorumlanamaz özelliğin bulunduğu budağa doğru bir unsurun taşınması gereklidir, dolayısıyla taşımalar zorunludur. Taşımaların zorunlu olması çalkalama olgusunun da zorunlu olduğu fikrini beraberinde getirmektedir. Fakat çalkalama alanyazında bazı dilbilimciler tarafından seçimlik bir işlem olarak görülürken (Saito, 1985, 2006; Fukui, 1993; Agbayani, 1998, 1999; Saito ve Fukui, 1998; Hoop, 2003) bazılarına göre ise zorunlu hareket işlemlerinin bir sonucudur (Chomsky, 1995, 2000; Bošković ve Takahashi, 1998;

Miyagawa, 2001, 2003, 2005; Karimi, 2005; Kornfilt, 2005; İşsever, 2008; Akan, 2009; Özsoy, 2009).

Çalkalama olgusu bilgi yapısıyla da doğrudan ilişkilidir. Bir tümcede, tümceyi oluşturan öğelerin sırasının değiştirilmesi, yeni bilgi ile arka plandaki bilginin ayırt edilmesi veya söylemde belirli bir öğenin öne çıkarılması amacı taşıyabilir. Bu kapsamda sözcük sıralamasındaki değişikliklerin tümcenin anlamına da etki ettiği söylenebilir (Göksel ve Kerlake, 2005). Serbest sözcük dizilişine sahip bir dil olan Türkçede de sözcük sırasının dilbilgisel ilişkilere veya sözdizimsel biçime işaret etmek gibi “birincil” dilbilgisel işlevi yoktur, bu türden dilbilgisel işlevlere biçimbilimsel işaretler aracılığıyla ulaşılabilir (Erguvanlı, 1984). Bu, her ne kadar Türkçe eylem son bir dil olsa da söylemin amacına veya aktarılmak istenilen bilginin içeriğine bağlı olarak sözcük sırasının, dolayısıyla da bilgi yapısının değiştirilebileceği anlamına gelmektedir. Hoffman'a (1995) göre tümce içindeki sözcük sırasını değiştirme işlemine yerel çalkalama (*İng. local scrambling*) da denmektedir. Aşağıda Türkçedeki serbest sözcük dizilişine ilişkin örnek yer almaktadır:

- (1) Öğretmen sınıfı susturdu.
- (2) Öğretmen susturdu sınıfı.
- (3) Sınıfı öğretmen susturdu.
- (4) Sınıfı susturdu öğretmen.
- (5) Susturdu öğretmen sınıfı.
- (6) Susturdu sınıfı öğretmen.

Türkçede geçişli tümcelerde olağan sözcük sıralaması (*İng. unmarked order*) özne-nesne-yüklem (ÖNE) biçimindedir (Göksel ve Kerlake, 2005). Fakat bu dil diğer tüm sözcük dizilişlerine de izin verir. Yukarıda yer alan örneklerin hepsi Türkçede dilbilgisel değer taşımaktadır. Fakat bağlama ve vurgulanmak istenilen bilgiye bağlı olarak tümceleri oluşturan kurucuların yerleri ve dolayısıyla bilgi yapısı değiştirilebilmektedir. Bilgi yapısı temelde odak (*İng. focus*), konu (*İng. topic*) ve artalan (*İng. background*) olmak üzere 3 unsurdan oluşmaktadır:

- a. **Odak:** Göksel ve Kerlake'e (2005) göre odak, belirli bir bileşenin vurgulanmasını, öne çıkarılmasını ifade eder. Odaklanan unsur daha önce bahsedilmeyen yeni bir bilgi olabileceği gibi başka bir bilgiyle karşılaştırılmak istenilen bir bilgi de olabilir. Bu unsurlar eylem öne pozisyonunda yer alır.

b. Artalan: Artalan, odağın aksine belirli bir bileşendeki vurgunun kaldırılmasıdır. Başka bir deyişle, metinde daha önce bahsedilen veya sonradan akla gelen bazı bilgiler diğerlerine kıyasla daha az bilgilendirici değere sahip olabileceğinden, artalana atılır (Göksel ve Kerlake, 2005). Söz konusu bilgiler eylemden sonra gelir ve vurguya sahip değildir. Hoffman (1995), Türkçede hem sözlü hem de yazılı dilde eylem sonuna doğru yapılan çalkalamaların oldukça yaygın olduğunu belirtmiştir.

c. Konu: Konu görevi gören bilgi, tümcede bilginin merkezini oluşturur ve tümcenin neyle ilgili olduğu hakkında ipuçları verir (Hoffman, 1995; Göksel ve Kerlake, 2005). Bu bilgiler tümce başı konumunda, odaktan önce gelir ve odağa yönlendirir.

Aşağıda Türkçedeki bilgi yapısının çeşitliliğine ilişkin örnekler sunulmaktadır:

- (7) Küçük çocuk oyuncacı kırdı.
- (8) Küçük çocuk kırdı oyuncacı.
- (9) Oyuncacı küçük çocuk kırdı.
- (10) Oyuncacı kırdı küçük çocuk.
- (11) Kırdı küçük çocuk oyuncacı.
- (12) Kırdı oyuncacı küçük çocuk.

Örneklerde “küçük çocuk” ve “oyuncacı” ad öbekleri tümcelerin özne ve nesnesini oluşturmaktadır. Söz konusu öbekler odak öne, eylem öne ve eylem sonu pozisyonlara gelerek konulaştırma, odaklama ve artalana atma işlemlerine karşılık gelmektedir. Odağın önünde yer alan unsurların alıcıyı odağa yönlendirdiği, eylem önünde bulunan unsurların tümcedeki vurguyu belirttiği ve bilginin merkezi olma görevini üstlendiği, eylemden sonra gelen unsurların ise geri planda görülen, daha az önemli bilgiler olduğu anlaşılmaktadır. Sonuçta, taşımalar yoluyla tümceyi oluşturan unsurlar yer değiştirmekte, bu da bilginin nasıl sunulduğu, hangi bilgilerin öncelendiği, hangi bilgilerin ise geri planda tutulduğu hakkında ipuçları vermektedir. Taşıma işlemi aynı tümce içerisinde, yerellik etkilerine maruz kalmadan kısa mesafeli olarak gerçekleştirilebileceği gibi yan tümceciğinden ana tümceciğe doğru uzun mesafeli çalkalamalar gerçekleştirmek de mümkündür. Bu tür uzun mesafeli çalkalamalar yerellik etkilerine/ada etkilerine maruz kalabilmektedir. Çalışmanın sonraki bölümünde ada kısıtlamalarına ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

2.4 Ada Kısıtlamaları

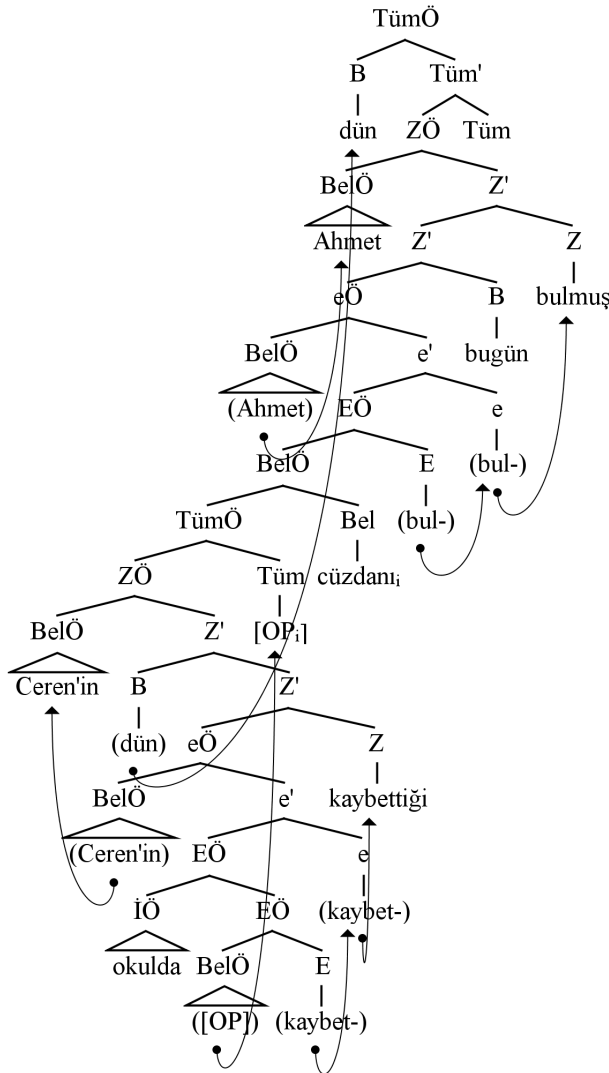
Sözdizim içerisinde yer alan ada kısıtlamaları, içerisinden taşıma yapılmasının mümkün olmadığı sınırlamalara işaret etmektedir. Buna göre, tümce içerisindeki bazı yapılar ada

kısıtlaması oluşturur ve bu yapılardan dışarı doğru yapılan taşımalar tümcenin dilbilgisi dışı olmasına sebep olur. Çalışmanın bu bölümünde Ross'un (1967) tanıttığı ada kısıtlaması başlıklarına ve Yönetim ve Bağlama Kuramı döneminde ve Yetinmecî Çizgi içerisinde güncellenen ada kısıtlaması başlıklarına yer verilecektir. Çalışma kapsamına Ross (1967) tarafından önerilen KBelÖK ve TÖK ile Yönetim ve Bağlama Kuramı çerçevesinde tanıtılan EAK dahil edildiğinden, söz konusu kısıtlamalar detaylı biçimde ele alınacak olup, diğerk ada kısıtlamaları tanımlarla sınırlı tutulacaktır. Bununla birlikte sözü edilen ada kısıtlamalarına yönelik Yetinmecî Çizgi içerisinde yer alan başlıklar da detaylı biçimde ele alınacaktır.

2.4.1 Karmaşık BelÖ Kısıtlaması (İng. Complex NP Constraint – CNPC)

Mevcut kısıtlama ilk ortaya atıldığı dönemde Karmaşık AÖ Kısıtlaması olarak adlandırılmış, daha sonra Abney'nin (1987) çalışmasını takiben her AÖ'nün üstünde bir BelÖ olduğu düşüncesinin gelişmesiyle adı Karmaşık BelÖ Kısıtlaması olarak güncellenmiştir. Bu kısıtlamaya göre bir tümceciğın en üst budağında bir BelÖ olduğu durumlarda, hiçbir öge bir dönüşümle o BelÖ'nün dışına çıkarılamaz. Başka bir deyişle, bir BelÖ'ye bağılı olan yan tümcecikteki elementler söz konusu BelÖ'nün dışına taşınamaz (Ross, 1967). İlgili örnek aşağıda yer almaktadır:

(13) *Dün Ahmet Ceren'in okulda kaybettiği cüzdanı bugün bulmuş.

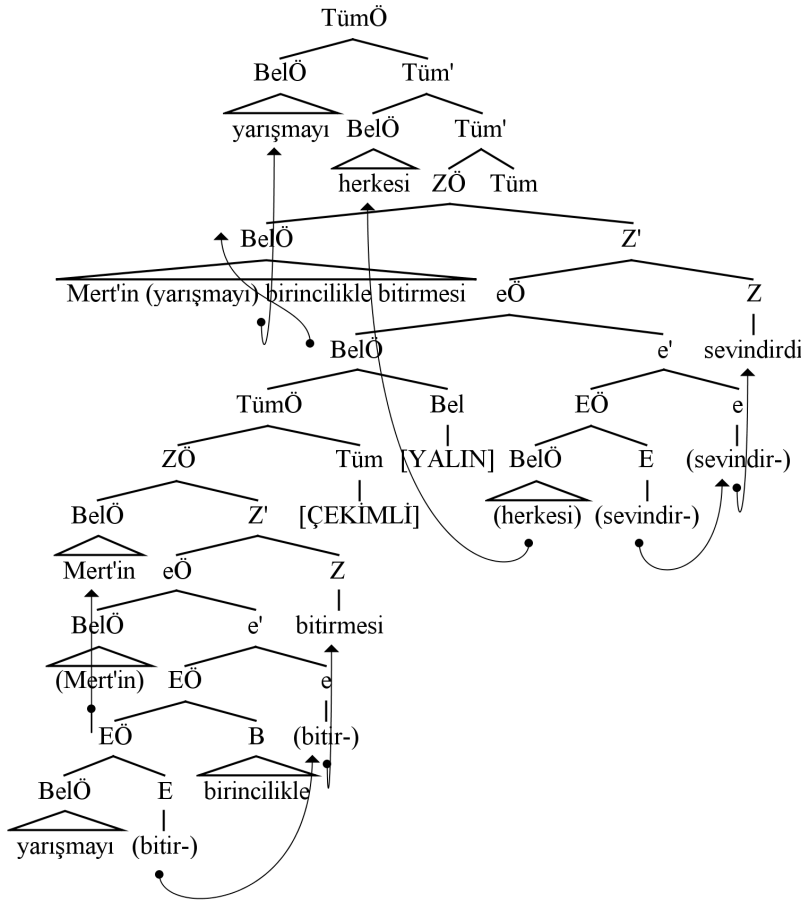


Yukarıdaki örnekte “Ceren’in dün okulda kaybettiği cüzdanı” BelÖ’sü ana tümceciğin yan tümceciğini oluşturmaktadır. Bu yan tümcecik içerisinde “dün” sözcüğünün ana tümceciğin TümÖ gösterici pozisyonuna taşınması esnasında KBelÖK Kısıtlaması etkisini göstermekte ve taşıma TümÖ yan tümceciğine k-buyuran BelÖ tarafından engellenmektedir. Dolayısıyla tümce dilbilgisi dışı sonuç vermektedir.

2.4.2 Tümcesel Özne Kısıtlaması (İng. Sentential Subject Constraint – SSC)

Bir diğer ada kısıtlaması olan TÖK’e göre, bir tümcesel öznenin hakim olduğu hiçbir unsur bu öznenin dışına taşınamaz (Ross, 1967). Bu ada kısıtlamasına yönelik olarak aşağıdaki örnek sunulabilir:

(14) *Yarışmayı herkesi Mert'in birincilikle bitirmesi sevindirdi.



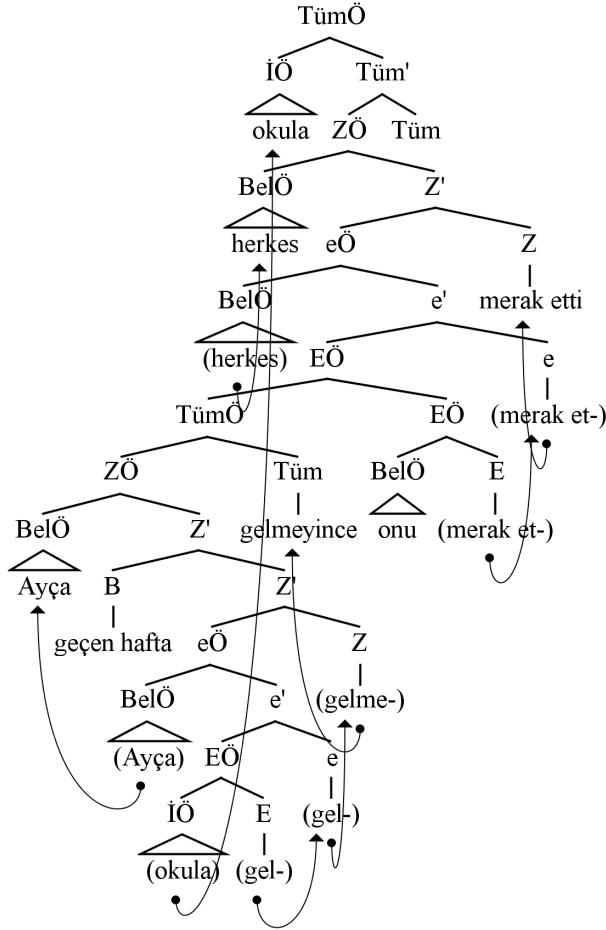
Yukarıdaki örnekte “Mert'in yarışmayı birincilikle bitirmesi” BelÖ'sü ana tümceciğinin öznesini oluşturmakta ve türetime eÖ gösterici pozisyonunda katılmaktadır. Daha sonra öznenin bütün halinde [yzGYİ*] özelliğini kontrol etmek amacıyla ana tümceciğin ZÖ gösterici pozisyonuna taşınması gerekmektedir. Özne buraya taşındıktan sonra özellik kontrol edilerek silinir. Örnekte çalkalamanın tümcesel özne sınırları içerisinde değil, bu yapının dışına doğru gerçekleştirilebilmesi için önce “herkesi” sözcüğü, daha sonra “yarışmayı” sözcüğü tümce başına çalkalanmıştır. “Yarışmayı” sözcüğünün çıkarılarak tümce başına taşınmasıyla TÖK ihlal edilmiş ve tümce dilbilgisi dışı sonuç vermiştir.

2.4.3 Eklenti Adası Kısıtlaması (İng. The Adjunct Island Constraint – AIC)

Stepanov'a (2000) göre eklentiler türetime döngüsellikten sonra, üyelerin taşınma işlemleri tamamlandıktan sonra katılmaktadır. Bu yüzden de içerdikleri kurucular daha sonraki bütün operasyonlar için erişilmez olmaktadır (Çakır, 2022). Dolayısıyla, EAK'a göre ister ilgi

tümceciği ister belirteç tümceciği olsun, bir eklenti içerisinde herhangi bir unsurun çıkarılıp taşınması mümkün olmamaktadır. Bu kısıtlamaya ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

(15) *Okula herkes Ayça geçen hafta gelmeyince onu merak etti.



Yukarıdaki örnekte “Ayça geçen hafta okula gelmeyince” belirteç tümceciği ana tümcecikte eklenti işlevi görmektedir. Bu eklenti içerisinde yer alan unsurlar daha sonraki taşımalar açısından erişilmez durumda olduğundan, “okula” sözcüğünün çıkarılıp tümce başına taşınması sonucu EAK ihlal edilmekte ve tümce dilbilgisi dışı olmaktadır.

2.4.4 Diğer Ada Kısıtlamaları

Çalışmanın bu bölümünde yukarıda tanıtılan ada kısıtlamalarına ek olarak, Ross (1967) tarafından ortaya atılan ve ileriki yıllarda Yönetim ve Bağlama Kuramı döneminde geliştirilen diğer ada kısıtlamalarına yer verilmektedir.

Sıralı Yapı Kısıtlaması (İng. Coordinate Structure Constraint – CSC): Ross (1967) tarafından tanıtılan bu kısıtlamaya göre, bir bağlaç veya bağlacın içerdiği herhangi bir unsur sıralı yapının dışına çıkarılamaz.

Sağ Çatı Kısıtlaması (İng. Right Roof Constraint – RRC): Ross'a (1967) göre sağa doğru yapılan taşımalar yalnızca yukarı yönde gerçekleştirilebilir ve tümce içerisinde yer alan öbekler birden fazla tümce sınırını kendi konumlarının sağına taşıyamazlar.

Sol Budak Kısıtlaması (İng. Left Branch Constraint – LBC): Ross (1967) bir BelÖ'nün solunda yer alan hiçbir BelÖ'nün söz konusu BelÖ dışına çıkarılamayacağına değinmiştir. Bu noktada daha büyük bir BelÖ'nün sol budağı olan BelÖ bir ada kısıtlaması oluşturur (Çakır, 2014).

Ne-Adası Kısıtlaması (İng. The Wh-Island Constraint – WIC): Chomsky'ye (1973) göre ne-unsurlarının taşınmaları döngüsel biçimde gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda ne-adası kısıtlaması birden fazla ne-unsurunun aynı konumda bulunmasının engellenmesiyle ilgilidir. Bu kısıtlamaya göre bir ne-unsuru bulunan TümÖ gösterici pozisyonuna başka bir ne-unsuru gelemmez.

Olgusal Ada Kısıtlaması (İng. The Factive Island Constraint – FIC): Eylemler olgusal ve olgusal olmayan eylemler olarak ikiye ayrılmaktadır ve Kiparsky ve Kiparsky (1970) tarafından ortaya atılan Olgusal Ada Kısıtlaması bu ayrıma dayanmaktadır. Olgusal eylemler konuşucunun doğru olduğunu ön varsaydığı önermelerde kullanılmaktadır ve tümcenin ana eylemi olgusal bir eylem ise yan tümceciğe bulunan ne-unsuru söz konusu ana eylemi aşır ana tümceciğin TümÖ pozisyonuna taşınamaz. Öte yandan, ana eylem olgusal olmayan bir eylem ise bu kural geçerli değildir.

Üstünlük Kısıtlaması (İng. The Superiority Constraint – SC): Chomsky'nin (1973) önerdiği Üstünlük Kısıtlamasına göre, bir kural belirli bir yapıdaki birden fazla öğeye uygulanabiliyorsa, yapısal olarak daha yüksek olan öğeyi seçmelidir. Başka bir deyişle Üstünlük Kısıtlaması, benzer öğeler söz konusu olduğunda, yapı açısından daha yüksekte yer alanı taşınmaya zorlar.

Olumsuz Ada Kısıtlaması (İng. The Negative Island Constraint – NIC): Olumsuz Ada Kısıtlaması Ross (1984) tarafından tanıtılmıştır. Bu kısıtlamada üye-eklenti bakışsımsızlığı gözetilir. Buna göre, türetim esnasında bir ne-eklentisinin bir OlszÖ'yü geçmesi durumunda tümce, bir ne-üyesinin OlszÖ'yü geçmesi durumuna göre daha az kabuledilebilir olacaktır

(Gieselman vd., 2010). Başka bir deyişle, türetim esnasında bir ne-üyesinin OlszÖ'yü aşması bir ne-eklentisine göre daha dilbilgisel sonuç vermektedir.

2.5 Yetinmecî Çizgi İçerisinde Tanıtılan Ada Kısıtlamaları

Chomsky (1995) tarafından tanıtılan Yetinmecî Çizgi içerisinde sözcüksel yönetim ilişkileri, boş kategori ilkesi ve sınırlama budakları dikkate alınmadığından, ada kısıtlamalarını da güncel bakış açılarıyla yeniden tanıtmaya ihtiyacı ortaya çıkmıştır (Çakır, 2022). Bu noktada En Kısa Hareket İlkesi, Minimal Bağlantı Koşulu, Evre Girişimsizlik Koşulu, Ölçütlü Donma İlkesi ve Geç Eklenti Varsayımı ortaya atılmıştır. Bu çalışma kapsamına yalnızca Evre Girişimsizlik Koşulu, Ölçütlü Donma İlkesi ve Geç Eklenti Varsayımı dahil edilmiştir.

2.5.1 Evre Girişimsizlik Koşulu (İng. Phase Impenetrability Condition – PIC)

Evre Girişimsizlik Koşulunun temelinde Chomsky'nin (2001) ortaya attığı Evre Kuramı yer almaktadır. Bu kurama göre evreler olarak bilinen yerel yapılar ağaç boyunca üretilmektedir ve sözdizimsel işlemler yalnızca bu evreler içerisinde veya evre eşiğinden itibaren gerçekleştirilebilmektedir. Bu kuramda her bir TümÖ ve eÖ birer evre oluşturmakta, bu evrelerin altında kalan unsurlar bir sonraki sözdizimsel işlemler açısından erişilemez olmaktadır. Başka bir deyişle evre altında kalan öğelerin evreler boyunca taşınması mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla uzun hareketlerin de evre kenarları boyunca döngüsel olması ve tüm adımların yerel olması gerekmektedir. Bu koşul daha önce Chomsky (1973) tarafından tanıtılan Ne-Adası Kısıtlamalarını başarılı şekilde açıklamaktadır. Ayrıca BelÖ'lerin de birer evre oluşturduğu düşünüldüğünde Ross (1967) tarafından önerilen Karmaşık BelÖ Kısıtlamalarına da açıklama getirebilmektedir. Ağaç üzerindeki her bir BelÖ'nün bir evre oluşturduğu kabul edildiğinde, yalnızca adsıl unsurların döngüsel biçimde çalkalanması mümkün olmaktadır. Dolayısıyla çalkalama evreler boyu döngüsel ilerlemediğinde ana tümcecikteki bir karmaşık BelÖ içerisinde bir unsurun çıkarılarak taşınması tümcenin dilbilgiselliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Söz konusu karmaşık BelÖ bir ilgi tümcecigi içerebileceği gibi bir ad tümcecigi de içerebilmektedir.

2.5.2 Ölçütlü Donma İlkesi (İng. The Criterial Freezing Principle – CFP)

Yetinmecî Çizgi içerisinde özne ve eklentilerden yapılan dilbilgisi dışı çıkarmaları açıklamak için ayrı teoriler ortaya atılmıştır: Ölçütlü Donma İlkesi öznelerden dışarı yapılan taşımaları, Geç Eklenti Varsayımı ise eklentilerden dışarı yapılan çıkarmaları açıklamaya yöneliktir (Çakır, 2022). Ölçütlü Donma İlkesi yeni bir yaklaşım değildir, ilk olarak Ross (1967) tarafından tartışılmıştır. Buna göre eğer baş sözcüğü sözlüksel ad olan bir BelÖ içerisinde bir

tümcecik yer alıyorsa bu BelÖ taşınmaz veya içindeki bir öge çıkarılamaz (Ross, 1967). Rizzi'ye (2006) göre de bir ölçütü karşılayan bir öbek olduğu yerde dondurulur ve zincir daha fazla uzayamaz. Başka bir deyişle, ölçütünü tamamlayan bir öbek uygun yere taşındıktan sonra orada donar ve artık o öbek içerisinde bir taşıma gerçekleştirilemez (Çakır, 2022).

2.5.3 Geç Eklenti Varsayımı (İng. The Late Adjunction Hypothesis – LAH)

Geç Eklenti Varsayımı da Ölçütlü Donma İlkesi gibi yeni bir teori olmayıp 90'lerden itibaren çalışılmaktadır. Bu varsayım çerçevesinde Lebeaux (1991) eklenti ilişkilerinin üye ilişkilerinden farklı şekilde modellendiğine dikkat çekmiştir. Araştırmacıya göre üyelerin türetim sırasında oluşturulması gerekirken eklentiler türetime sonradan katılabilmektedir. Dolayısıyla Geç Eklenti Varsayımı eklentilerin türetime en son dahil olduğu görüşünü benimser. Başka bir deyişle, diğer tüm öğelerin taşınmaları bitmeden ve tüm yerleşmeler tamamlanmadan eklentiler yerlerini alamaz. En son eklentiler de türetime katıldıktan sonra tümce dağıtım noktasına gönderilir. Dolayısıyla eklentiler türetime katılmadan önce tüm taşınmalar tamamlandığından, onlardan dışarı taşıma yapmak da mümkün olmamaktadır (Çakır, 2022).

2.6 Türk Dillerinde ve Arapçada Çalkalama ve Ada Kısıtlamaları

Çalışmanın bu bölümünde, Türk dillerinde ve Arapçada gözlemlenen hareket süreçleri ve yerellik ilişkileri ile ada kısıtlamalarının görünümüne ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

Türk dilleri, genel olarak serbest sözcük dizilişine izin veren ve çalkalama hareketlerinin üretken biçimde gözlemlendiği dillerdir. Özellikle Kazakça, Kırgızca, Özbekçe ve Uygurca gibi dillerde bilgi yapısı ve söylem işlevleri doğrultusunda öğelerin tümce içerisinde yer değiştirebilmesi mümkündür. Ancak bu hareketler, tamamen serbest nitelikte değildir. Özellikle uzun mesafeli çalkalama yapılarında yerellik ilkeleri belirleyici rol oynamaktadır. Gribanova ve Manetta (2016) çalışmalarında Hindi-Urdu ile Özbekçeyi yerinde-ne özelliği bakımından karşılaştırmalı olarak ele almışlardır. Mevcut çalışmada araştırmacılar Özbekçede dar bir sözdizimsel bağımlılığın söz konusu olmadığını belirtmişlerdir. Bununla birlikte, bu bağımlılıklar tamamen sınırsız değil, belirli sözdizimsel kısıtlamalara tabidir. Özellikle zaman ve neden gibi eklenti öğelerini içeren ne-öbekleri hareket için güçlü bir sınırlılık oluşturmaktadır. Bu durum, EAK'ın bu dilde etkin olması bakımından Türkçe ile benzerlik sergilemektedir. Bu dilde ayrıca karmaşık BelÖ içerisindeki ne-öbeklerinin ada ihlali oluşturması ve bu yapıların yerellik ilkeleri doğrultusunda sınırlandırılmasından dolayı, KBelÖK'ün de belirli ölçüde erişilebilir olduğunu söylemek mümkündür. Ek olarak, Ótót-Kovács (2024) Kazakça üzerine gerçekleştirdiği çalışmasında, bu dilde ilgi tümcecikleri

içerisinden gerçekleştirilen çıkarım işlemlerinin ara çalkalama özellikleri gösterdiğini belirtmektedir. Çalışmada bu hareketlerin hem yerel hem de uzun mesafeli olma özellikleri taşıdığı, bağlama ilişkileri oluşturabildiği, ancak tüm ilgi tümceciklerinden çıkarımın mümkün olmadığı, özellikle ad durumundaki özne içeren ilgi tümceciklerinin çıkarımı sınırlandırdığı vurgulanmaktadır. Özne yapıları içindeki bu sınırlandırma bu dilde TÖK'ün geçerli olduğunu düşündürmektedir. Çalışmada ayrıca bu tür sınırlılıkların yalnızca Kazakçaya özgü olmadığı; Türkçe ve diğer Türk dillerinde de benzer yerellik etkileri ve hareket kısıtlamalarının gözlemlenebileceği ifade edilmektedir. Dolayısıyla Türk dillerinde uzun mesafeli bağımlılıkların tamamen serbest olmadığından, belirli ada yapıları doğrultusunda sınırlandırıldığından söz edilebilir. Bu bağlamda Türk dilleri, sözdizimsel hareket bakımından Türkçeye tipolojik açıdan oldukça yakın bir görünüm sergilemektedir.

Arapça ise çalkalama özellikleri bakımından daha sınırlı ve Türkçeden daha farklı bir görünüme sahiptir. AlBzour (2015) ve Shormani (2015) Arapçada görülen farklı sözcük dizilişlerinin (EÖN, ÖEN) kaynağını tartışmış ve bu tür dizilişlerin serbest çalkalama hareketleri değil, büyük ölçüde biçimsözdizimsel işaretlemeye bağlı odaklama/konulaştırma hareketleri olduğunu saptamışlardır. Başka bir deyişle, Arapçada öğeler rastgele ve serbest biçimde yer değiştirmemekte, taşımalar bilgi yapısı ve biçimsözdizimsel gereksinimlerle güdülenmektedir. Benzer biçimde Alazzawie (2020) de çalışmasında Arapçada nesne taşımalara odaklanmış, bu taşımaların odaklama amacıyla odak öbeğine doğru gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Bunlara ek olarak, Arapçada bazı yapılarda özyinelemeli adıl kullanımı hareket ilişkilerini desteklemektedir. Özellikle konulaştırma ve bazı ne-yapılarında hareket edilen konumda özyinelemeli adıl bırakılabilmektedir. Bu durum, Arapçadaki hareket yapılarının Türkçedeki görece serbest uzun mesafeli çalkalama sistemine kıyasla daha sınırlı ve daha çok odaklama süreçlerine bağlı olduğunu göstermektedir.

2.7 Alanyazın

Çalışmanın bu bölümünde Erişilebilirlik Varsayımlarına, Yorumlanabilirlik Varsayımına ve Türkçede uzun mesafeli çalkalama olgusuna yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmalara yer verilmektedir.

2.7.1 Erişilebilirlik Varsayımlarına yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmalar

Alanyazında Erişilebilirlik Varsayımlarına ilişkin yapılan çalışmalar Erişimsizlik Varsayımı, Kısmi Erişim Varsayımı, Tam Erişim Varsayımı ve TATE başlıkları çerçevesinde

analiz edilmiştir ve söz konusu araştırmalar çalışmanın bu bölümünde aynı sırada sunulmaktadır.

Clahsen (1988) Erişimsizlik Varsayımının geçerliliğini test ettiği çalışmasında yetişkin D2 ediniminin ED ilkeleri doğrultusunda değil, genel öğrenme stratejileri aracılığıyla geerleştiği görüşünü savunmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada D2 olarak Almanca edinen, İtalya, İşpanya ve Portekizli göçmenlerle geerleştirilen röportaj ve sohbetlere dayalı ZISA adlı veri tabanı üzerinden analiz sunulmuştur. Araştırmacı analizinden elde ettiği bulgularda çocukların dil ediniminin dile özgü bir mekanizma ile ve parametre ayarlama ile açıklanabileceğini, buna karşın yetişkin D2 ğrenicilerinin ED'den ziyade bilgi işleme stratejileri ve genel öğrenme stratejileri gibi yollarla dil edinimini sürdürdüğünü saptamıştır. Bu bağlamda çalışmanın yetişkin D2 ediniminde ED'ye erişim olmadığını savunan Erişimsizlik Varsayımını destekleyen sonuçlar sunduğu söylenebilir.

Clahsen ve Muysken (1989) D2 ediniminde ED'ye erişim olup olmadığını test ettikleri bir diğer çalışmalarında da Erişimsizlik Varsayımını destekler nitelikte sonuçlar elde etmişlerdir. Araştırmacılara göre D2 olarak Almancada sözcük sırası, özne-yüklem uyumu, olumsuzlama gibi özelliklerin edinilmesi D1 ve D2 edinenler arasında önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Bu farklılığın kaynağının D1'e rehberlik eden ED ilkeleri olduğunu, D2 edinimi sürecinden kaynaklanmadığını ileri sürmüşlerdir. D2 ediniminde parametre ayarlarını değiştirmek mümkün olmamakta, ED'nin yalnızca bazı ilkelerine erişim sağlanabilmektedir. D2 edinimi sürecinde ED'nin değil, problem zme stratejilerinin aktif rol oynadığı da araştırmacıların iddiaları arasında yer almaktadır.

Yetişkin D2 ediniminde ED ilkelerine doğrudan erişim sağlanmadığı, edinim sürecinde diğer bilişsel faktörlerin etkili olduğu görüşünü ifade eden Erişimsizlik Varsayımından farklı olarak, Kısmi Erişim Varsayımı, ED ilkelerine erişimin yalnızca D1'e ilişkin dilbilgisel parametrik değerleri kapsadığını ileri sürmektedir. Bu bağlamda alanyazında mevcut varsayımın geçerliliğinin sınıandığı sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır.

Hawkins ve Chan (1997) D2 ediniminde ED'ye erişilebilirlik durumunu sözdizimsel açıdan değerlendirmişler ve D1'i ne-operatör taşıma özelliği bulunmayan bir dil olan Çince ile bu özelliğe sahip bir dil olan İngilizceyi D2 olarak edinen bireylerdeki zihinsel temsilleri karşılaştırmaya gitmişlerdir. Bu doğrultuda katılımcılara dilbilgisellik yargı testleri uygulanmış, uygulanan testlerden elde edilen sonuçlar Kısmi Erişim Varsayımını destekler nitelikte olmuştur. incede ne-operatör taşıması bulunmadığından ve İngilizcede bu hareket zorunlu

olduğundan, Çince konuşucularının D2 İngilizcesinde bu hareketi sağlayamadıkları, onun yerine adıl bağlamayı tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Buna göre çalışmada, D2 ediniminde işlevsel özelliklerin yeniden ayarlanmadığı, ED'nin ilkeleri ile uyumlu ve D1 dilbilgisinden zihinsel temsiller bakımından farklı bir dilbilgisinin kurgulandığı görüşü desteklenmektedir. Dolayısıyla D2 ediniminde ED'ye kısmi erişim söz konusudur.

Kong (2005) çalışmasında, yetişkin D1 Çince konuşanlar tarafından D2 İngilizcede zorunlu açık üyelerin edinimini incelemiş ve D1'i İngilizce olanlar ile olmayanlar arasındaki farklılığı, parametre sıfırlama ilişkisi çerçevesinde açıklamayı amaçlamıştır. Mevcut çalışmada Yuan (1997) tarafından gerçekleştirilen ve Çince işlevsel kategori özelliklerinin D2 olarak İngilizcede tam olarak aktarıldığı görüşünü savunan bir öneri test edilmiştir. Bu bağlamda bir hata tespit testi bir de boşluk doldurma testi geliştirilmiştir. Sonuçlara göre, katılımcıların bir kısmı Çincedeki özne düşürme hareketini İngilizcede de uygulamış, dolayısıyla İngilizce özneleri sözdizimsel bağlamda işleme ve parametrik değerleri yeniden düzenleme noktasında kısmi bir başarı sergilemişlerdir. Bu bulgular yetişkin D2 ediniminde ED'ye kısmi erişim olduğu varsayımını destekler nitelikte değerlendirilmiştir.

Mauffray (2024) çalışmasında hem İngilizcede hem İspanyolcada ortak olan dolaylı edilgen yapısının ve İspanyolcaya özgü olan 'se' edilgen yapısının D2 İspanyolca öğrencileri tarafından edinimini araştırmıştır. Araştırmacı edilgen yapılardaki bu ayrımın D1 İngilizce konuşucuları tarafından ne derece erişilebilir olduğunu, üretimlerinin D1 konuşucusu düzeyinde olup olmadığını ve edinim sürecinin dil dışı değişkenlerden etkilenip etkilenmediğini sorgulamıştır. Bu doğrultuda araştırmacı bir yapısal ön hazırlık (üretim) testi ve zamanlı kabuledilebilirlik yargı (algısal) testi kullanmıştır. Ön hazırlık testinden elde edilen sonuçlar, tüm grupların iki edilgen yapıyı da üretmek için yönlendirilebileceğini, kabuledilebilirlik testinin sonuçları ise 'se' edilgenlerde uyumsuz eylem uyumlarının bir ölçüde kabuledilebilir bulunduğunu göstermiştir. D2 konuşucusu benzeri üretimler yüzeysel, olasılığa dayalı bir stratejiyi yansıttığından ve D2 benzeri soyut yapısal temsili içermediğinden araştırmacı bu bulguları Kısmi Erişim Varsayımı ile uyumlu biçimde değerlendirmiştir.

Erişimsizlik Varsayımı ve Kısmi Erişim Varsayımına ek olarak, tıpkı D1'de olduğu gibi D2 ediniminde de ED'ye tam erişim sağlandığı, süreç içindeki farklılıkların kaynağının erişimden kaynaklı olmadığı görüşü Tam Erişim Varsayımının temelini oluşturmaktadır. Buna göre D1'e ait olan dilbilgisi D2 için başlangıç niteliğindedir. Bu bağlamda çalışmanın

devamında Tam Erişim Varsayımı ve TATE'ye yönelik olarak alanyazında yer alan çalışmalara yer verilmektedir.

Aydın (1998) D1'i Japonca ve İngilizce olan ve D2 olarak Türkçe edinen öğrencilerin dil edinim süreçlerini "kendi" ve "kendisi" adlarının kullanımına ilişkin bilgilerini ölçmüştür ve Bağlama Kuramı çerçevesinde bir yorum geliştirmiştir. Araştırmacı örneklem gruplarına uyguladığı doğruluk değeri yargı testi ve çoktan seçmeli testler sonucunda öğrencilerin D1'inde olmayan ama D2'de görülen evrensel parametreler söz konusu olduğunda ED'ye tam erişim olduğunu saptamıştır.

Gürel (2002), D1'i İngilizce olan ve Türkçeyi D2 olarak edinen öğrencilerin Türkçedeki açık ve boş adıl kategorilerini edinme durumlarını D1 aktarımı ve ED'ye erişim düzeyi çerçevesinde yorumlamıştır. Araştırmacı çalışmasında gerçekleştirdiği yazılı çeviriye, doğruluk değerini yargılamaya ve resim tanımlamaya yönelik testler sonucunda öğrencilerin her ne kadar D1'lerinden olumsuz aktarım olsa da D2 edinimi sürecinde ED'ye tam erişim sağladıklarını ortaya koymuştur.

Conradie (2005) yüksek lisans bitirme tezinin bir ön çalışması olan araştırmasında TATE'yi sınamak amacıyla sırasıyla D1 İngilizce ve Almanca konuşucuları tarafından D2 olarak Afrikaans'taki bölünmüş ÇÖ (çekimsel öbek) parametresi (*İng. split IP parameter*) ve E2 parametresi (*İng. V2 parameter*) olmak üzere iki sözdizimsel parametrenin edinimini test etmiştir. Bu doğrultuda katılımcılara bir tümce düzenleme testi, bir dilbilgisellik yargı testi ve bir doğruluk değeri yargı testi uygulanmıştır. Testlerden elde edilen bulgularda D1'i Almanca olan grubun tümce düzenleme ve dilbilgisellik yargı testlerinde D1 İngilizce gruba göre daha başarılı performans sergilediği gözlemlenmiştir. Her iki grup da testlere verdikleri yanıtlarda D1 aktarımı gerçekleştirmişlerdir fakat çalışmadaki öğrenci grubu başlangıç seviyesinde olduğundan, D2'ye ilişkin dilsel girdi arttıkça D2 yapılarının benimseneceği ve başarı oranının artacağı öngörülmüştür.

Hopp (2005) çalışmasında temelde yetişkin D2 öğrencilerinin uyarıcı yoksulluğuna rağmen D2 özelliklerini edinip edinmediklerini ve bu edinimin D1 dilbilgisindeki benzer özelliklere bağlılığını sorgulamıştır. Bu doğrultuda ileri düzey İngilizce ve Japonca konuşucularının D2 Almandaki sözcük sırasındaki seçimlerinin ED aracılığıyla görünümünü ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaçla İngilizce ve Japonca konuşucusu olup Almandayı D2 olarak edinen ve D1'i Almanca olan katılımcılara çalkalama, konuşturma ve kalıntı hareket (*İng. remnant movement*) yapılarına yönelik dilbilgisellik testleri uygulanmıştır. Araştırmanın

sonucunda, İngilizce ve Japonca konuşucuların D1'i Almanca olan katılımcıların yargı modellerini taklit ettikleri, D2'de taşımayı tetikleyen yeni biçimsel özellikleri edinmelerinin mümkün olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla çalışmada D2 ediniminin, ED kısıtlamaları ve pozitif D2 girdileri ile tetiklenen D1 dilbilgisi aracılığıyla yeniden yapılandırıldığına işaret eden Tam Transfer/Tam Erişim modelini destekleyen bulgular ortaya koyulmuştur.

Montrul vd. (2006) çalışmalarında tamamlanmamış yetişkin ikidilli dilbilgisinde yaşın etkisini ortaya koymayı amaçlamışlar, erken ve geç İngilizce-İspanyolca ikidilli yetişkinler arasında D2 olarak İspanyolcada parçacık adlarının (*İng. clitic pronouns*) ve alternatif sözcük sıralarının edinimine yönelik dilbilgisellik yargı testi ve çevrimiçi görsel-tümce eşleştirme testi uygulamışlardır. Sonuçta çalışmada Tam Erişim Varsayımını kısmen destekleyen bulgulara erişildiği, parçacık kullanımı ve yerleşimi bağlamında erken ve geç ikidilli gruplarının benzer olduğu, eşleştirme testinde ise doğruluk açısından olmasa da tepki hızı açısından erken ikidilli grubun nispeten daha hızlı olduğu saptanmıştır. Buna göre, geç ikidilli öğrencilerin kısmi parametre sıfırlama yeteneğine sahip olabileceği, edinim ortamı farklılaştığı için iki grup arasında bilişsel bir ayırmadan söz edilebileceği D2 edinimi süreci tamamlanmamış olmasına rağmen erken yaşta dile maruz kalmanın dilsel bilgide otomatikleşme anlamında avantaj sağlayabileceği düşünülmektedir.

Aldwayan (2008) D1'i Necd Arapçası olan D2 İngilizce öğrencilerinin ilgi tümceciklerini ve ne-sorularını edinme süreçlerini incelemiş, öğrenci grubunun D1'lerinde olmayan ne-taşıma özelliğini D2'de edinme durumunu saptamayı amaçlamıştır. Bu amaçla bir dilbilgisellik yargı testi bir de öz denetimli okuma testi uygulamıştır. Her iki testin sonuçları da başlangıçtaki ve orta düzeydeki öğrencilerin D1'lerinden olumsuz aktarım gerçekleştirdiklerini fakat ileri düzey D2 öğrencilerinin ne-taşıma özelliğini daha başarılı biçimde edinebildiklerini göstermiştir. Bu da D1'de olmayan özelliklerin D2'de edinilmesinin mümkün olduğu anlamına gelmekte ve TATE'nin savları ile uyum sağlamaktadır.

Judy vd. (2008) çalışmalarında D1'de seçilmeyen bazı özelliklerin D2'de de mevcut olmadığı görüşünü içeren Temsili Eksiklik Varsayımı (*İng. Representational Deficit Hypothesis*) ve Tam Erişim Varsayımını, D1'i İngilizce olup D2 olarak İspanyolca edinen orta ve ileri düzeydeki yetişkinlerin ad, sıfat ve belirleyicilerde cinsiyet ve sayı özelliklerini edinme ve sıfatların sözdizimsel ve anlamsal özelliklerini edinme durumları bağlamında test etmişlerdir. Katılımcılara sayı ve cinsiyet uyumunu test etmek üzere dilbilgisellik yargı/düzeltilme testleri, sıfatlara ilişkin özelliklerin edinimini sınamak için ise bağlam-temelli

sıralama testi uygulanmıştır. Uygulanan testler sonucunda araştırmacılar Tam Erişim Varsayımını destekler nitelikte bulgular elde etmişlerdir. BelÖ'ye ilişkin yeni dilbilgisel özelliklerin ve sıfatların sözdizimsel konumlarının edinimi D2 İspanyolcada D1 konuşucuları ile benzerlik göstermektedir. Bu sonuç, ED özelliklerine yalnızca kritik dönemde erişilebileceği varsayımının sürdürülebilir olmadığını da ortaya koymaktadır. D1 ve D2 ediniminin niceliksel ve niteliksel olarak farklı süreçler olduğunu savunan bu varsayımın aksine mevcut çalışma özelliklere erişimin bu farklılıkların kaynağı olmadığını ileri sürmektedir.

Özçelik (2009) çalışmasında anlamsal kapsam gibi karmaşık yapıların D2'de öğrenilme sürecini, bu süreçte D1'den ne ölçüde aktarım yapıldığını ve ED'ye ne derece erişim sağlandığını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda çalışmada hem D1 İngilizce D2 Türkçe hem de D1 Türkçe D2 İngilizce konuşucularına niceleyiciler ve olumsuzluk gibi yapıların anlamsal belirsizliklere yol açtığı tümcelerden oluşan bir doğruluk değeri yargı testi uygulamıştır. Testlerin sonuçları, İngilizce D2 konuşucularının D1'lerinde olmayan tümce yorumlarını başarılı şekilde kabul ettiklerini, Türkçe D2 konuşucularının ise ileri düzeyde bile D1 konuşucularından farklı şekilde daha az başarılı yanıtlar verdiklerini göstermiştir. Fakat söz konusu başarısızlık oranı doğrudan D1'den olumsuz aktarım gerçekleştirildiği yönünde yorumlanmamış, öğrencilerin D1'lerine ilişkin bilgiyi daraltmaları gerekliliği ile ilişkilendirilmiştir. Bu da çalışma kapsamında TATE'yi destekleyen bulgulara erişildiği, başta D1 etkisi görülse de ED'ye erişimin arttıkça D2 özelliklerinin edinilebildiği anlamına gelmektedir.

El-Nabih (2010) çalışmasında D2 olarak İngilizcede nedensel-nedensiz dönüşümün (*İng. causative-inchoative alternation*) D1 Arapça konuşucuları tarafından edinimini araştırmayı amaçlamıştır. Bu amaçla katılımcılara bir kabuledilebilirlik yargı ve düzeltme testi uygulanmıştır. Veri analizlerinden elde edilen sonuçlar, İngilizce nedensel-nedensiz dönüşümün Arap katılımcılar için bir öğrenilebilirlik sorunu oluşturduğunu göstermiştir. Öğrenciler aşırı edilgenleştirme, aşırı nedenselleştirme, alt edilgenleştirme ve alt nedenselleştirme davranışları sergileme eğiliminde olmuşlardır. Bu davranışların D1'den olumsuz aktarım temelli olabileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte D2 benzeri davranışa yönelik dillerarası gelişim bütün yeterlilik gruplarında gözlemlenmiştir. Ek olarak, çalışma kapsamında Arap öğrencilerin İngilizcedeki edilgen-etken geçişsiz eylem ayırımına (*İng. unaccusative-unergative distinction*) duyarlı olduklarına dair kanıtlar elde edilmiş, bu da ED'ye erişim sağladıklarını ve TATE ile tutarlı olarak D1'de bulunmayan yapıları da zamanla edinebildiklerini göstermiştir.

Köylü (2010) D2 olarak İngilizce edinen Türk öğrencilerin İngilizcedeki dönüşlü adılların bağlanma özelliklerini edinim durumlarını araştırmayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda başlangıç, orta ve ileri düzeydeki D2 öğrencilerine dilbilgisellik yargı testi ve hikaye-bazlı doğruluk yargı testi uygulanmıştır. Testlerden elde edilen bulgularda daha düşük yeterlilik düzeyindeki D2 öğrencilerinin D1 aracılığıyla ED'ye erişim sağladıkları, ileri aşamalarda ise ED'ye tam erişimin mümkün olduğu ve parametre sıfırlamada başarı gösterdikleri gözlemlenmiştir. Fakat yine de D2 öğrencilerinin dönüşlü adılları edinme becerilerinin D1 konuşucuları ile aynı düzeyde olmadığı belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırmacı öğrencilerin dönüşlü adıl kullanımında D1 konuşucusu düzeyine erişmelerinde olumsuz kanıtlara maruz kalmanın da önemli bir etken olabileceğini öne sürmüştür.

Rogers (2010) çalışmasında sınıf ortamında D2 olarak Fransızca edinen D1 İngilizce konuşucularının Fransızca sözdizimini edinme durumlarını araştırmıştır. Bu iki dilin olumsuzlama, belirteç kullanımı ve parçacıklar bakımından farklılaştığı, İngilizcenin aksine Fransızcada [*yzZaman] özelliğinin bulunduğu ve bu sebeple eylemin taşınması gerektiği belirtilmiştir. Çalışma kapsamında da bu parametrik özelliğin edinimini test etmek amaçlanmıştır. Bu amaçla sözlü üretim testi, anlama testi ve kabuledilebilirlik yargı testinden yararlanmıştır. Sonuçlar, D2 edinim süreci boyunca parametre sıfırlamanın mümkün olduğunu göstermiştir. Fakat öğrenciler sözdizimsel yapılanmayı aşama aşama edinebilmekte, D2'ye ilişkin parametrik değerleri düzenlemeden önce D1'lerine ilişkin bilgiyi aktarmaktadırlar.

Bond (2011) çalışmasında İspanyolcadaki yorumlanamaz sayı ve cinsiyet özelliklerinin uyum ihlallerine karşı D1 İngilizce D2 İspanyolca öğrencilerinin ne derece duyarlı olduklarını incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda dilbilgisellik yargı testi, cinsiyet atama testi, sözcük tanıma testi; ayrıca sözel yeteneklerine ilişkin olarak Modern Diller Yetenek Testi, sözel olmayan yeteneklerine ilişkin olarak Raven'in İleri Düzey İlerleyici Matrisleri ve İspanyolca Yeterlilik Testi kullanılmıştır. Sonuçlar, TATE'yi destekleyerek, D1'de mevcut olmayan yorumlanamaz özelliklerin yetişkin D2 öğrencileri tarafından kazanılabileceğini öne sürmüştür. Her ne kadar öğrenciler cinsiyet uyumu açısından sayı uyumuna göre daha başarısız performans sergilemiş olsalar da cinsiyet uyumundaki performans artışı dilsel yeterlilik ile ilişkilendirilmiş, bu da TATE ile tutarlı biçimde değerlendirilmiştir. Bunlara ek olarak dilbilgisellik yargılarının hem sözlü hem de sözsüz yetenekle ilişkilendirilmediği sonucuna varılmıştır.

Correa (2011) çalışmasında TATE'yi, D1'e ilişkin bir dilbilgisel yapıya D2'ye yönelik yeni bir sözcüklenimin eklenmesi durumunu ifade eden yeniden sözcüklenme (*İng. relexification*) süreci bağlamında analiz etmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla D1 Brezilya Portekizcesi, D2 İspanyolcada dillerarası sisteme özgü bir kopula-eylemi olan 'quedar(se)' örneği üzerinden bir analiz gerçekleştirmiştir. Kuramsal incelemeye dayanan bir yöntemle gerçekleştirilen çalışmanın sonuçları, TATE'nin D2 ediniminin her aşamasında yeterli ve geçerli veriler sağlayamayacağını, D2 ediniminin ilk aşamalarında yeniden sözcüklenimin aktif rol oynayabileceğini ortaya koymuştur. Dolayısıyla D2 edinimi sürecinin evrensel ve değişmez değil, bireysel farklılıklar ve bilişsel etmenlerle şekillenen bir süreç olduğu savunulmaktadır.

Gabriele vd. (2011) D2 ediniminde D1'deki sayı ve cinsiyet özelliklerinin rolünü saptamak ve öğrenciler arası bireysel farklılıkları belirlemek amacıyla D1 İngilizce konuşucusu olup D2 olarak İspanyolca edinen bireylerin sayı ve cinsiyet özelliklerinin D2'de ihlal edilmesine karşı duyarlılıklarını test etmişlerdir. Test sürecinde katılımcılara EEG kaydı sırasında dilbilgisellik yargı testi uygulanmıştır. Sonuçlar yetişkin D2 öğrencilerinin, düşük yeterlilikte olsalar bile, sayı ve cinsiyet uyumlarına ilişkin D1'lerinde olmayan yorumlanamaz özellikleri işlemede ve D1 ile D2 arasında paylaşılan özelliklerin yeni örneklerini değerlendirmede doğal dil konuşucusu ile benzer nitelikte olduklarını göstermiş, bu sebeple Tam Erişim Varsayımını destekleyen bulgular ortaya konmuştur. Bireysel farklılıklar kapsamında ise alan yeterliliği ile dilsel başarı arasında bir ilişki olduğuna dair herhangi bir kanıt rastlanmamıştır.

Krause (2011) çalışmasında modal geçmiş zamanın modern İngilizcede nasıl ifade edildiğini araştırmayı ve bu analizin sonuçlarını İngilizce dil pedagojisinin geliştirilmesine etkili bir şekilde uygulamayı amaçlamıştır. Bu amaçla öncelikle İngilizcedeki modal geçmişini betimlemiş, ardından diğer dillerdeki görünüşleri ile karşılaştırmış ve devamında modal geçmişin evrenselliğini savunarak İngilizcenin yabancı dil olarak öğrenimi ve öğretimi süreçlerindeki pedagojik yansımalarını ortaya koymuştur. Sonuçta araştırmacı TATE'nin, D1 dilbilgisinin son durumun D2'nin başlangıcını oluşturduğu ve D2 edinimi süresince ED'ye tam erişim sağlandığı görüşleri ile örtüşen nitelikte açıklamalar getirmiştir.

Aleman Banon (2012) çalışmasında D2 İspanyolcada sayı ve cinsiyet gibi farklı uyum özelliklerinin biçimsözdizimsel işleme sürecinin D1 özelliklerinden ve mesafeden ne ölçüde etkilendiğini araştırmayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda EEG (*İng. electroencephalography*) ölçüm cihazı kullanılarak katılımcılara bir dilbilgisellik yargı testi, bir

cinsiyet atama testi ve bir sözcük dağılım testi uygulanmıştır. EEG ölçümlerinden elde edilen bulgular, TATE ile uyumlu biçimde değerlendirilmiştir. Buna göre hem D1 İspanyolca konuşucuları hem de D2 öğrencileri için sayı ve cinsiyet özellikleri beyinde benzer şekilde işlenmektedir. Ayrıca her iki grup da tümce içi ihlallere ve mesafe yanıtmasına duyarlılık göstermiştir ve bu bulgu tümce içi uyumun genel olarak tümceler arası uyumdan daha olumlu dalga formları üretmesi gerçeğiyle desteklenmiştir. Bu sonuçlar, D2 öğrencilerinin D1 alanlarının dışındaki sözdizimsel bağlantıları kurabildiklerini ve hem yerel hem de yerel olmayan işleme yapma mesafesi tarafından benzer şekilde modüle edildiğini önermektedir.

Jiang (2012) çalışmasında TATE'nin önermelerinden hareketle D2 olarak İngilizcede tanımlıkların ediniminde yapılan sistematik hataları analiz etmeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda D1'i Türkçe, Arapça ve Fransızca olan katılımcıların D2 İngilizcede tanımlık düşürme ve aşırı tanımlık kullanma stratejilerini uygulayıp uygulamadıkları hikaye hatırlama testi ve zorunlu-seçimli çıkarma testi uygulanarak sınanmıştır. Elde edilen bulgularda, Türkçe gibi tanımlık bulunmayan bir dilin D1 konuşucularının D2 başlangıç düzeyinde D1'den aktarım gerçekleştirerek tanımlık düşürme eğiliminde oldukları, Arapça gibi belirsizlik işaretleyen tanımlığı bulunmayan bir dilin D1 konuşucularının belirsiz bağlamda tanımlık düşürme ve aşırı tanımlık kullanma özellikleri sergiledikleri gözlemlenmiştir. Öte yandan, İngilizceye benzer bir tanımlık sistemine sahip D1 Fransızca konuşucularının ise D2'de doğal dil konuşucusu benzeri performans sergiledikleri saptanmıştır. Bu bulgular D2 ediniminin başlangıç aşamalarında D1 etkisinin görünür olduğunu göstermektedir fakat zamanla ED'ye erişim sağlandığı ve hata yapma oranının düştüğü de çalışmanın bulguları arasında yer almaktadır.

Lee (2012) İngilizcedeki eylem öbeği eksiltme (EÖE) (*Ing. verb phrase ellipsis – VPE*) ve EÖE'den ne-öbeği çıkarma işlemlerinin edinimini, bu özelliklerin parametrik farklılıklar sergilediği bir dil olan İspanyolca özelinde test etmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla yetişkin D1 İspanyolca D2 İngilizce konuşucularına dört adet dilbilgisellik yargı testi uygulamıştır. İlk iki test öğrencilerin İngilizcedeki EÖE özelliğini edinme durumlarını parametre sıfırlama yetileri bağlamında incelemeye, diğer iki test ise EÖE'lerden ne-öbeğinin çıkarılması durumunu D1 aktarımı ve uyaran yoksulluğunun etkileri çerçevesinde analiz etmeye yönelik hazırlanmıştır. Sonuçlar, TATE'yi destekler nitelikte olmuş, daha yetkinlikteki D1 İspanyolca konuşucularının, D1-EÖE özelliklerini D2 İngilizce EÖE temsilinde aktardıkları ve ileri düzeydeki grubun da parametre sıfırlamada başarılı oldukları gözlemlenmiştir. Bu sonuçlara göre, yetişkin D2 İngilizce konuşucuları başlangıçta D1 aktarımı gerçekleştirirler de ilerleyen düzeylerde D2

dilbilgisini edinmede başarılı olmaktadırlar. Dolayısıyla hem D1 hem de ED, D2 gelişiminde herhangi bir sınırlama olmaksızın rol oynamaktadır.

Lopez Prego (2012) İspanyolcadaki sayı ve cinsiyet uyumunda görülen değişkenleri sunmuş ve D2 İspanyolcada sayı ve cinsiyet uyumundaki tutarsızlıkların kaynağını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmacı hataların D1’de bulunmayan özelliklerin eksik edinilmesinden mi yoksa edinimin tamamlanıp işleme aşamasında sorun yaşanmasından mı kaynaklanabileceğini sorgulamıştır. Bu doğrultuda D2 olarak İspanyolca edinen D1 İngilizce konuşucuların hızlandırılmış dilbilgisellik yargı testi veya zaman kısıtlaması olmayan dilbilgisellik yargı testinden biri uygulanmıştır. Elde edilen bulgularda hem D1 hem de D2 İspanyolca konuşucularının hız ölçümlerinde benzerlikler bulunduğu, hız arttıkça hataya olan duyarlılığın azaldığı saptanmıştır. Zaman kısıtlaması olmadığında ise D2 grubunun D1’e yakın derecede başarılı performans sergilediği belirlenmiştir. Bunlara ek olarak, D2 öğrencileri cinsiyet uyumunda daha fazla değişkenlik göstermiş, bu da öğrencilerin D1’inde bu özelliğinin bulunmaması ile ilişkilendirilmiştir. Son olarak, öğrencilerin hem doğru hem de yanlış üretimlerinde bir tutarlılık gözlemlenmiş, dolayısıyla hataların eksik dilsel bilgiden kaynaklanmadığı, daha çok işleme sürecindeki bilişsel zorlanmadan kaynaklı olduğu ortaya konmuştur. Tüm bu bilgisel ışığında, D2 öğrencilerinin başlangıç seviyesinde D1 aktarımı gerçekleştirdikleri ve bu aktarım sayesinde özellikle sayı uyumunda başarılı performans sergiledikleri, bununla birlikte ilerleyen dil seviyelerinde de ED’ye ve D2 özelliklerine tam erişim olduğu ve başarı oranının arttığı, dolayısıyla çalışmanın sonuçlarının TATE ile örtüştüğü söylenebilir.

Martoccio (2012) çalışmasında İngilizce D1 konuşucuları tarafından D2 İspanyolcadaki ayırt edici nesne işaretleme (*İng. differential object marking – DOM*) dilbilgisel özelliğinin nasıl edinildiğini araştırmayı amaçlamıştır. Araştırmacı İspanyolcada canlı nesnelerin ve bazı doğrudan nesnelerin ‘a’ ilgeci ile işaretlendiğini, D2 öğrencileri için bu özelliğın ediniminin problemlı ve zor olabileceğini belirtmiştir. Ön test, son test ve gecikmeli son test tasarımıından oluşan çalışmada araştırmacı, ayırt edici nesne işaretlemeye ilişkin ön bilgisi olan ve olmayan D2 öğrencilerini sözlü bir resim tanımlama testi ve dilbilgisellik yargı testi kullanarak sınamıştır. Elde edilen sonuçlarda, özellikle sözlü resim tanımlama testinde önceden bilgiye sahip olan grubun doğruluk oranlarının, bilgiye sahip olmayan gruba göre daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ön bilgiye sahip katılımcıların testlerde sergiledikleri başarı, D1 İspanyolca konuşucusu seviyesine yükseldiklerini ve farklı nesne işaretleme açısından, dillerarası yeniden

yapılandırma ve bunu sürdürme yeteneğine sahip olduklarını göstermektedir. Dolayısıyla çalışma TATE'nin savları ile tutarlı değerlendirilmiştir.

Rengifo (2012) çalışmasında D1 İngilizce konuşucularının D2 İspanyolcada belirleyici öbeği (BelÖ) içindeki dilbilgisel cinsiyet uyumunun sözcüksel ve sözdizimsel özelliklerini edinimlerini incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla çalışmada orta ve ileri düzeydeki D2 öğrencilerine yazılı cinsiyet tanıma testi ve sözlü resim betimleme testi uygulanmıştır. Sonuçta, başlangıçta D1'den olumsuz aktarım gerçekleştirildiğinden, orta düzeydeki D2 öğrencilerinin ileri düzeydeki öğrencilere göre daha düşük başarı oranına sahip oldukları belirlenmiştir. Buna ek olarak D2 öğrencilerinin yanıtlarının belirleyicilerde sıfatlardan daha doğru, kanonik adlarda kanonik olmayan adlardan daha doğru ve dişil adlarda eril adlardan daha doğru olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca yazılı tanımada sözlü betimlemeye göre daha doğru sonuçlar elde ettikleri saptanmıştır. Araştırmacıya göre hataların sistematik yapısı ve yazılı üretimdeki daha yüksek başarı, D2 öğrencilerinin zihinsel dilbilgileri içinde temsil edilen bir cinsiyet sistemine sahip olduklarına dair güçlü kanıtlar sunmaktadır. Dolayısıyla çalışma kapsamında TATE'yi destekler nitelikte bulgular elde edildiği söylenebilir.

Yangklang (2012) çalışmasında D2 olarak İngilizcede bilgisel kiplik (*Ing. epistemic modality*) yapılarının D1 Tayca konuşucusu olan çocuk ve yetişkinler tarafından edinilme durumlarını araştırmayı amaçlamıştır. Araştırmacı bu yapıyla ilgili İngilizce ve Tayca arasındaki en önemli farklılığın, kiplerin zaman gönderimini gösteren sözdizimsel mekanizmalar olduğunu belirtmiştir. İngilizcede kiplerin zaman gönderimi belirli sözdizimsel kalıplarla gösterilirken, Taycada zaman belirteci veya bağlamla ifade edilir. Bu doğrultuda katılımcılara zamansal uygunluğu denetledikleri hikayelerin yer aldığı bir doğruluk değeri yargı testi uygulanmıştır. Sonuçlar hem çocuk hem de yetişkinlerin başlangıçta D1'den aktarım gerçekleştirdiklerini, Taycada mümkün olan ama İngilizcede olmayan yorumlara izin verdiklerini ortaya koymuştur. Buna ek olarak çocuk grubun zaman gönderimini kısıtlayan sözdizimsel kalıpları edinmede zorluk yaşadıkları, uyarın yoksulluğu sorununu aşamadıkları gözlemlenmiştir. Öte yandan, bazı yetişkin D2 öğrencilerinin bazı sözdizimsel kalıpları edindikleri, dilsel yeterlilik arttıkça D1 aktarımının da azaldığı saptanmıştır. Bu bilgiler ışığında çalışma bulgularının TATE ile örtüştüğü anlaşılmaktadır.

Yavuz (2012) çalışmasında D2 edinimi sürecinde ED'ye erişim olup olmadığını, D1'in D2 edinimi sürecini ne düzeyde etkilediğini ve D1 ediniminin son noktasına D2'de de ulaşıp ulaşılamadığını belirlemeyi amaçlamış ve bu sorulara çalkalama yapılarının edinimi aracılığıyla

yanıt aramıştır. Bu bağlamda araştırmacı çalkalama özelliğine sahip dillerden olan Türkçe ve Japoncanın D1 konuşucuları ile bu dilleri D2 olarak edinen konuşucular ve D1’i çalkalamayan bir dil olan İngilizce olup Türkçeyi D2 olarak edinen konuşucular ile çalışmıştır. Araştırmacı amacı doğrultusunda örneklem grubunda yer alan öğrencilere tümceyi resimle eşleştirmeye dayalı anlama testi ve boşluk doldurma ve resim yorumlamaya yönelik üretim testi uygulamıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin D1’i hangi dil olursa olsun, D2’deki çalkalama özelliğini de edindikleri, dolayısıyla D2 ediniminde ED’ye tam erişim olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bununla birlikte araştırmacı D1’i çalkalayan bir dil olan konuşucuların D1’i çalkalayan bir dil olmayan konuşuculara göre D2’deki çalkalama özelliğini daha hızlı edindiklerini, dolayısıyla edinme hızı bakımından bir farklılığın söz konusu olduğunu ortaya koymuştur.

El-Ghazoly (2013) çalışmasında Arapçadaki kanonik ve kanonik olmayan uyumun sayı ve cinsiyete yönelik biçimsözdizimsel özelliklerinin D2 Arapçada edinilme durumunu araştırmayı amaçlamıştır. Bu amaçla D1’i İngilizce olup D2 olarak Arapça edinen katılımcılara bir bilgisayar temelli dilbilgisellik yargı testi, bir resim tanımlama testi ile bir sözcük ve resim oyunu uygulanmıştır. Testlerden elde edilen bulgulara göre, öğrenciler edinimin ilk aşamalarında D1’lerindeki kanonik uyum özelliklerini D2’ye aktarmışlar, kanonik uyum özelliklerini kanonik olmayan özelliklere kıyasla daha zor ve hatalı biçimde edinmişlerdir. Fakat yine de D2 ediniminin ileri düzeylerinde ED’ye erişim sağlanabilmiş, kanonik olmayan özellik kombinasyonlarına da duyarlılık göstermişlerdir. Bu bulgular çalışma kapsamında TATE’nin desteklendiği anlamına gelmektedir.

Rodriquez (2013) çalışmasında İspanyolcadaki birden fazla işlevli ‘se’ parçacığını ve bu parçacığın dönüşlü, edilgen ve öznesiz eylemler üzerindeki biçimbilimsel özellikleri analiz etmeyi ve D2 olarak İspanyolcada bu parçacığın edinimini araştırmayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda orta ve ileri düzeydeki D1 İngilizce konuşucularına çevrimiçi bir öz denetimli okuma testi uygulanmıştır. Uygulama sonucunda TATE ile örtüşen sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre, orta düzeydeki öğrenciler dönüşlü ve edilgen tümcelerin biçimsözdizimsel özelliklerinden yoksun iken, ileri düzeydeki öğrenciler bu tümceleri okurken D1 konuşucularına yakın performans sergilemişlerdir. Parametre sıfırlamadaki performans özellik değerleri D1’den farklı olduğunda zaman almaktadır fakat dilsel yeterlilik arttıkça başarı oranı da yükselmektedir.

Tucker (2013) çalışmasında D1 Mandarin Çincesi bilgisinin D2 İngilizcede niceleyici kapsamının edinimini nasıl etkilediğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmacı düşük, orta ve ileri düzeylerdeki D2 öğrenci gruplarına bir olumsuzlama testi, bir boşluk doldurma testi ve bir dil geçmişi anketi uygulamıştır. Uygulanan testlerin sonucunda D2 öğrencilerinin başlangıçta Mandarin Çincesinde mümkün olan kapsam okumasını tercih ettikleri, anlamsal bulanıklığa sahip çift okumalı tümcelerde tek bir anlama odaklanma eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir. Fakat ilerleyen düzeylerde İngilizce D2 öğrencilerinin D1 konuşucularının lisanslama şemasına eriştiği sonucuna varılmıştır. Bu noktada edinimin ileri aşamalarında D1'den olumsuz aktarımın eksikliğinden ve ED'ye tam erişimden söz etmek mümkündür. Olumlu D1 aktarımının da kapsam sınırlarını edinmede önemli rol oynayabileceği belirtilmiştir. Ek olarak, İngilizcenin konuşulduğu ülkedeki ikamet süresi veya İngilizce eğitiminin başlangıç yaşı ile öğrenci performansları arasında önemli bir ilişki saptanmamıştır.

Zheng (2013) çalışmasında D1'i Çince olan D2 Avrupa Portekizcesinde özne düşürme özelliğini nasıl ve ne düzeyde edindiklerini belirlemeyi amaçlamıştır. Her iki dil de boş özne özelliğine sahip olmasına karşın, sözdizimsel terimler ve söylem-edimsel uygunluklar bakımından farklılaşmaktadır. Araştırmacı çalışmada dilbilgisellik yargı testinden yararlanmıştır. Sonuçta, başlangıç düzeyindeki öğrencilerin D1'lerinden olumsuz aktarım gerçekleştirerek bazı durumlarda gereksiz özne kullandıkları, özne bulunması gereken durumlarda ise hatalı şekilde özne düşürdükleri gözlemlenmiştir. Bu durum ileri düzeyde farklılık göstermiş, öğrenciler sözdizimsel açıdan D2'ye daha uygun kullanımlar sergileme eğiliminde olmuşlar, bununla birlikte söylem-edimsel uyumu sağlamada nispeten zorlanmışlardır. Bu bulgular, çalışmanın TATE'yi destekler nitelikte olduğunu göstermektedir.

Alsowiliem (2014) çalışmasında D1'i Arapça olan Suud öğrencilerin İngilizcedeki belirli ve belirsiz tanımlıkları edinimini araştırmayı amaçlamıştır. Bu amaçla katılımcılara zorunlu-seçmeli çıkarım testi ve yazılı çeviri testi uygulamıştır. Testlerin sonuçları, öğrencilerin belirli tanımlık olan 'the' tanımlığını belirsiz olan 'a' ve 'boş' tanımlıklardan daha kolay edinebildiklerini göstermiştir. Arapça da belirli tanımlık kullanan bir dil olduğundan, öğrencilerin D1'den olumlu aktarım gerçekleştirdikleri söylenebilir. Ek olarak, 'a' tanımlığının ediniminin 'boş' tanımlıktan daha az zor olduğu, belirsiz sayılabilen BelÖ'ler ile kullanılan 'boş' tanımlığın ediniminin de belirsiz sayılamayan BelÖ'lerin ediniminden daha az zor olduğu saptanmıştır. Araştırmacı çalışmada D2 edinimine yönelik olarak parametre yeniden ayarlama yaklaşımının değil, özellik yeniden birleştirme yaklaşımının desteklendiğini vurgulamıştır. Buna göre, çalışmada haritalama ve özellik yeniden birleştirme işlemlerinin aynı anda

gerçekleştirildiğine dair kanıt sunulmaktadır. Bu bilgiler ışığında, çalışma bulgularının TATE ile uyumlu olduğu ortaya konmuştur.

Lee (2014) Kantoncada yer alan olumsuz ne-niceleyicilerinin (örn. *mou-bingo*: nobody) D1'i İngilizce olan D2 Kantonca öğrencileri tarafından nasıl edinildiğini incelemeyi amaçlamıştır. Standart sözdizimi ÖEN olan Kantoncada olumsuz ne-niceleyicisi kullanıldığında sözdizim ÖNE olarak değişmekte ve araştırmacı çalışmasında bu değişikliği açıklamakla beraber D2 edinim sürecine olan etkisini de belirlemeyi hedeflemiştir. Bu doğrultuda katılımcılara öz denetimli okuma testi uygulanmıştır. Sonuçta araştırmacı olumsuz ne-niceleyicisi yapılarının D2 öğrencileri için bir edinim zorluğu oluşturduğunu, öğrencilerin başlangıçta D1 aktarımı gerçekleştirdiğini ve dolayısıyla D2 ediniminde biçimbilim-sözdizim ve sözdizim-anlambilim arakesitlerinde belirgin taşıma ve yorumlamaların gecikmesine sebep olduğunu vurgulamıştır. Bununla birlikte dil düzeyi ilerledikçe uyaran yoksulluğunun aşıldığı ve daha başarılı performans sergilendiği, bu bağlamda çalışma kapsamında TATE'nin desteklendiği söylenebilir.

Tipkova (2014) D1'i Rusça olup D2 İngilizcede başlangıç düzeyinde olan öğrencilerin doğrudan nesnelere kavrama durumunu araştırmayı ve D1'den ne ölçüde aktarım sağlandığını belirlemeyi amaçladığı çalışmasında, öğrencilerin Rusçadan bir aktarım gerçekleştirilerek İngilizce üretimlerinde çalkalamaya başvurarak ÖNE sözcük sırasını takip edeceklerini ve doğrudan nesneyi düşürme eğiliminde olacaklarını varsaymıştır. Araştırmacı çalışmasında Mykhaylyk (2012, 2013) tarafından hazırlanan resim betimleme testinden yararlanmıştır. Çalışmanın bulguları D2 ile benzer olan ve olmayan bilgilerin bir arada bulunabileceğini ve her ne kadar eşzamanlı olmasa da tümce üretiminde doğrudan nesne çalkalama veya nesne düşürme özelliklerini uyguladıklarını göstermiştir. Sonuçta, çalışma kapsamında tam aktarımı destekleyen bulgular ortaya konmuş, öğrencilerin D2 ediniminin başlangıç aşamalarında D1'lerine ilişkin sözdizimsel yapıları D2'ye aktardıkları gözlemlenmiştir.

Aldosari (2015) D1 Necd Arapçası konuşucuları tarafından D1'lerinde olmayan ve D2 İngilizcede olan ne-taşımaya dair sözdizimsel ada kısıtlamalarının edinimini test etmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla bir dilbilgisellik yargı testi kullanmıştır. Çalışmanın sonuçları D2 öğrencilerinin de D1 İngilizce konuşucuları gibi ne-taşımaya ilişkin ada kısıtlamalarına duyarlı olduklarını göstermiştir ve bu bulgu TATE'yi destekler nitelikte değerlendirilmiştir. Araştırmacı ayrıca ada kısıtlamalarının kaynağının sözdizimsel sınırlamalar mı yoksa işleme zorlukları mı olduğunu sorgulamış, bundan hareketle kısa süreli bellek kapasitesi ve ada etkilerine

duyarlılık arasındaki ilişkiyi de test etmiştir. Bunun sonucuna göre ne D1 ne de D2 İngilizce konuşucularının puanları bellek kapasitesi ile duyarlılık arasında net bir ilişki olduğuna dair kanıt sunmamıştır. Dolayısıyla çalışma kapsamında ada kısıtlamalarının kaynağının sözdizimsel sınırlamalar olduğu düşüncesi öne çıkmaktadır.

Çalışır Zenci (2015) araştırmasında Türkçeyi D2 olarak edinenlerin açık ve örtük adılara ilişkin öncül değişimi değerlendirmelerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaçla BelÖ gösterici pozisyonunda bulunan ve -DİK yapılarının özne konumunda yer alan “o” açık adılı ile örtük adıl kullanımlarını bağlama ilişkileri çerçevesinde incelemiş, bağlama özelliklerinin diller arası benzerlik ve farklılıklarından yola çıkarak bir değerlendirme sunmuştur. Bu doğrultuda araştırmacı katılımcılara bir yazılı yorumlama testi ve resimli doğruluk değeri yorumlama testi uygulamıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular, katılımcıların D1’lerinde bağlama ilişkilerine yönelik özellikleri D2 Türkçeye aktarma eğilimde olduklarını, buna ek olarak adıl ve öncülün bağlama ilişkilerinin kurulmasında D2’deki yetkinliğin önemli rol oynadığını, yetkinlik arttıkça başarının da arttığını göstermiştir. Bu doğrultuda çalışma kapsamında TATE’yi destekleyen kanıtlara erişildiği söylenebilir.

Klassen (2015) çalışmasında İngilizce ve İspanyolcadaki prozodik odaklanmayı karakterize etmeyi ve iki dil arasındaki farkları tanımlamayı amaçlamıştır. İspanyolcada odak alanının kapsamı geniş olmalı ve tüm konuşma eylemini kapsamalıdır; oysa İngilizcede daha küçük bileşenler üzerinde kapsam kurabilmektedir. Araştırmacı çalışmada prozodik odaklanmayı farklı açılardan ölçmeye odaklanan, dinleme, okuma ve göz izlemeye dayalı birbirinden bağımsız deneysel süreçlerde çeşitli testler kullanmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda, araştırmacıya göre D2’de prozodik odaklanma D1’den aktarıma tabidir ve D1 dilbilgisinin bazı yönleri yalnızca D2 üretimini değil, aynı zamanda D2 işlemlerini de etkiler. Bu edinim D2 öğrencisinin erişebildiği kanıt türlerine bağlı olarak gelişir ve olumsuz aktarımlar dışında, öğrenciler prozodik odaklanmanın D1’den farklı bir şekilde işlendiğine dair kanıt göstermezler. Bu durumda çalışma kapsamında TATE’nin aktarım açısından desteklendiği fakat erişim açısından yeterli kanıt sunulmadığı söylenebilir.

Okuma (2015) çalışmasında D2 Japoncada ‘kare’ (*İng. he*) adılının yetişin İngilizce ve İspanyolca D1 konuşucuları tarafından edinim ve yorumlanma durumunu araştırmayı amaçlamıştır. Japonca ve İspanyolca gibi adıl düşüren dillerde açık adıların özne ve nesne konumlarında bağlı değişken yorumuna izin verilmemekte ve bu sınırlama Açık Adıl Kısıtlamasına (*İng. Overt Pronoun Constraint*) karşılık gelmektedir. İngilizcede ise bu

kısıtlama söz konusu değildir. Araştırmacı bu ayırmadan hareketle bir analiz gerçekleştirmiş ve analizinde TATE'nin geçerliliğini test etmiştir. Orta ve ileri düzeydeki D2 Japonca öğrencilerine bir karşigönderim yargı testi ve bir doğruluk değeri yargı testi uygulanmış, sonuçlar bahsi geçen varsayımı destekler nitelikte olmuştur. Buna göre, orta düzey İspanyolca grubu özne adlarının bağlı değişken yorumunda D1 Japonca konuşucuları ile benzer performans sergilerken, D1 İngilizce grubu bu yorumu yanlış biçimde daha sık kabuledilebilir olarak değerlendirmişlerdir. Ek olarak, ileri düzey İngilizce ve İspanyolca gruplarının D1 Japonca benzeri bir dilbilgisi gösterdikleri ve kısıtlamaya karşı duyarlı oldukları gözlemlenmiştir.

Al-Jadani (2016) çalışmasında yönelme değişimini (*Ing. dative alternation*) İngilizce ve Arapça özelinde tartışmayı amaçlamıştır. İlgeçli yönelme yapılarına ve çift nesneli yönelme yapılarına izin veren bir dil olan İngilizcenin aksine Arapça çift nesneli yönelme grubunda bazı eylemlerin kullanılmasına izin vermekte ve buna ek olarak çalkalanmış yönelme yapıları da bu dilde görünür olmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda araştırmacı çalışmasında hem D1 Arapça D2 İngilizce hem de D1 İngilizce D2 Arapça olan iki farklı katılımcı grubuna önce yeterlilik testi sonra da resim-yargı testi uygulamıştır. D2 İngilizce çalışmasının sonuçları, Arap öğrencilerin D1'lerinde bulunmayan yapıları edinmediklerini ve genellikle D2'de izin verilmeyen yapıları unuttuklarını ortaya koymuştur. D2 Arapça çalışmasının sonuçları ise, İngiliz öğrencilerin bazı Arapça yapılarının dilbilgisel olarak hatalı olduğunu tanımadığını fakat çalkalanmış yönelme yapılarını edinebildiklerini göstermiştir. Bu bağlamda, her ne kadar D2 öğrencileri başlangıçta D1 aktarımı gerçekleştirse de zamanla olumlu kanıtlar sağlandığında D2 dilbilgisini edinebildiklerinden, genel sonuçların TATE'yi desteklediği ortaya konmuştur.

Ranjan (2016) çalışmasında D2'de yorumlanamaz özelliklerin ediniminde ED'ye erişimin ne düzeyde olduğunu, hangi sınırlılıklara tabi tutulduğunu ve D2 öğrencilerinin bu dili nasıl işlemediklerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaçla D2 olarak Hindi-Urducada yorumlanamaz ergatif durum özelliğinin D1 İngilizce konuşucuları tarafından edinimini araştırmıştır ve katılımcılara dilbilgisellik yargı testi, öz denetimli okuma testi ve üretim testi uygulamıştır. Sonuçlar D2 öğrencilerinin D1'lerinde bulunmayan ergatif durumu edinebildiklerini, bu durumun sözdizimsel özelliklerine duyarlı olduklarını, biçimbilimsel özelliklerini ise dil düzeyi ilerledikçe tutarlı bir şekilde uygulayabildiklerini göstermiştir. Dolayısıyla çalışmada Yorumlanabilirlik Varsayımını reddeden ve TATE ile örtüşen bulgular elde edildiği söylenebilir.

He (2017) çalışmasında D1'i Mandarin Çincesi olan D2 İngilizce konuşucularının İngilizcedeki ilgeç-eylem yapılanmalarını (*Ing. particle-verb constructions*) edinme durumlarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada dilbilgisellik yargı testi kullanılmış, sonuçta D2 İngilizce konuşucularının D1 konuşucularından farklı dilbilgisellik değerlendirmeleri sundukları, edinim sürecinin başlarında D1 dilbilginden aktarım yaptıkları, orta düzeyde genellikle ilgeç-eylem yapılarından kaçındıkları fakat dilsel yeterlilik ve maruz kalma düzeyleri arttıkça D1 konuşucularına yakın performans sergiledikleri saptanmıştır. Bu bilgilerden hareketle çalışmanın TATE ile uyumlu sonuçlar ortaya koyduğu söylenebilir.

Vogel (2017) D2 İspanyolcada zor ve geç edinilen bir dilbilgisel yapı olarak değerlendirilen bit(me)mişlik görünüşünün (*Ing. (im)perfective aspect*) edinim sürecini araştırmayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda D1'i İngilizce olan orta ve ileri düzeydeki D2 İspanyolca öğrencilerine bir boşluk doldurma testi, bir tümce-resim eşleştirme testi ve bir öz denetimli okuma testi uygulamıştır. Uygulama sonucunda her 3 test açısından da dilsel yeterlilik ve başarı oranları arasında net bir ilişki saptanmıştır. D2 öğrencilerinin bit(me)mişlik görünüşlerinin ayrımları hakkında açık bir eğitim aldıkları için bu ayrımı sağlayabildikleri ve boşluk doldurma testlerinde D1 grubuyla benzer şekilde başarılı performans sergiledikleri gözlemlenmiştir. Tümce-resim eşleştirme testinde doğruluk açısından ileri düzey öğrenci grubu en iyi performansa sahipken D1 grubu ve orta düzey grup onu takip etmiştir. Yanıt süresi bakımından ise en hızlı grup D1 grubu iken arkasından ileri düzey öğrenci grubu ve orta düzey grup gelmiştir. Son olarak öz denetimli okuma testinde de benzer sonuçlar elde edilmiş, dilsel yeterlilik ve başarı yüzdesinin birbiriyle orantılı biçimde arttığı görülmüştür. Mevcut çalışmada araştırmacı D2'de yetkinlik ile performans arasında bir ilişki saptamış olsa da çalışmayı doğrudan TATE ile ilişkilendirmemiş, neredeyse D1 konuşucusu düzeyinde bir öğrenci grubuyla çalışmanın bu varsayım hakkında daha çok ipucu sunabileceğini belirtmiştir.

Yi (2018) D1 İngilizce konuşucularının D2 Çince ne-sorularını edinimini sözdizimsel farklılıklar çerçevesinde araştırmayı amaçladığı çalışmasında dilbilgisellik yargı testlerinden yararlanmıştır. Araştırmacı hangi ne-sözcüklerinin ediniminin daha zor olduğunu, D2 öğrencilerinin Çincedeki ne-sorularında D1'lerine benzer bir sözcük sırası uygulayıp uygulamadıklarını ve sonuçların başlangıç durumu varsayımlarından biriyle uyumlu olup olmadığını sınamıştır. Elde edilen bulgularda, D1 İngilizce öğrencilerinin D2 Çince başlangıç durumunda ne-sorularının özelliklerini aktardıkları, başlangıç durumunda olmayanların ise bazı

ne-soru türleri ile yerinde-ne özelliğini başarılı şekilde edinebildikleri saptanmıştır. Bu durum TATE ile uyumlu olarak değerlendirilmiştir.

Chen (2019) çalışmasında D1'i Çince olan D2 Japonca öğrencilerinin Japoncadaki ilgi tümceciklerini edinme durumlarını araştırmayı amaçlamıştır. Çince ve Japoncanın ilgi tümcecikleri açısından yüzeysel olarak benzer sözdizimsel yapıya sahip olduğu fakat farklı sözdizimsel işlemleri içerdiği belirtilmiş, D2 öğrencilerinin bu farkı kavrayıp kavrayamadıkları sorgulanmıştır. Bu doğrultuda katılımcılara farklı deneysel süreçlerde bir dilbilgisellik yargı testi, bir resim-eşleştirme doğruluk değeri yargı testi ve bir boşluk doldurma testi uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçları, D2 öğrencilerinin başlangıçta D1 aktarımı gerçekleştirerek Japonca ilgi tümcecikleri için D1'lerinde olduğu gibi BelÖ baş yükseltme stratejisi uyguladıklarını göstermiştir. Bu bulgu tam aktarım önerisiyle uyumlu değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, ileri düzey öğrenci grubunun D2'de yorumlanamaz özelliklere erişim sağlayarak Çince ve Japonca arasında bir ayrıma gittiği ve dolayısıyla dillerarası dilbilgisini yeniden yapılandığı gözlemlenmiştir. Bu da tam erişim varsayımı ile uyumlu görülmüştür.

Chang (2022) çalışmasında D1'i İngilizce olup D2 olarak Çince edinen orta ve ileri düzeydeki bireylerin, Çince zaman işaretleyicisi işlevi gören ve 'you + EÖ' yapısında ortaya çıkan 'you' birimini edinme durumlarını saptamayı amaçlamıştır. 'you + EÖ' yapılanmasının İngilizcedeki 'have + EÖ' ile görünüş + zaman bildirmesi açısından benzer olduğunu, fakat 'you' biriminin yorumlanamaz bir özellik olmasının ve zamansal anlam bakımından farklılık göstermesinin bir değişke olarak ortaya çıktığını belirtmiştir. Araştırmacı bu doğrultuda 'you' biriminin doğru biçimde edinimini sınamak için dilbilgisellik yargı testi kullanmış, sonuçta, öğrencilerin 'you' işaretleyicisi için parametre ayarlamada sorun yaşamadıklarını, D1 Çince konuşucuları ile benzer değerlendirmeler yaptıklarını gözlemlemiştir. Bu bağlamda yapısal ve anlamsal farklılığına rağmen bu özelliğin ediniminin mümkün olduğu ve dolayısıyla çalışma kapsamında TATE'yi destekleyen bulgulara erişildiği söylenebilir.

Yao (2022) çalışmasında Çince neden-sonuç bildiren eylem birleşimlerini (örn. *da-sui*: vurarak kırmak) sözcüksel, sözdizimsel ve anlambilimsel özellikler kapsamında bütüncül bir perspektifle analiz etmeyi ve D2 Çincedeki görünümünü ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaçla D1'i neden-sonuç bildirimini eylem birleşimleri ile değil, ayrı tümcelerle ifade eden bir dil olan Portekizce olup D2 olarak Çince edinen orta ve ileri düzeydeki katılımcı grubuna 3 farklı test uygulamıştır: yarı-uyaranlı üretim testi, dilbilgisellik yargı testi ve okuduğunu anlama

testi. Testlerden elde edilen sonuçlar TATE'nin savlarını destekler nitelikte olmuştur. Buna göre, öğrenciler D2'de neden-sonuç bildiren eylem birleşimlerinde somut olanları soyut ve metaforik olanlara kıyasla daha kolay ve başarılı bir şekilde edinebilmişler, bununla birlikte D1'lerindeki nedensellik yapılarını D2'ye aktarma eğiliminde olmuşlardır. Elde edilen bulgular parametre sıfırlamanın D2 edinimi sürecinde tek başına yeterli olmadığını; Özellik Yeniden Montajı (*İng. Feature Reassembly*), yapının sıklık bilgisi, anlamsal bulanıklık ve işlevsel biçimbilgisi gibi özelliklerin de D2 edinimi sürecinde belirleyici rol oynadığını göstermiştir.

Cherici (2024) çalışmasında D1 İngilizce konuşucusu olan D2 Çince öğrencilerinin Çincedeki karşıolgusal yapıları (*İng. counterfactuals*) farklı dilsel stratejilerle nasıl yorumladıklarını ve ürettiklerini araştırmayı amaçlamıştır. Bu amaçla katılımcılara bir doğruluk değeri yargı testi ve yazılı tümce tamamlama testi uygulanmıştır. Uygulanan testlerin sonucu karşıolgusal yapıların hem anlaşılmasının hem de üretilmesinin dilsel yeterlilik ile bağlantılı olduğunu, öğrencinin hedeflenen dilsel stratejilerde edinimin farklı aşamalarında ustalaştığını göstermiştir. Buna ek olarak Çince karşıolgusal yapıların açıkça belirtilmesi gerekmediği ve bağlam ve dünya bilgisi çerçevesinde ifade edilebileceği ve yorumlanabileceği gerçeğine rağmen, dil işaretlemesi olmadığı durumlarda öğrencilerin karşıolgusal yorumlara ulaşamadığı gözlemlenmiştir. Bu durumda D1 İngilizcenin hem olumlu hem olumsuz etkilerinden söz etmek mümkündür. Yine de çalışmanın bulgularının, açık bir şekilde öğretilmese bile, öğrencilerin sonunda Çince karşıolgusal yapıları ifade etmek için kullanılan dil stratejilerini kazanabileceklerini doğruladığı söylenebilir.

Vazquez (2024) çalışmasında D2 olarak İspanyolcada dilek kipi yapılarının özellikle istek bildiren bağlamlarda D1 İngilizce konuşucuları tarafından nasıl edinildiğini, yeterlilik düzeyinin ve maruz kalmanın süreci etkileyip etkilemediğini belirlemeyi amaçlamıştır. İspanyolca ve İngilizcede dilek bildiren yapıların farklılaştığını, İspanyolcada bu yapıların ana tümceden ayrı bir özne gönderimi olan dilek kipi tümceciği ile, İngilizcede ise ana tümcenin eyleminin yan tümceciğin öznesine durum atamasıyla oluştuğunu belirtmiştir. Bu ayırmadan hareketle D2 İspanyolca öğrencilerinin bu dilbilgisel fenomeni edinme durumları çevrimiçi anket platformu Qualtrics XM aracılığıyla yürütülen resim temelli tamamlama testi ve doğruluk değeri yargı testinin bir kombinasyonu kullanılarak araştırılmıştır. Araştırmanın sonuçları daha yüksek yeterlilikteki öğrencilerin dilek kipi kurallarını daha tutarlı ve hassas bir şekilde kullandıklarını, daha düşük yeterlilik seviyesinde olanların ise yorumlama ve üretim konusunda daha büyük değişkenlik ve daha yüksek hata oranları gösterdiklerini, İspanyolcadaki özne

ayrılığı zorunluluğunu edinmekte zorlandıklarını ortaya koymuştur. Bu bilgiler ışığında, çalışma bulgularının TATE'nin savları ile örtüştüğü söylenebilir.

2.7.2 Yorumlanabilirlik Varsayımına yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmalar

Alanyazında D2 ediniminde ED'ye erişim çerçevesinde gerçekleştirilen çalışmaların bir kısmının, erişimin varlığını ve düzeyini belirlemeye yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Buna ek olarak erişimi, dilsel özelliklerin türü ile sınırlandıran ve D2 ediniminde ED'ye erişim konusuna farklı ve güncel bir boyut kazandıran Yorumlanabilirlik Varsayımından da söz etmek mümkündür. Bu varsayım, yorumlanamaz özelliklerin ediniminin kritik döneme tabi olduğu, yetişkin D2 edinimine yalnızca D1'deki yorumlanamaz özelliklerin aktarıldığı ve yorumlanabilir özelliklerin edinilebildiği düşüncesini savunmaktadır. Bu bölümde alanyazındaki Yorumlanabilirlik Varsayımını sınımaya yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmalar yer almaktadır.

White (1988) çalışmasında ada kısıtlamalarının dillerarası parametrik değerlerinin edinilme durumlarını saptamayı amaçlamıştır ve D2 olarak İngilizce edinen Fransızca D1 konuşucuları ile çalışmıştır. Katılımcılara tamamlama testi, çoktan seçmeli yargı testi, tempolu yargılama testi ve anlama testi uygulanmıştır. Araştırmacı testlerden elde edilen sonuçlarda D2 öğrencilerinin, her ne kadar D1'lerinde bulunmasa da D2'deki ada etkilerine duyarlılık gösterdikleri, bu kısıtlamaları D2'de doğru biçimde uygulayabildikleri bulgusuna erişmiştir. Bu durum, Yorumlanabilirlik Varsayımının iddialarına karşıt nitelikte değerlendirilebilmekte, kritik dönemde D1'de edinilmeyen yorumlanamaz özelliklerin D2'de edinilebileceğini ortaya koymaktadır.

Johnson ve Newport'un (1989) çalışması, D2 ediniminde kritik dönemin etkilerine yönelik olarak D1'i Korece ve Çince olup D2 olarak İngilizce edinen katılımcılar ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada D2'ye ilişkin sözdizimsel ve biçimsel özelliklerin sınanmasına aracılık eden tümceler bir ses kayıt cihazından okunmuş ve katılımcılar tümcelere ilişkin bir değerlendirme sağlamışlardır. Sonuçta, D2 olarak İngilizceyi erken yaşta edinen bireylerin daha başarılı performans sergiledikleri, dile ilişkin formal bilgiye maruz kalmanın değil doğal girdiye maruz kalmanın olumlu etkiye sahip olduğu, dili deneyimleme yaşı düşükçe motivasyonun arttığı, yaş ilerledikçe belli dilbilgisel kurallarda hata payının yükseldiği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda mevcut çalışmanın sonucunda kritik dönemin D2 ediniminde önemli bir etken olduğu ve kritik dönem hesabının hem D1 hem de D2'de etkili olacağı bulgusuna erişildiği söylenebilir.

Hawkins (2005) ve Hawkins ve Hattori (2006) çalışmalarında D1’de bulunmayan yorumlanamaz özelliklerin daha sonraki D2 ediniminde erişilemez olabileceği iddiasını sürdürmüş, D1’i Japonca olup İngilizceyi D2 olarak edinen bireylerin İngilizcedeki ne-taşımaları motive eden [*yzNe] özelliğini edinme durumlarını inceleyerek mevcut iddiayı destekler nitelikte bulgular elde etmişlerdir. Benzer çalışmalar D1’i Yunanca olan ve İngilizceyi D2 olarak edinen bireyler üzerinde de gerçekleştirilmiştir. Yunanca ve İngilizcedeki ne-soru tümceleri bağlamında bir karşılaştırmaya ve Yunancada tanımlık ve belirleyicilerin incelenmesine dayanan bu çalışmalar da Yorumlanabilirlik Varsayımının iddialarıyla örtüşen sonuçlar ortaya koymuştur (Tsimpli ve Dimitrakopoulou, 2007; Tsimpli ve Mastropavlou, 2007).

Al-Thubaiti'nin (2007) çalışması Yorumlanabilirlik Varsayımını yaş etkisi özelinde test etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla araştırmacı, ileri düzey D2 İngilizce konuşucusu olan D1 Arapça grubuna özne/nesne ne-sorularında boşluk stratejisi kullanma ve dönüşlü adılarda bağlama ilişkisi kurma başlıkları kapsamında testler uygulamıştır. Testlerden elde edilen veriler ışığında, ne-sorularında boşluk stratejisi kullanılması noktasında D1’den olumsuz bir aktarım gerçekleştirildiği, yetişkin grup tarafından dilbilgisi dışı tümcelerin daha çok doğru kabul edilme eğiliminde olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte D1 ve D2’nin benzer özellik sergilediği dönüşlü adıl bağlama durumunda ise D1’den D2’ye doğru olumlu bir aktarım gerçekleştirildiği bulgusuna erişilmiştir. Sonuç olarak çalışma çıktılarının Yorumlanabilirlik Varsayımı ile örtüştüğü gözlemlenmiştir. Yetişkin grup hem çocuk gruba hem de D1 grubuna kıyasla düşük performans sergilemiştir. Dolayısıyla fosilleşme seçicidir, D1 ve D2’nin dilbilgisel farklılıklarına bir yansıma olarak gelişir.

Tsimpli ve Dimitrakopoulou (2007) çalışmalarında D2 ediniminde yorumlanamaz özelliklerin ediniminin sorunsuz olduğu iddiasını sorgulamışlardır ve yorumlanabilir özelliklerin, D2’deki yorumlanamaz özelliklerin analizinde üstlendiği telafi edici rolü değerlendirmişlerdir. Bu bağlamda çalışmalarında D2’de üretilen ne-soru tümcelerinde özne ve nesne özyinelemeli adılların kullanımını araştırmışlardır. Çalışma kapsamında İngilizce D1 konuşucularına ve D1’i Yunanca olup İngilizceyi D2 olarak edinen orta düzey ve ileri düzey öğrenci gruplarına soru yan tümceciklerindeki özyinelemeli adılların kabuledilebilirliğinin sınındığı iki aşamalı bir test uygulanmıştır. Sonuçta D2 öğrenci gruplarının D1 konuşucularına kıyasla önemli ölçüde farklı performans sergilediği, yorumlanabilir ve yorumlanamaz özelliklerin D2 edinimi sürecini etkilediği, D1’in D2 ediniminin ileri düzeylerinde dahi etkisini

gösterdiği ve dolayısıyla özne-yüklem uyumu gibi yorumlanamaz biçimsel özelliklerin edinim sürecini zorlaştıran bir etken olduğu ortaya konmuştur.

Prentza ve Tsimpli (2013) çalışmalarında D1 Yunanca ve D2 İngilizcede boş ve eylem-sonu öznelerin dillerarası temsillerde yorumlanabilirliğini analiz etmeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla katılımcılara bir hızlandırılmış dilbilgisellik yargı testi bir de üretime dayalı bir tamamlama testi uygulamışlardır. Testlerden elde edilen bulgularda D2 öğrencilerinin özne düşürme veya özneyi eylem-sonu pozisyonunda kullanma durumlarında D1'lerinden aktarım gerçekleştirme eğiliminde olduklarını, D2 ediniminde yorumlanamaz özelliklere erişilmezken yorumlanabilir özelliklerin mevcut olduğunu ve telafi edici bir rol oynadığını gözlemlemişlerdir. Araştırmacılar D1 Yunanca konuşucularının D2 İngilizcede boş özne ve eylem-sonu özne özelliklerinin her iki dilin de dilbilgisel yapılanmasından farklı biçimde, parametre sıfırlaması yoluyla düzenlendiği düşüncesini vurgulamışlardır.

Çakır'ın (2014, 2016) çalışmaları, D2 edinme ortamlarının edinim sürecine olan etkisini ortaya koyan ilk çalışmalardan olmuştur. Araştırmacı çalışmasında İngilizceyi D2 olarak edinen öğrenci gruplarını kendi ülkelerinde edinenler ve İngilizcenin D1 olarak konuşulduğu doğal ortamda edinenler olmak üzere ikiye ayırmış ve doğal ortamda dil edinenlerin pozitif çıktılarına odaklanmıştır. Bu süreçte katılımcı gruplarına dilbilgisellik yargı testi, ne-sorusu oluşturma testi ve çeviri testi uygulamış, sonuçta İngilizcenin D2 olarak ediniminde [yzne*] özelliğine erişimin sağlanabildiğini ortaya koymuştur. Dolayısıyla bu çalışma kritik dönemde seçilmeyen yorumlanamaz özelliklerin bu dönemden sonra ortadan kaybolacağı ve D2 ediniminde erişilemez olacağı görüşünü benimseyen Yorumlanabilirlik Varsayımına karşıt sonuçlar ortaya koymaktadır. Buna göre, yetişkin D2 öğrencileri kritik dönemde D1'lerine ilişkin olarak edindiği yorumlanabilir ve yorumlanamaz özelliklere ek olarak, D2'nin yorumlanamaz özelliklerini de edinebilmektedir.

Leal vd. (2016) Tsimpli ve Dimitrakopoulou'nun (2007) varsayım ve yöntemlerinden hareketle D2 İngilizcede farklı dil yeterliliklerinde boşluk stratejisi ve özyinelemeli adıl kullanımı bilgisini test etmeyi amaçlamışlardır. Çalışmalarında D1 grubu olarak özyinelemeli adılın zorunlu olduğu bir dil olan Kuveyt Arapçası konuşucularını seçmişlerdir ve katılımcılara İngilizce ne-sorularında özyinelemeli adıların doğru bir şekilde reddedilmesini içeren bağlamsal bir dilbilgisellik yargı testi uygulamışlardır. Çalışmanın sonucunda katılımcıların özyinelemeli adıl içeren dilbilgisi dışı sorular ile boşluk içeren dilbilgisel soruları birbirinden ayırt edebildikleri gözlemlenmiştir. Fakat bu gelişim, Tsimpli ve Dimitrakopoulou'nun (2007)

iddialarının aksine canlılık ve söylem bağıntısı gibi yorumlanabilir özelliklerin katkısından bağımsız bir şekilde gerçekleşmiştir. En nihayetinde çalışmada Yorumlanabilirlik Varsayımının öngörülleri ile çelişen bulgulara erişilmiş, yorumlanamaz özelliklere erişilebilirliğinin kritik dönemle ilişkili olmayabileceği saptanmıştır.

Dogaru (2021) çalışmasında D1'i Romence olup D2 olarak İngilizce edinen konuşucuların D2'de özne düşürmeye ilişkin farklı özellikleri edinip edinmediğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda katılımcılara içerisinde gönderimsel özne, hava eylemleri ile birlikte kullanılan özne ve yer tutucu/boş özne olmak üzere üç farklı türden özne bulunan tümceler yer aldığı bir dilbilgisellik yargı testi uygulanmıştır. Çalışmanın sonuçları Prentza ve Tsimpli'nin (2013) bulguları ile örtüşür nitelikte olmuştur. Katılımcılar yorumlanabilir özelliklerin aktarımı ise daha başarılı şekilde gerçekleşmiş, en fazla problemi ise sadece yorumlanamaz özelliklere sahip olan yer tutucu/boş öznelerde yaşamışlardır. Bununla birlikte yeterlilik grubu tüm koşullarda yüksek bir başarı sergilemiş, bu da yorumlanamaz özelliklerin D2 edinimi sürecini engelleyebileceği gerçeğine rağmen tamamen erişilemez olmadığı düşüncesini öne çıkarmaktadır.

Solaimani vd. (2024) D2 İngilizcede farklı türden ilgi tümceciklerinin dilbilgisel olarak kabuledilebilirlik değerlendirmelerini ortaya koymayı ve özyinelemeli stratejinin sözdizimsel mi yoksa işlemelemeye bağlı bir sorun mu olduğunu belirlemeyi amaçlamışlardır. Belirlenen amaç doğrultusunda D1'i Farsça ve Fransızca olup D2 olarak İngilizce edinen katılımcı gruplarına yeterlilik testi, dilbilgisellik yargı testi ve okumaya yönelik bir test uygulanmıştır. Elde edilen bulgular, D1'i İngilizce, Farsça ve Fransızca olan tüm İngilizce konuşucularının ilgi tümceciklerinde boşluk stratejisini özyinelemeli adıla kıyasla daha çok tercih ettiğini göstermiştir. Dolayısıyla çalışmanın sonuçları Tam Erişim Varsayımını destekleyen ve Yorumlanabilirlik Varsayımı ile çelişen nitelikte olmuştur.

2.7.3 Türkçede uzun mesafeli çalkalamaya yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmalar

Özsoy (2009) Türkçedeki ne unsurlarının çalkalanmaları üzerine Mahajan (1990) A-çalkalama-A'-çalkalama ayrımından hareketle bir açıklama geliştirmiştir. Araştırmacıya göre yerel olarak çalkalanmış ne-unsurları A-çalkalama özellikleri sergilerken, uzun mesafeli çalkalamaya maruz kalmış ne-unsurları ise A'-çalkalama özelliklerine sahiptir. Dolayısıyla uzun mesafeli çalkalamalar sözdizimsel işlemlerdir ve bu türden çalkalamalarda yerellik etkileri gözlemlenebilir. Özsoy (2009) bu görüş doğrultusunda gerçekleştirdiği bir çalışmada

Türkçedeki ne-yapısının sözdizimsel ve anlambilimsel özelliklerini belirleyen yerellik etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla aşağıdaki örnekleri sunmuştur:

- (16) [[*Kim*-in yaz-dıĝ-ı] mektub]-u oku-du-n?
(17) Adam [*kim*-i gör-ünce] gül-dü?
(18) Kadın [*nasıl* konuş-arak] kız-ı ikna et-ti?
(19) *[[Adam-ın *neden* yaz-dıĝ-ı] mektup uzun?

Yukarıda yer alan örnekler incelendiğinde, ilk üç tümcenin dilbilgisel, dördüncü tümcenin ise dilbilgisi dışı olduğunu söylemek mümkündür. Araştırmacıya göre beklenmeyen dilbilgisellik durumları ne-unsurlarının sözcüksel özelliğinin baskın budağa kopyalanmasından ve bu budakta kuyruk takma yoluyla ana tümcecik tümleyicisine taşınan bir özellik kopyalama kuralına sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte Türkçede ne-unsurları yerinde kalma özelliğine sahip olsa da kapsam bakımından belirli noktalar öne çıkmaktadır. Örneğin:

- (20) Akın [ben-im *ne zaman* gel-me-m-i] söyle-di?

Yukarıdaki örnekte ne-unsuru yan tümcecikte yer almaktadır ancak kapsamı ana tümceciktir. Dolayısıyla Türkçenin bir yan tümcecikten ne-unsurunun çıkarılıp tümleyici pozisyonunun A' gösterici pozisyonuna taşınmasına imkan sağlayan, ne-taşıma kuralına sahip bir dil olduğu varsayılmaktadır. Fakat bu taşıma MD'de gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte, kimi durumlarda bir ne-unsurunun taşınması sonucu tümcenin kabuledilebilirliği azalabilir. Bu noktada kabuledilebilirlik düzeyinin, taşınan unsurun orijinal konumu ile yüzey yapıdaki konumu arasındaki mesafenin artması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle de ne-unsurlarının taşınma mesafelerinde bir kısıtlamaya gidilmesi mümkündür. Örneğin:

- (21) Semra [İnci-nin [Ferhat-ın *kim*-i gör-eceğ-i-] ni söyle-diğ-i]-ni unut-tu?
(22) **Kim*-i [Semra [İnci-nin [Ferhat-ın *t* gör-eceğ-i-] ni söyle-diğ-i]-ni unut-tu]?

Örneklere yer alan tümcelerdeki dilbilgisellik yargıları, Türkçedeki ne unsurunun taşınmasından sorumlu olan kuralın İngilizcedeki sözdizimsel anlamda sınırsız ne-taşıma kuralından farklı olduğunu göstermektedir. “kimi” ne-unsuru “Ferhat’ın kimi göreceği” yan tümceciğinden ana tümcecik başına taşınmakta, bu da sözcüğün başlangıç konumu ile yüzey yapıdaki konumu arasındaki mesafe arttığı için tümcenin dilbilgisi dışı olarak değerlendirilmesine sebep olmaktadır. Dolayısıyla çalkalama sürecindeki mesafe arttıkça dilbilgisel olarak kabuledilebilirlik düzeyinin azaldığı düşünülmektedir. Söz konusu çalkalama

işlemi eylem öñü pozisyona doğru olabileceği gibi eylem sonuna doğru da gerçekleştirilebilmektedir.

Bu kapsamda Kornfilt'in (2005) alışmasından söz etmek mümkündür. Kornfilt (2005), Türkçedeki eylem öñü ve eylem sonu çalkalamaları karşılaştırmalı bir biçimde ele aldığı çalışmasında taşıma olgusunu bilgi yapısı ile ilişkilendirmekte, bilgi yapısı motivasyonuna sahip belirli taşımaların sözdizimsel kuralların dışında yer aldığını, dolayısıyla bu kurallarla sınırlandırılmayacağını savunmaktadır. Türkçedeki eylem sonu taşımaları bu varsayım ile açıklamaktadır. Ancak eylem öñü taşımalar söz konusu olduğunda, bu taşımaların sözdizimsel kurallar dahilinde, bir özellik motivasyonu ile gerçekleştirildiğini vurgulamaktadır. Söz konusu çalışmada Kornfilt (2005) hem Türkçedeki eylem sonu çalkalamalara hem de eylem öñü çalkalamalara değinmiştir. Sonuçta araştırmacı, Türkçede sola doğru yapılan eylem öñü taşımalarının özellik odaklı sözdizimsel bir hareket olduğu, sağa doğru yapılan eylem sonu taşımalarının ise sözdizimsel olmaktan ziyade sesçil yapı bileşeninin bir süreci ile ilişkili olduğu görüşünü savunmaktadır.

Türkçede sola doğru tümce başına yapılan uzun mesafeli çalkalamalara ilişkin bir çalışma da Aygen (2003) tarafından gerçekleştirilmiştir. Aygen (2003) alışmasında Türkçede yan tümceciğten ana tümceciğ başına yapılan çalkalamaları ve kural dışı durum yükleme yapılarından ana tümceciğ başına yapılan çalkalamaları ele almıştır. Araştırmacıya göre Türkçede yan tümceciğler genellikle çekimsiz (*İng. non-finite*) eylemlerle kurulsada kimi örneklerde çekimli (*İng. finite*) eylemlerin de seçildiği görölmektedir. Çekimsiz eylemle kurulmuş yan tümceciğlerin hem öznesinin hem de nesnesinin ana tümceciğ başına taşınması bir problem oluşturmamaktadır. Buna karşın yan tümceciğın eylemi çekimli ise öznenin taşınması dilbilgisi dışı sonuç verebilmektedir ve özne-nesne bakışımsızlığı ortaya çıkmaktadır. Aygen (2003) bu noktada aşağıdaki örnekleri sunmuştur:

(23) *Ercan-ın_i Hasan [t_i kek-i acele ye-diğ-i]ni söyle-di.*

(24) *Kek-i_i Hasan [Ercan-in t_i acele ye-diğ-i]ni söyle-di.*

Yukarıdaki örneklerde yan tümceciğlerin eylemleri çekimsiz yapıdadır ve hem “Ercan” öznesinin hem de “keki” nesnesinin yan tümceciğten ana tümceciğ başına çalkalanması dilbilgisellik anlamında herhangi bir problem oluşturmamaktadır.

(25) **Ercan_i Hasan [t_i kek-i ye-di] san-ıyor.*

(26) *Kek-i_i Hasan [Ercan t_i ye-di] san-ıyor.*

Buna karşın yukarıdaki örneklerde yan tümceciğin eylemi çekimli yapıda olduğundan, özne-nesne bakışsızlığı ortaya çıkmaktadır ve nesnenin tümce başına çalkalanması mümkün görülürken öznenin tümce başına çalkalanması dilbilgisi dışı sonuç vermektedir. Bununla birlikte, kimi kural dışı durum yükleme yapılarında yan tümceciğin eylemi çekimli olmasına rağmen öznenin taşınmasının bir sorun oluşturmadığı örnekler de söz konusudur:

(27) *Ben-i* Ahmet [*t_i* kek-i ye-di(m)] san-ıyor.

(28) **Kek-i* Ahmet [ben-i *t_i* ye-di(m)] san-ıyor.

Her iki örnekte de yan tümcecikler çekimli yapıdadır ve bu kez öznenin taşınması mümkün iken nesnenin taşınması tümcenin dilbilgiselliğini bozmaktadır. Dolayısıyla yan tümcecikten tümce başına doğru yapılan çalkalamalarda özne-nesne bakışsızlığı göz önüne alındığında, yalnızca yan tümceciğin çekimlilik (*İng. finiteness*) özelliğinin belirleyici olmadığı, kural dışı durum yükleme yapılarından dışarı doğru gerçekleştirilen çalkalamaların da bu noktada tümcenin dilbilgiselliğini etkilediği söylenebilir.

Türkçede yan tümcecikten tümce başına doğru gerçekleştirilen çalkalamalara ilişkin bir başka çalışma da Çakır (2020) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çakır (2020) çalışmasında Türkçedeki uzun mesafeli çalkalamalara ve yan tümceciklerden tümce başına yapılan operatör taşımalarına odaklanmıştır. Araştırmacı tümleyici tümcecikleri ve eklenti tümceciklerini ayrı ayrı ele almıştır. Çalışmanın bulgularına göre üye-eklenti bakışsızlığı bu türden tümceciklerden dışarı doğru yapılan uzun mesafeli çalkalamalarda geçerli olmaktadır. Ne-üyesi ve onun ne-olmayan karşılığı tümleyici tümceciğinden tümce başı pozisyona KBelÖK'ü ihlal etmeden çalkalanabilmektedir. Örneğin:

(29) [KonuÖ *Uğur 'u* [ZÖ Ecem [BelÖ [TümÖ Tolga'nın {*Uğur 'u*} ara-dığ-ı]-nı] biliyor]]

(30) [KonuÖ *Kimi* [ZÖ Ecem [BelÖ [TümÖ Tolga'nın {*kimi*} ara-dığ-ı]-nı] biliyor]]?

Yukarıda yer alan örneklerde “kimi” ne-üyesinin ve onun ne-olmayan karşılığı “Uğur'u” sözcüğünün yan tümcecikten ana tümcecikteki TümÖ'ye herhangi bir ada kısıtlamasını ihlal etmeden taşınabildiği görülmektedir. Bu durum, öğelerin evreler boyunca döngüsel hareketlerle taşınması ile açıklanmaktadır. Döngüsellik sürecinde üyelerin ve adcıl özelliği olan eklentilerin BelÖ'nün gösterici pozisyonunu bir kaçış yolu gibi kullanarak Evre Girişimsizlik Koşulunu ihlal etmeden tümce başı pozisyona çalkalanabildiği varsayılmaktadır. Öte yandan, adcıl olmayan eklentilerin bu yapılardan dışarı taşınmalarında Evre Girişimsizlik Koşulu etkisini göstermekte ve taşımayı engellemektedir. Örneğin:

(31) *[KonuÖ *Yavaşça* [ZÖ Kerem [BelÖ [TümÖ arabanın garaja {*yavaşça*} gir-me si]-ni] istiyor]]

(32) *[KonuÖ *Nasıl* [ZÖ Kerem [BelÖ [TümÖ arabanın garaja {*nasıl*} gir-me-si]-ni] istiyor?]]

Yukarıdaki örneklerde “nasıl” ne-eklentisi ve onun ne-olmayan karşılığı “yavaşça” belirteci adıl herhangi bir özellik sergilemediğinden BelÖ’nün gösterici pozisyonunu bir kaçış yolu olarak kullanamamaktadır. Bu da söz konusu unsurların yan tümceciğinden ana tümceciğindeki TümÖ’ye taşınmasını engellemekte ve taşınma durumunda tümceler dilbilgisi dışı sonuç vermektedir. Ayrıca üyeler, eklentiler veya operatörleri ilgi tümceciğinin veya belirteç tümceciğinin dışına taşınmaz. Çünkü Geç Eklenti Varsayımına göre, bu tümceciğeler türetime döngüsellikten sonra katılmaktadır ve içerdikleri kurucular daha sonraki taşımalar için erişilemez olmaktadır. Örneğin:

(33) *[KonuÖ *Şirketin* [ZÖ Murat [TümÖ {*şirketin*} kapan-ma-sı-ndan sonra] işsiz kaldı]].

Yukarıdaki örnekte “şirketin kapanmasından sonra” bir belirteç tümceciği oluşturmaktadır ve eklenti pozisyonunda olduğundan, türetime en son katıldığı varsayılmaktadır. Bu durum, söz konusu eklenti içerisinden herhangi bir unsurun çıkarılıp taşınmasını engellediği için “şirketin” sözcüğünün ana tümceciğindeki TümÖ’ye taşınması halinde tümce dilbilgisi dışı olmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda izlenen yöntemsel süreç ayrıntılı olarak sunulmakta; araştırmanın modeli ve deseni, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve çözümlenmesine ilişkin aşamalar açıklanmaktadır.

3.1 Araştırma Modeli

Bu çalışma, Türkçede uzun mesafeli çalkalama yapılarının D2 olarak edinimi bağlamında incelenmesini amaçlayan, nicel araştırma yaklaşımına dayalı bir çalışmadır. Araştırmada, farklı D1 geçmişlerine sahip katılımcıların (Türkçe D1, Türk dilleri ve Arapça D1) ada kısıtlaması ihlallerine yönelik dilbilgisel yargıları, üretim tercihleri ve çevrimiçi işleme süreçleri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Bu yönüyle çalışma, karşılaştırmalı ve betimsel bir araştırma modeli çerçevesinde yapılandırılmıştır. Araştırmanın betimsel yönünü, katılımcı gruplarının Türkçedeki ada kısıtlaması ihlallerine ilişkin değerlendirme süreçlerinin mevcut durumlarıyla ortaya koyulması oluşturmaktadır. Karşılaştırmalı boyutu ise farklı D1 geçmişlerine sahip katılımcı gruplarının aynı dilsel yapılara verdikleri tepkilerin karşılaştırılması ile ilişkilidir.

Araştırmada herhangi bir değişkene müdahale edilmemiş, katılımcıların mevcut dilsel performansları olduğu gibi gözlemlenmiştir. Bu nedenle çalışma, nicel araştırma türlerinden tarama modeli kapsamında değerlendirilebilir. Tarama modeli var olan durumun ya da gerçekliğin müdahale edilmeden, olduğu gibi araştırılıp açıklanmasını hedefleyen bir araştırma türüdür (Şimşek, 2012). Bu kapsamda araştırılan olguya ilişkin veriler toparlanacak, sınıflandırılacak, düzenlenecek ve çözümlenecektir.

Çalışmada veri toplama süreci dilbilgisellik değerlendirme testi, boşluk doldurma testi ve öz denetimli okuma testi olmak üzere üç farklı ölçme aracı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu araçlar sayesinde katılımcıların hem çevrimdışı dilbilgisel kabuledilebilirlik yargıları ve üretim tercihleri hem de çevrimiçi dil işleme süreçleri çok boyutlu olarak değerlendirilmiştir. Bu yönüyle araştırma, farklı veri toplama tekniklerinin bir arada kullanıldığı çok yöntemli nicel bir araştırma niteliği taşımaktadır.

3.2 Araştırma Soruları

Mevcut çalışmada aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmaktadır:

1. Türkçedeki uzun mesafeli çalkalama yapıları ve bunlara bağlı ada kısıtlamaları, D2 öğrencilerinin dilbilgisel yargılarında, üretim tercihlerinde ve çevrimiçi işleme süreçlerinde nasıl temsil edilmektedir?
2. Yetişkin D2 öğrencilerinin ada kısıtlamalarına ilişkin performansları Yorumlanabilirlik Varsayımını destekler nitelikte midir?
3. D2 edinimi sürecinde dilsel girdiye doğal ortamda maruz kalmanın D2 öğrencilerinin ada kısıtlamalarına yönelik performansları üzerinde bir etkisi var mıdır?
4. D1 ve D2’de ada kısıtlamalarına ilişkin parametrik değer farklılıklarının D2’nin işleme sürecindeki rolü nedir?
5. Çalışma kapsamında dahil edilen 3 ada kısıtlaması arasında D2 öğrencilerinin en başarılı performans sergilediği hangisidir?

3.3 Etik ve Bilimsel Sorumluluk Açısından Değerlendirme

Bu tez çalışmasındaki gerekli etik onay, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 07.02.2025 tarihinde “2025/83” karar numarası ile sağlanmıştır.

3.4 Araştırmanın Deseni

Çalışmanın bağımsız değişkenlerini katılımcıların dil geçmişi (Türkçe D1, Türk dilleri ve Arapça D1) oluşturmaktadır. Bağımlı değişkenler olarak ise dilbilgisellik değerlendirme puanları, boşluk doldurma testinde ortaya çıkan üretim tercihleri ve öz denetimli okuma testinden elde edilen ortalama okuma süreleri incelenmektedir.

Araştırma, çok faktörlü bir desen üzerine kurulmuştur. Bu kapsamda, her bir bağımlı değişken üç farklı deneysel görev aracılığıyla ölçülmektedir: Dilbilgisellik değerlendirme testi, boşluk doldurma testi ve öz denetimli okuma testi. Bu testlerin her biri, üç farklı ada kısıtlaması türünü içerecek şekilde yapılandırılmıştır: KBelÖK, TÖK ve EAK. Her bir kısıtlama türü kapsamında yer alan tümceler, iki temel koşulu içermektedir: (1) Ada kısıtlaması ihlali içeren ve yan tümcecikten ana tümcecik başına özne, tümleyici veya eklenti taşınmasını barındıran yapılar ve (2) herhangi bir taşıma içermeyen, dilbilgisel olarak kabul edilebilir nitelikteki tümceler. Bu sayede, katılımcıların hem ihlal içeren hem de ihlal içermeyen yapılar karşısındaki performansları karşılaştırmalı olarak değerlendirilebilmektedir. Araştırmanın deseni, bu

yönüyle 3 (D1 grubu: Türkçe, Türki, Arapça) × 3 (Kısıtlama türü: KBelÖK, TÖK, EAK) × 2 (Taşıma durumu: taşıma var, taşıma yok) faktöriyel yapıya sahiptir.

3.5 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesinde eğitim gören öğrenciler ile aktif biçimde İki Doğu İki Batı Derneğinde düzenlenen etkinlik ve eğitim programlarına katılan öğrencilerden oluşturmaktadır. Örneklem grubunda ise Türkçe D1 konuşucusu olan 72 katılımcı, Türk dilleri grubunda yer alan 20 öğrenci ile ve Arapça D1 konuşucusu olan 20 öğrenci yer almaktadır. G*Power analizi doğrultusunda yapılan güç değerlendirmesinde, üç gruplu tek yönlü ANOVA için toplam 112 katılımcıdan oluşan örneklem büyük etki düzeyindeki farklılıkları saptamak için yeterli istatistiksel güce sahip olduğu görülmüştür. Buna göre mevcut örneklem büyüklüğü, $f = .40$ düzeyindeki büyük etkiler için yaklaşık .97 güç sağlamaktadır. Ancak orta düzeydeki etkiler için güç değerinin .80'in altında kalması, özellikle D2 gruplarındaki sınırlı katılımcı sayısı nedeniyle çalışmanın örneklem büyüklüğüne ilişkin bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir. D2 öğrencilerine ilişkin demografik bilgiler aşağıda sunulmuştur:

Tablo 1. D2 gruplarında yer alan katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin dağılım tablosu

Demografik Bilgiler	Değişkeler	f	%
Cinsiyet	Kadın	34	%85
	Erkek	6	%15
Yaş	18-24	31	%77,5
	25-36	9	%22,5
Öğrenim Düzeyi	Lise mezunu	27	%67,5
	Lisans mezunu	11	%27,5
	Ön lisans mezunu	1	%2,5
	Yüksek lisans mezunu	1	%2,5
Uyruk	Suriye	20	%50
	Kırgızistan	7	%17,5
	Azerbaycan	3	%7,5
	Kazakistan	3	%7,5
	Özbekistan	3	%7,5
	Doğu Türkistan	2	%5
	Türkmenistan	2	%5
Türkiye'de bulunma süreleri	4 ay – 2 yıl	14	%35
	2 yıldan fazla	26	%65

Daha önce Türkçe bilme durumları	Evet	11	%27,5
	Hayır	29	%72,5

Tablo 1'e göre, araştırmaya katılan toplam 40 katılımcının demografik özellikleri belirli değişkenler açısından dağılım sergilemektedir. Cinsiyet açısından katılımcıların büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır (%85), erkek katılımcı oranı ise görece daha sınırlıdır (%15). Yaş dağılımına göre ise katılımcıların %77,5'i 18-24 yaş aralığında yer alırken, %22,5'i 25-36 yaş grubundadır. Katılımcıların çoğunluğunun öğrenim düzeyi lise iken (%67,5); lisans mezunları %27,5 oranında, ön lisans ve yüksek lisans mezunları ise daha düşük bir oranda yer almaktadır (%2,5). Uyruk dağılımına göre katılımcıların yarısı Suriye uyruklu iken (%50), diğer yarısı ise Türk uyruklarında dağılım sergilemektedir. Buna göre Kırgızistan (%17,5) en yüksek orandaki Türk uyruğudur. Ardından Azerbaycan, Kazakistan ve Özbekistan (%7,5) ile Doğu Türkistan ve Türkmenistan (%5) uyukları gelmektedir. Türkiye'de bulunma sürelerine göre, katılımcıların çoğunluğu iki yıldan fazla süredir Türkiye'de yaşamaktadır (%65). Geri kalan %35'lik kesim ise 4 ay ile 2 yıl arasında değişen sürelerde Türkiye'dedir. Ayrıca katılımcıların büyük bir kısmı daha önce Türkçeye maruz kalmamış (%72,5); yalnızca %27,5'i Türkçeye önceden maruz kaldığını belirtmiştir. Dil düzeyleri ise, veri toplama sürecinin yürütüldüğü İki Doğu İki Batı Derneğinde takip ettikleri eğitim programları esas alınarak belirlenmiş ve tüm katılımcıların B2 düzeyinde olduğu saptanmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde, örneklem genç, büyük ölçüde kadın, ağırlıklı olarak lise mezunu ve belirli bir uyruk grubunda yoğunlaşan bir yapıdadır. Ayrıca katılımcıların önemli bir kısmı, Türkiye'de uzun süredir bulunmasına rağmen Türkçeyi önceden bilmeyen bireylerden oluşmaktadır.

3.6 Veri Toplama Araçları

Mevcut çalışmanın veri toplama araçlarını dilbilgisellik değerlendirme testi, boşluk doldurma testi ve öz denetimli okuma testi oluşturmaktadır. Bu araçlar, katılımcıların ada kısıtlamalarına yönelik dilbilgisel yargılarını, üretim tercihlerini ve çevrimiçi işleme süreçlerini çok boyutlu olarak incelemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

İlk olarak, dilbilgisellik değerlendirme testi, katılımcıların farklı türde ada kısıtlaması ihlalleri içeren ve içermeyen karmaşık tümcelere yönelik sezgisel dilbilgisel yargılarını ölçmek amacıyla tasarlanmıştır. Test A, B, C ve D olmak üzere 4 farklı gruptan oluşmaktadır. Her bir ada kısıtlaması türüne ait tümceler özne taşıma, tümleyici taşıma, eklenti taşıma ve taşıma yok olmak üzere 4 farklı koşulda hazırlanmıştır. Katılımcıların aynı tümcenin birden fazla varyasyonunu görmelerini engellemek amacıyla bu koşullar 4 ayrı test grubuna dağıtılmıştır.

Ayrıca karşılaştırma olanağı sağlamak amacıyla ada kısıtlaması ihlali içermeyen dilbilgisel özellikteki karmaşık tümceler de teste dâhil edilmiştir. Her grupta yer alan test maddeleri Latin kare tasarımı ile belirlenmiş, böylece her katılımcının her tümceyi yalnızca 1 koşul altında görmesi sağlanırken tüm koşulların örneklem genelinde eşit biçimde temsil edilmesi amaçlanmıştır. Test grupları, her bir kısıtlama türünde (KBelÖK, TÖK ve EAK) yan tümceciğten ana tümceciğ başına özne taşıma, tümleyici taşıma, eklenti taşıma içeren ve taşıma yok koşulunu sağlayan 4'er tümce ile ada kısıtlaması ihlali içermeyen 9 tümceden oluşmakta olup toplamda 21 tümce içermektedir. Katılımcılardan bu tümceleri -2 ile +2 arasında değişen 5'li bir ölçek üzerinde değerlendirmeleri istenmiştir. Bu ölçek, katılımcıların dilbilgisellik algılarını dereceli biçimde ortaya koymaya olanak sağlamaktadır. Puan ölçeğinde; +2 puan dilbilgisel olarak kesinlikle doğru, +1 puan dilbilgisel olarak doğru, 0 puan emin değilim, -1 puan dilbilgisel olarak yanlış ve -2 puan dilbilgisel olarak kesinlikle yanlış anlamına gelmektedir. Dilbilgisellik değerlendirme testinden alınan birkaç örnek aşağıda sunulmuştur:

(34) Kadir'in Pınar hırsızlık sebebiyle hapse girdiği gerçeğini öğrendi. (_____)

(35) Ece okuldan sonra kafede çalıştığı için eve çok yorgun geliyor. (_____)

34'teki tümce KBelÖK ihlaline, 35'teki ise herhangi bir ada kısıtlaması ihlali içermeyen tümcelere örnek oluşturmaktadır. 34'te "Kadir'in hırsızlık sebebiyle hapse girdiği gerçeğini" karmaşık BelÖ'sü içinden "Kadir'in" öznesi ana tümceciğ başına çalkalanmıştır ve tümcenin dilbilgiselliği bozulmuştur. 35'te ise ada kısıtlaması ihlali bulunmamakta ve tümce dilbilgiselliğini korumaktadır. Katılımcılardan bu tür tümceleri kendi dilbilgisellik yargılarına göre puanlamaları istenmiştir.

İkinci veri toplama aracı olan boşluk doldurma testi, katılımcıların sözdizimsel tercihlerini ve üretim eğilimlerini belirlemeye yöneliktir. Test A, B ve C olmak üzere 3 farklı gruptan oluşmaktadır. KBelÖK, TÖK ve EAK yapılarını içeren karmaşık tümcelerde, yan tümceciğten çıkarılan 2 unsur (özne-tümleyici, tümleyici-eklenti veya eklenti-özne) tümcede boşluklar bırakılarak sunulmuştur. Dilbilgisellik değerlendirme testi ve öz denetimli okuma testinden farklı olarak, boşluk doldurma testinde taşıma içermeyen dilbilgisel varyasyonlara yer verilmemiştir. Bunun yerine her ada kısıtlaması türü için özne taşıma, tümleyici taşıma ve eklenti taşıma olmak üzere 3 farklı varyasyon hazırlanmış ve bu varyasyonlar A, B ve C gruplarına dağıtılmıştır. Bu nedenle test 3 grup hâlinde tasarlanmıştır. Ayrıca bu testte ada kısıtlaması ihlali içermeyen dilbilgisel tümcelere de yer verilmemiştir. Her grupta yer alan test maddeleri Latin kare tasarımı ile belirlenmiş olup her kısıtlama türünde özne-tümleyici,

temsil eden 9 farklı tümce atanmış, böylece her katılımcının her tümceyi yalnızca bir koşul altında görmesi sağlanırken tüm koşulların örneklem genelinde eşit biçimde temsil edilmesi amaçlanmıştır. Bunlara ek olarak, her grupta ada kısıtlaması ihlali içermeyen 15 dilbilgisel tümce bulunmaktadır. Bu tümcelerin 6'sı, katılımcıların göreve alışmalarını sağlamak amacıyla oluşturulan ilk 2 sette dolgu maddesi olarak kullanılmış ve analizlere dahil edilmemiştir. Sonuç olarak her grup toplam 24 tümce, bu tümcelere ilişkin 8 anlama sorusu ve 16 cevap seçeneğinden oluşmaktadır.

Test maddeleri, hedef sözdizimsel yapıları ortaya çıkarabilecek yeterli bağlamsal bilgiyi sağlayacak biçimde en az 7, en fazla 12 sözcükten oluşacak şekilde hazırlanmıştır. Öz denetimli okuma testi sözcük bazında değil, tümce bazında uygulanmıştır. Bunun temel nedeni, araştırmanın belirli bir sözcük veya tümce konumundaki işleme maliyetinden ziyade, uzun mesafeli çalkalama yapıları ile ada kısıtlamalarının çevrimiçi işleme üzerindeki genel etkisini incelemeyi amaçlamasıdır. Tümce bazlı sunum, katılımcıların tümceleri daha doğal bir bütün olarak işlemlerine olanak tanımakta ve farklı kısıtlama türleri arasındaki genel işleme maliyetlerinin karşılaştırılmasını kolaylaştırmaktadır.

Her bir grupta yer alan katılımcılar, KBelÖK, TÖK ve EAK kapsamında özne, tümleyici veya eklenti unsurunun yan tümceciğinden ana tümceciğinin başına çalkalanmasını içeren tümceler ile taşıma içermeyen ve ada kısıtlaması bulunmayan dilbilgisel tümceleri sırayla okuyarak ilerlemiş ve ardından ilgili anlama sorularını yanıtlamışlardır. Katılımcılar, 3'er tümceden oluşan 8 set ile karşılaşmışlardır. Her 3 tümcenin ardından ekranda bu tümcelerden biriyle ilgili bir soru, sonraki ekranda ise soruya ilişkin 2 cevap seçeneği yer almıştır. Katılımcılar tümceler ve sorular arasında klavyedeki "boşluk" tuşu ile ilerlemiş, cevaplarını ise "sağ" ve "sol" ok tuşlarını kullanarak işaretlemişlerdir. İlk 2 set, katılımcıların göreve ve tuş kullanımına alışmalarını sağlamak amacıyla dolgu maddelerinden oluşturulmuş ve analizlere dâhil edilmemiştir. Bu nedenle analizler 3. setten itibaren elde edilen veriler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Test aracılığıyla hem okuma süreleri hem de anlama performansı ölçülmüş, böylece katılımcıların ada kısıtlamalarına ilişkin işleme süreçleri ve bilişsel yükleri dolaylı olarak değerlendirilmiştir. Aşağıda testte yer alan bir veri seti örneğine yer verilmektedir:

(38) Hasan'ın ben Sema'ya iki gün önce hediye ettiği saati bugün masasında gördüm.

Dersi öğrenciler öğretmenin bitirmesiyle beraber koşarak bahçeye çıktılar.

Selin Fransa'dan geçen sene aldığı elbiseyi bugün mezuniyet töreninde giydi.

Hasan Sema'ya ne hediye etti?

Elbise Saat

(39) Filmin sona ermesiyle beraber seyirciler salonu terk etti.

Apar topar Pelin Onur'un iş için İstanbul'a gittiği haberini aldı.

Yarın akşam Hülya'ya Mete'nin Konya'ya döneceği söylendi.

Onur ne için İstanbul'a gitti?

Gezmek için İş için

Yukarıda veri setinden seçilen, sırayla 3 tümce, 1 soru ve 2 cevaptan oluşan 2 örnek bulunmaktadır. Örnek 38'deki birinci tümce KBelÖK içermektedir ve "Hasan'ın Sema'ya iki gün önce hediye ettiği saati" karmaşık BelÖ'sünden "Hasan'ın" öznesinin ana tümcecik başına çalkalanması söz konusudur. İkinci tümce EAK'ta "öğretmenin dersi bitirmesiyle beraber" belirteç tümcecigi içinden "dersi" tümleyicisinin ana tümcecik başına çalkalanmasına örnek oluşturmaktadır. Üçüncü tümce ise ada kısıtlaması ihlali içermeyen dilbilgisel nitelikte karmaşık bir tümcedir. Örnek 39'da ise ilk tümce herhangi bir ihlal içermemektedir. İkinci tümcede "Onur'un iş için apar topar İstanbul'a gittiği haberini" karmaşık BelÖ'sünden "Onur'un" öznesinin; son tümcede ise "Mete'nin yarın akşam Konya'ya döneceği" ad tümceciginden "yarın akşam" eklentisinin çıkarılarak ana tümcecik başına çalkalanması söz konusudur. Katılımcılar bu 3 tümceyi boşluk tuşu yardımıyla sırayla okumuşlardır. Ardından ilk soruyla ilgili bir soru görmüşlerdir. Tekrar boşluk tuşuna bastıklarında ekranın iki yanında iki seçenek belirmiş, katılımcılar sağdaki seçenek için sağ ok tuşunu, soldaki seçenek için ise sol ok tuşunu kullanarak işaretleme gerçekleştirmişlerdir. Bu işaretlemenin ardından yeni bir tümce seti ile devam etmişlerdir.

Bu üç farklı veri toplama aracının birlikte kullanılmasının, elde edilen bulguların yalnızca sezgisel yargılarla sınırlı kalmayıp D2 öğrencilerinin dilsel üretim tercihleri ve çevrimiçi işleme süreçlerini de kapsamasını sağlayarak araştırmanın yöntemsel güvenilirliğini artırdığı düşünülmektedir.

3.7 Verilerin Toplanması

Veri toplama süreci, Türkçe D1, Türk dilleri ve Arapça D1 olmak üzere üç farklı katılımcı grubuna aynı testlerin aynı sıra ve koşullar altında uygulanmasıyla gerçekleştirilmiştir. Tüm uygulamalar yüz yüze ortamda ve araştırmacı gözetiminde yürütülmüştür.

Araştırmanın ilk aşamasında Türk dilleri ve Arapça D1 gruplarında yer alan katılımcılara demografik bilgi formu sunulmuş ve yaş, cinsiyet, uyruk, Türkçe dil düzeyi, öğrenim durumu, Türkiye’de bulunma süresi ve Türkçeye önceden maruz kalma gibi değişkenlere ilişkin veriler toplanmıştır. Bu bilgilerin, katılımcı profillerinin olası değişkenlerin belirlenmesi açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Demografik verilerin toplanmasının ardından katılımcılar sırasıyla üç farklı teste tabi tutulmuştur. İlk olarak uygulanan dilbilgisellik değerlendirme testinde, katılımcılardan verilen tümceleri dikkatle okuyarak Türkçe dilbilgisine uygunluk açısından puanlamaları istenmiştir. Bu aşamada katılımcıların sezgisel dilbilgisel yargıları elde edilmiştir.

İkinci aşamada uygulanan boşluk doldurma testinde, katılımcılardan tümcelerde eksik bırakılan iki unsurun yerini verilen seçenekler arasından kendilerine göre uygun olanı ile doldurmaları beklenmiştir. Bu uygulama ile katılımcıların sözdizimsel tercihleri ve üretim stratejileri ortaya konmuştur.

Son aşamada ise bilgisayar ortamında yürütülen öz denetimli okuma testi uygulanmıştır. Test öncesinde katılımcılara uygulamanın içeriğine ve işleyişine ilişkin ayrıntılı bir yönerge verilmiş, ardından katılımcılar tümceleri kendi hızlarında okuyarak sorulara yanıt vermişlerdir. Bu süreçte katılımcıların hem okuma süreleri hem de doğru yanıt oranları kaydedilmiştir.

Tüm testlerin aynı sıra ile uygulanmasının, olası sıralama etkilerinin kontrol altına alınmasını sağladığı; aynı zamanda veri toplama sürecinde standartlaşmayı artırarak elde edilen bulguların karşılaştırılabilirliğini güçlendirdiği düşünülmektedir.

3.8 Verilerin Çözümlemesi

Bu bölümde, araştırma kapsamında elde edilen verilerin çözümlemesinde izlenen istatistiksel yöntemler ve analiz süreçleri ayrıntılı olarak sunulmaktadır. Veri analizine geçilmeden önce dilbilgisellik değerlendirme testlerinde saptanan aykırı değerler (*İng. outliers*), veri seti araştırmacı tarafından manuel olarak incelenerek belirlenmiş ve analiz dışı bırakılmıştır. Bu süreçte katılımcı tepkileri ve ölçüm değerleri tek tek gözden geçirilmiş, ölçüm hatası veya aşırı sapma gösteren veriler analizden çıkarılmıştır.

İlk olarak, dilbilgisellik değerlendirme testinden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Katılımcıların her bir tümeceye verdikleri -2 ile +2 arasındaki puanlar MS Excel ortamına aktarılmıştır. Ardından her bir katılımcı grubu (Türkçe D1, Türk dilleri ve Arapça D1) için kısıtlama türlerine (KBelÖK, TÖK, EAK ve kısıtlama ihlali içermeyen tümceler) ve taşıma türlerine (özne, tümleyici, eklenti, taşıma yok) göre ortalama puanlar hesaplanmıştır ve grafikler halinde sunulmuştur. Gruplar arası farklılıkların belirlenmesi amacıyla tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA) uygulanmıştır. ANOVA'nın tercih edilmesinin temel nedeni, bağımsız değişkenin üç farklı düzeyden (Türkçe D1 Grubu, Türk Dilleri Grubu ve Arapça D1 Grubu) oluşması ve bağımlı değişkenlere ilişkin ortalama puanların ikiden fazla grup arasında karşılaştırılmasının amaçlanmasıdır. Birden fazla bağımsız örneklem t-testi uygulanması Tip I hata olasılığını artıracığından, gruplar arasındaki genel farklılıkların tek bir analizle değerlendirilebilmesine olanak tanıyan ANOVA yöntemi tercih edilmiştir. IBM SPSS Statistics uygulamasında istatistiksel analizi gerçekleştirebilmek amacıyla katılımcıların tümcelere verdikleri puanlar 0-4 aralığında; -2=4, -1=3, 0=2, 1=1, 2=0 olacak şekilde yeniden kodlanmıştır. Bu kodlama ile birlikte veriler istatistiksel analize tabi tutulmuştur. Anlamlı farklılık tespit edilen durumlarda, farkın hangi gruplar arasında ortaya çıktığını belirlemek amacıyla Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi (Post Hoc) kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

İkinci olarak, boşluk doldurma testinden elde edilen veriler MS Excel'e aktarılarak analiz edilmiştir. Katılımcıların kısıtlama türlerini (KBelÖK, TÖK ve EAK) içeren her bir tümcede tercih ettikleri dizilişler (özne-tümleyici, tümleyici-eklenti, eklenti-özne vb.) burada kategorik olarak kodlanmış ve frekans ile yüzde dağılımları hesaplanmıştır. Bu analiz sayesinde katılımcı gruplarının farklı kısıtlama türleri altında hangi sözdizimsel dizilişleri tercih ettikleri karşılaştırmalı olarak ortaya konmuştur. Ayrıca, gruplar arası tercih farklılıklarının belirlenmesinde, verilerin olduğu gibi yorumlanmasına dayanan betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır.

Üçüncü olarak, öz denetimli okuma testinden elde edilen veriler çözümlenmiştir. Bu test kapsamında katılımcıların okuma süreleri ve sorulara verdikleri doğru/yanlış yanıtlar toplanmıştır fakat analize yalnızca tümcelerin okunma süreleri dahil edilmiştir. Öncelikle dolgu niteliğindeki ilk iki set verileri analiz dışı bırakılmış, yalnızca deneysel setlere ait veriler değerlendirmeye alınmıştır. Her bir koşul için tümcelerin (KBelÖK, TÖK ve EAK'ta taşıma türlerini içeren ve taşıma içermeyen tümceler ile ada kısıtlaması bulunmayan tümceler) ortalama okuma süreleri hesaplanmış, bu veriler katılımcı grupları arasında tablolar üzerinde

karşılaştırılmıştır. Bu analizler aracılığıyla, farklı ada kısıtlaması türlerinin işleme süreci üzerindeki etkileri ortaya konmuştur. Tüm analizler sonucunda elde edilen bulgular, çalışmanın araştırma soruları ve hipotezleri doğrultusunda yorumlanmış; özellikle D2 öğrencilerinin ada kısıtlamalarına yönelik duyarlılıkları, üretim tercihleri ve işleme süreçleri hem hedef dil grubu ile hem de birbirleriyle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.



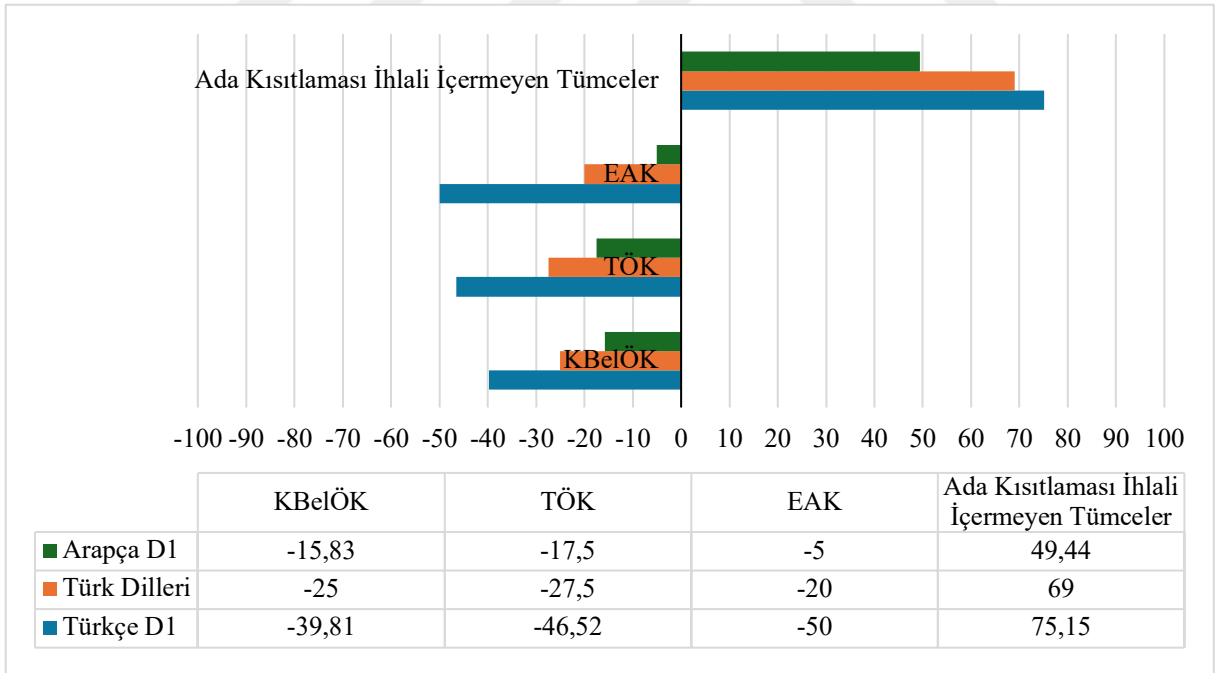
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. Bulgular

Çalışmanın bu bölümde, çalışmanın araştırma soruları doğrultusunda elde edilen nicel bulgular sistematik bir biçimde sunulmaktadır. Dilbilgisellik değerlendirme testi, boşluk doldurma testi ve öz denetimli okuma testinden elde edilen veriler, katılımcı grupları (Türkçe D1, Türk dilleri ve Arapça D1) ve kısıtlama türleri (KBelÖK, TÖK ve EAK) temelinde karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bulguların sunumunda, öncelikle verilerin genel dağılımı yorumlanmış, ardından gruplar arası farkların anlamlılığı istatistiksel analizler aracılığıyla değerlendirilmiştir.

4.1 Dilbilgisellik Değerlendirme Testi Bulguları

Bu bölümde, katılımcıların dilbilgisellik değerlendirme testinde kısıtlama türlerine göre verdikleri puanlar ele alınmaktadır. Analiz kapsamında, ada kısıtlaması ihlali içeren ve içermeyen tümceler karşılaştırılmış; elde edilen sonuçlar katılımcıların kısıtlamalara yönelik duyarlılıklarını saptamak amacıyla yorumlanmıştır. Çalışmanın devamında grupların ilgili koşullardaki performansları grafikler halinde sunulmuştur.



Grafik 1. Katılımcı gruplarının dilbilgisellik değerlendirme testinde kısıtlama türlerine göre genel puan dağılımı

Grafik 1’de ada kısıtlaması ihlali içeren yapıların dilbilgisellik değerlendirme sonuçlarına yer verilmektedir. Bu yapılar tüm gruplarda ilintinin eksi tarafında yer almaktadır ve bu durum katılımcıların söz konusu yapıları büyük oranda dilbilgisi dışı olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. Bu genel eğilimin gruplar arasında nasıl farklılaştığını

ortaya koymak amacıyla, D1 gruplarının KBelÖK, TÖK ve EAK içeren tümcelerdeki ve herhangi bir ada kısıtlaması ihlali içermeyen tümcelerdeki dilbilgisellik değerlendirme testi puanları istatistiksel olarak analiz edilmiştir.

Bu kapsamda gerçekleştirilen tek yönlü ANOVA testi sonuçlarına göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir [$F(2, 1005) = 22.61, p = <.001$]. Tek yönlü analizin ardından tüm gruplar arasında ikili farklılıkları ortaya koymak amacıyla TUKEY HSD çoklu karşılaştırma testi gerçekleştirilmiştir. Bu testin sonuçlarına göre, Türk dilleri grubu ile Türkçe D1 grubu arasında anlamlı bir fark saptanmıştır (Ort. Fark = 0.426, $p = <.001$). Benzer şekilde, Arapça D1 grubu ile Türkçe D1 grubu arasında da belirgin bir fark olduğu gözlemlenmiştir (Ort. Fark = 0.653, $p = <.001$). Bunlara karşılık Arapça D1 grubu ile Türk dilleri grubunun istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık sergilemediği belirlenmiştir ($p = >.05$). Dolayısıyla gruplar arasında ortaya çıkan dikkat çekici farkın, büyük ölçüde D2 Türkçe öğrencileri arasındaki ikili farklılıktan kaynaklanmadığı söylenebilir. Bu sonuç, D2 gruplarının özellikle karmaşık sözdizimsel yapılar olan ada kısıtlamalarına tam anlamıyla hakim olmadıklarını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, D1 farklılığına rağmen, D2 gruplarının performansının birbirinden farklılaşmaması, bu grupların Türkçede ileri düzeyde bir dilsel yeterliğe ulaşmamış olmalarıyla ilişkilendirilebilir. Bununla birlikte, D1 grubu kadar başarılı olmasa da her iki D2 grubunun da değerlendirmelerinin genel olarak negatif yönde yoğunlaşması, söz konusu yapıların dilbilgisel olarak işlenmesinde zorlandığını; ancak yine de bu yapılara ilişkin bir farkındalığın oluştuğunu düşündürmektedir.

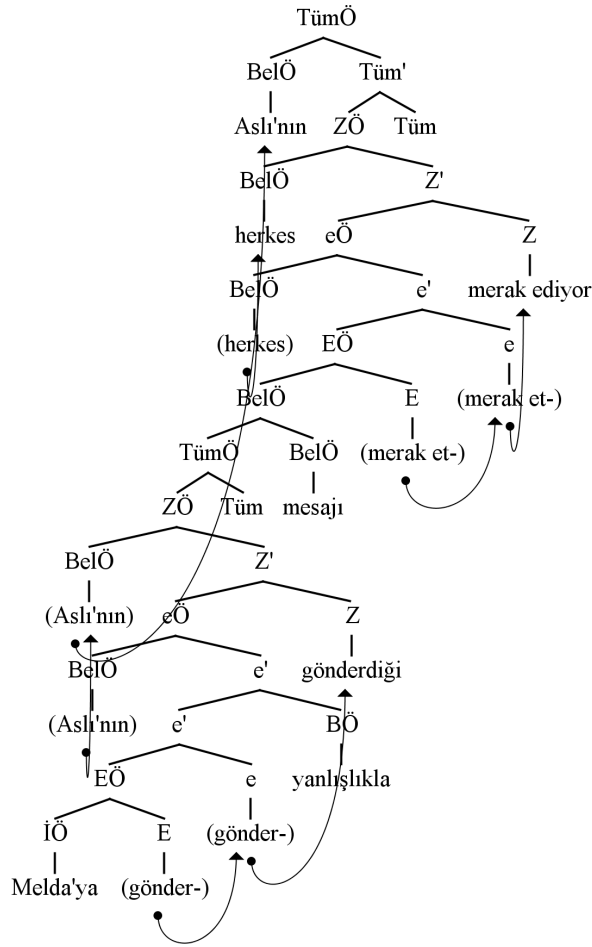
D1 gruplarının ortalamaları KBelÖK ihlali içeren tümceler bağlamında değerlendirildiğinde, bu tümcelerin tüm D1 grupları tarafından genel olarak dilbilgisi dışı olarak değerlendirildiği saptanmıştır. Bu durum, yalnızca Türkçe D1 konuşucularının değil, D2 öğrencilerinin de ada kısıtlamalarına duyarlılık geliştirdiklerini ve ada kısıtlamalarını yöneten ED mekanizmasının D2 Türkçede de erişilebilir olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, istatistiksel analizler gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu işaret etmektedir [$F(2, 333) = 3.73, p = .025$]. Buna ek olarak çoklu karşılaştırma sonuçları da yalnızca Arapça D1 grubu ile Türkçe D1 grubunun verileri arasında istatistiksel olarak belirgin bir farklılık olduğunu ortaya koymaktadır (Ort. Fark = .480, $p = .032$). Dolayısıyla Türk dilleri grubu ile diğer gruplar arasındaki farklılık düzeyinin anlamlı olmadığı anlaşılmaktadır ($p = >.05$). Bu bulgu, Türkçenin çalkalama özelliğine sahip esnek bir sözdizimsel yapıya, Arapçanın ise bu açıdan daha kısıtlı bir yapıya sahip olması arasındaki tipolojik farkla ilişkilendirilebilir. Başka bir deyişle, Arapça D1 grubunun Türkçe D1 grubundan farklılaşması, D1’de çalkalama

esnekliğinin sınırlı olması ve bu yüzden bu yapıların ediniminde zorlanmasıyla açıklanabilir. Öte yandan, Türk dilleri grubu ile Türkçe D1 grubu arasında anlamlı bir fark bulunmaması, bu iki dilin çalkalama açısından benzer özellikler göstermesiyle uyumlu biçimde değerlendirilebilir.

Bu bilgiler doğrultusunda Grafik 1’de yer alan veriler yeniden yorumlandığında, KBelÖK ihlali içeren tümcelerın tüm D1 grupları tarafından dilbilgisi dışı olarak değerlendirilerek ilintinin negatif kısmında yer aldığı saptanmıştır (Türkçe D1: -39,81; Türk dilleri: -25; Arapça D1: -15,83). Yetinmecı Çizgi içerisinde bu kısıtlama Evre Girişimsizlik Koşuluna göre açıklanmaktadır. Tüm grupların söz konusu yapılaraya genel olarak negatif değerlendirmelerde bulunması, Evre Girişimsizlik Koşulunun yalnızca Türkçe D1 konuşucularında değil, Türkçeyi D2 olarak edinen bireylerde de belirli ölçüde işlediğini düşündürmektedir. Başka bir deyişle, gruplar arasındaki farkın, bu ilkenin varlığından ziyade, ilkeye ilişkin duyarlılığın derecesiyle ilişkili olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, evre temelli ada kısıtlamalarının D2 Türkçede de erişilebilir konumda bulunduğundan, ancak bu kısıtlamaların Türkçe D1 konuşucularındaki kadar sistematik biçimde işletilemediğinden söz edilebilir.² Bu durum, katılımcıların dilsel yeterlik düzeyleriyle ilişkilendirilebilir. Türkçe D1 konuşucularının söz konusu kısıtlamalara ilişkin dilbilgisellik değerlendirmeleri daha güçlü ve tutarlı bir görünüm sergilerken; D2 öğrencilerinin daha değişken ve görece daha zayıf bir duyarlılık sergilemeleri, bu yapıların edinim sürecinin tamamlanmadığına işaret etmektedir. Dolayısıyla, evre temelli ada kısıtlamalarının D2 Türkçede erişilebilir olduğu, ancak bu erişimin ileri düzeyde bir yeterlik gerektirdiği; yeterlik düzeyi arttıkça söz konusu kısıtlamaların daha sistematik ve D1’e yakın biçimde işletileceği söylenebilir. Tüm bu sonuçlar, çoklu karşılaştırma bulguları ile de tutarlı olarak, KBelÖK özelinde Türkçe D1 grubunun diğerlerine kıyasla daha güçlü bir farkındalık düzeyinde olduğunu ve bu kısıtlamanın ihlalini içeren tümceleri daha çok reddettiğini göstermektedir. Aşağıda ilgili kısıtlamaya ilişkin dilbilgisellik değerlendirme testlerinde bulunan örnek tümceler yer almaktadır:

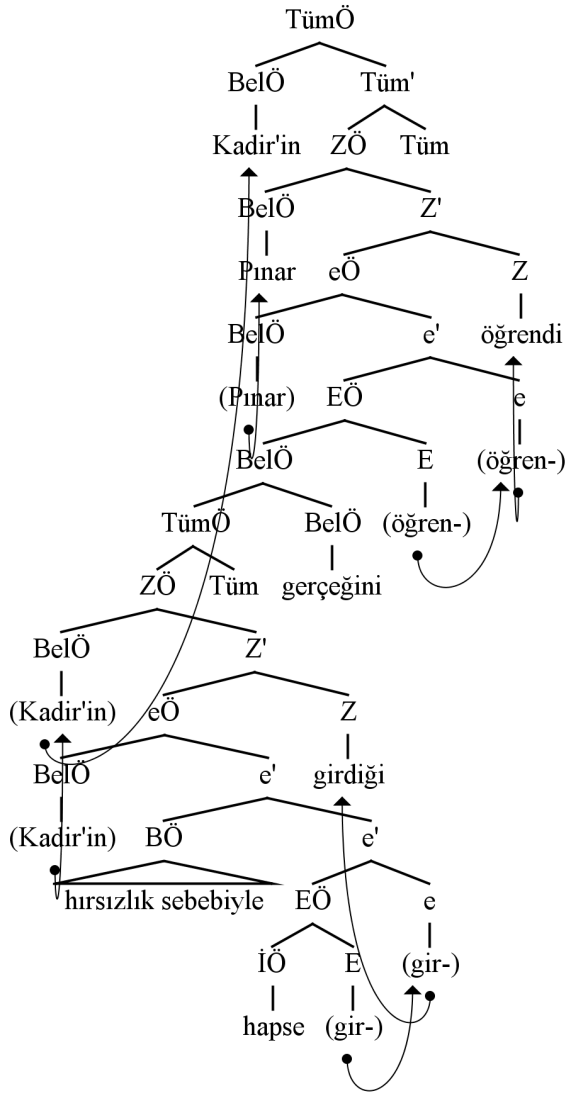
² Bu çalışmada kullanılan evre temelli açıklamalar, Yetinmecı Çizgi kapsamında geliştirilen ve özellikle KBelÖK’ün güncel açıklamalarında başvuru alan Evre Girişimsizlik Koşuluna dayanmaktadır. Buradaki evre ifadesi, Evre Kuramı tartışmasına yer verileceği anlamına gelmemektedir. Çalışmanın kuramsal temeli Yetinmecı Çizgi çerçevesinde korunmakta olup, evre kavramına yapılan göndermeler yalnızca ilgili ada kısıtlamalarının güncel sözdizimsel açıklamalarını yansıtmak amacıyla kullanılmaktadır.

(40) *Aslı'nın herkes Melda'ya yanlılıkla gönderdiği mesajı merak ediyor.



Yukarıdaki örnekte “Aslı'nın Melda'ya yanlılıkla gönderdiği mesajı” öbeği, içinde ilgi tümceciği barındıran bir karmaşık BelÖ oluşturmaktadır. Bu öbek ana tümceciğin nesnesine eklenmiştir ve öbek içerisinden “Aslı'nın” öznesi tümce başına çalkalanmıştır. Bu çalkalama sonucu oluşan tümcedeki dilbilgisel bozukluk tüm D1 grupları tarafından fark edilmiş ve tümce büyük oranda dilbilgisi dışı olarak değerlendirilmiştir. Buna ek olarak Karmaşık BelÖ'nün bir ad tümceciği içerdiği ve bu öbekten yapılan çalkalamanın KBelÖK'ü ihlal ettiği örnekler de söz konusudur:

(41) *Kadir'in Pınar hırsızlık sebebiyle hapse girdiği gerçeğini öğrendi.



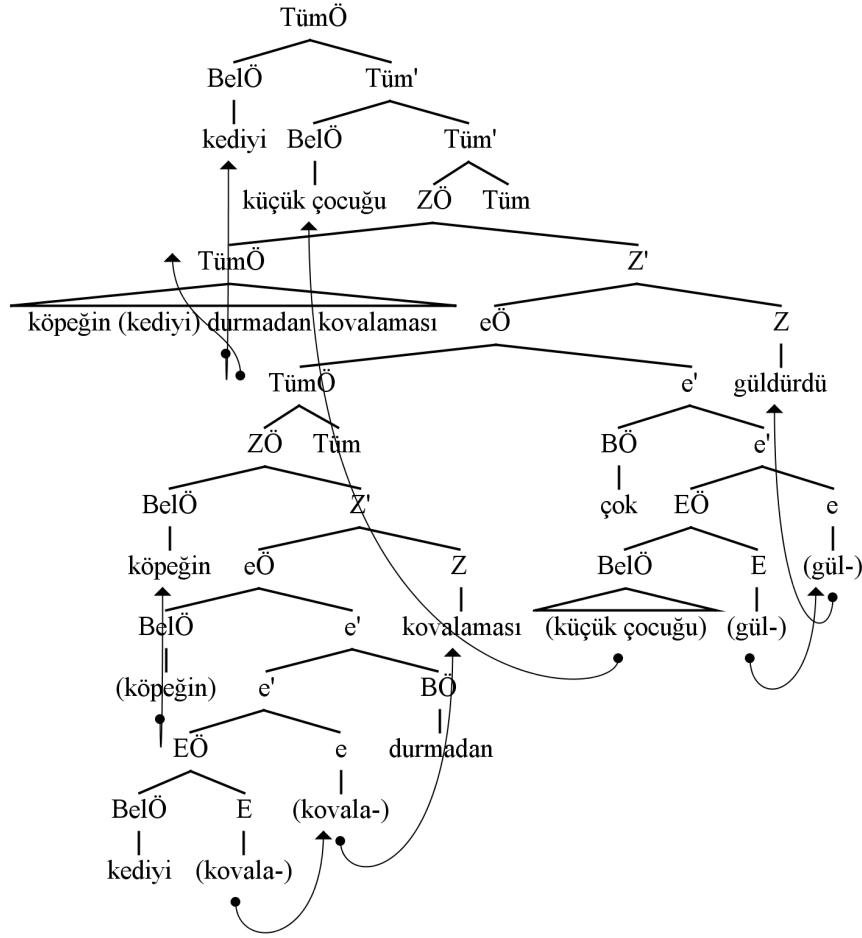
Yukarıda yer alan örnekte “Kadir’in hırsızlık sebebiyle hapse girdiği gerçeğini” karmaşık BelÖ’sü ana tümceciğin nesnesini oluşturmaktadır. Söz konusu öbek içerisinde “Kadir’in” öznesi çıkarılıp ana tümceciğin başına taşınmış ve tümcenin dilbilgiselliğini bozmuştur. D1 gruplarının bu tümcedeki ada kısıtlaması ihlaline duyarlılık sergiledikleri ve tümceyi çoğunlukla dilbilgisi dışı olarak nitelendirme eğiliminde oldukları saptanmıştır. Bu türden yapıların tüm gruplar açısından ilintinin eksi tarafında yer alması mevcut tümcedeki ada kısıtlamasına farkındalık geliştirildiğini, diğer bir ifadeyle D2 öğrencilerinde de edinim sürecinin işlediğini göstermektedir. Ancak Arapça D1 grubu yeni bir parametrik değer öğrenme aşamasında olduğu için Türkçe D1 grubu ile arasında farklılıklar söz konusudur. Türk dilleri

grubu ise benzer bir özelliğe maruz kaldığından, Türkçe D1 grubu ile anlamlı biçimde farklılaşmamaktadır.

D1 gruplarının ortalamaları istatistiksel olarak TÖK kapsamında da ayrıca değerlendirilmiştir ve bu kısıtlamayı içeren tümceler tüm D1 grupları tarafından genel olarak dilbilgisi dışı olarak değerlendirildiği gözlemlenmiştir (Türkçe D1: -46,52; Türk dilleri: -27,5; Arapça D1: -17,5). Bu bulgu, tümcesel öznenin taşıma açısından oluşturduğu sınırlama bilgisinin hem Türkçe D1 konuşucuları tarafından hem de D2 öğrencileri tarafından erişilebilir olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, gruplar arasında belirginleşen ayrımlar, bu kısıtlamaya ilişkin duyarlılığın derecesinin değişkenlik gösterdiğine işaret etmektedir. Tek yönlü ANOVA testi sonuçları, gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğunu ortaya koymuştur [$F(2, 333) = 6.15, p = .002$]. Çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre ise KBelÖK sonuçları ile benzer şekilde, yalnızca Arapça D1 grubu ile Türkçe D1 grubunun istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık sergilediği gözlemlenmiştir (Ort. Fark = .580, $p = .004$). Buna karşın Türk dilleri grubu ile diğer gruplar arasında belirgin bir farklılık bulunmamaktadır ($p > .05$).

Yetinmecî Çizgi içerisinde TÖK'ü açıklayan Ölçütlü Donma İlkesine göre tümcesel özneyi oluşturan bir yan tümcecik içerisinde bir unsur özne sınırları dışına çalkalandığında tümce dilbilgisi dışı olarak değerlendirilir. Mevcut bulgular, TÖK'te de en yüksek duyarlılığın ve reddetme davranışının Türkçe D1 grubunda olduğunu, fakat anlamlılık farkı olsa da diğer D1 gruplarının da bu kısıtlamaya ve Ölçütlü Donma İlkesine genel bir duyarlılık sergilediğini göstermektedir. Ancak Arapça D1 grubu ile Türkçe D1 grubu arasında belirgin farklılığın gözlemlenmesi hem Arapça D1 grubunun yeni bir parametrik değere maruz kalması hem de D2 edinimi sürecinin devam etmesiyle ilişkilendirilebilir. İlgili kısıtlamaya ilişkin testlerde yer alan bir örnek aşağıdaki gibidir:

(42) *Kediyi küçük çocuğu köpeğin durmadan kovalaması çok güldürdü.



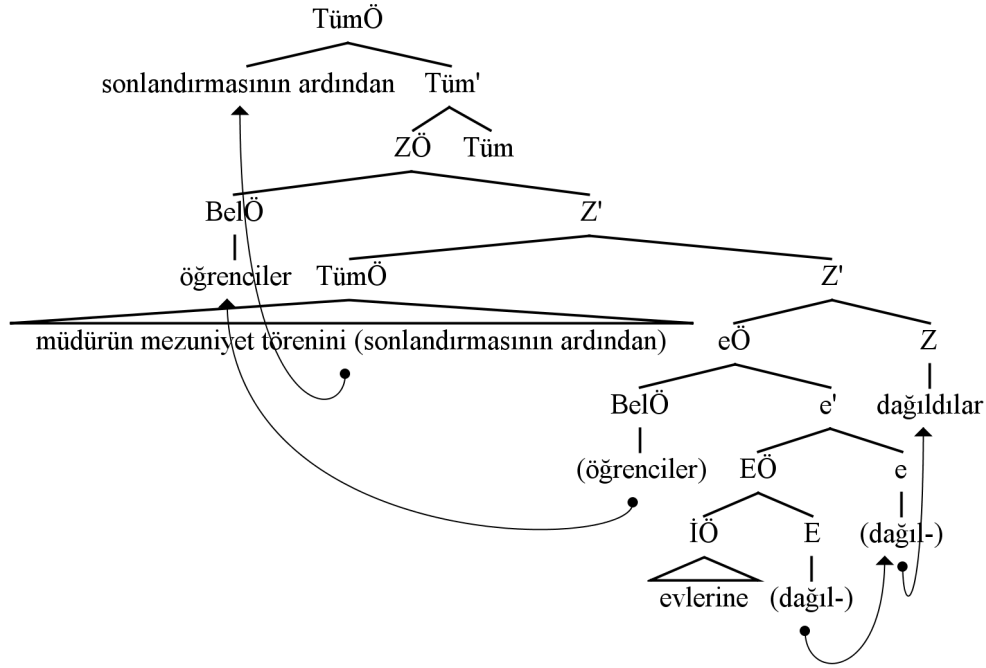
Yukarıda yer alan tümcede “köpeğin kediyi durmadan kovalaması” ad tümceciği tümcesel özneyi oluşturmaktadır. Örnekte öncelikle ana tümceciğin tümleyici görevindeki belirtili nesnesinin tümce başına çalkalanması söz konusudur. Bu çalkalama sonucu “Küçük çocuğu köpeğin kediyi durmadan kovalaması çok güldürdü.” tümcesi ortaya çıkmaktadır. Ardından ise tümcesel özneyi oluşturan ad tümceciğinin nesnesi tümce başına çalkalanmakta ve örnekte yer alan tümce oluşmaktadır. Peş peşe gerçekleştirilen bu taşımaların sebebi, söz konusu çalkalamanın tümcesel öznenin sınırları içerisinde değil, söz konusu yapının dışına doğru gerçekleştirildiğinde görünür olmasıdır. Bu yüzden sırayla ana tümceciğin nesnesi olan “küçük çocuğu” ve tümcesel özne içerisinde yer alan “kediyi” nesnesi ana tümcecik başına çalkalanmıştır. Gerçekleştirilen bu ikinci taşıma sonucu tümce dilbilgisi dışı sonuç vermiştir. Tümcesel özne içinden dışarı doğru yapılan bu taşımadaki dilbilgisel bozukluk hem Türkçe D1 konuşucuları hem de D2 olarak Türkçe öğrenen katılımcılar tarafında fark edilmiş ve tümce büyük oranda dilbilgisel olarak kabuledilemez biçimde değerlendirilmiştir. Buna göre, Ölçütlü

Donma İlkesiyle açıklanan sınırlılığın D2 gruplarında fark edilebilir düzeyde olduğundan söz edilebilir. Ancak Arapça D1 grubunun TÖK'e ilişkin yeni bir parametrik değer öğreniyor olması ve D2'de henüz ileri düzey dilsel yeterliğe ulaşmamış olması sebebiyle, hedef dil konuşucularına göre daha değişken bir performans sergilediğinden söz edilebilir.

Son olarak, EAK içeren tümcelerın dilbilgisellik değeriendirilmesinde, tüm grupların genel olarak olumsuz bir yönelim sergilediğı ve değeriendirmelerinin ilintinin negatif tarafında yoğunlaştığı saptanmıştır (Türkçe D1: -50; Türk dilleri: -20; Arapça D1: -5). Bu durum, eklenti tümceciğı içinden yapılan çalkalamanın dilbilgisel açıdan sorunlu olduğuna ilişkin bilginin D2 Türkçede de belirli ölçüde erişilebilir olduğunu göstermektedir. EAK verileri istatistiksel olarak analiz edildiğinde, gruplar arasında ayırt edici bir farklılık belirlenmiştir [$F(2, 333) = 14.88, p = <.001$]. Ek olarak, çoklu karşılaştırma sonuçları da hem Türk dilleri grubu ile Türkçe D1 grubu arasındaki (Ort. Fark = .600, $p = .003$) hem de Arapça D1 grubu ile Türkçe D1 grubu arasındaki (Ort. Fark = .900, $p = <.001$) farkın belirgin olduğunu göstermiştir. Öte yandan Arapça D1 grubu ile Türk dilleri grubunun verileri arasında istatistiksel olarak dikkat çekici bir farklılık gözlemlenmemiştir ($p = >.05$). Bu bulgu, Türk dilleri ve Arapça D1 gruplarının Türkçede henüz üst düzey bir yeterliğe ulaşmamış olmaları ve söz konusu karmaşık sözdizimsel yapıları tam anlamıyla edinmemiş olmalarıyla açıklanabilir. Diğer bir deyişle, her iki grup da yapıyı yerleşik bir biçimde işleyemediğı için performansları hedef dilden farklılaşmakta; fakat birbirinden anlamlı biçimde ayrışmamaktadır.

Türkçede eklenti tümceciklerinden dışarı doğru yapılan taşımalarda gözlemlenen yerellik etkileri Geç Eklenti Varsayımı ile açıklanmaktadır. Geç Eklenti Varsayımına göre eklentiler türetime döngüsellikten sonra katıldığından, eklentilerden dışarı doğru yapılan taşımalar tümcenin dilbilgiselliğini olumsuz yönde etkilemektedir. D2 gruplarının değeriendirmelerinin genel olarak negatif yönde yoğunlaşması, söz konusu varsayımın D2 Türkçede de temsil edilebildiğini göstermektedir. İlgili kısıtlamaya ilişkin bir örnek tümce aşağıda yer almaktadır:

(43) **Sonlandırmasının ardından* öğrenciler müdürün mezuniyet törenini evlerine dağıldılar.



Örnekte “müdürün mezuniyet törenini sonlandırmasının ardından” belirteç tümceciği ana tümceciğin eklentisini oluşturmaktadır. Bu tümcecik içerisinde “sonlandırmasının ardından” eklenti öğeleri çıkarılıp tümce başına, TümÖ gösterici pozisyonuna taşınmıştır. Eklenti tümceciği içerisinde gerçekleştirilen bu taşıma sonucu oluşan tümce, tüm D1 grupları tarafından genel olarak ilintinin negatif tarafında değerlendirilmiş; bununla birlikte, D2 yeterlik düzeylerindeki farklılıklar hedef dil ile D2 grupları arasında anlamlı bir ayrışmaya yol açmıştır. Ayrıca, Arapçanın çalkalama açısından daha kısıtlı bir sözdizimsel yapıya sahip olmasıyla ilişkili parametrik farklılıklar nedeniyle, Arapça D1 grubunun diğer gruplara kıyasla en düşük performansı sergilediği gözlemlenmiştir. Eklenti tümceciği içinden yapılan taşımaların çoğunlukla olumsuz değerlendirilmesi, eklenti adalarının da D2 Türkçede tümüyle kabuledilebilir biçimde yorumlanmadığını göstermektedir. Bu bulgu, Geç Eklenti Varsayımı ile açıklanan yerellik etkilerine ilişkin D2 öğrencilerinin de belirli ölçüde farkındalığa sahip olduğunu düşündürmektedir.

Kısıtlama ihlallerinin yanı sıra, Grafik 1’deki ada kısıtlaması ihlali içermeyen, dilbilgisel olarak doğru tümcelere verilen puan ortalamaları incelendiğinde, tüm D1 gruplarının ilintinin artı tarafında yer aldığı gözlemlenmiştir. Buna göre, en yüksek ortalama 75,15 ile Türkçe D1 konuşucularına aittir. Bunu 69 puan ile Türk dilleri grubu ve 49,44 puan ile Arapça

D1 grubu takip etmektedir. Bu sonuçlar, her üç D1 grubunun da ada kısıtlaması ihlali içermeyen tümcelerın dilbilgiselliğini yüksek oranda kabuledilebilir biçimde değerlendirdiğini, en yüksek kabuledilebilirlik değerinin ise Türkçe D1 grubunda olduğunu ortaya koymuştur. Söz konusu tümce grubuna ilişkin örnekler aşağıdaki gibidir:

(44) Elif'in sosyal medyada paylaştığı fotoğrafları herkes çok beğendi.

Örnekte “Elif'in sosyal medyada paylaştığı fotoğrafları” karmaşık BelÖ'sü ana tümceciğin nesnesine eklenmiştir ve söz konusu öbek içerisinden herhangi bir unsurun çıkarılıp taşınması söz konusu değildir. Dolayısıyla tümcede herhangi bir ada kısıtlaması ihlali de bulunmamaktadır.

(45) Kötü hava şartlarından dolayı okulların tatil olması öğrencileri çok mutlu etti.

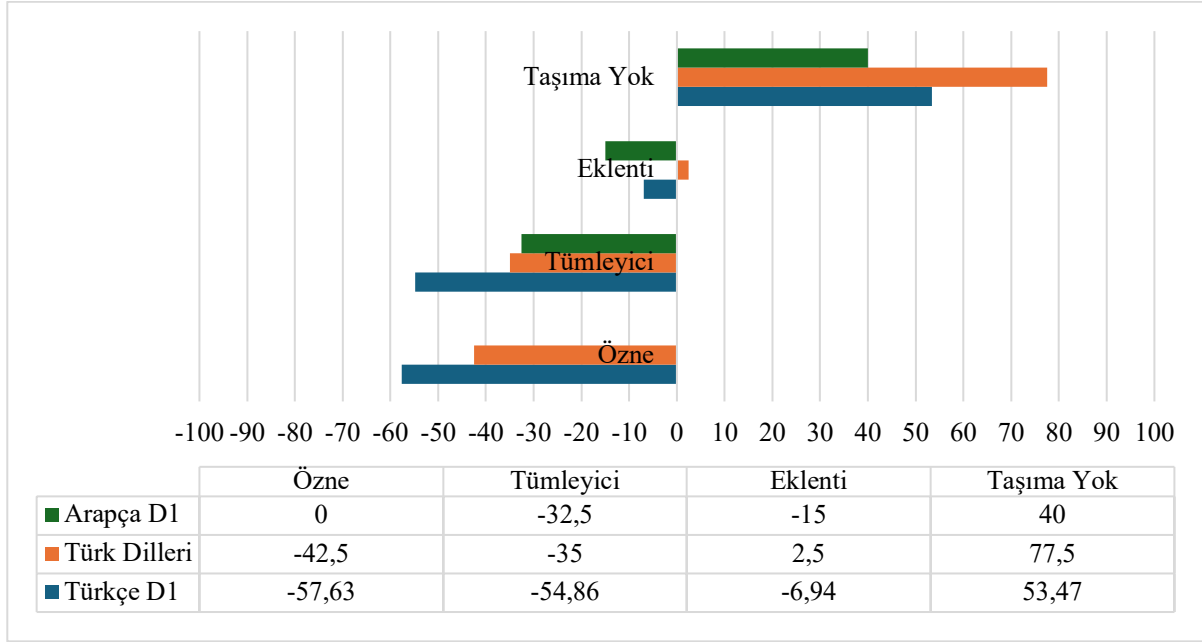
Yukarıdaki tümcede “kötü hava şartlarından dolayı okulların tatil olması” ad tümceciği ana tümceciğin öznesidir ve Ölçütlü Donma İlkesi kapsamında bu özne ZÖ gösterici pozisyonuna taşındıktan sonra donmuş ve içerisinden bir taşıma gerçekleştirilmemiştir. Dolayısıyla tümce dilbilgisel niteliktedir.

(46) Ece okuldan sonra kafede çalıştığı için eve çok yorgun geliyor.

Örnekteki tümcede “okuldan sonra kafede çalıştığı için” belirteç tümceciği ana tümceciğe bir eklenti olarak eklenmiştir ve bu eklenti içerisinden bir unsurun çıkarılıp taşınması söz konusu olmadığından tümce dilbilgisel olarak uygundur.

Tüm bu bulgular genel anlamda D1 gruplarının ada kısıtlaması ihlali içeren tümceleri çoğunlukla olumsuz, ada kısıtlaması ihlali içermeyen tümceleri ise olumlu değerlendirdiğini göstermektedir. Bu durum, yalnızca Türkçe D1 konuşucularının değil, Türkçeyi D2 olarak edinen katılımcıların da yerellik etkilerini ve ada kısıtlamalarını yöneten dilbilgisel mekanizmaya belirli ölçüde duyarlılık geliştirdiklerine işaret etmektedir. Başka bir deyişle, kısıtlamaları belirleyen temel ilkeler D2 Türkçede de işlemektedir. Bununla birlikte, istatistiksel bulgular, tüm kısıtlama türlerinde D1 grupları arasında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir. Gruplar arasındaki ortalamalarda gözlemlenen ve bazı koşullarda ortaya çıkan anlamlı farklılıklar, bu farkındalığın her grupta aynı düzeyde yerleşmediğini ortaya koymaktadır. Bu ayrışmalar, özellikle D2 gruplarında kısıtlama yapıları henüz tam olarak ielleştirilmediğinden, dilbilgisellik değerlendirmelerinde daha fazla değişkenlik bulunduğuna işaret etmektedir. Başka bir deyişle, Arapça D1 grubunun her üç kısıtlama türünde de Türkçe D1 grubundan istatistiksel olarak anlamlı biçimde ayrışması, Türk dilleri grubunun ise EAK

kapsamında hedef dil ile bir ayırım sergilemesi, bu dil gruplarının henüz D2'ye ilişkin yeterli düzeyde doğal veriye maruz kalmamaları ve edinim süreçlerinin devam ediyor olmasıyla ilişkilendirilebilir. Buna rağmen D2 öğrencilerinin ortalamalarının hedef dil grubu ile benzer şekilde ilintinin negatif tarafında yoğunlaşması, D2 ediniminde ED ilkelerinin erişilebilir olduğunu; ancak ada kısıtlamalarına ilişkin duyarlılıklarını henüz Türkçe D1 konuşucuları kadar yerleşik ve sistematik biçimde yansıtamadıklarını düşündürmektedir.



Grafik 2. Katılımcı gruplarının dilbilgisellik değerlendirme testinde KBelÖK'te taşıma türlerine verdikleri ortalama puanlar

Grafik 2'de tüm D1 gruplarının KBelÖK'te özne, tümleyici, eklenti taşımaları içeren ve herhangi bir taşıma içermeyen tümcelere verdikleri puanların ortalamaları yer almaktadır. Buna göre, taşımanın varlığının ve türünün katılımcıların dilbilgisellik değerlendirmelerinde belirleyici olduğu anlaşılmaktadır.

Grafik 2'ye göre KBelÖK'te özne taşımada en yüksek değer 0 puan ile Arapça D1 grubuna aittir. Bunu -42,5 puan ile Türk dilleri grubu ve -57,63 puan ile Türkçe D1 grubu izlemektedir. Bu bilgiler doğrultusunda, KBelÖK'te özne taşımaya yönelik olarak gerçekleştirilen tek yönlü ANOVA sonuçları gruplar arasında belirgin bir farklılık olduğunu göstermiştir [$F(2, 109) = 8.24, p < .001$]. Çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre ise Türk dilleri grubu ile Türkçe D1 grubu arasındaki farkın anlamlı olmadığı ($p > .05$); Arapça D1 grubunun ise hem Türkçe D1 grubu ile (Ort. Fark = 1.153, $p < .001$) hem de Türk dilleri grubu ile (Ort. Fark = .850, $p = .048$) arasında belirgin bir farklılık bulunduğu saptanmıştır. Türk dilleri grubunun Türkçe D1 grubu ile anlamlı bir farklılık sergilememesi durumunun, iki dil arasındaki çalkalamaya ilişkin yapısal benzerliklerden kaynaklanabileceği, dolayısıyla fark edilebilir

olacağı düşünülmektedir. Buna karşılık, Arapça D1 grubunun 0 puan ile diğer gruplardan belirgin biçimde ayrışması, Arapçanın çalkalamaya sınırlı ölçüde izin veren bir dil olması ve Arapça D1 konuşucularının D2'deki bu tür yapıları katı biçimde reddetme eğilimi göstermemeleri ile ilişkilendirilebilir. Özne taşımada özellikle Arapça D1 grubu açısından gözlemlenen dikkat çekici farklılıkların, katılımcıların bu özneleri ait oldukları tümceciklerle doğru biçimde ilişkilendirmekte sorun yaşamalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Başka bir deyişle, yan tümceciğin öznesi ile ana tümceciğin öznesinin yüzey yapıda ardışık biçimde yer alması, katılımcıların bu özneleri ait oldukları tümceciklerle doğru biçimde ilişkilendirmelerini zorlaştırabilmektedir. Ancak bu durum, Arapça D1 grubunun Evre Girişimsizlik Koşuluna bütünüyle duyarsız oldukları anlamına gelmemektedir. Bu farklılaşma, söz konusu ilkenin erişilebilirliğinden ziyade, bu ilkenin uygulanma derecesi ve kararlılığı ile ilişkilendirilebilir. Çalışmanın devamında karmaşık BelÖ'lerden dışarı doğru yapılan özne taşımalar örneklendirilmektedir:

(47) **Kerem'in* Buse dün akşam kasadan altınları çaldığı söylentilerini bu sabah duydu.

(48) **Aslı'nın* herkes Melda'ya yanlışlıkla gönderdiği mesajı merak ediyor.

Örnek 47'de “*Kerem'in* dün akşam kasadan altınları çaldığı söylentilerini” karmaşık BelÖ'sü içerisinde “*Kerem'in*” öznesi ana tümcecik başına çalkalanmıştır ve söz konusu tümcenin tüm D1 gruplarında aldığı puan ortalamaları eksi değerde olmuştur. Örnek 48'de ise “*Aslı'nın* Melda'ya yanlışlıkla gönderdiği mesajı” karmaşık BelÖ'sü içinden “*Aslı'nın*” öznesi çıkarılarak ana tümcecik başına taşınmıştır ve bu taşıma sonucu oluşan dilbilgisi dışı tümcenin Arapça D1 katılımcılarından aldığı puan ortalaması 2 olmuştur. Aynı tümcenin Türkçe D1 ve Türk dilleri gruplarındaki ortalamasının eksi değerde olduğu saptanmıştır.

KBelÖK'te tümleyici taşımaya ilişkin veriler analiz edildiğinde ise, en yüksek puan bu kez -54,86 ile Türkçe D1 grubuna ait iken, devamında -35 ile Türk dilleri grubu ve -32,5 ile Arapça D1 grubu gelmektedir. Tümleyici taşımaya ilişkin istatistiksel sonuçlarda gruplar arasında belirgin bir farklılık saptanmamıştır ($p = >.05$). Bu bulgu, tümleyici konumundan yapılan çalkalamaya ilişkin kısıtlamanın D2 öğrencileri tarafından genel hatlarıyla edinildiğini göstermektedir. Ek olarak, tümleyicinin biçimbirimsel olarak işaretlenmiş olması ve yüzey yapıda daha net biçimde ayrışması, katılımcıların hangi ögenin hangi tümcecikle ilişkili olduğunu daha kolay takip etmelerini sağlamış olabilir. Bu durumun, ada kısıtlamalarının daha tutarlı biçimde fark edilmesine ve dolayısıyla gruplar arasında benzer değerlendirmelerin ortaya

çıkmasına katkıda bulunmuş olması mümkündür. Aşağıda söz konusu taşıma türüne örnek oluşturan tümceler yer almaktadır:

- (49) **Hapse* Pınar Kadir'in hırsızlık sebebiyle girdiği gerçeğini öğrendi.
(50) **Ayşe 'ye* ben Barış'ın geçen ay ödünç verdiği kitabı bugün başkasında gördüm.

49'daki tümcede “Kadir'in hırsızlık sebebiyle hapse girdiği gerçeğini” karmaşık BelÖ'sünden tümleyici görevindeki “hapse” dolaylı tümleci; 50'de ise “Barış'ın Ayşe'ye geçen ay ödünç verdiği kitabı” karmaşık BelÖ'sü içinden tümleyici konumundaki “Ayşe'ye” dolaylı tümleci ana tümcecik başına çalkalanmıştır. Bu çalkalamalar sonucu ortaya çıkan dilbilgisi dışı tümcelerin bütün D1 grupları tarafından aldığı puan ortalamalarının eksi değerinde olduğu belirlenmiştir.

Taşıma türlerinden sonuncusu olan eklenti taşımada ise en yüksek ortalamaya sahip katılımcı grubu 2,5 ortalama ile Türk dilleri olmuştur. Ardından -6,94 puan ile Türkçe D1 grubu ve -15 puan ile Arapça D1 grubu onu takip etmektedir. ANOVA bulguları, KBelÖK'te tümleyici taşımada olduğu gibi eklenti taşımada da dikkat çekici bir farklılık olmadığını ortaya koymuştur ($p = >.05$). Eklenti taşımada ortaya çıkan bu görece homojenliğin, eklentilerin yapısal özelliklerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Eklentilerin ana tümcecik içinde de konumlanabilmesi, taşımanın gerçekleşip gerçekleşmediğinin katılımcılar tarafından ayırt edilmesini güçleştirebilmektedir. Dolayısıyla eklenti taşımaya ilişkin dilbilgisellik değerlendirmelerinde gruplar arası farkın belirginleşmemesi beklenen bir durum olarak kabul edilebilir. Ayrıca gruplar arası farkın anlamlı düzeye ulaşmaması, EAK'ta eklenti taşımanın D2 Türkçede genel hatlarıyla erişilebilir olduğunu da düşündürmektedir. İlgili taşıma türüne ilişkin örnek tümceler aşağıdaki gibidir:

- (51) **Yanlışlıkla* herkes Aslı'nın Melda'ya gönderdiği mesajı merak ediyor.
(52) **Geçen ay* ben Barış'ın Ayşe'ye ödünç verdiği kitabı bugün başkasında gördüm.

Örnek 51'de “Aslı'nın Melda'ya yanlışlıkla gönderdiği mesajı” karmaşık BelÖ'sünden “yanlışlıkla” eklentisi; örnek 52'de ise “Barış'ın Ayşe'ye geçen ay ödünç verdiği kitabı” karmaşık BelÖ'sü içinden “geçen ay” eklentisi çıkarılarak ana tümcecik başına taşınmıştır. Örnek 51'de yer alan tümcedeki ada kısıtlamasına tüm katılımcı grupları duyarlılık sergilemiş ve tümceyi büyük oranda dilbilgisi dışı olarak nitelendirmişlerdir. Buna karşın, örnek 52 ise, Türkçe D1 ve Türk dilleri katılımcı grupları tarafından dilbilgisel olarak nitelendirilmiştir ve artı değerinde bir ortalamaya sahip olmuştur. Bu durumun, “Barış'ın Ayşe'ye geçen ay ödünç verdiği kitabı” karmaşık BelÖ'sünden ana tümcecik başına taşınan “geçen ay” eklentisinin, yan

tümceciğe değil ana tümceciğe ait biçimde değerlendirilmiş olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Başka bir deyişle, söz konusu katılımcı gruplarının tümcedeki “bugün” belirteç öbeğini değil “geçen ay” belirteç öbeğini “gördüm” yüklemi ile ilişkilendirmeleri ve bu yüzden tümceyi dilbilgisel olarak doğru biçimde kabul etmiş olmaları mümkündür. Tümcenin Arapça D1 grubu tarafından ise eksi değerde puan aldığı belirlenmiştir.

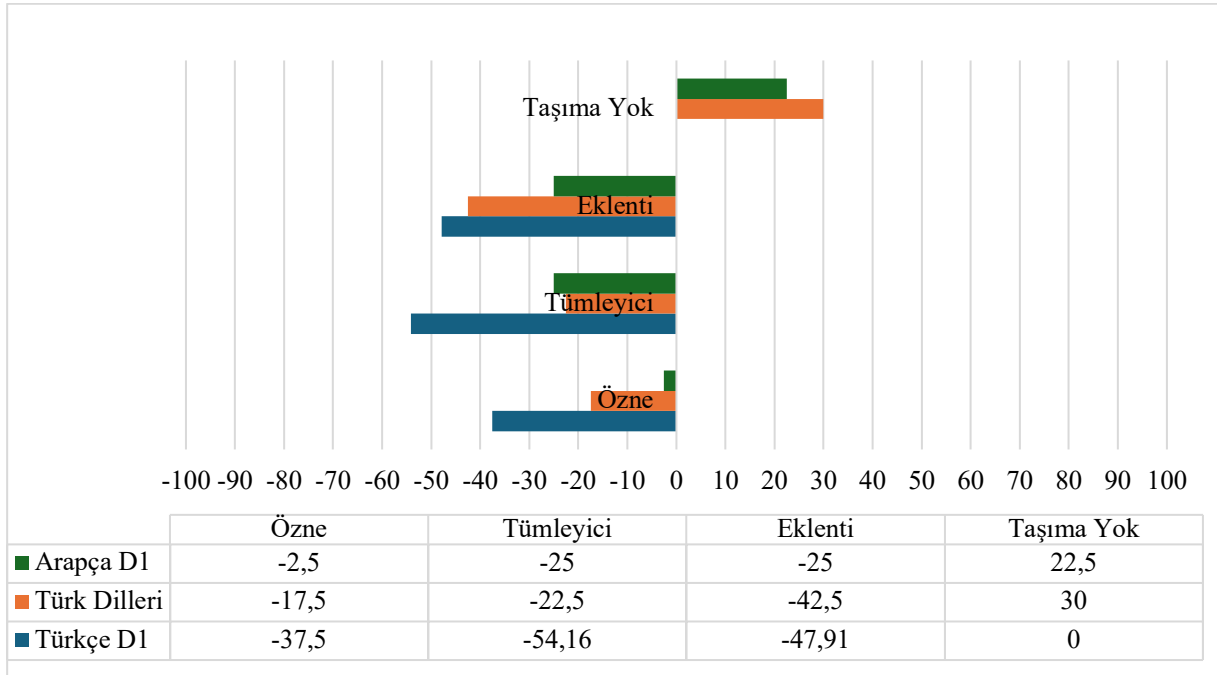
Son olarak, taşıma yok koşulunda yer alan tümceler, taşıma olan tümcelere aynı olup sadece herhangi bir özne, tümleyici veya eklenti sözcüğünün taşınmadığı, dolayısıyla herhangi bir ada kısıtlaması ihlalinin olmadığı, dilbilgisel olarak doğru tümcelere karşılık gelmektedir. Bu tür tümcelere verilen puanların pozitif değerde olduğu gözlemlenmiştir (Türk dilleri: 77,5; Türkçe D1: 53,47; Arapça D1: 40). Bu doğrultuda, katılımcı gruplarının KBelÖK’te taşıma yok koşuluna ilişkin mevcut ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir ($p = >.05$). Dolayısıyla tüm D1 gruplarının, tümcelerin taşıma bulunmayan, dilbilgisel olarak doğru versiyonlarını büyük ölçüde kabuledilebilir biçimde nitelendirdikleri söylenebilir. Aşağıda taşıma yok koşulunu sağlayan tümce örneklerine yer verilmektedir:

- (53) Herkes *Aslı'nın Melda'ya yanlışlıkla gönderdiği mesajı* merak ediyor.
(54) Ben *Bariş'in Ayşe'ye geçen ay ödünç verdiği kitabı* bugün başkasında gördüm.
(55) Pınar *Kadir'in hırsızlık sebebiyle hapse girdiği gerçeğini* öğrendi.

Örnek 53 Türk dilleri grubu, örnek 54 Türkçe D1 grubu ve örnek 55 ise Arapça D1 grubu tarafından en çok dilbilgisel olarak doğru kabul edilen ve dahil oldukları kısıtlama grubu içinde en yüksek puan ortalamasına sahip olan tümcelerdir. Karmaşık BelÖ’lerden herhangi bir taşımanın gerçekleştirilmediği bu tümceleri tüm D1 grupları büyük oranda kabuledilebilir biçimde nitelendirmişlerdir.

Sonuç olarak, KBelÖK’te taşımanın varlığının ve türünün D1 gruplarının dilbilgisellik değerlendirme biçimlerini etkilediği anlaşılmaktadır. Özellikle özne taşıma koşulunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Özne ilişkilerinin işleme açısından daha karmaşık olması nedeniyle gruplar arasında farklılaşmaya ve D1 etkisine daha açık olması mümkündür. Buna karşın, tümleyici ve eklenti taşıma koşullarında gruplar arası belirgin bir farklılık bulunmamıştır. Tümleyici görevindeki belirtili nesne veya dolaylı tümleçlerin durum ekleri ile işaretlenerek belirgin yapısal ipuçları sunmasının tümleyicilerin katılımcılar tarafından izlenmesini kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Benzer biçimde, eklentilerin ana tümcecik içinde de yüzeysel olarak konumlanabilmesi nedeniyle taşımanın fark edilmesinin güçleşebileceği düşünülmektedir. Buna ek olarak, herhangi bir taşıma içermeyen

tümceler arasında da gruplar arası dikkat çekici bir farklılık bulunmaması, bu tür tümceler tüm D1 konuşucuları tarafından çoğunlukla pozitif değerler aldığı ve katılımcıların dilbilgisel nitelikteki bu tümcelere karşı genel olarak yüksek duyarlılık sergiledikleri yönünde yorumlanabilir. Sonuçta, D1 etkisinin özellikle KBelÖK'te özne taşıma yapılarında belirgin olduğu, fakat tüm taşıma türleri ve taşıma yok koşulu birlikte değerlendirildiğinde katılımcı gruplarının büyük oranda ada kısıtlamalarına karşı duyarlı oldukları söylenebilir.



Grafik 3. Katılımcı gruplarının dilbilgisellik değerlendirme testinde TÖK'te taşıma türlerine verdikleri ortalama puanlar

Grafik 3'te yer alan veriler tüm D1 gruplarının TÖK'te farklı türden taşımalara ve taşıma bulunmayan tümcelere verdikleri puanların ortalamalarına karşılık gelmektedir. Grafiğe göre, taşımanın varlığı ile özne, tümleyici veya eklenti olması gibi değişkenler D1 gruplarının verdikleri puanlarda etkili olmuştur.

Grafik 3 incelendiğinde, TÖK'te özne taşımada tüm grupların puanları ilintinin eksi tarafında yer almaktadır (Türkçe D1: -37,5; Türk dilleri: -17,5; Arapça D1: -2,5). ANOVA sonuçlarına göre, TÖK'te özne taşımada anlamlı bir fark söz konusu değildir ($p > .05$). Her ne kadar Türkçe D1 grubunun daha düşük ortalamaya sahip olması daha güçlü bir duyarlılığa işaret etse de D2 gruplarının da negatif yönlü değerlendirmeler yapması, özne konumuna ilişkin kısıtlamaların D2 Türkçede de belirli ölçüde erişilebilir olduğunu ve mevcut taşıma türü kapsamında D1 farklılıklarının sınırlı kaldığını düşündürmektedir. Grafik 3'teki özne taşımaya ilişkin nicel verilerin, tüm gruplarda tümleyici ve eklenti taşımaya kıyasla daha yüksek değerde olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, çalkalamanın tümcesel özne sınırları içinde kalmaması

için ana tümcecikte tümleyici görevindeki unsurların önceden tümce başına taşınmış olmasıyla ilişkilendirilebilir. Yan tümcecikten taşınan öznenin, halihazırda tümce başında yer alan tümleyicinin önüne konumlanması, katılımcıların özne-tümleyici sıralamasını daha dilbilgisel olarak değerlendirme eğilimi göstermelerine yol açmış olabilir. Özellikle yeni bir parametrik değer öğrenen Arapça D1 grubunun bu taşıma türünde en yüksek ortalamaya sahip olması, bu grubun diğer D1 grupları kadar katı bir değerlendirme gerçekleştirmediğine işaret etmektedir. Aşağıda ilgili taşıma türüne ilişkin örnek tümcelere yer verilmektedir:

(56) *Herkesin Pelin'i Ali'yi ayakta alkışlaması çok duygulandırdı.

(57) *Köpeğin küçük çocuğu kediyi durmadan kovalaması çok güldürdü.

Örnek 56'da "herkesin Ali'yi ayakta alkışlaması" ad tümceciği içinden "herkesin" öznesi; örnek 57'de ise "köpeğin kediyi durmadan kovalaması" ad tümceciğinden "köpeğin" öznesi ana tümcecik başına çalkalanmıştır. Örnek 57'in tüm katılımcı grupları tarafından dilbilgisi dışı olarak değerlendirildiği ve ilintinin negatif tarafında yer aldığı saptanmıştır. Bununla birlikte, örnek 56'ya Türk dilleri konuşucularının verdiği puanların ortalaması artı değerde olmuştur. Bunun sebebinin, katılımcıların tümceyi "Herkesin Pelin'i (ve) Ali'yi ayakta alkışlaması (onu) çok duygulandırdı." biçiminde okumuş olmalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Grafik 3'te yer alan, TÖK'te tümleyici taşımaya ilişkin veriler incelendiğinde, ortalamalar yine negatif yönde yoğunlaşmakta fakat bu defa gruplar arasındaki sıralama değişmektedir (Türkçe D1: -54,16; Arapça D1: -25; Türk dilleri: -22,5). Tümleyici taşımaya yönelik ANOVA bulguları D1 grupları arasında dikkat çekici bir farklılığa işaret etmektedir [$F(2, 109) = 3.57, p = .031$]. Ancak çoklu karşılaştırmalar sonucunda ikili grup değerlendirmelerinin hiçbirinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p = >.05$). Ana tümceciğin tümleyici görevindeki belirtili nesnesi halihazırda ana tümcecik başında olduğundan, ikinci bir nesne taşımanın özne taşımadan daha olumsuz değerlendirilmiş olması mümkündür. Başka bir deyişle, iki belirtili nesneyi yan yana gören D1 gruplarının tümceyi daha çok dilbilgisi dışı kabul etme eğilimi gösterdiği söylenebilir. Bu bulgu, D2 öğrencilerinin bu tür yapılarda hedef dile yakın ancak daha değişken yargılar sergilediği biçiminde yorumlanabilir. Mevcut taşıma türüne ilişkin örnek tümceler aşağıdaki gibidir:

(58) *Buraya herkese Deniz'in yarın ilk uçakla geleceği söylendi.

(59) *Kediyi küçük çocuğu köpeğin durmadan kovalaması çok güldürdü.

Örnek 58’de yer alan tümcede “Deniz’in yarın ilk uçakla buraya geleceği” ad tümceciğinden tümleyici pozisyonundaki “buraya” dolaylı tümleci; örnek 59’da ise “köpeğin kediyi durmadan kovalaması” ad tümceciği içinden tümleyici görevindeki “kediyi” belirtili nesnesi ana tümcecik başına taşınmış ve bu taşımalar tümcelerin dilbilgiselliğini olumsuz yönde etkilemiştir. Söz konusu tümceler D1 grupları tarafından büyük oranda dilbilgisi dışı olarak nitelendirilmiş ve ilintinin eksi tarafında yer almıştır.

Grafik 3’te TÖK’lerden dışarı doğru yapılan son taşıma türü eklenti taşımadır. Eklenti taşımaya ilişkin ortalamalar ilintinin eksi tarafında yoğunlaşmaktadır (Türkçe D1: -47,91; Türk dilleri: -42,5; Arapça D1: -25). Tek yönlü ANOVA testi sonuçları da TÖK eklenti taşımada gruplar arası anlamlı bir fark bulunmadığını göstermiştir ($p = >.05$). Tüm grupların genel olarak negatif yönlü ortalamalar sergilemesi, eklenti konumundan yapılan taşımaların dilbilgisel açıdan sorunlu olduğuna ilişkin bilginin D2 Türkçede de erişilebilir olduğunu düşündürmektedir. Yan tümcecikten taşınan eklenti, halihazırda tümce başındaki tümleyicinin önüne geleceğinden, katılımcıların eklenti-tümleyici sıralamasına ilişkin değerlendirmelerinin ilintinin negatif yönünde yoğunlaşmış olması mümkündür. Bu değerlendirmeler arasında da en yüksek puanı veren katılımcılar da bu türden bir taşıma yapısında D2’de maruz kalan Arapça D1 grubu olmuştur. Aşağıda ilgili taşıma türüne ilişkin örneklere yer verilmektedir:

- (60) **Birincilikle* Cem’i Gökçe’nin üniversiteyi bitirmesi çok şaşırttı.
(61) **Ayakta* Pelin’i herkesin Ali’yi alkışlaması çok duygulandırdı.

Örnek 60’ta “Gökçe’nin üniversiteyi birincilikle bitirmesi” ad tümceciğinden “birincilikle” eklentisi; örnek 61’de ise “herkesin Ali’yi ayakta alkışlaması” ad tümceciği içerisinden “ayakta” eklentisi çıkarılarak ana tümcecik başına taşınmıştır ve bu taşımalarda yerellik etkileri gözlemlenmiştir. Söz konusu tümceler tüm D1 grupları tarafından eksi değerler almış, örnek 61’in ayrıca eklenti taşımada en düşük ortalamaya sahip tümce olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla tüm D1 konuşucularının bu gibi tümcelerdeki ada kısıtlamalarına büyük oranda duyarlılık sergilediği söylenebilir.

Grafik 3’te son olarak TÖK’te taşıma yok koşuluna karşılık gelen tümcelerin D1 gruplarından aldığı puan ortalamaları bulunmaktadır. Bu tür tümcelere verilen puanların pozitif veya nötr değerde olduğu gözlemlenmiştir (Türk dilleri: 30; Arapça D1: 22,5; Türkçe D1: 0). ANOVA testi sonuçlarına göre, TÖK’te taşıma yok koşuluna ilişkin gruplar arası anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p = >.05$). Bu durumun, çalkalamanın tümcesel özne sınırları içinde kalmaması için önce ana tümceciğin tümleyici görevindeki unsurunun (belirtili nesne/dolaylı

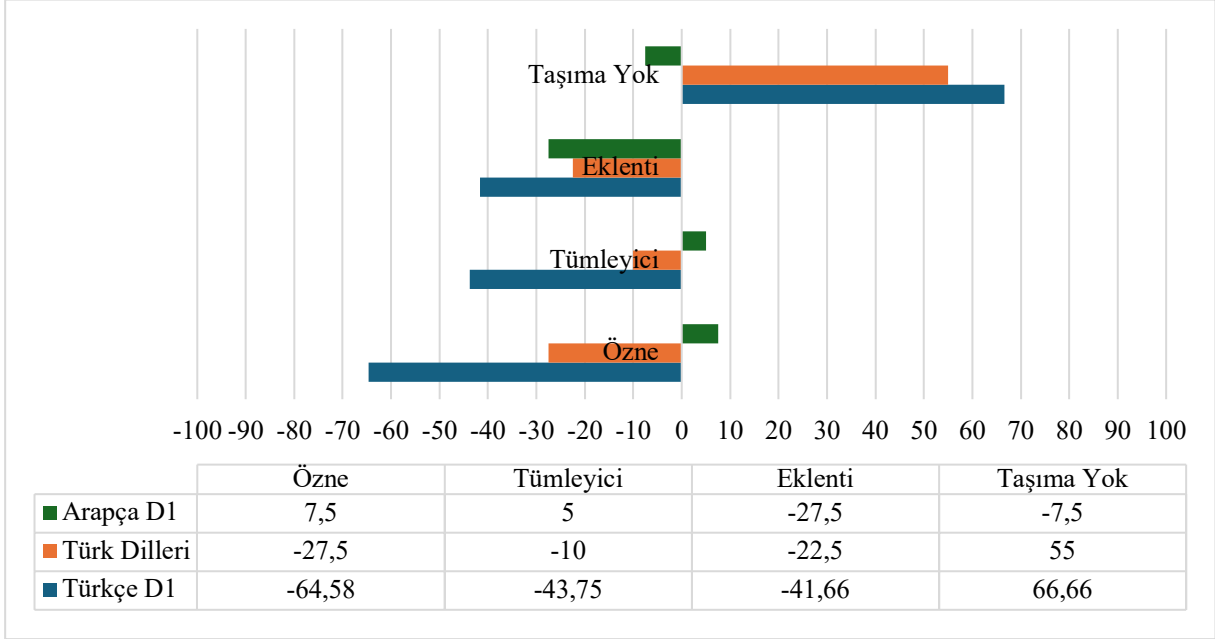
tümleç) tümce başına çalkalanmış olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Bu taşımanın ardından tümceler, özneyi oluşturan yan tümcecik içinden tümce başına çalkalama gerçekleştirmeye hazır hale getirilmiştir. Dolayısıyla katılımcıların bu tümceleri tümleyici-özne-yüklem dizilimiyle görmelerinin dilbilgisellik değerlendirmelerini etkilemiş olabileceği varsayılmaktadır. Bu bulgular, TÖK’te taşıma yok koşuluna ilişkin tümcelerin gruplar arasında benzer biçimde değerlendirildiğini göstermektedir. ANOVA sonucunda anlamlı fark bulunmaması, bu tür dilbilgisel yapıların hem Türkçe D1 hem de D2 öğrencileri tarafından genel olarak doğru ve kabul edilebilir biçimde değerlendirildiğine işaret etmektedir. Bu durum, ada kısıtlamalarının yalnızca ihlal durumlarında değil, dilbilgisel yapıların tanınmasında da D2 Türkçede erişilebilir olduğunu ortaya koymaktadır. Aşağıda bu koşula ilişkin dilbilgisellik değerlendirme testlerinde yer alan örnek tümceler bulunmaktadır:

- (62) Cem’i *Gökçe’nin üniversiteyi birincilikle bitirmesi* çok şaşırttı.
- (63) Pelin’i *herkesin Ali’yi ayakta alkışlaması* çok duygulandırdı.
- (64) Herkese *Deniz’in yarın ilk uçakla buraya geleceği* söylendi.

Dilbilgisellik değerlendirme testlerinde yer alan ve TÖK’te taşıma yok koşuluna örnek oluşturan tümcelerin yüklemeleri “güldürdü”, “şaşırttı”, “duygulandırdı” ve “söylendi” olarak belirlenmiştir. Bunlardan en yüksek puan alan tümcenin yüklemi “söylendi” (10) iken en düşük puan ise “duygulandırdı” (-17) yüklemine aittir. Bu farkın, “söylendi” yüklemine edilgen, “duygulandırdı” yüklemine ise ettirgen eylem çekiminde olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Tüm bu bilgiler ışığında, TÖK’te farklı türden taşımaları içeren tümcelerin tüm gruplar tarafından negatif değerlendirmeler aldığı, taşıma içermeyen tümcelerin ise pozitif veya nötr değerlere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Özne ve eklenti taşımada istatistiksel analizlerin anlamlı bir farklılığa işaret etmemesi, bu yapıların tüm gruplar tarafından benzer biçimde değerlendirildiğini göstermektedir. Buna karşın tümleyici taşıma koşulunda istatistiksel olarak tüm gruplar arasında belirgin bir farklılık saptanmıştır. Fakat çoklu karşılaştırmalara göre, ikili değerlendirmelerde dikkat çekici bir fark bulunmadığı belirlenmiştir. Bu bağlamda tüm grupların benzer duyarlılık düzeyinde olduğu ve D1 etkisinin açık biçimde gözlemlenmediği söylenebilir. Özne taşımaların, halihazırda ana tümcecik başında bulunan tümleyicinin önüne doğru gerçekleştirildiğinden, görece daha pozitif yönde yoğunlaştığı; bununla birlikte aynı sebepten tümleyici ve eklenti taşımaların daha negatif dilbilgisellik değerlendirmeleri elde ettiği; dolayısıyla D2 gruplarının Türkçedeki özne-tümleyici-yüklem dizilişine duyarlılık

sergilediği düşünülmektedir. Ek olarak, TÖK'te taşıma yok koşulunda da gruplar arasında dikkat çekici bir farklılık bulunmamıştır. Bu kapsamda, belirgin bir D1 etkisi gözlemlenmeksizin, tüm grupların yerellik etkilerinin baskın olduğu TÖK yapılarına karşı büyük ölçüde duyarlılık gösterdikleri ve dilbilgisellik değerlendirmelerinde benzer eğilimler sergiledikleri söylenebilir.



Grafik 4. Katılımcı gruplarının dilbilgisellik değerlendirme testinde EAK'ta taşıma türlerine verdikleri ortalama puanlar

Grafik 4'te D1 gruplarının EAK'tan dışarı doğru yapılan özne, tümleyici ve eklenti taşımalarını içeren tümcelere verdikleri puan ortalamaları ile herhangi bir taşımanın bulunmadığı tümcelere verdikleri dilbilgisellik değerlendirme puanlarının ortalamaları yer almaktadır. Grafik incelendiğinde bazı taşıma türlerinde ve taşıma yok koşulunda ilintinin hem artı hem eksi tarafına dağılım sergilendiği gözlemlenmiştir.

Grafik 4'teki özne taşımaya ilişkin verilere göre, en yüksek ortalama 7,5 puan ile Arapça D1 grubundadır. Ardından -27,5 puan ile Türk dilleri grubu ve -64,58 puan ile Türkçe D1 grubu gelmektedir. ANOVA testi sonuçlarına göre, D1 gruplarının EAK'ta özne taşımaya ilişkin ortalamaları arasında belirgin bir farklılık söz konusudur [$F(2, 109) = 12.71, p = <.001$]. Bu doğrultuda gerçekleştirilen çoklu karşılaştırma sonuçları ise Türk dilleri katılımcıları ile Türkçe D1 katılımcıları arasındaki farkın anlamlı olduğunu (Ort. Fark = .741, $p = .038$), benzer şekilde Arapça D1 grubu ile Türkçe D1 grubunun arasında da dikkat çekici bir farklılık bulunduğunu (Ort. Fark = 1.441, $p = <.001$) göstermektedir. Fakat Arapça D1 grubu ile Türk dilleri grubu arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p = >.05$). Arapça D1 grubunda gözlemlenen

belirgin ayrışma hem Arapça D1 grubunun henüz D2’de ileri düzey bir yeterliğe erişmemiş olması hem de Arapçanın çalkalamaya sınırlı ölçüde izin veren bir dil olmasıyla ilişkilendirilebilir. Bu durum, Arapça D1 konuşucularının, özellikle eklenti yapılarından yapılan taşımaları Türkçedeki kadar katı bir biçimde dilbilgisi dışı olarak değerlendirmemelerine yol açmış olabilir. Ek olarak, Türk dilleri grubunda belirlenen anlamlı farklılık, bu dil grubunun D2 edinim sürecinin devam etmesiyle ve söz konusu grubun eklenti adalarından yapılan özne taşımalarında henüz D2 benzeri yargılar üretmiyor olmasıyla ilişkilendirilebilir. Bu bulgular, eklenti yapılarından gerçekleştirilen özne taşımaların D2 öğrencileri için daha değişken ve daha az belirgin bir kısıtlama alanı oluşturduğunu düşündürmektedir. Başka bir deyişle, EAK D2 Türkçede tamamen erişilemez değildir; ancak bu kısıtlamanın yargılara yansımaları, Türkçe D1 grubuna kıyasla daha zayıf ve daha değişken bir görünüm sergilemektedir. Çalışmanın devamında EAK’ta özne taşımaya örnek oluşturan tümcelere yer verilmektedir:

- (65) **Alper’in* Fatma bu sınavı kolaylıkla geçebilmesi için ona ders çalıştırdı.
(66) **Seda’nın* Hakan projeyi bir an önce bitirebilmesi için ona yardım etti.

Örnek 65’te “Alper’in bu sınavı kolaylıkla geçebilmesi için” belirteç tümcecigi içerisinde “Alper’in” öznesi; örnek 66’da ise “Seda’nın projeyi bir an önce bitirebilmesi için” belirteç tümceciginden “Seda’nın” öznesi ana tümcecik başına taşınmıştır. Örnek 66’nın tüm katılımcı gruplarından aldığı puan ortalamalarının eksi değerinde olduğu belirlenmiştir. Buna karşın örnek 66, Türkçe ve Türk dilleri gruplarından eksi değerinde puan alırken Arapça D1 grubu tarafından büyük oranda dilbilgisel olarak değerlendirilerek 3 puan ortalamasına sahip olmuştur. Dolayısıyla Arapça D1 konuşucularının bu tümcedeki ada kısıtlaması ihlaline büyük ölçüde duyarsız kaldığı anlaşılmaktadır.

EAK’tan dışarı doğru yapılan tümleyici taşımalarda en yüksek ortalama 2,5 puan ile Arapça D1 grubundadır. Bunu takiben -10 puan ile Türk dilleri grubu ve -43,75 puan ile Türkçe D1 grubu gelmektedir. ANOVA testi sonuçları, EAK’ta tümleyici taşımada gruplar arası anlamlı bir farka işaret etmektedir [$F(2, 109) = 6.31, p = .003$]. Çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre ise, Arapça D1 katılımcıları ile Türkçe D1 katılımcıları arasında dikkat çekici bir farklılık söz konusu iken (Ort. Fark = .975, $p = .005$); ne Türk dilleri grubu ile Türkçe D1 grubu arasında ne de Arapça D1 grubu ile Türk dilleri grubu arasında belirgin bir farklılık saptanmamıştır ($p > .05$). Bu defa yalnızca Arapça D1 grubunun hedef dil ile anlamlı bir farklılık sergilemesi, özne taşımada olduğu gibi, D2’ye maruz kalma süresi ve Arapçanın çalkalamaya sınırlı ölçüde izin veren yapısıyla ilişkilendirilebilir. Bu yapı sebebiyle Arapça D1 konuşucuları çalkalama

içeren dilbilgisi dışı tümceleri daha esnek değerlendirebilmektedirler. Bu durum, eklenti yapılarından yapılan tümleyici taşımaların öğrenciler için değişken bir alan oluşturduğunu düşündürmektedir. Aşağıdaki tümceler EAK'ta tümleyici taşımaya örnek oluşturmaktadır:

- (67) **Salona* davetliler gelin ve damadın girmesiyle beraber alkışlamaya başladılar.
(68) **Mezuniyet törenini* öğrenciler müdürün sonlandırmasının ardından evlerine dağıldılar.

Örnek 67'de “gelin ve damadın salona girmesiyle beraber” belirteç tümceciğinden tümleyici konumundaki “salona” dolaylı tümleci; örnek 68'de ise “müdürün mezuniyet törenini sonlandırmasının ardından” belirteç tümceciği içinden tümleyici pozisyonundaki “mezuniyet törenini” belirtili nesnesi ana tümcecik başına çalkalanmıştır ve bu çalkalama işlemleri sonucu tümceler dilbilgiselliğini yitirmiştir. 69'daki tümce, yalnızca Türkçe D1 grubu tarafından dilbilgisi dışı olarak nitelendirilmiş ve ortalaması eksi değerde olmuştur. Dolayısıyla bu tümcedeki yerellik etkisine karşı D2 öğrencilerinin duyarlılık sergilemediği söylenebilir. Buna karşın örnek 68'de yer alan tümce tüm D1 grupları tarafından dilbilgisel olarak kabuledilemez biçimde değerlendirilmiştir ve ortalamaları negatif değerde yoğunlaşmıştır.

Grafik 4'teki EAK'a ilişkin son taşıma türü olan eklenti taşımada da ortalamalar ilintinin negatif tarafında yer almaktadır (Türkçe D1: -41,66; Arapça D1: -27,5; Türk dilleri: 22,5). Söz konusu taşıma türüne ilişkin gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçları, D1 grupları arasında dikkat çekici bir farklılık bulunmadığını göstermiştir ($p = >.05$). Dolayısıyla EAK'ta gruplar arası belirgin bir farklılık sergilenmeyen ve tüm gruplarda ilintinin eksi tarafında yer alan tek taşıma türünün eklenti taşıma olduğu söylenebilir. D2 edinimi açısından bu durum, eklenti taşımaya ilişkin kısıtlamaların öğrenciler tarafından da erişilebilir olduğunu ve D1 kaynaklı farklılıkların ve D2 yeterli düzeyinin bu yapı türünde daha sınırlı kaldığını düşündürmektedir. Çalışmanın devamında ilgili taşıma türünü içeren örnek tümceler yer almaktadır:

- (69) **Sonlandırmasının ardından* öğrenciler müdürün mezuniyet törenini evlerine dağıldılar.
(70) **Kolaylıkla* Fatma Alper'in bu sınavı geçebilmesi için ona ders çalıştırdı.

Örnek 69'da “müdürün mezuniyet törenini sonlandırmasının ardından” belirteç tümceciği içinden “sonlandırmasının ardından” eklentisi; örnek 70'te ise “Alper'in bu sınavı kolaylıkla geçebilmesi için” belirteç tümceciğinden “kolaylıkla” eklentisi çıkarılarak ana tümcecik başına taşınmıştır. Örnek 69'daki tümce tüm D1 grupları tarafından büyük oranda eksi değerde puan almıştır. Dolayısıyla tüm D1 grupları belirteç tümceciği içinden eklenti unsurunun taşınması sonucu oluşan bu tümcedeki yerellik etkisine duyarlılık sergilemişlerdir. Buna karşın örnek 70'te yer alan tümce Türk dilleri konuşucuları tarafından dilbilgisel olarak kabul edilmiş ve

ortalaması pozitif değerde yoğunlaşmıştır. Bu durumun, katılımcıların yan tümceciğe ait olan “kolaylıkla” eklentisini ana tümceciğe aitmiş gibi değerlendirmelerinden ve “Kolaylıkla ders çalıştırdı.” okumasına yoğelmelerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Grafik 4 son olarak EAK'ta taşıma yok koşulu bağlamında değerlendirilmektedir. Bu koşulda Türkçe D1 grubu 66,66 puan ile en yüksek ortalamaya sahip katılımcı grubu olmuştur. İkinci sırada 55 puan ile Türk dilleri grubu, en sonda ise -7,5 puan ile Arapça D1 grubu yer almaktadır. Gerçekleştirilen tek yönlü ANOVA testi sonuçları, EAK'ın taşıma yok koşulunda gruplar arası belirgin bir farklılığa işaret etmektedir [$F(2, 109) = 8.12, p = <.001$]. Çoklu karşılaştırma testi sonuçları ise, Arapça D1 grubunun hem Türkçe D1 grubu ile (Ort. Fark = -1.133, $p = <.001$) hem de Türk dilleri grubu ile (Ort. Fark = -.900, $p = .32$) arasında anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Fakat Türk dilleri grubu ile Türkçe D1 grubu arasında dikkat çeken bir farklılık mevcut değildir ($p = >.05$). Taşıma türlerinde çoğunlukla en yüksek ortalamayı elde eden Arapça D1 grubunun herhangi bir taşımanın bulunmadığı tümcelerde en düşük ortalamayı taşıyor olması dikkat çekici bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Bu durum, Arapça D1 grubunun yalnızca kısıtlama ihlali içeren yapılar da değil, dilbilgisel yapılar da hedef dile tam olarak yakınlaşmadığına ve dilsel yeterliğe henüz ulaşmamış olmasına işaret etmektedir. Arapçanın çalkalamaya sınırlı olde izin veren yapısı göz önünde bulundurulduğunda, bu grubun hem kısıtlama ihlali içeren hem de dilbilgisel yapılar da daha değişken yargılar üretmesi, D1 temelli etkilerin D2 Türkçedeki dilbilgisellik değerlendirmelerine yansımaları olarak yorumlanabilir. Aşağıdaki tümceler EAK'ta herhangi bir taşımanın bulunmadığı tümce türlerine örnek oluşturmaktadır:

(71) Hakan Seda'nun bir an önce projeyi bitirebilmesi için ona yardım etti.

(72) Fatma Alper'in bu sınavı kolaylıkla geçebilmesi için ona ders çalıştırdı.

Yukarıda yer alan tümcelerde ada kısıtlaması ihlaline örnek oluşturan herhangi bir taşıma bulunmamaktadır ve tümceler dilbilgiseldir. Elde edilen bulgular, bu tümcelerin dilbilgiselliğinin Türkçe D1 konuşucuları ve Türk dilleri konuşucuları tarafından büyük oranda olumlu biçimde nitelendirildiğini göstermektedir. Öte yandan, her iki tümcenin de Arapça D1 grubuna ait ortalamaları eksi değerde olmuştur. Bu tür tümcelerdeki amaç bildiren yan tümcecikler (-ebilmesi için) ve adılların bağlanma ilişkileri D2 ğrencileri açısından işlemeleme yükünü arttırarak tümcenin yapısal çözümlemesini zorlaştırmış olabilir. Bu durumun, öğrencilerin tümceyi daha az kabul edilebilir biçimde değerlendirmelerine yol açmış olması mümkündür.

Bu bilgilerden hareketle, EAK'ta hem farklı taşıma türlerini içeren hem de taşıma içermeyen tümcelerin dilbilgisellik değerlendirmelerinde genel anlamda bir D1 etkisinin gözlemlendiği söylenebilir. İstatistiksel bulgulara göre özellikle özne ve tümleyici taşıma koşullarında gruplar arasında anlamlı farklılık bulunması, bu yapıların değerlendirilmesinde D1'in pozitif veya negatif biçimde yönlendirici rol oynayabildiğine işaret etmektedir. Buna karşılık, eklenti taşıma koşulunda grupların belirgin biçimde ayrışmaması, bu taşıma türünün D2 Türkçede daha istikrarlı biçimde erişilebilir olduğunu düşündürmektedir. Taşıma içermeyen tümcelerde de istatistiksel olarak anlamlı farkın gözlemlenmesi, D1 etkisinin yalnızca hareketli yapılara özgü olmadığını, genel kabul edilebilirlik yargılarını da etkileyebildiğini göstermektedir. Çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre de söz konusu fark büyük ölçüde Arapça D1 grubundan kaynaklanmaktadır. Arapçanın çalkalamaya sınırlı ölçüde izin veren yapısı, bu grubun taşıma içeren ve içermeyen tümceleri değerlendirmelerinde etkili olmuştur. Sonuç olarak, EAK bağlamında hem taşıma yapılarının hem de taşıma içermeyen tümcelerin dilbilgisellik değerlendirmelerinde D1 etkisinin görünür olabileceği ve kısıtlamalara karşı D1 gruplarının farklı düzeylerde duyarlılık sergileme eğilimi gösterdikleri söylenebilir.

Bu testten elde edilen bulgular, ada kısıtlamalarını belirleyen sözdizimsel ilkelerin ve yerellik etkilerinin, yalnızca Türkçe D1 konuşucularında değil, D2 Türkçe öğrencilerinde de erişilebilir olduğunu göstermektedir. Yetinmeci Çizgi çerçevesinde, KBelÖK, TÖK ve EAK ihlallerinin tüm gruplar tarafından büyük ölçüde dilbilgisi dışı olarak değerlendirilmesi, Evre Girişimsizlik Koşulu, Donma İlkesi ve Geç Eklenti Varsayımı gibi ilkelerin D2 dilbilgisinde de temsil edildiğine işaret etmektedir. Bununla birlikte, istatistiksel bulgular, bu ilkelerin uygulanma düzeyinin D1 etkisine bağlı olarak değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle Arapça D1 grubunun bazı koşullarda hedef dilden anlamlı biçimde ayrışması, parametre ayarlama sürecinin henüz tamamlanmadığını düşündürürken; Türk dilleri grubunun çoğu durumda Türkçe D1'e yakın sonuçlar sergilemesi tipolojik benzerliğin kolaylaştırıcı rolünü göstermektedir.

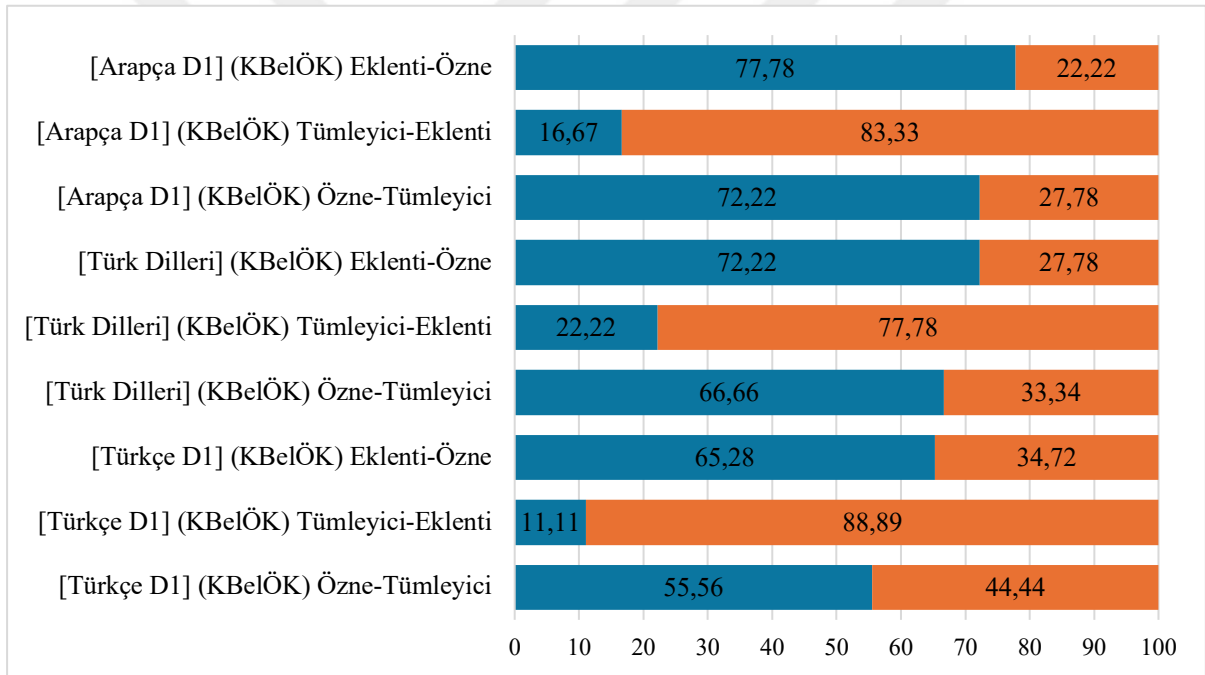
Taşıma türleri açısından, özne taşımaların işleme açısından daha karmaşık olması nedeniyle gruplar arasında farklılaşmaya daha açık olduğu; tümleyici ve eklenti taşımaların ise biçimbirimsel işaretlemeler ya da konumsal belirsizlikler nedeniyle daha benzer biçimde değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Özellikle Arapça D1 ve Türkçe D1 grupları arasındaki ayrışmalar hem tipolojik farklılıklarla hem de D2 edinim sürecinin henüz tamamlanmamış olmasıyla ilişkilendirilebilir. Buna karşın Türk dilleri grubunun çoğu koşulda Türkçe D1

grubuna daha yakın sonuçlar sergilemesi, iki dil arasındaki yapısal benzerliklerle uyumlu görünmektedir.

Sonuç olarak, ada kısıtlamaları ve bunları belirleyen ED ilkeleri D2 Türkçede erişilebilir olmakla birlikte, bu ilkelerin uygulanması D1 arka planı ve dilsel yeterlik düzeyine bağlı olarak değişebilmektedir. D2 öğrencilerinin yerellik kısıtlamalarına duyarlılık geliştirdikleri, ancak bu duyarlılığın henüz Türkçe D1 konuşucularındaki kadar sistematik ve kararlı bir biçimde yerleşmediği söylenebilir.

4.2 Boşluk Doldurma Testi Bulguları

Bu bölümde, katılımcıların boşluk doldurma testinde sergiledikleri üretim tercihleri incelenmektedir. Analiz kapsamında, katılımcıların farklı kısıtlama türleri altında sundukları yanıtlar değerlendirilmiş ve tercih örüntüleri grup temelli olarak karşılaştırılmıştır.



Grafik 5. Katılımcı gruplarının boşluk doldurma testinde KBelÖK'e verdikleri yanıtların dağılımı

Grafik 5, gerçekleştirilen boşluk doldurma testinde KBelÖK kapsamında Türkçe D1, Türk dilleri ve Arapça D1 gruplarının özne-tümleyici, tümleyici-eklenti ve eklenti-özne dizilişlerine yönelik tercih oranlarını karşılaştırmalı olarak göstermektedir. Veriler, KBelÖK'te özne-tümleyici dizilişinde tüm grupların özneyi ilk sırada tercih ettiğini ortaya koymaktadır (Arapça D1: %72,22; Türk dilleri: %66,66; Türkçe D1: %55,56). Bu bulgu Türkçe ve Türk dillerinin ÖNE dizilişiyle uyumlu biçimde değerlendirilebilir. Türkçe D1 grubunda bu oranın görece en düşük düzeyde kalması, Türkçe konuşucularının farklı diziliş seçeneklerini daha dengeli biçimde kullanabildiklerini düşündürmektedir. Bununla birlikte, Arapça D1 grubunun

daha yüksek tercih oranına sahip olması dikkat çekicidir. Arapça, tipolojik olarak hem EÖN hem de ÖEN dizilişlerine izin veren bir dildir. D1'lerine ilişkin her iki yapı da öznenin tümleyiciden önce geldiği bir dizilişi içerdiğinden, benzer şekilde D2 Türkçede de bu türden bir dizilişe maruz kaldıklarından, Arapça konuşucularının da özne-tümleyici sıralamasına güçlü biçimde yönelmeleri beklendiği bir durum olarak değerlendirilebilir. Aşağıda, boşluk doldurma testlerinde yer alan ve ilgili kısıtlama türünde özne-tümleyici sıralamasını içeren örnek tümcelere yer verilmektedir:

(73) **Furkan'ın Sinem işten gelecek ay çıkarılacağı* söylentilerini duydu.

(74) **Can'ın ben Zeynep'e evlilik yıldönümünde gönderdiği çiçeği çok beğendim.*

Yukarıda yer alan örnekler, boşluklu tümcelerin katılımcıların özne-tümleyici tercihleri doğrultusunda doldurulmuş biçimlerini içermektedir. Tüm D1 grupları örnek 73'te "Furkan'ın gelecek ay işten çıkarılacağı söylentilerini" karmaşık BelÖ'sü içinden tümce başındaki boşluğa "Furkan'ın" öznesini taşıma; ikinci boşluğa ise tümleyici konumundaki "işten" dolaylı tümlecini yerleştirme eğiliminde olmuşlardır. Örnek 74'te de "Can'ın Zeynep'e evlilik yıldönümünde gönderdiği çiçeği" karmaşık BelÖ'sünden ana tümcecik başına "Can'ın" öznesini taşımayı tercih etmişler; tümcedeki ikinci boşluğu ise tümleyici görevindeki "Zeynep'e" dolaylı tümleci ile doldurmuşlardır. Özellikle D2 gruplarının bu tercihlerinin hem D1'lerinin sözdizimine ilişkin tipolojik özellikleri yansıttığı hem de D2 Türkçedeki benzer parametrik değeri edinmede bir başarıya işaret ettiği düşünülmektedir.

Grafik 5'te yer alan veriler tümleyici-eklenti dizilişi açısından değerlendirildiğinde, D1 gruplarının ana tümcecik başına eklentiyi yerleştirme eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır (Türkçe D1: %88,89; Arapça D1: %83,33; Türk dilleri: %77,78). Türkçede eklentiler ana tümcecikte de konumlanabilmektedir ve dilbilgisellik değerlendirme testlerinde olduğu gibi, boşluk doldurma testlerinde de KBelÖK yapılarında seçeneklerde yer alan eklentinin yan tümcecige değil ana tümcecige ait biçimde değerlendirilerek ana tümcecik başına yerleştirilmiş olması mümkündür. Türkçe D1 grubuna benzer biçimde her iki D2 grubunun da eklentiyi ilk boşluğa atama eğilimi sergilemesi, eklentinin yapısal konumuna ilişkin Türkçeye özgü parametrik değeri büyük ölçüde edindikleri yönünde yorumlanabilir. Aşağıda KBelÖK'te tümleyici-eklenti dizilişine örnek oluşturan tümceler verilmektedir:

(75) **Evlilik yıldönümünde ben Can'ın Zeynep'e gönderdiği çiçeği çok beğendim.*

(76) **Gelecek hafta Kemal Ebru'nun İngiltere'ye taşınacağı* haberini duydu.

Yukarıdaki örnekler, katılımcıların tercihleri doğrultusunda, boşlukların sırayla eklenti-tümleyici unsurları ile doldurulmasını içermektedir. D1 grupları örnek 75'te "Can'ın Zeynep'e evlilik yıldönümünde gönderdiği çiçeği" karmaşık BelÖ'sünden çıkarılan "evlilik yıldönümünde" eklentisini çoğunlukla ana tümcecik başına, tümleyici görevindeki "Zeynep'e" dolaylı tümlecini ise yan tümcecikteki ikinci boşluğa yerleştirmişlerdir. Söz konusu tümce özne-tümleyici dizilişinde de örnek olarak gösterilmekte; ilgili örnekte de benzer biçimde tümleyicinin çoğunlukla ikinci boşlukta tercih edildiği görülmektedir. Dolayısıyla katılımcı gruplarının bu türden bir tümcede "Zeynep'e" ögesini ad tümcecığının iç yapısına bağlı bir unsur olarak değerlendirip ikinci boşlukta konumlandıkları anlaşılmaktadır. Örnek 76'da da "Ebru'nun gelecek hafta İngiltere'ye taşınacağı haberini" karmaşık BelÖ'sü içinden "gelecek hafta" eklentisi ana tümcecik başındaki ilk boşluğa, tümleyici olarak konumlanan "İngiltere'ye" dolaylı tümlecini ise yan tümcecikteki ikinci boşluğa daha sık yerleştirilmiştir. Bu durum, katılımcıların eklentiye ana tümcecikle, tümleyiciyi ise ait olduğu yan tümcecikle ilişkilendirme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Dolayısıyla D2 öğrencilerin, eklenti ve tümleyici arasında yapısal bir ayırım yapabildikleri ve öğeleri ait oldukları tümcecik düzeyinde konumlandırabildikleri söylenebilir. Bu bulgu, Türkçedeki KBelÖK yapılarında D2 öğrencilerinin üretim tercihleri düzeyinde de yerellik etkilerinin ve ED ilkelerinin etkin olduğunu ortaya koymaktadır.

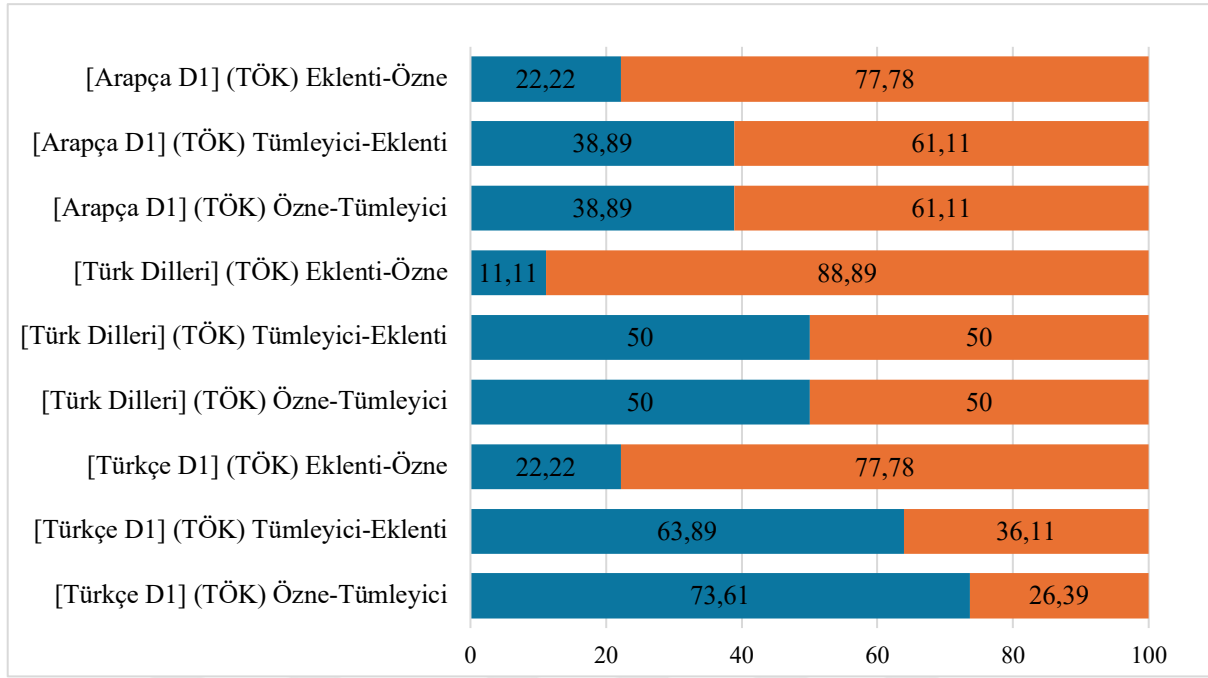
Son olarak, Grafik 5'e göre eklenti-özne dizilişinde tüm D1 grupları eklentiye sıklıkla ana tümcecik başında tercih etmişlerdir (Arapça D1: %77,78; Türk dilleri: %72,22; Türkçe D1: %65,28). Bu durumun, eklentinin ana tümcecikte de konumlanabileceği yönündeki yapısal özellik ile uyumluluk sergilediği söylenebilir. Dolayısıyla hem Türkçe D1 grubunun hem de D2 gruplarının yan tümcecikten çıkarılan eklentiye ana tümcecikle ilişkilendirerek tümce başına yerleştirmesi, özneyi ise ait olduğu yan tümcecik içinde konumlandırma eğilimi sergilemesi beklendik bir işleme stratejisi olarak değerlendirilebilir. Öte yandan, özne konumunun daha sıkı sözdizimsel kısıtlamalara tabi olduğu ve katılımcıların bu kısıtlamalara duyarlılık sergilediği söylenebilir. Arapça D1 grubunun daha yüksek oranı daha net ve daha güçlü bir tercih sergilediğini, Türkçe D1 grubunun daha düşük oranı ise daha esnek ve alternatif değerlendirmeler yaptığını düşündürmektedir. Türk dilleri grubunun ise ortalama bir konumda yer alması, bu grubun Arapça D1 grubuna kıyasla daha esnek, Türkçe D1 grubuna göre ise daha sistematik tercihler gerçekleştirdiğini düşündürmektedir. İlgili kısıtlama türünde eklenti-özne dizilişine örnek oluşturan tümceler aşağıdaki gibidir:

(77) **Gelecek ay Sinem Furkan'ın işten çıkarılacağı söylentilerini duydu.*

(78) *Geçen hafta ben Esra'ya Ömer'in sattığı arabayı bu sabah otoparkta gördüm.

Yukarıdaki örneklerde katılımcı gruplarının tercihlerine göre boşlukların sırayla eklenti-özne unsurları ile doldurulduğu tümceler yer almaktadır. Örnek 77'de "Furkan'ın gelecek ay işten çıkarılacağı söylentilerini" karmaşık BelÖ'sünden çıkarılan "gelecek ay" eklentisi ana tümcecik başında daha çok tercih edilmiş, "Furkan'ın" öznesi ise yan tümcecikteki boşluğa yerleştirilmiştir. Örnek 78'de ise "Ömer'in Esra'ya geçen hafta sattığı arabayı" karmaşık BelÖ'sü içinden "geçen hafta" eklentisi çoğunlukla ana tümcecik başındaki ilk boşluğa yerleştirilmiş, "Ömer'in" öznesi ise ikinci boşlukla ilişkilendirilmiştir. Her iki örnekte de eklentinin ağırlıklı olarak ana tümcecik başına yerleştirilmesi, Türkçede bu unsurların daha esnek yorumlanabildiğini ve D2 gruplarının buna duyarlılık geliştirdiğini göstermektedir. Buna karşılık, üye konumundaki öznenin ait olduğu yan tümcecik içinde konumlandırılması, bu unsurun daha sıkı sözdizimsel ilişkilerle tanımlandığını göstermektedir. Hem tümleyici-eklenti hem de eklenti-özne dizilişlerinde eklenti unsurlarının sıklıkla ana tümcecikle, özne ve tümleyici üyelerinin ise yan tümcecikle ilişkilendirilmesi, D2 konuşucularının hedef dildeki üye-eklenti ayırımına ve konumlarına ilişkin yapısal özelliklere karşı belirgin bir işleme kabiliyeti geliştirdiklerini düşündürmektedir.

KBelÖK kapsamında gerçekleştirilen boşluk doldurma testi bulguları, katılımcıların sözcük dizilişi tercihlerinin D1'lerinin sözdizimsel özellikleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Tüm grupların belirli dizilişlere sistematik biçimde yönelmesi, dilbilgisellik değerlendirme testinde ortaya konan yerellik etkilerine ve ada kısıtlamalarına duyarlılıkla uyumluluk sergilemektedir. Türkçe ve Türk dilleri gruplarında, bu dillerin baş-sonlu yapıda olması nedeniyle özne-tümleyici ve eklenti-özne sıralamaları daha sık tercih edilirken, tümleyici-eklenti dizilişi daha düşük oranda kalmıştır. Arapça D1 grubunda da benzer eğilimlerin gözlemlenmesi, bu durumun yalnızca D1 aktarımıyla değil, aynı zamanda D2 ediniminde ED ilkelerine erişimle ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Tüm gruplarda tümleyicinin tümce başında en az tercih edilmesi, katılımcıların bu tür yapıları dilbilgisellik değerlendirmelerinde olduğu gibi üretim düzeyinde de kaçınılır bulunduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, KBelÖK'te sözcük dizilişi tercihlerinin hem D1 etkisi hem de ED mekanizmaları tarafından belirlendiği anlaşılmaktadır.



Grafik 6. Katılımcı gruplarının boşluk doldurma testinde TÖK'e verdikleri yanıtların dağılımı

Grafik 6, boşluk doldurma testinde TÖK yapıları çerçevesinde Türkçe D1, Türk dilleri ve Arapça D1 gruplarının özne-tümleyici, tümleyici-eklenti ve eklenti-özne dizilişlerine yönelik tercihlerini göstermektedir. Özne-tümleyici dizilişine göre, Türkçe D1 grubu %73,61 oranında özneyi tümce başında tercih etmiştir. Türk dilleri grubu %50 ile yarı yarıya bir dağılım sergilemiş, Arapça D1 grubu ise %38,89 ile en düşük özne tercih oranına sahip olmuştur. Bu durum, TÖK yapılarında ana tümcecik başına Türkçe D1 grubunun ÖNE dizilişi ile uyumlu biçimde sıklıkla özneyi, Arapça D1 grubunun ise tümleyiciyi taşıma eğilimi gösterdiği; Türk dilleri grubunun ise daha dengeli bir dağılım sergilediği biçiminde yorumlanabilir. Türk dilleri grubundaki dengeli dağılım, tipolojik benzerliğe bağlı aktarım etkisiyle açıklanabilir. Buna karşın, Arapçada tümleyicinin daha çok ana tümcecik başına yerleştirilmesi TÖK yapılarında katı bir ÖNE dizilişinin izlenmemiş olmasına işaret etmektedir. Ayrıca, yan tümcecikten ana tümcecik başına doğru gerçekleştirilen bir çalkalama hareketinin tümcesel özne sınırlarını aşmasının, katılımcıların tercihlerini etkilemiş olabileceği düşünülmektedir. Aşağıda mevcut kısıtlama türünde özne-tümleyici diziliş seçimlerini içeren örnek tümcelere yer verilmektedir:

(79) *Ezgi'nin beni ehliyet sınavını tek seferde geçmesi çok sevindirdi.

(80) *Yola Meryem'i küçük çocuğun dikkatsizce fırlaması çok korkuttu.

Yukarıdaki örnekler, tümcelerdeki boşlukların hem özne-tümleyici hem de tümleyici-özne sıralamasıyla doldurulmasını içermektedir. Örnek 79'da yer alan tümcede "Ezgi'nin ehliyet sınavını tek seferde geçmesi" ad tümceciği içinden "Ezgi'nin" öznesi ve tümleyici görevindeki "ehliyet sınavını" belirtili nesnesi çıkarılmıştır ve tüm katılımcı gruplarının ortak

seçimleri doğrultusunda özne unsuru tümce başında daha çok tercih edilirken tümleyici ise ikinci boşlukta yer edinmiştir. Bunun hem Türkçenin ÖNE dizilişine sahip bir dil olması ile hem de tüm D1 gruplarının tümce başında iki tümleyiciyi yan yana getirmekten kaçınmaları ile açıklanabileceği düşünülmektedir. Buna karşın, 80'deki tümcede “küçük çocuğun dikkatsizce yola fırlaması” ad tümceciğinden çıkarılan tümleyici konumundaki “yola” dolaylı tümleci Arapça D1 konuşucuları tarafından büyük oranda ana tümcecik başında, “küçük çocuğun” öznesi ise ait olduğu yan tümcecikte tercih edilmiştir. Türkçe D1 grubu bu örnekte daha çok özneyi tümce başında konumlandırma eğilimi sergilerken Türk dilleri grubu ise özne ve tümleyici arasında yarı yarıya bir seçimde bulunmuştur. Örnek 80'de Arapça D1 grubu bu örnekte özneyi ait olduğu yan tümcecikte tutarken özneden görece daha esnek sözdizimsel yapıdaki dolaylı tümleci ana tümcecik başına yerleştirmeyi tercih etmiştir. Bu bulgular, D2 Türkçede tümleçlerin özneye kıyasla daha değişken sözdizimsel konumlarda değerlendirilebildiğini, ancak bu değişkenliğin D1'in tipolojik özellikleri ve hedef dilin yerellik etkileriyle sınırlandığını göstermektedir. Dolayısıyla, katılımcı tercihleri hem D1 aktarımının hem de ED kısıtlamalarının birlikte etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Grafik 6'daki tümleyici-eklenti değişkenine göre, Türkçe D1 grubu %63,89 oranında tümleyiciyi ilk boşlukta tercih etmiş; Türk dilleri grubunda bu oran %50'ye düşmüş; Arapça D1 grubu ise %38,39 ile en düşük düzeyde yer almıştır. Dolayısıyla TÖK'te bu türden eksiltmelerde Türkçe D1 konuşucuları sıklıkla tümleyiciyi ana tümcecik başına yerleştirmekte; Arapça D1 grubu ise aynı konumda eklentiyi daha çok tercih etmektedir. Türkçe D1 grubunun tümleyiciyi yüksek oranda tümce başına yerleştirmesi, Türkçenin baş-sonlu yapısı ve tümleyicilerin odaklanabilir unsurlar olmasıyla uyumludur. Buna karşılık Arapça D1 grubunun eklentiyi tercih etmesi, bu dilde tümleyicilerin genellikle eyleme daha yakın konumda kalması ve hareketin daha sınırlı olmasıyla açıklanabilir. Bu nedenle eklentiler daha serbest bir seçenek olarak ana tümcecik başında konumlandırılabilir. Ek olarak bu durum, Türkçede eklentilerin ana tümcecik içinde de konumlanabilmesine izin veren yapısal esneklikle ve Arapça D1 grubunun bu esnekliğe olan duyarlılığı ile ilişkilendirilebilir. Mevcut değişkene ilişkin dağılım Türk dilleri grubunda daha dengeli bir görünüme sahiptir. Bu bağlamda TÖK'te tümleyici-eklenti tercihlerinin dillerin tipolojik özellikleri ile ada kısıtlamalarının yarattığı işleme baskısının etkileşimiyle şekillendiği söylenebilir. Aşağıda ilgili kısıtlama türünde tümleyici-eklenti seçimlerine ilişkin örnekler yer almaktadır:

(81) **Dikkatsizce* Meryem'i küçük çocuğun *yola* fırlaması çok korkuttu.

(82) **Tam zamanında* beni Fatih'in *ödevi* yetiştirmesi çok şaşırttı.

Yukarıda yer alan örnekler, tümcelerdeki boşlukların eklenti-tümleyici sırası ile doldurulmasını içermektedir. Örnek 81’de “küçük çocuğun dikkatsizce yola fırlaması” ad tümceciğinden “dikkatsizce” eklentisi ile tümleyici görevindeki “yola” dolaylı tümleci çıkarılmış ve tümcedeki ilgili boşluklara yerleştirilmesi beklenmiştir. Gerçekleştirilen seçimlerin oranları incelendiğinde, tüm D1 gruplarının tümcenin örnekteki versiyonunu daha çok tercih ettikleri belirlenmiştir. 82’deki tümcede ise “Fatih’in ödevi tam zamanında yetiştirmesi” tümcesel öznesi içinden “tam zamanında” eklentisi ile tümleyici konumunda yer alan “ödevi” belirtili nesnesi çıkarılmıştır. Arapça D1 katılımcıları bu tümcede %100 oranında eklentiyi ana tümcecik başında tercih ederlerken, Türkçe D1 ve Türk dilleri katılımcıları ise örnekteki versiyonunun aksine, daha çok belirtili nesneyi ana tümcecik başına yerleştirme eğilimi sergilemişlerdir. Bu bulgular, katılımcı tercihlerinin yalnızca eklenti-tümleyici ayırımına değil, tümleyicinin türüne de (belirtili nesne/dolaylı tümleş) bağlı olarak şekillendiğini göstermektedir. TÖK bağlamındaki tercihler çıkarılan ögenin türünün yanı sıra söz konusu ögenin üye yapısı içindeki konumu ve D1’in sağladığı sözdizimsel olanaklar doğrultusunda farklılaşabilmektedir. Bu bulgular, D2 işleme sürecinde katılımcıların bir yandan ED kısıtlamalarına duyarlılık sergiledikleri, diğer yandan ise bu kısıtlamaları D1 temelli sözdizimsel stratejiler aracılığıyla farklı biçimlerde işledikleri yönünde yorumlanabilir.

Son olarak, Grafik 6’da TÖK’te eklenti-özne dizilişine ilişkin tercihlerin oranları yer almaktadır. Bu bağlamda, mevcut seçenekler arasından özne tüm D1 grupları tarafından sıklıkla ana tümcecik başında tercih edilmiştir (Türk dilleri: %88,89; Türkçe D1 ve Arapça D1: %77,78). Eklentinin tümcesel özne içinde bırakılması ve öznenin tümce başına taşınması, Türkçenin ÖNE dizilişi ve özne odaklı bilgi yapısıyla uyumludur. Katılımcıların tümcedeki iki boşluk arasında tümleyici görevindeki belirtili nesne veya dolaylı tümleş unsurlarını görmüş olmalarının, tümceyi yeniden yapılandırırken özneyi tümce başına yerleştirerek Türkçenin ÖNE dizilişine uygun hale getirme eğilimlerini artırmış olabileceği düşünülmektedir. Ek olarak, genel eğilimin tüm gruplarda aynı yönde olması, bu tercihin büyük ölçüde hedef dilin yapısal özelliklerinden kaynaklandığını ve D1 etkisinin burada sınırlı kaldığını düşündürmektedir. Aşağıda, söz konusu kısıtlama türünde eklenti-özne seçimlerine ilişkin örnekler sunulmaktadır:

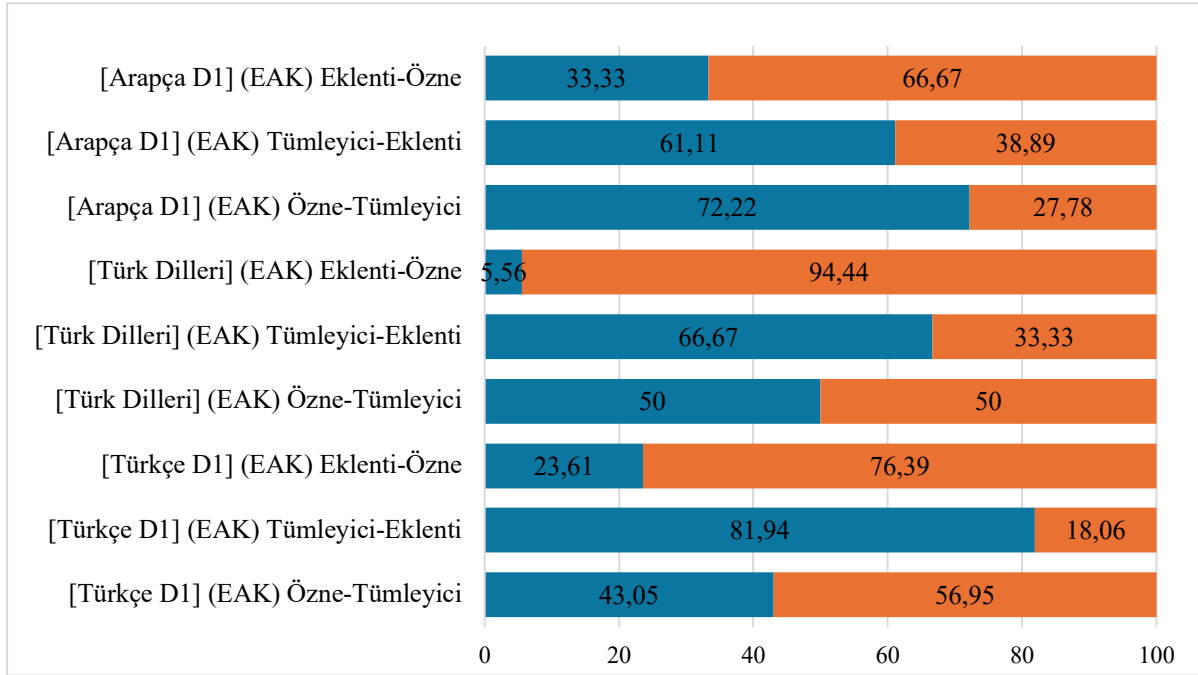
(83) **Elif’in* herkese dünkü yarışmayı *ikincilikle* bitirdiği söylendi.

(84) **Ezgi’nin* beni ehliyet sınavını *tek seferde* geçmesi çok sevindirdi.

Yukarıdaki örnekler, tümcelerin sırayla özne-eklenti unsurları ile tamamlanmasını içermektedir. Örnek 83’te “Elif’in dünkü yarışmayı ikincilikle bitirdiği” ad tümceciğinden

çıkarılan “Elif’in” öznesi ve “ikincilikle” eklentisi katılımcılara seçenek olarak sunulmuştur ve katılımcılar ilk boşluğu çoğunlukla özne ile doldurmuşlardır. Bu tercihin Türk dilleri ve Arapça D1 gruplarında %100 oranında gerçekleştiği ve söz konusu katılımcıların eklentiyi tümce başında hiç tercih etmedikleri belirlenmiştir. 84’te de “Ezgi’nin ehliyet sınavını tek seferde geçmesi” tümcesel öznesi içinden “Ezgi’nin” öznesi ile “tek seferde” eklentisi çıkarılmış ve katılımcılar bu seçeneklerden özne olanı ana tümcecik başında daha çok tercih etmişlerdir. Bu durum, katılımcıların tümceyi kurarken özneyi bilgi yapısı açısından daha belirgin ve öncelikli bir unsur olarak değerlendirdiklerini; buna karşılık eklentiyi ise ait olduğu yan tümcecik içinde konumlandırarak yapısal ve anlamsal bütünlüğü koruma eğiliminde olduklarını düşündürmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, TÖK yapılarında tüm D1 gruplarının tercihlerinin hem hedef dilin sözdizimsel özellikleri hem de katılımcıların işleme stratejileri doğrultusunda şekillendiği anlaşılmaktadır. Özellikle öznenin ana tümcecik başında konumlandırılmasına yönelik güçlü eğilim, Türkçenin ÖNE dizilişi ve özne odaklı bilgi yapısıyla uyumlu bir görünüm sergilemektedir. Buna karşılık tümleyici ve eklenti unsurlarının konumlarında daha değişken tercihler gözlemlenmiş; bu değişkenliğin hem öge türü ile hem de D1’in sağladığı sözdizimsel olanaklarla ilişkili olabileceği anlaşılmıştır. Bu bağlamda Türk dilleri grubunun yer yer görece daha dengeli bir dağılım gösterdiği; Arapça D1 grubunun ise özellikle tümleyici ve eklenti konumlarında daha farklılaşan tercihler ortaya koyduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla, D2 Türkçede ilgili kısıtlama türüne ilişkin katılımcı tercihlerinin hem ED ilkeleri hem de D1’e özgü stratejiler doğrultusunda etkileşimli bir biçimde işlendiği söylenebilir.



Grafik 7. Katılımcı gruplarının boşluk doldurma testinde EAK'a verdikleri yanıtların dağılımı

Grafik 7’de EAK yapılarında D1 gruplarının boşluk doldurma tercihlerine ilişkin veriler yer almaktadır. Özne-tümleyici dizilişinde Arapça D1 grubu %72,22 ile en yüksek oranda özneyi ilk boşluğa yerleştirmiştir. Türk dilleri grubu %50 ile daha dengeli bir dağılım sergilerken, Türkçe D1 grubunun ise %43,05’lik oranda yer almıştır. Dolayısıyla tümleyicinin sıklıkla ait olduğu yan tümcecik içinde konumlandırıldığı anlaşılmaktadır. Arapça D1 grubunun yüksek oranı, özneyi tümce başına yerleştirme yönünde daha güçlü bir eğilime işaret ederken, Türkçe D1 ve Türk dilleri gruplarının dengeli dağılımı ise alternatif dizilişlere daha açık olduklarını düşündürmektedir. Arapça D1 grubundaki yüksek oran hem Türkçenin ÖNE dizilişi hem de öznenin işleme açısından daha belirgin bir unsur olmasıyla ilişkilendirilebilir. İlgili kısıtlama türünde özne-tümleyici tercihlerine ilişkin örnek tümceler aşağıdaki gibidir:

(85) **Tuğçe'nin herkes mülakatı* başarıyla geçebilmesi için ona destek oldu.

(86) **Gözetmenin öğrenciler sınavı* başlatmasının ardından sessizce soruları okudular.

Yukarıdaki örnekler tümcelerin sırayla özne ve tümleyici görevindeki belirtili nesne unsuru ile doldurulmasını içermektedir. Örnek 85’te yer alan tümcede “Tuğçe’nin mülakatı başarıyla geçebilmesi için” belirteç tümceciği içinden “Tuğçe’nin” öznesi ile tümleyici görevindeki “mülakatı” belirtili nesnesi çıkarılarak katılımcılardan bu unsurları ilgili boşluklara yerleştirmeleri beklenmiştir. Tüm katılımcı grupları tarafından özne sıklıkla ana tümcecik başındaki ilk boşluğa yerleştirilmekle beraber, Arapça D1 grubunda yerleştirilme oranı %100 olmuştur. Seçimlerin özne unsurunda yoğunlaşması, işleme sürecinde bilgi yapısının ada

kısıtlamasına rağmen baskın gelebileceği yönünde yorumlanabilir. Örnek 86’da da “gözetmenin sınavı başlatmasının ardından” belirteç tümcecigi içinden çıkarılan “gözetmenin” öznesi ile tümleyici konumundaki “sınavı” belirtili nesnesi katılımcılara seçeneklerde sunulmuştur. Katılımcı gruplarının tercihlerine göre, Arapça D1 grubunun yine özneyi %100 oranında ana tümcecik başına yerleştirdiği; buna karşılık Türkçe D1 ve Türk dilleri gruplarının daha çok tümleyiciyi ilk boşlukta tercih ettiği belirlenmiştir. Buna göre, hedef dil konuşucuları ve tipolojik olarak yakın grupların EAK’ta özne-tümleyici dizilişine ilişkin tercihlerini bağlama göre sınırlayabildikleri, buna karşılık Arapça D1 grubunun özne önceliğini daha tutarlı biçimde sürdürdüğü söylenebilir.

Grafik 7’deki tümleyici-eklenti dizilişi tercihlerine göre, Türkçe D1 grubu %81,94 oranı ile tümleyiciyi ilk boşlukta en fazla tercih eden grup olurken; Türk dilleri grubu %66,67 ile, Arapça D1 grubu ise %61,11 ile onu izlemektedir. Tümleyicinin ilk boşlukta daha sık tercih edilmesi, Türkçenin ÖNE dizilişinde nesnenin eylem öncesi konumda yer almasıyla ve tümleyicinin bilgi yapısında odaklanabilen bir unsur olmasıyla uyumlu biçimde değerlendirilebilir. Bununla birlikte, grafikteki verilere göre tüm D1 grupları tarafından eklentinin sıklıkla ait olduğu yan tümcecik içinde konumlandırıldığı anlaşılmaktadır. Türkçede eklentiler daha serbesttir; ancak mevcut durumda eklenti unsuru halihazırda bir eklenti adası içinde yer aldığından, aynı unsuru taşımanın katılımcılar tarafından daha güçlü bir ihlal olarak değerlendirilmiş olması mümkündür. Bu bulgular, D2 Türkçede katılımcıların ada kısıtlamalarına ve çıkarılan unsurun sözdizimsel statüsüne duyarlı bir işleme mekanizması geliştirdiklerini düşündürmektedir. Aşağıda mevcut kısıtlama türüne ilişkin tümleyici-eklenti dizilişini içeren örnekler yer almaktadır:

(87) **Projeyi* ben Suna’nın *zamanında* teslim edebilmesi için ona dünden beri yardım ediyorum.

(88) **Mülakatı* herkes Tuğçe’nin *başarıyla* geçebilmesi için ona destek oldu.

Yukarıda yer alan örneklerde, tümcelerin katılımcı tercihleri doğrultusunda, tümleyici ve eklenti sırası ile tamamlanması söz konusudur. 87’de “Suna’nın projeyi zamanında teslim edebilmesi için” belirteç tümcecigi içinden tümleyici görevindeki “projeyi” belirtili nesnesi ve “zamanında” eklentisi çıkarılmıştır ve katılımcılar bu sözcükleri ilgili boşluklara sıklıkla örnekteki gibi yerleştirmişlerdir. Örnek 88’de de “Tuğçe’nin mülakatı başarıyla geçebilmesi için” belirteç tümceciginden tümleyici olarak konumlanan “mülakatı” belirtili nesnesi ile “başarıyla” eklentisi çıkarılarak seçenekler halinde sunulmuştur ve katılımcılar örnekteki

dizilişi daha çok tercih etmişlerdir. Nitekim Türk dilleri grubunda tümleyicinin ilk boşluğa yerleştirilme oranı %100'e ulaşmıştır. Her iki örnekte de iki boşluk arasında yan yana ana tümceciğin öznesi ve yan tümceciğin öznesi yer almaktadır. Katılımcıların tümleyiciyi söz konusu özne unsurlarından önce, ana tümcecik başında daha çok konumlandırmaları hem Türkçede nesnenin eylem öncesi konumda yer alabilmesiyle hem de odaklanmak istenen unsurun tümce başına taşınarak belirginleştirilmesiyle açıklanabilir.

Grafik 7'de son olarak EAK'ta eklenti-özne dizilişine ilişkin tercih oranlarına yer verilmektedir. Buna göre, D1 grupları birbiriyle tutarlı biçimde ana tümcecik başındaki ilk boşlukta özne unsurunu daha çok tercih etmişlerdir (Türk dilleri: %94,44; Türkçe D1: %76,39; Arapça D1: %66,67). Bu bulgu, tümleyici-eklenti dizilişinde gözlemlenen tercih oranları ile benzer bir örüntü sergilemektedir. Her iki durumda da katılımcıların, eklenti adası içinden çıkarımda üye unsurları eklentiye kıyasla daha öncelikli unsurlar olarak değerlendirerek ana tümcecik başına yerleştirdikleri; dolayısıyla bir eklenti adası içinden çıkarılan eklenti taşımadan kaçındıkları anlaşılmaktadır. Bu eğilim, Türkçenin ÖNE dizilişi ve odaklanabilir unsurların tümce başında konumlanmasıyla uyumludur. Dolayısıyla hem eklenti-özne hem de tümleyici-eklenti dizilişlerinde ortaya çıkan bu paralellik, katılımcıların EAK çerçevesinde üye-eklenti ayırımına dayalı bir hiyerarşi kurabildikleri ve mümkün olduğunca üye unsurları önceliklendiren bir işleme stratejisi benimsedikleri yönünde yorumlanabilir. İlgili kısıtlama türüne ilişkin eklenti-özne dizilişine örnek oluşturan tümceler aşağıdaki gibidir:

(89) **Gözetmenin öğrenciler sınavı başlatmasının ardından sessizce soruları okudular.*

(90) **Beril'in seyirciler sahneye çıkmasıyla beraber alkışlamaya başladılar.*

Yukarıda yer alan tümcelerdeki boşluklar D1 gruplarının tercihleri doğrultusunda sırasıyla özne ve eklenti unsurları ile doldurulmuştur. Örnek 89'da "gözetmenin sınavı başlatmasının ardından" belirteç tümceciği içinden "gözetmenin" öznesi ile "başlatmasının ardından" eklentisi çıkarılarak katılımcılara seçeneklerde sunulmuştur. Katılımcıların söz konusu unsurları çoğunlukla örnekteki biçimde yerleştirme eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Örnek 90'da da "Beril'in sahneye çıkmasıyla beraber" belirteç tümceciğinden çıkarılan "Beril'in" özne unsuru ile "çıkmasıyla beraber" eklenti unsurunu katılımcılar sıklıkla örnekteki gibi yerleştirmişlerdir. Bu seçimler, öznenin bilgi yapısı açısından daha belirgin ve öncelikli bir unsur olarak değerlendirilmesiyle ilişkilendirilebilir. Ayrıca, Türkçenin ÖNE dizilişi ile ilişkili olarak, katılımcıların tercihlerinin doğal bir sözdizimsel yapı oluşturma eğilimini de yansıttığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, EAK bulguları katılımcıların sözcük dizilişi tercihlerinin yalnızca doğrusal sıralama ile değil, aynı zamanda yapısal kısıtlamalara ve çıkarılan unsurun sözdizimsel statüsüne bağlı olduğunu düşündürmektedir. Tüm gruplarda ortak eğilim, eklenti yerine özne ve tümleyici gibi üye unsurların ana tümcecik başında tercih edilmesi yönündedir. Bu durumda, eklenti çıkarımının daha güçlü bir ihlal olarak değerlendirildiği ve katılımcıların üye unsurları önceliklendiren bir strateji benimsedikleri söylenebilir. Ayrıca bu tercihler, Türkçenin ÖNE dizilişi ve bilgi yapısına dayalı olarak odak unsurların tümce başına taşınabilmesiyle de uyumlu biçimde değerlendirilebilir. Bununla birlikte, gruplar arası bazı farklılıklar D1 etkisinin tamamen ortadan kalkmadığını gösterse de genel örüntünün tüm gruplarda büyük ölçüde benzerlik göstermesi, EAK bağlamında hedef dilin yapısal özelliklerinin ve ED ilkelerinin daha baskın bir rol oynadığı yönünde yorumlanabilir.

Bu çalışmada uygulanan boşluk doldurma testleri, D2 öğrencilerinin Türkçedeki bağıntı kurma mekanizmalarına ve yapısal sınırlamalara belirli ölçüde duyarlılık geliştirdiğini göstermektedir. Bu durum, D2 ediniminde ED'ye erişimin bulunduğunu ve bu erişimin yalnızca yargı düzeyinde değil, üretim tercihleri düzeyinde de kendini gösterdiğini düşündürmektedir. Ek olarak, katılımcı tercihlerinin hem hedef dilin yapısal özellikleri hem de D1'in sunduğu sözdizimsel olanaklar doğrultusunda şekillendiği söylenebilir. Türk dilleri grubunun görece daha dengeli ve hedef dile yakın tercihleri tipolojik benzerliğin kısmi bir kolaylaştırıcı etkisine işaret ederken, Arapça D1 grubunun bazı koşullarda tek yönlü tercihler ortaya koyması, bu grubun D1'ine özgü daha katı sözdizimsel örüntüleri D2'ye aktardığı yönünde yorumlanabilir. Bununla birlikte, tüm gruplarda gözlemlenen ortak eğilimler, D1 etkisinin tamamen belirleyici olmadığını; ED ilkelerinin üretim tercihleri üzerinde güçlü bir rol oynadığını düşündürmektedir.

Taşıma türleri açısından, katılımcılar özellikle özne ve tümleyici gibi üye unsurları tümce başında konumlandırma, eklenti unsurlarını ise çoğunlukla ait oldukları yan tümcecik içinde bırakma eğilimi sergilemişlerdir. Bu durum, üye-eklenti ayırımına dayalı bir hiyerarşi kurulabildiğini ve daha belirgin, odaklanabilir unsurların önceliklendirildiğini göstermektedir. Özellikle EAK bağlamında eklenti çıkarımından sistematik biçimde kaçınılması, bu yapıların güçlü ihlal olarak değerlendirildiğine işaret etmektedir.

Sonuç olarak, boşluk doldurma testi bulgularına göre, D2 Türkçe öğrencileri sözdizimsel kısıtlamalara ve yerellik etkilerine karşı belirgin bir duyarlılık geliştirmekte; ancak bu duyarlılık D1 arka planı ve dilsel yeterlik düzeyi ile etkileşim içinde şekillenmektedir. Bu bağlamda, D2 öğrencilerinin ED ilkelerine erişebildikleri, ancak bu ilkeleri uygulama

biçimlerinin henüz Türkçe D1 konuşucularındaki kadar yerleşik ve sistematik olmadığı söylenebilir.

4.3 Öz Denetimli Okuma Testi Bulguları

Çalışmanın bu bölümünde, katılımcıların öz denetimli okuma testi kapsamında elde edilen okuma süreleri ele alınmaktadır. Analizler, kısıtlama türleri ve tümce koşulları temelinde gerçekleştirilmiş; elde edilen okuma süresi ortalamaları gruplar arası karşılaştırmalar yoluyla incelenmiştir. Bu bulgular, katılımcıların söz konusu yapıları işleme sürecinde karşılaştıkları bilişsel yük ve sözdizimsel duyarlılık düzeyleri çerçevesinde yorumlanmaktadır.

Tablo 2. Öz denetimli okuma testinde katılımcı gruplarının kısıtlama türlerine göre ortalama okuma süreleri

	Tüm Kısıtlamalar	KBelÖK	TÖK	EAK	Ada Kısıtlaması İhlali İçermeyen Tümceler
Türkçe D1	16,2983	6,5850	5,0712	4,6421	3,8363
Türk Dilleri	26,7881	9,3964	8,6563	8,7354	6,2188
Arapça D1	24,8346	9,6693	7,0759	8,0894	6,1446

Not. Okuma süreleri ms cinsinden hesaplanmıştır.

Tablo 2'ye ilişkin bulgular, katılımcı gruplarının kısıtlama türlerine göre okuma sürelerinin sistematik biçimde farklılaştığını göstermektedir. D1 grupları arasında tüm kısıtlama türlerinde toplam okuma süreleri incelendiğinde, en hızlı okumanın Türkçe D1 grubuna (16,2983) ait olduğu; en uzun okuma süresinin ise Türk dilleri grubunda (26,7881) ortaya çıktığı görülmektedir. Arapça D1 grubu da (24,8346) Türk dilleri grubuna görece yakın bir performans sergilemektedir. Bu farkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu tek yönlü ANOVA sonuçlarıyla doğrulanmıştır [$F(2, 753) = 53,78, p < .001$]. Çoklu karşılaştırma (Post Hoc) analizleri, farkın Türkçe D1 grubu ile hem Türk dilleri (Ort. Fark = 3,496, $p < .001$) hem de Arapça D1 (Ort. Fark = 2,845, $p < .001$) grupları arasında belirginleştiğini; buna karşılık Türk dilleri ile Arapça D1 grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını göstermektedir ($p > .05$).

Okuma süreleri kısıtlama türleri bağlamında ayrıntılı olarak değerlendirildiğinde, Türkçe D1 grubunun tüm koşullarda en düşük okuma sürelerine sahip olduğu (KBelÖK: 6,5850; TÖK: 5,0712; EAK: 4,6421), buna karşılık Türk dilleri (KBelÖK: 9,3964; TÖK: 8,6563; EAK: 8,7354) ve Arapça D1 (KBelÖK: 9,6693; TÖK: 7,0759; EAK: 8,0894)

gruplarının sistematik biçimde daha yüksek süreler sergilediği görülmektedir. Kısıtlama türleri arasındaki bu farklılıkların da istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (KBelÖK: $F(2, 249) = 13,11, p = <.001$; TÖK: $F(2, 249) = 15,57, p = <.001$; EAK: $F(2, 249) = 33,83, p = <.001$). Çoklu karşılaştırma analizleri, her üç kısıtlama türünde de benzer bir örüntü ortaya koymakta; hem Türk dilleri grubunun (KBelÖK: Ort. Fark = 2,811, $p = <.001$; TÖK: Ort. Fark = 3,585, $p = <.001$; EAK: Ort. Fark = 4,093, $p = <.001$) hem de Arapça D1 grubunun (KBelÖK: Ort. Fark = 3,084, $p = <.001$; TÖK: Ort. Fark = 2,005, $p = .010$; EAK: Ort. Fark = 3,473, $p = <.001$) Türkçe D1 grubundan anlamlı biçimde ayrıştığını; buna karşılık Türk dilleri ile Arapça D1 grupları arasında hiçbir kısıtlama türünde anlamlı bir fark bulunmadığını göstermektedir ($p = >.05$). Bu bulgular yerellik kısıtlamalarının yalnızca dilbilgisel bir bilgi olarak değil, aynı zamanda çevrimiçi işleme sürecinde aktif biçimde işleyen mekanizmalar olduğunu ortaya koymaktadır. D2 öğrencilerin bu kısıtlamalara duyarlı oldukları, ancak bu duyarlılığın henüz içselleştirilmediği ve Türkçe D1 konuşucularındaki kadar hızlı ve otomatik bir işleme düzeyine ulaşmadığı söylenebilir. Kısıtlama türlerinin okuma süreleri arasındaki bu ayrışma, yalnızca soyut yapısal karmaşıklıkla değil, aynı zamanda katılımcıların işlemlediği tümcelerin içerdiği somut sözdizimsel yapıların doğasıyla da doğrudan ilişkilendirilebilir. KBelÖK koşulunda kullanılan ve aşağıda örneklendirilen tümceler incelendiğinde, ilgi tümcecikleri içinden tümce başına doğru gerçekleştirilen taşımaların yer aldığı görülmektedir:

- (91) **Hasan'ın* ben Sema'ya iki gün önce hediye ettiği saati bugün masasında gördüm.
(92) **Doğum günüm için* Gizem Murat'ın bana aldığı pastayı çok beğendi.
(93) **İstanbul'a* Pelin Onur'un iş için apar topar gittiği haberini aldı.

Örnek 91 “Hasan’ın Sema’ya iki gün önce hediye ettiği saati” karmaşık BelÖ’sünden “Hasan’ın” öznesinin; örnek 92 “Murat’ın bana doğum günüm için aldığı pastayı” karmaşık BelÖ’sü içinden “doğum günüm için” eklentisinin ve örnek 93 ise “Onur’un iş için apar topar İstanbul’a gittiği haberini” karmaşık BelÖ’sünden tümleyici konumundaki “İstanbul’a” dolaylı tümlecinin çıkarılarak ana tümcecik başına taşınmasını içermektedir. Örnek 91 ve 92’deki gibi yapılarda katılımcı hem ilgi tümcecği içindeki bağıntıyı hem de ana tümcecikle kurulan ilişkiyi aynı anda işlemlemek zorunda kalmaktadır. Özellikle özne ve tümleyici taşımada, taşınan unsurun yüzeyde alışılmış konumunun dışında yer alması, bağıntı çözümlemesini geciktirebilmektedir. Bu durumun, KBelÖK’te gözlemlenen yüksek okuma sürelerini açıklayabildiği düşünülmektedir. Başka bir deyişle katılımcıların, ilgi tümcecği içeren katmanlı yapısından dolayı karmaşık BelÖ’leri daha uzun ve daha maliyetli biçimde işlemliyor olmaları mümkündür.

Türkçe D1 grubunun bu yapıları daha hızlı işlemesi, bu grubun yerellik kısıtlamalarını ve bağıntı kurma mekanizmalarını otomatikleştirmiş olmasıyla açıklanabilir. Türk dillerinde ise ilgi tümcecikleri Türkçeye büyük ölçüde benzerlik göstermekle birlikte, bu yapıların biçimbirimsel işaretlenmesi ve bağıntı kurma özelliklerinin birbir örtüşmemesi, yüzeysel benzerliğe rağmen işleme sürecinde gecikmelere sebep olabilmektedir. Bu durumda, ilgi tümceciği içeren karmaşık BelÖ yapılarında, Türk dilleri grubundaki öğrencilerin bu yapılardan bir unsurun çıkarılabileceğini varsaymaları, başlangıçta belirli bir çözümleme oluşturmalarına yol açabilmektedir. Ardından yerellik kısıtlamalarının devreye girmesiyle birlikte yapının yeniden analiz edilmesi gerekebilmekte; bu yeniden çözümleme süreci ise işleme maliyetinin artması şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Arapça D1 grubunda ise bu tür yapılarda boşluk yerine özyinelemeli adıl kullanımı stratejilerinin baskın olmasının, bu yapıların daha geç aşamada çözümlenmesine ve öğrencilerin boşluk temelli bağıntı kurmada güçlük çekmelerine neden olduğu söylenebilir. Buna ek olarak, Arapçanın daha katı sözdizimi ve sınırlı çalkalama olanakları da öne çıkarılan unsurların işleme sürecinde ek yük oluşturmalarına neden olabilmektedir. D2 gruplarının birbirine yakın performans sergilemesi, farklı tipolojik altyapıya rağmen benzer düzeyde işleme yüküyle karşı karşıya kaldıklarını düşündürmektedir. Ayrıca, her iki D2 grubunun da Türkçede ileri düzey dilsel yeterliğe ulaşmamış olması, bu tür karmaşık yerellik kısıtlamalarının henüz tam olarak edinilmemiş olabileceğini düşündürmekte ve Türkçe D1 grubundan anlamlı biçimde ayrışmalarını açıklayabilmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, işleme maliyetinin yalnızca yapısal karmaşıklıktan değil, tipolojik farklılıklar ve edinim düzeyinin etkileşiminden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda, karmaşık yerellik kısıtlamalarının D2 ediniminde henüz tam olarak içselleştirilmediği söylenebilir. TÖK koşulunda ise kullanılan tümceler, özne konumundaki ad tümcecikleri içinden yapılan uzun mesafeli taşımaları içermektedir:

- (94) **Müdürün* herkese toplantıyı yarına ertelediği duyuruldu.
(95) **Konya 'ya Hülya'ya Mete'nin* yarın akşam döneceği söylendi.
(96) **Büyük farkla* herkesi Mehmet'in yarışmayı kazanması çok sevindirdi.

Örnek 94 “müdürün toplantıyı yarına ertelediği” ad tümceciği içinden “müdürün” öznesinin; örnek 95 “Mete'nin yarın akşam Konya'ya döneceği” ad tümceciği içinden tümleyici görevindeki “Konya'ya” dolaylı tümlecinin; örnek 96'da ise “Mehmet'in yarışmayı büyük farkla kazanması” ad tümceciğinden “büyük farkla” eklentisi çıkarılmış ve ana tümcecik başına çalkalanmıştır. Bu tür yapılarda katılımcının, özne konumundaki tümceciği bir bütün olarak tanıyıp bu yapı içinden yapılan çıkarıma karşı duyarlılık sergilemesi beklenmektedir. Okuma

sürelerinin KBelÖK'e kıyasla daha düşük olması, bu tür tümcelerin daha az katmanlı bir sözdizimsel yapılanma içermesi ile ilişkilendirilebilir. Diğer bir ifadeyle, TÖK'te taşınan unsur yalnızca özne konumundaki tek bir tümcecik sınırını aşarken, KBelÖK'te birden fazla yapısal katmanın (ilgi tümceciği içeren BelÖ) aşılması söz konusu olduğundan, bu durumun işleme yükünü artırdığı düşünülmektedir. Buna ek olarak, çalışmanın devamında da sunulacağı üzere; TÖK'te özellikle tümleyici ve eklenti taşımaların anlamlı farklılıkların ortaya çıkmasına katkı sağlamış olması mümkündür. Nitekim tümleyici taşıma içeren tümcelerde ada ihlalinin belirginleşmesi için önce ana tümceciğin tümleyicisi, ardından yan tümceciğin tümleyicisi ana tümcecik başına taşınmaktadır. Son aşamada iki tümleyici unsurun yüzeyde art arda gelmesi hem katılımcının hangi unsurun hangi yüklemle bağıntılı olduğunu çözümlemesini zorlaştırabilir hem de yüzeydeki doğrusal ipuçlarını belirsizleştirerek özellikle D2 öğrencileri için ek bir işleme yükü oluşturabilir. Eklenti taşıma içeren tümcelerde ise ana tümcecik başında ortaya çıkan eklenti-tümleyici dizilişinin, Türkçenin tercih edilen sözcük dizilişi ile tam olarak örtüşmediğinden, anlamlı farka hizmet ettiği düşünülmektedir. Türkçede eklentiler yüzeyde görece serbest bir dağılım gösterebilse de bu tür yapılarda söz konusu olan hareket derin yapıda yerellik kısıtlamalarına takılmakta ve ada ihlaline sebep olmaktadır. Eklentinin tümleyiciden önce yüzeyde belirmesinin, ilk çözümlemeyi belirsizleştirerek bağıntının daha geç kurulmasına ve dolayısıyla işleme süresinin uzamasına yol açmış olması mümkündür. Bu bulgular, çalışmanın devamında ayrıntılı örneklerle yeniden ele alınacaktır.

Türk dillerinde bu tür yapılar Türkçeye büyük ölçüde benzerlik gösterse de bağıntı kurma stratejileri bazı açılardan farklılaşabilmektedir. Bu durumun, Türk dilleri katılımcılarının yüzeyde tanıdık olan bir yapıya ilişkin bağıntı kurma aşamasında hedef dildeki daha katı kısıtlamalarla karşılaşarak yeniden analiz yapmalarına yol açmış olması mümkündür. Dolayısıyla, mikro düzeydeki sözdizimsel farklılıkların, özellikle taşıma içeren tümcelerde işleme maliyetini artırdığı söylenebilir. Arapçada ise özne konumundaki yapılardan çıkarımın çoğunlukla doğrudan hareketle değil, özyinelenen adıl yoluyla kurulması ve dilin çalkalamaya izin vermeyen daha katı sözdizimi, bu tür yapıların Türkçe D1 grubunda olduğu gibi hızlı biçimde işlenmesini zorlaştırıyor olabilir. Bu nedenle özellikle Arapça D1 grubunun Türkçe D1 grubundan ayrışmasının hem tipolojik farklar hem de D2 yeterlik düzeyinin henüz bu kısıtlamayı tam olarak içselleştirmeye yetmemesiyle açıklanabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, okuma sürelerinin genel olarak Türkçe D1 grubunda daha düşük, D2 gruplarında ise görece daha yüksek olması, öğrencilerin henüz tam otomatikleşmiş

bir işleme düzeyine ulaşmamış olmaları ve edinim sürecinin devam ediyor olmasıyla ilişkilendirilebilir.

Son olarak EAK koşulunda kullanılan tümceler ise eklenti yapılarından çıkarımı içermektedir. Bu yapılar, sözdizimsel olarak daha çevresel konumda buldukları için işleme sırasında daha erken aşamada elenebilmektedir. Bu durumun, EAK'ta nispeten daha düşük okuma sürelerinin elde edilmesini açıkladığı düşünülmektedir. Örnek:

- (97) **Öğretmenin* öğrenciler dersi bitirmesiyle beraber koşarak bahçeye çıktılar.
(98) **Projeyi* Okan benim en kısa zamanda yetiştirebilmem için bana destek oldu.
(99) **Eksiksiz* Harun Beyza'nın akşam yemeğini hazırlayabilmesi için ona yardımcı oldu.

Örnek 97 “öğretmenin dersi bitirmesiyle beraber” belirteç tümceciği içinden “öğretmenin” öznesinin; örnek 98 “benim projeyi en kısa zamanda yetiştirebilmem için” belirteç tümceciğinden tümleyici görevindeki “projeyi” belirtili nesnesinin ve örnek 99 ise “Beyza'nın akşam yemeğini eksiksiz hazırlayabilmesi için” belirteç tümceciğinden “eksiksiz” eklentisi çıkarılmış ve ana tümcecik başına çalkalanmıştır. Bu tür yapılarda D2 gruplarının daha yüksek işleme maliyetiyle karşılaştığı anlaşılmaktadır. Türk dilleri grubunda bu durum, eklenti yapılarının Türkçedeki görece serbest dağılımına rağmen eklenti adalarının oluşturduğu katı sözdizimsel sınırlılıkların henüz tam olarak içselleştirilmemiş olmalarıyla ilişkilendirilebilir. Başka bir deyişle, katılımcıların eklenti içinden yapılan çıkarımı daha geç aşamada fark etmeleri işleme sürecinde ek bilişsel yük oluşturarak daha uzun okuma süreleriyle sonuçlanabilmektedir. Arapçada da eklenti yapılarında hareketin sınırlı olması ve Arapçanın çalkalamaya izin vermeyen yapısı, bu yapıların henüz D2 edinim süreci devam eden Arapça D1 grubu tarafından Türkçedeki gibi çözülmesini zorlaştırmış olabilir. Buna ek olarak, yüzeyde oluşan dizilişlerin de işleme maliyetini artırmış olması mümkündür. Eklenti içinden yapılan özne taşımada özne-özne dizilişi, tümleyici taşımada tümleyici-özne dizilişi ve eklenti taşımada hem eklentinin tümce başında konumlanması hem de eklenti içinden eklenti çıkarımının daha az beklenmesi, anlamlı farklılıkların ortaya çıkmasına katkı sağlamış olabilir. Bu bulgular ilerleyen bölümlerde örneklerle detaylandırılacaktır. Dolayısıyla, gözlemlenen yüksek okuma sürelerinin yalnızca tipolojik farklılıklarla değil, aynı zamanda devam eden edinim süreciyle ve yüzeydeki dizimsel belirsizliklerle birlikte değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Bununla birlikte, tüm D1 gruplarında en kısa okuma sürelerinin ada kısıtlaması ihlali içermeyen tümcelerde ortaya çıkması, kısıtlama içeren yapıların işleme sürecinde ek bir

bilişsel yük yarattığını düşündürmektedir. Bu doğrultuda, katılımcıların dilbilgisel olarak kabuledilebilir yapılarda bağıntıyı daha hızlı ve doğrudan kurabildikleri; buna karşılık kısıtlama içeren yapılarda ise yerellik ilkelerini devreye sokarak olası ihlalleri değerlendirmek durumunda kaldıkları söylenebilir. Bu durum, D2 öğrencilerinde gözlemlenen yüksek okuma süreleriyle birlikte değerlendirildiğinde, işleme maliyetinin yalnızca yapısal karmaşıklıktan değil, aynı zamanda D1 kaynaklı sözdizimsel farklılıklardan da etkilendiği yönünde yorumlanabilir.

Tablo 3. Öz denetimli okuma testinde katılımcı gruplarının KBelÖK'e ilişkin ortalama okuma süreleri

KBelÖK	Özne	Tümleyici	Eklenti	Taşıma Yok
Türkçe D1	7,2258	7,1391	5,3902	5,6870
Türk Dilleri	10,8833	10,5480	6,7578	10,4972
Arapça D1	10,8000	8,4802	9,7277	7,2200

Not. Okuma süreleri ms cinsinden hesaplanmıştır.

Tablo 3'te tüm D1 gruplarının KBelÖK'te özne, tümleyici, eklenti taşımaları içeren ve herhangi bir taşıma içermeyen tümcelere ilişkin ortalama okuma süreleri yer almaktadır. Buna göre, taşımanın varlığının ve türünün okuma sürelerine etki ettiği anlaşılmaktadır.

KBelÖK'te özne taşımada en kısa okuma süresi Türkçe D1 grubuna aittir (7,2258). Arapça D1 (10,8000) ve Türk dilleri (10,8833) grupları ise nispeten daha uzun ve birbirine yakın okuma sürelerine sahiptir. Söz konusu okuma süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [$F(2, 81) = 5,12, p = .008$]. Çoklu karşılaştırma analizleri de Türkçe D1 grubunun hem Türk dilleri grubundan (Ort. Fark = 3,657, $p = .036$) hem de Arapça D1 grubundan (Ort. Fark = 3,574, $p = .041$) belirgin biçimde ayrıştığını göstermektedir. Bununla birlikte, Türk dilleri grubu ve Arapça D1 grubu arasındaki farklılığın anlamlı düzeyde olmadığı belirlenmiştir ($p = >.05$). Dolayısıyla D2 gruplarının bu tür yapıları işlemede güçlük yaşadığı söylenebilir. Aşağıda KBelÖK'te özne taşımaya örnek oluşturan tümceler yer almaktadır:

(100) **Onur'un* Pelin iş için apar topar İstanbul'a gittiği haberini aldı.

(101) **Murat'ın* Gizem bana doğum günüm için aldığı pastayı çok beğendi.

Örnek 100'de "Onur'un iş için apar topar İstanbul'a gittiği haberini" karmaşık BelÖ'sünden "Onur'un" öznesi; örnek 101'de ise "Murat'ın bana doğum günüm için aldığı pastayı" karmaşık BelÖ'sü içinden "Murat'ın" öznesi çıkarılmış ve ana tümcecik başına taşınmıştır. Türk dilleri grubunun Türkçeyle tipolojik olarak benzer bir dil ailesine ait olmasına

rağmen bu tür tümcelerin okuma sürelerinde Türkçe D1’den anlamlı biçimde ayrışması, yüzey benzerliğinin işleme açısından her zaman avantaj sağlamadığını düşündürmektedir. Arapça D1 grubunun Türkçe D1’den farklılaşması ise, bu grubun bağıntı kurma süreçlerinde özyinelemeli adıl kullanımı gibi farklı sözdizimsel stratejilere dayanması ve daha katı bir sözdizime sahip olmasıyla açıklanabilir. D2 gruplarının birbirine yakın performansları, ED’ye erişimin tamamen kapalı olmadığı; ancak yerellik kısıtlamalarının B2 düzeyinde henüz tam olarak edinilmediği yönünde yorumlanabilir.

Tablo 3’teki KBelÖK’te tümleyici taşıma içeren tümcelerin ortalama okuma sürelerine göre, en kısa okuma süresi Türkçe D1 grubuna aittir (7,1391). Onu takiben Arapça D1 grubu (8,4802) ve Türk dilleri grubu (10,5480) gelmektedir. Mevcut okuma sürelerinin istatistiksel olarak anlamlı bir farka işaret etmektedir [$F(2, 81) = 4,02, p = .022$]. Çoklu karşılaştırmalar bu farklılığın yalnızca Türkçe D1 ve Türk dilleri grubu arasında belirgin olduğunu göstermektedir (Ort. Fark = 3,409, $p = .018$). Dolayısıyla Arapça D1 grubunun diğer gruplardan anlamlı biçimde ayrışmadığı anlaşılmaktadır ($p = >.05$). Bu örüntü, tümleyici taşımaların yapısal özellikleriyle ilişkilendirilebilir. Aşağıda KBelÖK’ten tümleyici çıkarımlarına ilişkin örnekler yer almaktadır:

(102) **Bana* Gizem Murat’ın doğum günüm için aldığı pastayı çok beğendi.

(103) **Sema*’ya ben Hasan’ın iki gün önce hediye ettiği saati bugün masasında gördüm.

Örnek 102’de “Murat’ın bana doğum günüm için aldığı pastayı” karmaşık BelÖ’sü içinden tümleyici görevindeki “bana” dolaylı tümleci; örnek 103’te ise “Hasan’ın Sema’ya iki gün önce hediye ettiği saati” karmaşık BelÖ’sünden “Sema’ya” dolaylı tümleci çıkarılarak ana tümcecik başına taşınmıştır. Türkçede bu tür tümleyicilerin açık durum ekleriyle işaretlenmesi, bağıntının yüzeyde daha belirgin hale gelmesini sağlayabilir ve bu durum, özellikle Arapça D1 grubunun Türkçe D1’e görece yakın performansını açıklayabilir. Buna karşılık Türk dilleri grubunun Türkçe D1’den anlamlı biçimde ayrışması, tipolojik benzerliğin her zaman kolaylaştırıcı olmadığını düşündürmektedir. KBelÖK’te özne taşımada olduğu gibi, öğrencilerin tümleyici çıkarımını daha serbest değerlendirmeleri, yerellik kısıtlamalarının devreye girmesiyle yeniden analiz gereksinimi doğurmuş; bu yeniden analiz süreci de okuma sürelerinin uzamasıyla sonuçlanmış olabilir. Arapça D1 grubunun diğer gruplarla anlamlı biçimde ayrışmaması ise, bu yapıların daha temkinli ve aşamalı biçimde çözümlenmesiyle ilişkilendirilebilir.

Tablo 3'e göre KBelÖK koşulunda eklenti taşıma yapılarında en kısa okuma süresine sahip olan grup Türkçe D1 grubudur (5,3902). Onu Türk dilleri grubu (6,7578) izlemektedir ve en uzun okuma süresi ise Arapça D1 grubunda (9,7277) ortaya çıkmaktadır. Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu [$F(2, 81) = 8,52, p = <.001$] ve çoklu karşılaştırmaların, özellikle Türkçe D1 ile Arapça D1 grubu arasında anlamlı farkın belirginleştiğini gösterdiği saptanmıştır (Ort. Fark = 4,338, $p = <.001$). Buna karşılık Türkçe D1 ile Türk dilleri ve Türk dilleri ile Arapça D1 grupları arasındaki farkların anlamlı olmaması ($p = >.05$), gruplar arası ayrışmanın özellikle Arapça D1 grubunun performansı üzerinden şekillendiğini düşündürmektedir. Bu örüntü, eklenti taşımaların sözdizimsel doğasıyla ilişkilendirilebilir. İlgili örnek tümceler aşağıdaki gibidir:

- (104) **İki gün önce* ben Hasan'ın Sema'ya hediye ettiği saati bugün masasında gördüm.
(105) **Apar topar* Pelin Onur'un iş için İstanbul'a gittiği haberini aldı.

Örnek 104 "Hasan'ın Sema'ya iki gün önce hediye ettiği saati" karmaşık BelÖ'sünden "iki gün önce" belirtecinin; örnek 105 ise "Onur'un iş için apar topar İstanbul'a gittiği haberini" karmaşık BelÖ'sü içinden "apar topar" belirtecinin çıkarılarak ana tümcecik başına taşınmasını içermektedir. Türkçede eklentiler yüzeyde görece serbest bir dağılım gösterebilse de bu tür hareketler derin yapıda yerellik kısıtlamalarına takılmakta ve güçlü bir ada ihlali potansiyeli taşımaktadır. Arapça D1 grubunun daha uzun okuma süreleri sergilemesi, bu tür çıkarımların Arapçada sınırlı olması ve uzun mesafeli hareketlerin daha az kullanılmasıyla ilişkilendirilebilir. Bu durum, öğrencilerin başlangıçta yapıyı farklı yorumlayıp ardından yeniden analiz etmelerine yol açmış olabilir. Türk dilleri grubunun Türkçe D1'e görece daha yakın performansı ise tipolojik benzerliğin kısmi bir kolaylaştırıcı etkisine işaret etse de farkın anlamlı olmaması, bu avantajın sınırlı olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla eklenti taşıma yapılarında işleme maliyetinin hem yapısal karmaşıklık hem diller arası tipolojik farklılıklar hem de D2 edinim düzeyinin etkileşiminden kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 3'te son olarak KBelÖK'te taşıma yok koşuluna ilişkin ortalama okuma süreleri bulunmaktadır. Buna göre, en kısa okuma süresi Türkçe D1 grubuna aittir (5,6870). Ardından Arapça D1 grubu (7,2200) ve en uzun okuma süresi ile Türk dilleri grubu (10,4972) gelmektedir. Gruplar arasında istatistiksel olarak belirgin bir farklılık söz konusudur [$F(2, 81) = 10,24, p = <.001$]. Çoklu karşılaştırmalara göre de anlamlı farklılık özellikle Türkçe D1 ile Türk dilleri grubu arasında kendini göstermektedir (Ort. Fark = 4,679, $p = <.001$). Buna karşılık Arapça D1 grubunun Türkçe D1 grubundan anlamlı biçimde ayrışmaması ($p = >.05$), bu grubun

söz konusu yapı türünde hedef dile görece daha yakın bir performans sergilediğini düşündürmektedir. Bu örüntü, taşıma içermeyen ancak ilgi tümcecigi barındıran karmaşık BelÖ yapılarının işleme özellikleriyle ilişkilendirilebilir. Söz konusu koşula ilişkin örnekler aşağıda yer almaktadır:

(106) *Gizem Murat'ın bana doğum günüm için aldığı pastayı çok beğendi.*

(107) *Ben Hasan'ın Sema'ya iki gün önce hediye ettiği saati bugün masasında gördüm.*

Örnek 106 ve 107, karmaşık BelÖ yapısı barındıran fakat bu yapı içinden herhangi bir çıkarım yapılmayan tümcelerden oluşmaktadır. Bu gibi tümcelerde katılımcının gömülü ilgi tümcecigi ile ana tümcecik arasındaki bağıntıyı doğru biçimde kurması gerekmektedir. Türk dilleri grubunun bu koşulda da Türkçe D1 grubundan anlamlı biçimde ayrışması, işleme maliyetinin yalnızca hareketten değil, aynı zamanda karmaşık BelÖ yapısının kendisinden de kaynaklandığı yönünde yorumlanabilir. Tipolojik benzerliğe rağmen, öğrencilerin bu tür yapılarda başlangıçta yüzeysel bir çözümleme yapıp ardından yeniden analiz gereksinimi duymaları, okuma sürelerinin uzamasına yol açmış olabilir. Arapça D1 grubunun Türkçe D1'e görece daha yakın bir performansı ise, bu yapıların hareket içermemesi nedeniyle tipolojik farklılıkların azalması ve daha doğrusal bir çözümleme stratejisiyle işlenebilmesiyle ilişkilendirilebilir. Bununla birlikte, Arapça D1 grubunun okuma sürelerinin yine de Türkçe D1 grubundan yüksek olması, bu grubun gömülü yapıların çözümlemesinde hâlâ gelişimsel sınırlılıklar taşıdığını göstermektedir. Bu bağlamda, taşıma yok koşulunda dahi gözlemlenen farklılıkların, D2 edinim düzeyi ve diller arası tipolojik özelliklerin etkileşimiyle ortaya çıktığı söylenebilir.

Tablo 3'te KBelÖK'e ilişkin bulgular hem taşımanın varlığının hem de taşıma türünün okuma süreleri üzerinde belirleyici olduğunu göstermektedir. Tüm koşullarda Türkçe D1 grubu en kısa okuma sürelerine sahipken, Türk dilleri ve Arapça D1 grupları daha uzun süreler sergilemektedir. Bu durum, D2 öğrencilerin karmaşık BelÖ yapılarındaki bağıntıları daha yavaş ve daha temkinli biçimde çözümlediklerini göstermektedir. Türk dilleri grubunun birçok koşulda Türkçe D1'den ayrışması, tipolojik benzerliğin her zaman avantaj sağlamadığını düşündürmektedir. Arapça D1 grubunun bazı koşullarda hedef dile yaklaşması ise daha doğrusal çözümleme stratejileriyle ilişkilendirilebilir. Genel olarak, KBelÖK'te gözlemlenen işleme maliyetinin yapısal karmaşıklık, tipolojik farklılıklar ve edinim düzeyinin etkileşiminden kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 4. Öz denetimli okuma testinde katılımcı gruplarının TÖK'e ilişkin ortalama okuma süreleri

TÖK	Özne	Tümleyici	Eklenti	Taşıma Yok
Türkçe D1	5,4676	4,5969	5,1491	3,2605
Türk Dilleri	8,1089	9,5460	8,3140	5,4511
Arapça D1	7,0655	5,4754	8,6870	6,6908

Not. Okuma süreleri ms cinsinden hesaplanmıştır.

Tablo 4'te tüm D1 gruplarının TÖK'te farklı taşıma türlerini içeren ve herhangi bir taşıma içermeyen tümcelere ilişkin ortalama okuma sürelerine yer verilmektedir. Buna göre, taşımanın varlığının ve türünün okuma süreleri üzerinde bir etkisi söz konusudur. TÖK koşulunda özne taşıma yapılarının ortalamalarına göre, en kısa okuma süresi Türkçe D1 grubundadır (5,4676). Ardından birbirine yakın sürelerde Arapça D1 grubu (7,0655) ve Türk dilleri grubu (8,1089) gelmektedir. Mevcut ortalamalar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır [$F(2, 81) = 2,74, p = .071$]. Bu durum, Türkçe D1, Türk dilleri ve Arapça D1 gruplarının söz konusu yapı türünü işleme açısından birbirine görece yakın performanslar sergilediğini düşündürmektedir. Bu yapı türüne ilişkin örnekler aşağıdaki gibidir:

(108) **Mete'nin* Hülya'ya yarın akşam Konya'ya döneceği söylendi.

(109) **Mehmet'in* herkesi yarışmayı büyük farkla kazanması çok sevindirdi.

Örnek 108'de "Mete'nin yarın akşam Konya'ya döneceği" ad tümcecigi içinden "Mete'nin" öznesi; örnek 109'da ise "Mehmet'in yarışmayı büyük farkla kazanması" ad tümceciginden "Mehmet'in" öznesi çıkarılarak ana tümcecik başına taşınmıştır. Bu gibi yapılarda tümcecik barındıran karmaşık öbeklerden ziyade yalnızca tek bir tümcecik sınırının aşılmasının, işleme maliyetini azalttığı düşünülmektedir. Buna ek olarak, Türkçenin ÖNE dizilişine uygun biçimde, katılımcıların taşınan özne unsurunu doğrudan tümce başında görmelerinin, bağıntı çözümü sürecini kolaylaştırarak gruplar arasındaki farkın azalmasına katkıda bulunmuş olması mümkündür. Bu durum, D2 ediniminde ED'ye erişimin tamamen kapalı olmadığı ve özellikle daha az karmaşık yapılarda öğrencilerin hedef dildeki yerellik kısıtlamalarını uygulayabildikleri yönünde yorumlanabilir.

Tablo 4'teki ortalamalara göre, TÖK'te bir diğer taşıma türü olan tümleyici taşımada en kısa okuma süresi Türkçe D1 grubuna aittir (4,5969). Onu Arapça D1 grubu (5,4754) ve Türk dilleri grubu (9,5460) izlemektedir. Gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir [$F(2, 81) = 10,36, p = <.001$]. Gerçekleştirilen çoklu karşılaştırma analizlerine göre de bu fark Türk dilleri grubunun hem Türkçe D1 grubundan (Ort. Fark = 4,949, $p = <.001$)

hem de Arapça D1 grubundan (Ort. Fark = 4,071, $p = .010$) anlamlı biçimde farklılaşmasıyla ortaya çıkmıştır. Buna karşılık Türkçe D1 ile Arapça D1 grubu arasında anlamlı bir fark bulunmaması ($p = >.05$), Arapça D1 grubunun bu yapı türünde hedef dile görece daha yakın bir performans sergilediğini düşündürmektedir. Aşağıdaki tümceler söz konusu taşıma türüne örnek oluşturmaktadır:

(110) **Toplantıyı* herkese müdürün yarına ertelediği duyuruldu.

(111) **Yarışmayı* herkesi Mehmet'in büyük farkla kazanması çok sevindirdi.

Örnek 110 “müdürün toplantıyı yarına ertelediği” ad tümceciği içinden tümleyici görevindeki “toplantıyı” belirtili nesnesinin; örnek 111 ise “Mehmet'in yarışmayı büyük farkla kazanması” ad tümceciğinden “yarışmayı” belirtili nesnesinin çıkarılarak ana tümcecik başına taşınmasını içermektedir. Özne taşımının aksine tümleyici taşımada anlamlı farklılık gözlemlenmesi, katılımcıların bu yapıları daha temkinli işlemediklerini düşündürmektedir. Arapça D1 grubunun Türkçe D1 grubuna yakın performansı, tümleyicilerin Türkçede açık durum ekleriyle işaretlenmesi sayesinde bağıntının yüzeyde daha belirgin hale gelmesiyle ilişkilendirilebilir. Buna karşılık Türk dilleri grubunun her iki gruptan da anlamlı biçimde ayrışması, tipolojik benzerliğin kolaylaştırıcı bir etki yaratmadığı yönünde yorumlanabilir. TÖK yapılarında tümleyici taşımaların işleme maliyetini artırmasının bir nedeni, bu yapıların kademeli hareket içermesi olabilir. Önce ana tümceciğin tümleyicisi, ardından yan tümceciğin tümleyicisi tümce başına taşınmakta ve sonuçta iki tümleyici unsur yüzeyde art arda gelmektedir. Bu durum, bağıntı çözümlemesini zorlaştırarak özellikle D2 öğrenciler için ek bir işleme yükü oluşturabilir. Türk dilleri grubundaki belirgin ayrışma, bu tür yapıları başlangıçta daha serbest yorumlayıp ardından yeniden analiz etmeleriyle; Arapça D1 grubunun görece yakın performansı ise daha temkinli ve aşamalı çözümleme stratejileriyle açıklanabilir.

Tablo 4'te taşıma türlerine ilişkin ortalama okuma sürelerinden bir diğeri eklenti taşımaya yöneliktir. Türkçe D1 grubu, bu taşıma türünde de en kısa okuma süresine sahiptir (5,1491). Türk dilleri grubu (8,3140) ve Arapça D1 grubu (8,6870) ise birbirine yakın değerlerle onu takip etmektedir. Bu bağlamda gerçekleştirilen istatistiksel analizlere göre katılımcı grupları arasındaki fark anlamlıdır [$F(2, 81) = 6,21, p = .003$]. Çoklu karşılaştırmalar, bu farkın Türkçe D1 grubunun hem Türk dilleri (Ort. Fark = 3,165, $p = .030$) hem de Arapça D1 (Ort. Fark = 3,574, $p = .013$) gruplarından anlamlı biçimde ayrışmasından kaynaklandığını; buna karşılık Türk dilleri ile Arapça D1 grupları arasında anlamlı bir fark bulunmadığını ($p = >.05$) göstermektedir. Bu durum, D2 gruplarının eklenti taşıma yapılarında benzer düzeyde işleme

güçlüğü yaşadığını düşündürmektedir. İlgili taşıma türüne ilişkin örnekler aşağıda yer almaktadır:

(112) **Yarına* herkese müdürün toplantıyı ertelediği duyuruldu.

(113) **Yarın akşam* Hülya'ya Mete'nin Konya'ya döneceği söylendi.

Örnek 112'de “müdürün toplantıyı yarına ertelediği” ad tümcecigi içinden çıkarılan “yarına” belirteci; örnek 113'te ise “Mete'nin yarın akşam Konya'ya döneceği” ad tümceciginden çıkarılan “yarın akşam” belirteci ana tümcecik başına taşınmıştır. Eklenti taşıma yapılarında gözlemlenen anlamlı fark hem Türkçenin yapısal özellikleriyle hem de katılımcıların D2 Türkçedeki yeterlik düzeyleriyle ilişkilendirilebilir. Türkçede eklentiler yüzeyde görece serbest dağılım gösterse de bu tür hareketler derin yapıda yerellik kısıtlamalarına takılmakta ve ada ihlali oluşturmaktadır. Ana tümcecik başında ortaya çıkan eklenti-tümleyici dizilişi, özellikle B2 düzeyindeki öğrenciler için başlangıç çözümlemesini zorlaştırarak bağıntının daha geç kurulmasına neden olabilir. Bu bağlamda, Türk dilleri ve Arapça D1 gruplarının Türkçe D1'den ayrışması, eklenti taşımanın D2 öğrenciler için daha maliyetli olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla TÖK'te eklenti taşıma koşulunda ortaya çıkan fark, yapısal karmaşıklık, yüzeydeki sözdizimsel belirsizlik ve edinim düzeyinin etkileşimine işaret etmektedir.

Tablo 4'te son olarak TÖK koşulunda taşıma içermeyen yapıların okuma sürelerine ilişkin ortalamalar bulunmaktadır. Buna göre, Türkçe D1 grubu en kısa okuma süresine sahip olan gruptur (3,2605). Onu Türk dilleri grubu (5,4511) ve Arapça D1 grubu (6,6908) izlemektedir. Katılımcı grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır [$F(2, 81) = 9,30, p = <.001$]. Gerçekleştirilen çoklu karşılaştırma analizlerine göre, Türkçe D1 grubu hem Türk dilleri (Ort. Fark = 2,191, $p = .035$) hem de Arapça D1 (Ort. Fark = 3,430, $p = <.001$) gruplarından belirgin biçimde ayrışmakta; buna karşın Türk dilleri ile Arapça D1 grupları arasında dikkat çekici bir farklılık bulunmamaktadır ($p = >.05$). Bu durum, TÖK'te taşıma içermeyen yapılarda dahi D2 gruplarının hedef dile tam olarak yaklaşmadığını düşündürmektedir. Söz konusu koşula ilişkin örnekler aşağıdaki gibidir:

(114) Hülya'ya *Mete'nin yarın akşam Konya'ya döneceği* söylendi.

(115) Herkesi *Mehmet'in yarışmayı büyük farkla kazanması* çok sevindirdi.

Örnek 114 ve 115, bir ad tümceciginin tümcesel özneyi oluşturduğu ve bu tümcecik içinden herhangi bir taşımanın gerçekleştirilmediği tümceleri içermektedir. Bu tür yapılarda katılımcının gömülü tümcecik ile ana tümcecik arasındaki bağıntıyı doğru biçimde kurması

beklenmektedir. D2 öğrencilerin bu yapılarda dahi daha fazla bilişsel çaba harcamaları, işleme maliyetinin yalnızca hareketten kaynaklanmadığını göstermektedir. Bu koşulda gözlemlenen anlamlı farkın bir diğer nedeni, Bu koşulda gözlemlenen farkın bir diğer nedeni, tümleyici-özne dizilişinin oluşturduğu yüzeysel belirsizlik olabilir. Ana tümceciğin tümlecinin tümce başında yer alması ve ardından tümcesel öznenin gelmesi, doğrusal ipuçlarına dayalı çözümlemeyi zorlaştırarak bağıntının gecikmesine ve okuma sürelerinin uzamasına yol açmış olması mümkündür. Türk dilleri ve Arapça D1 gruplarının Türkçe D1'den ayrışması, özellikle B2 düzeyindeki öğrencilerin hem yapısal bağıntıyı hem de dizimsel ilişkileri çözümlemede daha fazla zorlandıklarını düşündürmektedir.

Tablo 4'e ilişkin bulgulardan, taşımanın varlığının ve türünün katılımcı gruplarının okuma sürelerine doğrudan etki ettiği anlaşılmaktadır. D2 gruplarının özellikle tümleyici ve eklenti taşıma ile taşıma yok koşullarında Türkçe D1'den ayrışmaları, bu yapıların buldukları dil seviyesinde işleme açısından maliyetli olduğunu düşündürmektedir. Özne taşımada anlamlı farkın ortaya çıkmaması, yapının görece daha düşük karmaşıklığı ve taşınan unsurun yüzeyde erken erişilebilir olmasıyla ilişkilendirilebilirken; tümleyici ve eklenti taşımada gözlemlenen anlamlı farklar, yerellik kısıtlamalarının yüzeydeki belirsizliğin artmasıyla açıklanabilir. Taşıma yok koşulunda dahi anlamlı farkın sürmesi ise, işleme maliyetinin yalnızca hareketten değil, gömülü yapıların çözümünden ve alışılmadık öge sıralamalarından da kaynaklanabileceği yönünde yorumlanabilir. Bu bağlamda, TÖK bulguları genel olarak değerlendirildiğinde, işleme maliyetinin yapısal karmaşıklık, yüzeydeki sözdizimsel ipuçları ve D2 öğrencilerin dilsel yeterlik düzeyleriyle birlikte şekillendiği söylenebilir.

Tablo 5. Öz denetimli okuma testinde katılımcı gruplarının EAK'a ilişkin ortalama okuma süreleri

EAK	Özne	Tümleyici	Eklenti	Taşıma Yok
Türkçe D1	4,1991	4,9643	4,7631	4,3630
Türk Dilleri	8,4164	9,1195	8,6701	7,4072
Arapça D1	7,1746	8,8027	8,2907	8,3846

Not. Okuma süreleri ms cinsinden hesaplanmıştır.

Tablo 5'te, EAK koşulunda farklı taşıma türlerini içeren ve taşıma içermeyen tümcelere ilişkin katılımcı gruplarının ortalama okuma süreleri yer almaktadır. EAK'ta özne taşıma koşuluna ilişkin verilere göre, Türkçe D1 grubu en kısa okuma sürelerini elde etmiştir (4,1991). Ardından Arapça D1 grubu (7,1746) ve en uzun okuma süresi ile Türk dilleri grubu (8,4164) gelmektedir. Gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir [$F(2, 81) = 7,70, p < .001$]. Çoklu karşılaştırma analizlerine göre, bu farkın Türkçe D1 grubunun

hem Türk dilleri (Ort. Fark = 4,218, $p = .002$) hem de Arapça D1 (Ort. Fark = 2,976, $p = .040$) gruplarından anlamlı biçimde ayrışmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte Türk dilleri ile Arapça D1 grupları arasında belirgin düzeyde bir farklılık söz konusu değildir ($p = >.05$). Bu bulgu, her iki D2 grubunun da söz konusu yapı türünde benzer düzeyde işleme gücüyle yaşadığını düşündürmektedir. EAK'ta ilgili taşıma türüne ilişkin örnek tümceler aşağıda yer almaktadır:

(116) **Benim* Okan projeyi en kısa zamanda yetiştirebilmem için bana destek oldu.

(117) **Beyza'nın* Harun akşam yemeğini eksiksiz hazırlayabilmesi için ona yardımcı oldu.

Örnek 116'da "benim projeyi en kısa zamanda yetiştirebilmem için" belirteç tümceciği içinden "benim" öznesi; örnek 117'de ise "Beyza'nın akşam yemeğini eksiksiz hazırlayabilmesi için" belirteç tümceciğinden "Beyza'nın" öznesi çıkarılmış ve ana tümcecik başına taşınmıştır. Bu tür taşımalar, yerellik ihlalinin yanı sıra iki öznenin yan yana gelmesiyle dizimsel bir karmaşıklık da oluşturmaktadır; bu durum, katılımcıların hangi öznenin hangi yüklemle bağıntılı olduğunu belirlemesini zorlaştırabilmektedir. Türk dilleri grubundaki anlamlı farklılaşma, eklenti içinden çıkarımı daha serbest yorumlayıp yeniden analiz gereksinimi duymalarıyla; Arapça D1 grubundaki gecikme ise bu tür hareketlerin daha sınırlı olması nedeniyle daha temkinli çözümlemeyle açıklanabilir. Dolayısıyla EAK'ta özne taşıma koşulunda ortaya çıkan dikkat çekici farkın, yerellik etkileri, yüzeydeki özne dizilişinin yarattığı belirsizlik ve D2 öğrencilerinin yeterli düzeylerinin etkileşiminden kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 5'teki tümleyici taşımaya ilişkin ortalamalara göre, Türkçe D1 grubu en kısa okuma süresini elde ederken (4,9643), Arapça D1 grubu (8,8027) ve Türk dilleri grubu (9,1195) birbirine yakın sürelerle onu takip etmektedir. Bu bağlamda gruplar arasında istatistiksel olarak dikkat çekici bir farklılık saptanmıştır [$F(2, 81) = 12,88, p = <.001$]. Çoklu karşılaştırma bulguları da Türkçe D1 grubunun hem Türk dilleri grubu ile (Ort. Fark = 4,156, $p = <.001$) hem de Arapça D1 grubu ile (Ort. Fark = 3,838, $p = <.001$) anlamlı biçimde ayrıştığını; buna karşın Türk dilleri grubu ile Arapça D1 grubu arasındaki ayrışmanın belirgin düzeyde olmadığını ortaya koymuştur ($p = >.05$). Dolayısıyla eklenti tümceciklerinden dışarı doğru yapılan tümleyici çıkarımlarının her iki D2 grubu için de benzer düzeyde işleme maliyeti oluşturduğu söylenebilir. İlgili örnekler aşağıda yer almaktadır:

(118) **Dersi* öğrenciler öğretmenin bitirmesiyle beraber koşarak bahçeye çıktılar.

(119) **Akşam yemeğini* Harun Beyza'nın eksiksiz hazırlayabilmesi için ona yardımcı oldu.

Örnek 118 “öğretmenin dersi bitirmesiyle beraber” belirteç tümceciğinden tümleyici görevindeki “dersi” belirtili nesnesinin; örnek 119 ise “Beyza’nın akşam yemeğini eksiksiz hazırlayabilmesi için” belirteç tümceciği içinden “akşam yemeğini” belirtili nesnesinin çıkarılmasını içermektedir. Tümleyicinin ana tümcecik başına taşınması sonucunda yüzeyde ortaya çıkan tümleyici-özne dizilişin işleme maliyetini artırmış olması mümkündür. Bu durumda, özellikle B2 düzeyindeki öğrencilerin hem güçlü yerellik ihlallerini değerlendirmekte hem de yüzeydeki dizimsel örüntüleri yorumlamakta daha fazla bilişsel çaba harcadıklarından söz edilebilir. Sonuçta EAK’ta tümleyici taşıma koşulunda gözlemlenen anlamlı farkın, yerellik etkileri, dizimsel belirsizlik ve D2 öğrencilerin yeterlik düzeyinin etkileşiminden kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 5’te yer alan eklenti taşıma ortalamalarında en kısa okuma süresi Türkçe D1 grubuna aittir (4,7631). Onun ardından birbirine yakın okuma süreleri ile Arapça D1 grubu (8,2907) ve Türk dilleri grubu gelmektedir (8,6701). Mevcut ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır [$F(2, 81) = 16,04, p = <.001$]. Çoklu karşılaştırma analizleri, söz konusu farklılığın Türkçe D1 grubunun hem Türk dilleri (Ort. Fark = 3,907, $p = <.001$) hem de Arapça D1 (Ort. Fark = 3,528, $p = <.001$) gruplarından anlamlı düzeyde ayrışmasından kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Buna karşılık, iki D2 grubunun performansları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p = >.05$). Bu bulgu, eklenti adası içinden eklenti çıkarımının her iki D2 grubu için de yüksek düzeyde işleme maliyeti yarattığını düşündürmektedir. İlgili taşıma türüne yönelik örnek tümceler aşağıdaki gibidir:

(120) **Bitirmesiyle beraber* öğrenciler öğretmenin dersi koşarak bahçeye çıktılar.

(121) **En kısa zamanda* Okan benim projeyi yetiştirebilmem için bana destek oldu.

Örnek 120’de “öğretmenin dersi bitirmesiyle beraber” belirteç tümceciği içinden “bitirmesiyle beraber” belirteci; örnek 121’de ise “benim projeyi en kısa zamanda yetiştirebilmem için” belirteç tümceciğinden “en kısa zamanda” belirteci çıkarılmış ve ana tümcecik başına taşınmıştır. Eklentinin tümce başında, çoğu zaman diğer öğelerden önce yer alması Türkçenin tercih edilen sözcük dizilişiyle tam olarak örtüşmemektedir. Bu durumda D2 öğrencileri başlangıçta tümce başında gördüğü eklentiye ana tümcecikle ilişkilendirebilir, ancak ilerleyen aşamada bu unsurun aslında eklenti tümceciğine ait olduğunu fark ederek yeniden analiz yapabilirler. Özellikle eklenti içinden eklenti çıkarımı gibi daha az beklenen bir yapı, yüzeyde anlamlandırmayı daha da zorlaştırabilmektedir. Dolayısıyla EAK’ta eklenti

taşıma, yerellik ihlaliyle birlikte yorumlama sürecindeki ve bilgi yapısındaki belirsizlik sebebiyle de yüksek işleme maliyeti oluşturabilmektedir.

Tablo 5'te son olarak EAK'a yönelik herhangi bir taşımanın bulunmadığı dilbilgisel nitelikteki tümcelerın ortalama okuma sürelerine yer verilmektedir. Buna göre, en kısa okuma süresini elde eden grup Türkçe D1 grubudur (4,3630). Onu takiben Türk dilleri grubu (7,4072) ve Arapça D1 grubu (8,3846) gelmektedir. İstatistiksel analizlere göre gruplar arasındaki ayrışma dikkat çekici düzeydedir [F (2, 81) = 12,02, p = <.001]. Çoklu karşılaştırma analizlerine göre ise Türkçe D1 grubu hem Türk dilleri grubundan (Ort. Fark = 3,044, p = .005) hem de Arapça D1 grubundan (Ort. Fark = 4,022, p = <.001) anlamlı biçimde farklılaşmaktadır. Bununla birlikte D2 grupları arasında belirgin ayrışmanın bulunmadığı saptanmıştır (p = >.05). Aşağıdaki tümceler söz konusu kısıtlamada taşıma yok koşuluna örnek oluşturmaktadır:

(122) Okan *benim projeyi en kısa zamanda yetiştirebilmem için* bana destek oldu.

(123) Harun *Beyza'nın akşam yemeğini eksiksiz hazırlayabilmesi için* ona yardımcı oldu.

Örnek 122 ve 123, belirteç tümcecığı içeren ve bu tümcecik içinden herhangi bir unsurun taşınmadığı dilbilgisel nitelikteki tümceleri içermektedir. Yüzeyde hareket bulunmasa da eklenti işlevindeki yan tümcecikler, özellikle “-ebilmem için” ve “-abilmesi için” gibi amaç ilişkisi kuran yapılar aracılığıyla, katılımcının hem sözdizimsel hem de anlamsal düzeyde bütünleştirme yapmasını gerektirmekte ve işleme maliyetini artırabilmektedir. Bu durum, işleme yükünün yalnızca hareketten değil, eklenti yapılarının içsel karmaşıklığından da kaynaklandığını göstermektedir. Özetle, ada ihlallerine gerek kalmaksızın, eklenti yapılarının doğasından kaynaklanan yapısal ve anlamsal karmaşıklığın tek başına da işleme maliyetini artırabildiği söylenebilir.

Tablo 5'teki bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, EAK'ın yüksek işleme maliyetini yaratan bir yapı türü olduğu anlaşılmaktadır. Türkçe D1 grubunun tüm koşullarda sistematik biçimde en kısa okuma sürelerine sahip olması, buna karşın D2 gruplarının çoğu koşulda Türkçe D1 grubundan anlamlı biçimde ayrışması, eklenti adası içeren yapıların D2 öğrencileri için zorlayıcı olduğunu düşündürmektedir. Özellikle taşıma türlerinde ortaya çıkan farklar hem yerellik ihlalleri hem de yüzeydeki alışılmadık dizimlerle ilişkilendirilebilir. Taşıma yok koşulunda farkın sürmesi ise, eklenti yapılarının kendi başına da işleme yükü oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular, EAK yapılarının D2 ediniminde daha geç ve zor edinilen yapılar arasında yer aldığını düşündürmektedir.

Bu çalışmada öz denetimli okuma testlerinden elde edilen bulgular, yapısal karmaşıklığın ve ada kısıtlamalarının çevrimiçi işleme sürecinde etkili olduğunu göstermektedir. Tüm kısıtlama türlerinde Türkçe D1 grubu daha kısa okuma sürelerine sahip iken D2 gruplarının çoğu koşulda bu gruptan anlamlı biçimde ayrışması, söz konusu kısıtlamaların işleme düzeyinde de belirgin bir bilişsel yük yarattığını düşündürmektedir. Bu durum, D2 ediniminde ED'ye erişimin bulunduğu, ancak bu erişimin işleme açısından henüz tam otomatikleşmediği yönünde yorumlanabilir.

D2 grupları karşılaştırıldığında, tipolojik benzerliğe rağmen Türk dilleri grubunun hedef dilden ayrışması, yüzey benzerliğinin her zaman avantaj sağlamadığını göstermektedir. Arapça D1 grubunda ise sınırlı çalkalama özellikleri nedeniyle, uzun mesafeli bağıntıların işlenmesi daha temkinli ve aşamalı bir biçimde gerçekleşebilmekte; bu durum bazı koşullarda hedef dile görece yakın, bazı koşullarda ise belirgin biçimde ayrılan bir performansla sonuçlanabilmektedir.

Taşıma türleri açısından, özne taşımalar yüzeyde erken erişilebilir olmaları nedeniyle görece daha düşük maliyet yaratırken, tümleyici ve eklenti taşımalar yerellik ihlalleri ve dizimsel belirsizlikler nedeniyle daha yüksek işleme yükü oluşturmuştur. Taşıma yok koşulunda dahi farkın sürmesi, maliyetin yalnızca hareketten değil, gömülü yapıların çözümünden de kaynaklandığını göstermektedir.

Sonuç olarak, öz denetimli okuma testi bulguları, ada kısıtlamalarının ve bunları belirleyen ED ilkelerinin D2 Türkçede işleme düzeyinde de erişilebilir olduğu; ancak bu ilkelerin uygulanmasının D1 arka planı ve dilsel yeterlik düzeyine bağlı olarak değiştiğini göstermektedir. Bu bağlamda, D2 öğrencilerinin yerellik kısıtlamalarına karşı genel bir duyarlılık geliştirdikleri, ancak bu duyarlılığın henüz Türkçe D1 konuşucularındaki gibi hızlı, otomatik ve kararlı bir işleme düzeyine ulaşmadığı söylenebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

5.1 Tartışma

Bu çalışmada Türkçedeki uzun mesafeli çalkalama yapılarının D2 edinimi, ada kısıtlamaları, D1 aktarımı ve çevrimiçi işleme süreçleri bağlamında incelenmiştir. Çalışmanın temel amacı, Türkçeyi D2 olarak edinen bireylerin KBelÖK, TÖK ve EAK gibi ada kısıtlamalarına yönelik geliştirdikleri sözdizimsel temsilleri, dilbilgisellik yargılarını, üretim tercihlerini ve işleme süreçlerini ortaya koyarak D2 Türkçe ediniminin doğasına ilişkin açıklamalar sunmaktır. Bu doğrultuda, farklı D1 geçmişlerine sahip öğrencilerin söz konusu yapılara yönelik performansları karşılaştırılmış; D1 geçmişinin ve tipolojik benzerliğin edinim sürecindeki rolü değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgularda, D2 öğrencilerinin ada kısıtlamalarına tamamen duysız olmadıkları; ancak bu yapıların Türkçe D1 grubundaki kadar kararlı, sistematik ve otomatik biçimde işlenmediği görülmektedir. Bu durum, D2 ediniminde yalnızca D1 aktarımının değil, aynı zamanda ED'ye erişimin ve işleme temelli mekanizmaların da etkili olduğunu düşündürmektedir.

Araştırmanın ilk sorusu, Türkçedeki uzun mesafeli çalkalama yapılarının ve bunlara bağlı ada kısıtlamalarının D2 öğrencilerinin dilbilgisel yargılarında, üretim tercihlerinde ve çevrimiçi işleme süreçlerinde nasıl temsil edildiğine yöneliktir. Elde edilen bulgular, D2 öğrencilerinin ada kısıtlamalarına tamamen duysız olmadıklarını ve bu yapılara ilişkin belirli düzeyde sözdizimsel bilgi geliştirdiklerini göstermektedir. Dilbilgisellik değerlendirme testi sonuçlarında hem Arapça D1 hem de Türk dilleri grubundaki öğrencilerin ada ihlali içeren yapıların büyük bölümünü dilbilgisi dışı olarak değerlendirmesi, yerellik etkilerinin D2 dilbilgisinde de temsil edildiğine işaret etmektedir. Bu durum, öğrencilerin yalnızca yüzeysel sözcük dizilişine değil, uzun mesafeli bağımlılıkları düzenleyen soyut sözdizimsel ilkelere de duyarlılık geliştirebildiklerini göstermektedir.

Boşluk doldurma testi sonuçları ise D2 öğrencilerinin ada kısıtlaması ihlali içeren yapılarda belirli sözcük dizilişi örüntülerini tercih ettiklerini ortaya koymuştur. Özellikle tümce başında tümleyici konumundaki öğelerin daha az tercih edilmesi, öğrencilerin işleme yükünü azaltmaya yönelik stratejiler geliştirebildiklerini düşündürmektedir. Bununla birlikte, grupların belirli yapılarda ortak tercihler göstermesi, uzun mesafeli çalkalama yapılarının yalnızca dilbilgisel bilgi düzeyinde değil, üretim süreçlerinde de sistematik biçimde temsil edildiğini göstermektedir.

Öz denetimli okuma testi sonuçları ise ada kısıtlamalarına ilişkin temsilin çevrimiçi işleme sürecine bütünüyle ve aynı düzeyde yansımadağını ortaya koymuştur. D2 gruplarının Türkçe D1 grubuna kıyasla daha uzun okuma süreleri sergilemesi, öğrencilerin söz konusu yapılarla ilişkin bilgiye sahip olduklarını, ancak bu bilgiyi çevrimiçi işleme sırasında henüz hedef dil konuşucularındaki kadar hızlı ve otomatik biçimde kullanamadıklarını göstermektedir. Özellikle KBelÖK, TÖK ve EAK koşullarında gözlenen işleme maliyetleri, ada kısıtlamalarının D2 öğrencilerinin zihinsel dilbilgisinde temsil edildiğini; ancak bu temsillerin işleme aşamasında ek bilişsel yük yarattığını düşündürmektedir. Bu bağlamda çalışma, uzun mesafeli çalkalama yapılarının D2 öğrenciler tarafından hem dilbilgisel hem de işlemsel düzeyde temsil edildiğini, ancak bu temsillerin hedef dil konuşucularındaki kadar kararlı ve otomatik bir niteliğe henüz ulaşmadığını göstermektedir.

Araştırmanın ikinci sorusu, yetişkin D2 öğrencilerinin ada kısıtlamalarına ilişkin performanslarının Yorumlanabilirlik Varsayımını destekleyip desteklemediğine yöneliktir. Bulgular, D2 öğrencilerinin ada kısıtlaması ihlallerine karşı duyarsız kalmadıklarını; aksine KBelÖK, TÖK ve EAK ihlallerini büyük ölçüde dilbilgisi dışı olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. Tüm grupların bu ihlallere sistematik biçimde tepki vermesi, D2 öğrencilerinin ada kısıtlamalarını belirleyen sözdizimsel ilkelere erişebildiklerini ortaya koymaktadır. Bu durum, yorumlanamaz özelliklerin kritik dönem sonrasında edinilemeyeceğini savunan Yorumlanabilirlik Varsayımının temel iddialarıyla örtüşmemektedir. Bulgular, D2 öğrencilerinin orta düzey yeterlikte olmalarına rağmen yorumlanamaz özelliklere ilişkin sözdizimsel duyarlılık geliştirebildiklerini ve bu özelliklerin ediniminin mümkün olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla mevcut çalışma, D2 ediniminde yorumlanamaz özelliklerin erişilemez olduğunu değil, edinim sürecinin daha maliyetli ve aşamalı ilerlediğini düşündürmektedir. Bu çerçevede dil yeterliği arttıkça D2 öğrencilerinin hedef dil dilbilgisine daha fazla yakınsayabilecekleri ve yorumlanamaz özellikleri daha ileri düzeyde edinebilecekleri değerlendirilmektedir.

Bu bağlamda mevcut çalışma, Hawkins (2005), Hawkins ve Hattori (2006), Tsimpli ve Dimitrakopoulou (2007), Tsimpli ve Mastropavlou (2007), Al-Thubaiti (2007) ile Prentza ve Tsimpli'nin (2013) çalışmalarının sonuçları bakımından Yorumlanabilirlik Varsayımının güçlü biçimde savunduğu “yorumlanamaz özelliklerin edinilemeyeceği” görüşünü desteklememektedir. Söz konusu çalışmalarda D1’de bulunmayan yorumlanamaz özelliklerin D2 ediniminde kalıcı sorun yarattığı ve öğrencilerin ileri düzeylerde dahi hedef dil konuşucularına tam olarak yakınsayamadığı ileri sürülmektedir. Ancak mevcut çalışma bunun

aksini göstermekte, D2 gruplarının Türkçe D1 grubuyla tamamen örtüşmeyen performanslar sergilemesi erişimin imkansızlığından değil, edinim sürecinin devam ediyor olmasından ve işleme maliyetlerinden kaynaklanıyor görünmektedir.

Bu çalışmada özellikle Arapça D1 grubunun bazı koşullarda hedef dilden daha belirgin biçimde uzaklaşması, D1’de bulunmayan parametrik özelliklerin edinim sürecini zorlaştırdığını göstermektedir; ancak bu durum öğrencilerin ilgili özelliklere erişemediği anlamına gelmemektedir. Nitekim Al-Thubaiti’nin (2007) D1 Arapça konuşucularının ne-sorularında boşluk stratejisi kullanımında D1’den olumsuz aktarım gerçekleştirdiklerini ortaya koyan bulguları, mevcut çalışmadaki Arapça D1 grubunun görünümüyle benzer niteliktedir. Bununla birlikte mevcut çalışmada Arapça D1 grubunun ada ihlallerini tamamen kabul etmemesi ve bu yapılar karşılığında belirgin duyarlılık göstermesi, D1 aktarımının edinimi zorlaştırdığını ancak yorumlanamaz özelliklerin edinimini engellemediğini ortaya koymaktadır. Benzer biçimde Tsimpli ve Dimitrakopoulou’nun (2007) ileri düzeylerde dahi D1 etkisinin sürdüğünü ileri süren bulguları, mevcut çalışmada da kısmen gözlemlenmektedir; ancak mevcut bulgulara göre bu etki, mutlak bir erişimsizlikten ziyade devam eden bir edinim sürecine işaret etmektedir. Ek olarak çalışma, Çakır’ın (2014, 2016) doğal ortamda D2 ediniminin yorumlanamaz özelliklere erişimi mümkün kılabileceğini ortaya koyan bulgularıyla önemli ölçüde örtüşmektedir. Çakır, doğal ortamda D2 edinen öğrencilerin D2’deki [*yzNe] özelliğine erişebildiklerini saptamıştır. Benzer biçimde mevcut çalışmada da D2 öğrencilerinin ada kısıtlamalarına yönelik sistematik duyarlılık geliştirmeleri, yorumlanamaz özelliklerin kritik dönem sonrasında da edinilebildiğini göstermektedir. Bu durum, Yorumlanabilirlik Varsayımının öne sürdüğü katı erişim sınırlarının mevcut veriler tarafından desteklenmediğini düşündürmektedir.

Leal vd. (2016), Dogaru (2021) ve Solaimani vd.’nin (2024) çalışmaları da mevcut bulgularla paralellik göstermektedir. Leal vd. (2016), D2 İngilizce öğrencilerinin boşluk stratejisi ile özyinelemeli adıl kullanımını birbirinden ayırt edebildiklerini ve bu gelişimin yorumlanabilir özelliklerin telafi edici rolünden bağımsız biçimde gerçekleşebildiğini ortaya koymuştur. Bu sonuçlar, yorumlanamaz özelliklerin kritik dönem sonrasında da edinilebildiğini desteklemektedir. Benzer biçimde Dogaru (2021), yorumlanabilir özelliklerin aktarımının daha başarılı olduğunu belirtmekle birlikte, ileri düzey öğrencilerin tüm koşullarda yüksek başarı göstermelerinin yorumlanamaz özelliklere erişimin mümkün olduğunu ortaya koyduğunu ifade etmektedir. Solaimani vd. (2024) ise D1’i farklı olan öğrencilerin ilgi tümceciklerinde boşluk stratejisini tercih ettiklerini ve bu durumun Tam Erişim Varsayımı ile daha uyumlu olduğunu belirtmiştir. Mevcut çalışmada da D2 öğrencilerinin hedef dil konuşucularıyla tam olarak aynı

performansı göstermemelerine rağmen ada kısıtlamalarına karşı sistematik duyarlılık geliştirmeleri, yorumlanamaz özelliklerin edinimi ile ilişkilendirilebilir.

Bu yönüyle çalışma, TATE ile daha güçlü biçimde örtüşmektedir. Schwartz ve Sprouse'un (1996) ortaya koyduğu bu yaklaşıma göre D2 ediniminin başlangıç aşamasında D1 dilbilgisi aktarılır; ancak öğrenciler ED'ye erişimlerini sürdürdükleri için hedef dile özgü yeni özellikleri zamanla edinebilmektedir. Mevcut çalışmada D2 gruplarının Türkçe D1 grubundan ayrışması D1 aktarımının etkisini; ada ihlallerine yönelik duyarlılık geliştirmeleri ise ED erişiminin sürdürdüğünü göstermektedir. D2 öğrencilerinin ada kısıtlamalarına tamamen duyarsız olmamaları ve hedef dile özgü sözdizimsel özelliklere belirli ölçüde erişebilmeleri, TATE'yi destekleyen çalışmalarla uyumludur (bkz. Hopp, 2005; Aldwayan, 2008; Yavuz, 2012; Aldosari, 2015; Çalışır Zenci, 2015; Ranjan, 2016 vd.). Söz konusu çalışmalar, D2 öğrencilerinin başlangıçta D1 etkisi taşısalar da hedef dile özgü sözdizimsel özellikleri edinebildiklerini ortaya koymaktadır.

Özellikle Hopp'un (2005) D2 Almancada çalkalama ve hareket yapılarına ilişkin çalışması, mevcut çalışma açısından doğrudan önem taşımaktadır. Hopp, D2 öğrencilerinin D1 konuşucularının yargı modellerine yaklaşılabildiklerini ve D2'de taşımayı tetikleyen yeni biçimsel özellikleri edinebilmelerinin mümkün olduğunu ileri sürmektedir. Mevcut çalışmada da D2 öğrencilerinin Türkçedeki uzun mesafeli çalkalama yapılarına ilişkin belirgin bir farkındalık geliştirmeleri, Hopp'un TATE lehine sunduğu sonuçlarla uyumludur. Buna ek olarak, çalışmada çevrimiçi işleme verilerinin de kullanılmış olmasının, öğrencilerin sözdizimsel ilkeleri gerçek zamanlı işleme sırasında Türkçe D1 konuşucularındaki kadar düşük maliyetle uygulayamadıklarını göstermesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın üçüncü sorusu, doğal ortamda dilsel girdiye maruz kalmanın D2 öğrencilerinin ada kısıtlamalarına yönelik performansları üzerinde etkili olup olmadığına ilişkindir. Çalışmadaki D2 öğrencilerinin Türkçeyi doğal ortamda edinmeleri, yerellik temelli yapıların yalnızca sınıf içi öğretimle değil, yoğun doğal girdiye maruz kalma yoluyla da gelişebileceğini göstermektedir. Özellikle öğrencilerin ada ihlallerini sistematik biçimde reddetmeleri ve gösterdikleri duyarlılık düzeyi, doğal girdinin edinim sürecine katkı sağladığını düşündürmektedir. Bu sonuç, Çakır'ın (2014, 2016) doğal ortamda edinilen D2 İngilizcede yorumlanamaz özelliklerin erişilebilirliğine ilişkin bulgularıyla örtüşmektedir. Çakır, doğal ortamda yoğun girdiye maruz kalan öğrencilerin hedef dildeki biçimsözdizimsel özelliklere

daha fazla erişim sağlayabildiklerini belirtmektedir. Mevcut çalışmanın bulguları da benzer biçimde doğal girdinin etkisini yansıtmaktadır.

Ancak doğal girdinin tek başına yeterli olmadığı da söylenebilir. D2 gruplarının Türkçe D1 grubundan ayrışmayı sürdürmesi, özellikle çevrimiçi işleme görevlerinde belirgin farklılıkların ortaya çıkması, doğal girdinin hedef dil benzeri otomatikleşme için yeterli olmayabileceğini düşündürmektedir. Bu durum, D2 ediniminde yalnızca girdiye maruz kalmanın değil, girdinin niteliği, kullanım sıklığı ve öğrencinin aktif işleme deneyiminin de önemli olduğunu göstermektedir. Özellikle uzun mesafeli çalkalama gibi karmaşık yerellik ilişkileri içeren yapılar, gündelik dil kullanımında sınırlı sıklıkta ortaya çıktığı için öğrencilerin bu yapılara doğal girdide yeterince maruz kalmamış olması mümkündür. Bu nedenle öğrenciler söz konusu yapılara ilişkin belirgin ölçüde farkındalık geliştirebilmiş; ancak bu farkındalık Türkçe D1 konuşucularındaki kadar yerleşik hale gelmemiş olabilir.

Araştırmanın dördüncü sorusu, D1 ve D2’de ada kısıtlamalarına ilişkin parametrik farklılıkların D2’nin işleme sürecindeki rolüne ilişkindir. Bulgular, D1 arka planının hem dilbilgisel yargılar hem üretim tercihleri hem de çevrimiçi işleme süreçleri üzerinde dikkat çekici etkileri olduğunu göstermektedir. Türkçe D1 grubu tüm görevlerde daha tutarlı ve hızlı bir performans sergilerken hem Türk dilleri hem de Arapça D1 gruplarının Türkçe D1 grubundan ayrışması, D2 edinim sürecinin henüz tamamlanmamış olmasıyla ilişkilendirilebilir.

Ancak D2 gruplarının Türkçe D1 grubundan ayrışma nedenleri aynı değildir. Arapça D1 grubunda görülen farklılaşma büyük ölçüde tipolojik uzaklıkla açıklanabilir. Arapçanın Türkçeye kıyasla çalkalamaya daha sınırlı ölçüde izin veren yapısı, uzun mesafeli bağıntıların ve ada kısıtlamalarının Türkçedeki gibi çözümlenmesini zorlaştırabilmektedir. Bu nedenle Arapça D1 grubunun özellikle yeni parametrik değerlerin edinimini gerektiren yapılarda Türkçe D1 grubundan daha belirgin biçimde ayrıştığı görülmektedir. Bu durum, D1 aktarımının güçlü etkisini ve parametrik yeniden ayarlama sürecinin henüz tamamlanmadığını düşündürmektedir. Özellikle Arapça D1 grubunun bazı koşullarda taşıma içermeyen tümcelerde bile Türkçe D1 grubundan ayrışması, öğrencilerin yalnızca hareket işlemlerinde değil, gömülü yapıların genel çözümlemesinde de zorlandıklarını göstermektedir.

Türk dilleri grubunun görünümü ise daha farklıdır. Türkçeye tipolojik olarak yakın olan Türk dillerin baş-sonlu yapı, çalkalama ve eklemeli biçimbilim gibi ortak özellikler taşıması, bu grubun bazı koşullarda Türkçe D1 grubuna daha yakın performans göstermesini sağlamıştır. Bu sonuç, Yavuz’un (2012) çalkalama özelliğine sahip D1 konuşucularının D2’de çalkalamayı

daha hızlı edinebileceğine ilişkin bulgularıyla uyumludur. Bununla birlikte, özellikle çevrimiçi işleme görevlerinde Türk dilleri grubunun da Türkçe D1 grubundan ayrışması, tipolojik benzerliğin tek başına yeterli olmadığını göstermektedir. Başka bir deyişle, Türk dilleri grubunda hedef dile daha yakın bir temsil gelişmiş olsa da bu temsilin işleme düzeyinde henüz tam otomatikleşmediği anlaşılmaktadır.

Bu durum ayrıca, tipolojik yakınlığın bazı durumlarda ek bir işleme yükü de oluşturabileceğini düşündürmektedir. Öğrenciler benzer yapılar nedeniyle hedef dildeki bazı hareket ilişkilerini aşırı genelleştirme eğilimi gösterebilirler veya D1'deki benzer yapılar ile Türkçedeki yapılar arasında uyuşmayan çözümlene stratejileri geliştirebilirler. Bu nedenle Türk dilleri grubunun Türkçe D1 grubuna daha yakın sonuçlar üretmesi her zaman daha düşük işleme maliyeti anlamına gelmemektedir. Özellikle öz denetimli okuma testinde ortaya çıkan uzun okuma süreleri, öğrencilerin benzer görünen yapıları çözümlenmek için daha fazla bilişsel kaynak kullanmış olabileceğini düşündürmektedir.

Araştırmanın işleme boyutuna ilişkin bulgularına göre, dilbilgisellik değerlendirme testlerinde D2 öğrencileri yerellik ihlallerine genel bir duyarlılık gösterirken, öz denetimli okuma testinde Türkçe D1 grubuyla D2 grupları arasında belirgin işleme farkları saptanmıştır. Bu durum, çevrimiçi çözümlene süreçlerinde D1 etkisinin daha aktif rol oynayabileceğini ve D2 öğrencileri, ilgili sözdizimsel ilkelere erişebilseler bile bu yapıları çözümlenmek için daha fazla işleme kaynağına ihtiyaç duyabileceklerini göstermektedir. Bu durum, özellikle uzun mesafeli çalkalama yapılarında birden fazla bağıntının aynı anda çözümlenmesi gerekliliği ile açıklanabilir. Öğrencilerin hem taşınan ögeyi hem de bu ögenin ait olduğu gömülü yapıyı eş zamanlı olarak işlememesi beklenmekte, bu da işleme maliyetini artırabilmektedir. Özellikle özne taşımalarının bazı koşullarda daha yüksek bilişsel yük oluşturması, tümcesel özne yapılarının daha karmaşık sözdizimsel bağıntılar içermesiyle açıklanabilir. Dolayısıyla çevrimiçi işleme verileri, D2 öğrencilerinin yalnızca dilbilgisel bilgi açısından değil, gerçek zamanlı çözümlene açısından da Türkçe D1 grubundan ayrıştığını göstermektedir.

Araştırmanın son sorusu ise üç ada kısıtlaması arasında D2 öğrencilerinin en başarılı performansı hangisinde sergilediğine yöneliktir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, ada kısıtlamalarının D2 öğrencileri tarafından aynı düzeyde edinilmediği anlaşılmaktadır. KBelÖK ve TÖK gibi daha belirgin yapısal sınırlara sahip kısıtlamalar, öğrenciler tarafından daha sistematik biçimde fark edilirken; EAK daha değişken sonuçlar üretmiştir. Özellikle

eklenti tümceciklerinin hareket işlemlerine daha kapalı yapılar oluşturması ve işleme sırasında daha karmaşık bağıntılar gerektirmesi, bu yapıların D2 öğrencileri açısından daha zorlayıcı hale gelmesine neden olmuş olabilir. Bu durum, Çakır'ın (2020) eklenti tümceciklerinden yapılan taşımaların Geç Eklenti Varsayımı nedeniyle daha güçlü biçimde kısıtlandığı yönündeki açıklamalarıyla örtüşmektedir. Aynı zamanda Özsoy (2009), Kornfilt (2005) ve Aygen'in (2003) Türkçedeki uzun mesafeli çalkalama ve yerellik ilişkilerine dair açıklamaları da mevcut bulgularla uyumludur. Özellikle özne, tümleyici ve eklenti taşımaları arasında ortaya çıkan farklılıklar, uzun mesafeli bağıntıların yalnızca yüzeysel dizilişle değil, sözdizimsel erişilebilirlik ve yerellik ilkeleriyle belirlendiğini göstermektedir.

Bununla birlikte, çalışmanın bazı sınırlılıklarının elde edilen bulgular üzerinde etkili olmuş olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Öncelikle çalışma yalnızca Türkçe D1, Türk dilleri ve Arapça D1 gruplarıyla sınırlandırılmıştır. Farklı D1 geçmişlerine sahip öğrencilerin araştırmaya dahil edilmesi, ada kısıtlamalarının edinimine ilişkin daha kapsamlı karşılaştırmalar yapılmasına katkı sağlayabilirdi. Ayrıca katılımcıların bireysel işleme farklılıkları, Türkçeye maruz kalma süresi ve kullanım sıklığı gibi değişkenlerin de sonuçları etkilemiş olması mümkündür.

Öz denetimli okuma testinden elde edilen bulgular, ada kısıtlamalarının D2 ediniminde yalnızca temsil düzeyinde değil, işleme düzeyinde de farklılaşabildiğini göstermektedir. Bu durum, işleme temelli yaklaşımlar çerçevesinde değerlendirildiğinde, uzun mesafeli çalkalama yapılarının artan bağımlılık uzaklığı nedeniyle daha yüksek bilişsel yük oluşturmasıyla açıklanabilir. Gibson'ın (1998, 2000) Bağımlılık Yerelliği Kuramına göre, tümce işleme sürecinde birbirine bağımlı öğeler arasındaki uzaklık arttıkça bu öğelerin bellekte tutulması ve bütünleştirilmesi için gereken işleme maliyeti de artmaktadır. Bu bağlamda, özellikle KBelÖK, TÖK ve EAK gibi ada kısıtlamalarını içeren yapılarda yan tümcecikten ana tümcecik başına gerçekleştirilen uzun mesafeli taşıma işlemleri, katılımcıların işleme sürelerinde artışa yol açmış olabilir. D2 öğrencilerinin Türkçe D1 grubuna kıyasla daha uzun okuma süreleri göstermesi ise bu yapıların D2 işlemede daha fazla çalışma belleği yükü ve yeniden çözümleme gerektirmesiyle ilişkilendirilebilir. Bununla birlikte, öz denetimli okuma yöntemi işleme yükünün genel görünümünü ortaya koysa da öğrencilerin hangi tümce bölgelerinde zorlandığını doğrudan göstermemektedir. Bu nedenle gelecekte gerçekleştirilecek çalışmaların, göz izleme gibi daha ayrıntılı anlık işleme teknikleriyle desteklenmesi, yerellik etkilerinin daha ayrıntılı biçimde ortaya konmasına katkı sağlayabilir. Özellikle göz izleme teknikleri, öğrencilerin hangi bölgelerde yeniden çözümleme yaptığını, hangi yapılarda

duraksadığını ve hangi bağıntıları işlemlemede zorlandığını daha ayrıntılı biçimde gösterebilir. Benzer biçimde beyindilbilimsel yöntemlerle desteklenecek çalışmaların, ada ihlallerinin işleme sürecindeki bilişsel maliyetini daha ayrıntılı biçimde ortaya koyması da mümkündür.

Sonuç olarak bu çalışma, Türkçedeki uzun mesafeli çalkalama yapılarının D2 ediniminde tamamen erişilemez olmadığını; ancak bu yapıların ediniminin D1 aktarımı, parametrik yeniden ayarlama, doğal girdiye maruz kalma ve işleme yüküyle birlikte şekillendiğini göstermektedir. Bulgular, Yorumlanabilirlik Varsayımını desteklememekte; buna karşılık TATE ile daha uyumlu bir görünüm sergilemektedir. D2 öğrencileri ada kısıtlamalarına ilişkin soyut sözdizimsel ilkelere erişebilmekte, ancak bu ilkeleri Türkçe D1 grubundaki kadar hızlı, otomatik ve kararlı biçimde uygulayamamaktadır. Bu yönüyle çalışmanın, Türkçede uzun mesafeli çalkalama yapılarının D2 edinimine ilişkin alanyazına hem kuramsal hem de psikodilbilimsel açıdan katkı sunduğu düşünülmektedir.

5.2 Sonuç

Bu çalışma, Türkçedeki uzun mesafeli çalkalama yapılarının D2 edinimindeki görünümünü inceleyerek, ada kısıtlamalarının farklı D1 geçmişlerine sahip öğrenciler tarafından nasıl temsil edildiğine ve işlendiğine ilişkin açıklamalar sunmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışmada, Türkçe D1 konuşucuları ile Türkçeyi D2 olarak edinen Türk dilleri grubu ve Arapça D1 konuşucularının KBelÖK, TÖK ve EAK ihlallerine yönelik dilbilgisellik yargıları, üretim tercihleri ve çevrimiçi işleme süreçleri karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Elde edilen bulgular, ada kısıtlamalarının yalnızca Türkçe D1 konuşucularında değil, Türkçeyi D2 olarak edinen katılımcılarda da büyük ölçüde erişilebilir olduğunu göstermektedir. Tüm gruplarda ada ihlali içeren yapıların dilbilgisi dışı olarak değerlendirilmesi, ED kapsamında öne sürülen yerellik ilkelerinin D2 dilbilgisinde de temsil edildiğine işaret etmektedir. Bununla birlikte, D2 gruplarının özellikle işleme sürecinde Türkçe D1 grubuna kıyasla daha yüksek okuma süreleri sergilemesi, ada kısıtlamalarının D2 ediniminde henüz hedef dil konuşucularındaki kadar otomatikleşmiş yapılara dönüşmediğini ortaya koymaktadır. Özellikle Arapça D1 grubunun bazı koşullarda hedef dilden anlamlı biçimde farklılaşması, D1 kaynaklı sözdizimsel aktarımın işleme süreçleri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Buna karşılık Türk dilleri grubunun Türkçe D1 grubuna daha yakın performans göstermesi, tipolojik benzerliğin D2 edinim sürecini kolaylaştırdığını düşündürmektedir.

Kısıtlama türleri açısından değerlendirildiğinde, KBelÖK koşullarında ortaya çıkan yüksek işleme maliyetinin, karmaşık BelÖ yapılarının katmanlı sözdizimsel yapısından ve taşıma ilişkilerinin daha uzun bağımlılıklar kurmasını gerektirmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu durum, bağımlı öğeler arasındaki uzaklık arttıkça işleme maliyetinin de arttığını öne süren Gibson'ın (1998, 2000) Bağımlılık Yerelliği Kuramı ile uyumludur. TÖK koşullarında ise özne tümceciklerinin taşıma işlemleri üzerinde güçlü bir yerellik etkisi oluşturduğu, bu nedenle özne konumundan gerçekleştirilen taşıma işlemlerinin katılımcılar tarafından daha yüksek işleme yüküyle değerlendirildiği gözlemlenmiştir. EAK koşullarında elde edilen görece düşük okuma süreleri ise bu yapıların dilbilgisi dışı niteliğinin işleme sürecinin erken aşamalarında fark edilmesiyle ilişkili olabilir. Bununla birlikte, tüm gruplarda taşıma içermeyen koşulların en kısa okuma sürelerine sahip olması, ada ihlali içeren yapıların çevrimiçi işleme sırasında ek bilişsel maliyet yarattığını göstermektedir. Bu bulgu, ada kısıtlamalarının yalnızca soyut sözdizimsel ilkeler olmadığını, aynı zamanda gerçek zamanlı dil işleme süreçlerinde bilişsel olarak etkin ve ölçülebilir yapılar olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmanın bulguları TATE ile büyük ölçüde uyum göstermektedir. D2 öğrencilerinin ada ihlallerine duyarlılık göstermesi, ED ilkelerine erişimin D2 ediniminde sürdüğü görüşünü desteklemektedir. Bununla birlikte, gruplar arası farklılıkların tamamen ortadan kalkmaması, D1 aktarımının, devam eden D2 edinimi sürecinin ve işleme yükünün D2 dilbilgisinin kullanımı üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bu durum, D2 ediniminde hem ED erişiminin hem de D1 etkisinin birlikte işlediğini düşündürmektedir. Ayrıca çalışma, Yorumlanabilirlik Varsayımı açısından değerlendirildiğinde, sözdizimsel yerellik ilkelerinin D2 öğrencileri tarafından büyük ölçüde temsil edildiğini; ancak bu ilkelerin çevrimiçi işleme sırasında hedef dil konuşucularındaki kadar hızlı ve otomatik biçimde uygulanamadığını göstermektedir.

Bu çalışma alanyazına birkaç açıdan önemli katkılar sunmaktadır. Öncelikle, Türkçedeki uzun mesafeli çalkalama yapılarının D2 edinimini ada kısıtlamaları çerçevesinde deneysel olarak inceleyen sınırlı sayıda çalışmadan biridir. Ayrıca yalnızca dilbilgisel yargılara değil, üretim verilerine ve çevrimiçi işleme ölçümlerine de yer vererek D2 edinim sürecini çok boyutlu biçimde ele almaktadır. Çalışma, Türkçe gibi serbest sözcük dizilişine sahip bir dilde ada kısıtlamalarının D2 ediniminde nasıl temsil edildiğine ilişkin yeni bulgular sunmakta; farklı D1 geçmişlerine sahip öğrencilerin performanslarını karşılaştırarak tipolojik benzerlik ve aktarım etkilerine ilişkin tartışmalara katkı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, ada

kısıtlamalarının yalnızca kuramsal sözdizimsel yapılar olmadığını, çevrimiçi işleme süreçlerinde de bilişsel olarak gerçek ve ölçülebilir etkiler yarattığını göstermesi bakımından psikodilbilimsel alanyazına katkı sunmaktadır. Bu yönüyle çalışma, Türkçede ada kısıtlamalarının D2 edinimi bağlamında nasıl temsil edildiği ve işlendiğine ilişkin kuramsal ve deneysel tartışmalara güncel veriler üzerinden katkıda bulunmaktadır.

5.3 Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, gelecekte gerçekleştirilecek çalışmalarda farklı D1 geçmişlerine sahip daha geniş katılımcı gruplarıyla çalışılması önerilmektedir. Özellikle Türkçeden tipolojik olarak daha farklı dillere sahip öğrenci gruplarının incelenmesi, D1 aktarımının ada kısıtlamalarının edinimi üzerindeki etkisinin daha ayrıntılı biçimde ortaya konulmasına katkı sağlayabilir.

Ek olarak gelecekte gerçekleştirilecek çalışmaların benzer deneysel desenleri daha ileri dil düzeyindeki D2 öğrenci gruplarına uygulaması önerilmektedir. Özellikle C1 ve üzeri yeterlik düzeyindeki öğrencilerle gerçekleştirilecek çalışmalar, ada kısıtlamalarına ilişkin duyarlılığın dil yeterliği arttıkça nasıl değiştiğini daha ayrıntılı biçimde ortaya koyabilir. Böylece Yorumlanabilirlik Varsayımının, yorumlanamaz özelliklerin kritik dönem sonrasında edinilemeyeceği yönündeki temel iddiaları daha net biçimde sınanabilir.

Çalışmada kullanılan dilbilgisellik değerlendirme testi, boşluk doldurma testi ve öz denetimli okuma testine ek olarak, göz izleme ve tepki süresi temelli farklı çevrimiçi işleme yöntemleri geliştirilebilir. Bu tür yöntemler, ada ihlallerinin işleme sürecindeki anlık bilişsel etkilerini daha ayrıntılı biçimde incelemeye olanak sağlayabilir.

Kuramsal açıdan değerlendirildiğinde ise gelecekte gerçekleştirilecek çalışmaların, KBelÖK, TÖK ve EAK dışında farklı ada kısıtlaması türlerini de incelemesi önerilmektedir. Böylece Türkçede ada kısıtlamalarının D2 edinimindeki temsili daha kapsamlı biçimde ortaya koyulabilir. Ayrıca, bu çalışmada ele alınan tümce başı uzun mesafeli çalkalama yapılarının yanı sıra, farklı sözdizimsel konumlara gerçekleştirilen çalkalama türlerinin de incelenmesi mümkündür. Bu sayede çalkalama işlemlerinin yerellik etkisi ve işleme maliyeti açısından farklılaşma durumu daha ayrıntılı biçimde ortaya koyulabilir. Bu tür çalışmaların, Türkçedeki uzun mesafeli çalkalama yapılarının sözdizimsel temsilini ve işleme özelliklerini daha geniş bir kuramsal çerçevede değerlendirmeye katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abney, S. P. (1987). *The English noun phrase in its sentential aspect* [Doktora tezi]. Indiana University.
- Agbayani, B. K. (1998). *Feature attraction and category movement* [Doktora tezi]. University of California.
- Agbayani, B. K. (1999). The locality and optionality of scrambling. *North East Linguistics Society*, 29(2), 1-10.
- Akan, T. (2009). *On scrambling in Turkish* [Yüksek lisans tezi]. Boğaziçi Üniversitesi.
- Alazzawie, A. (2020). The focus function and derivation of object displacement in Standard Arabic. *Heliyon*, 6(4), 1-8. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2020.e03792>
- AlBzour, B. A. (2015). Arabic determinative phrase: DP movement or scrambling? *Advances in Language and Literary Studies*, 6(5), 87-96. <https://doi.org/10.7575/aiac.all.v.6n.5p.87>
- Aldosari, S. (2015). *The role of individual differences in the acceptability of island violations in native and non-native speakers* [Doktora tezi]. University of Kansas.
- Aldwayan, S. N. (2008). *The acquisition and processing of wh-movement by Najdi learners of English* [Doktora tezi]. University of Kansas.
- Aleman Banon, J. (2012). *The native and nonnative processing of number and gender agreement in Spanish: An ERP investigation* [Doktora tezi]. University of Kansas.
- Al-Jadani, A. S. R. (2016). *Second language acquisition of the dative alternation in English and Arabic: A bidirectional study* [Doktora tezi]. University of York.
- Alsowiliem, A. (2014). *The acquisition of definite and indefinite articles in English by L1 speakers of Saudi Arabic* [Doktora tezi]. University of Sheffield.

- Al-Thubaiti, K. (2007). Age effects on the acquisition of uninterpretable features by proficient Saudi Arabic speakers of English. *The Proceedings of the 5th University of Cambridge Postgraduate Conferences in Language Research*, 1-8.
- Aydın, Ö. (1998). İkinci dil olarak Türkçe ediniminde dönüşlü adillara ilişkin yorumlar. *XII. Dilbilim Kurultayı Bildirileri*, 175-186.
- Aygen, G. (2003). Extractability and the nominative case feature on tense. İçinde A. S. Özsoy, D. Akar, M. Nakipoğlu Demiral, E. E. Erguvanlı Taylan, & A. A. Koç (Ed.), *Studies in Turkish linguistics: Proceedings of the tenth international conference in Turkish linguistics* (ss. 81-94). Boğaziçi University Press.
- Beck, M.-L. (1997). Viruses, parasites, and optionality in L2 performance. *Second Language Research Forum*.
- Bley-Vroman, R. (1989). What is the logical problem of foreign language learning? İçinde S. M. Gass & J. Schachter (Ed.), *Linguistic perspectives on second language acquisition* (ss. 41-68). Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9781139524544.005>
- Bond, K. (2011). *Examining morphological sensitivity and individual differences in the acquisition of agreement in a second language* [Yüksek lisans tezi]. University of Kansas.
- Bošković, Ž., & Takahashi, D. (1998). Scrambling and last resort. *Linguistic Inquiry*, 29(3), 347-366.
- Chang, Y. H. (2022). *The possibility of English speakers' L2 acquisition of Chinese tense: "You" in "You + VP" as Chinese tense marker* [Yüksek lisans tezi]. National Taiwan Normal University.
- Chen, Y. (2019). *The acquisition of Japanese relative clauses by L1 Chinese learners* [Doktora tezi]. University of Hawai'i at Manoa.

- Cherici, A. (2024). *Alternative realities investigating comprehension and production of counterfactuals by L1-English learners of Chinese* [Doktora tezi]. Indiana University.
- Chomsky, N. (1973). Conditions on transformations. İçinde R. S. Kayne, T. Leu, & R. Zanuttini (Ed.), *An annotated syntax reader: Lasting insights and questions* (ss. 58-73). Wiley-Blackwell.
- Chomsky, N. (1982). *Some concepts and consequences of the theory of Government and Binding*. MIT Press.
- Chomsky, N. (1995). *The Minimalist Program*. MIT.
- Chomsky, N. (2000). Minimalist inquiries: The framework. İçinde R. Martin, D. Michaels, & J. Uriagereka (Ed.), *Step by step essays on minimalist syntax in honor of Howard Lasnik* (ss. 89-155). MIT Press.
- Chomsky, N. (2001). Derivation by phase. İçinde R. S. Kayne, T. Leu, & R. Zanuttini (Ed.), *An annotated syntax reader: Lasting insights and questions* (ss. 482-496). Wiley Blackwell, A John Wiley & Sons, Ltd., Publication.
- Clahsen, H. (1988). Parameterized grammatical theory and language acquisition: A study of the acquisition of verb placement and inflection by children and adults. İçinde S. Flynn & W. O'Neil (Ed.), *Linguistic theory in second language acquisition* (ss. 47-75). Kluwer Academic Publishers. <https://doi.org/10.1007/978-94-009-2733-9>
- Clahsen, H., & Muysken, P. (1989). The UG paradox in L2 acquisition. *Second Language Research*, 5(1), 1-29. <https://doi.org/10.1177/026765838900500101>
- Conradie, S. (2005). Investigating “full transfer”: Preliminary data From the adult L2 acquisition of Afrikaans. *Stellenbosch Papers in Linguistics*, 36, 1-33. <https://doi.org/10.5774/36-0-12>

- Cook, V. J. (1977). Cognitive processes in second language learning. *IRAL - International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 15(1-4), 1-20.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1515/iral.1977.15.1-4.1>
- Cook, V. J. (1985). Chomsky's universal grammar and second language learning. *Applied Linguistics*, 6(1), 2-18. <https://doi.org/https://doi.org/10.1093/applin/6.1.2>
- Correa, P. A. P. (2011). Relexification scope and the limits of full transfer full access hypothesis in second language acquisition. *Gragoatá*, 16(30), 155-167.
<https://doi.org/10.22409/gragoata.2011n30a32928>
- Çakır, S. (2014). *The analysis of the L2 performances of Turkish speakers on the island constraints in English to assess the validity of the Interpretability Hypothesis* [Doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Çakır, S. (2016). Island constraints and adjunct & argument asymmetry in Turkish. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, (2), 1-15. <https://doi.org/10.18492/dad.282138>
- Çakır, S. (2020). Long distance scrambling and operator movement in Turkish. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 16(1), 440-457. <https://doi.org/10.17263/jlls.712873>
- Çakır, S. (2022). *The locality conditions on syntactic displacement*. Anı Yayıncılık.
- Çalışır Zenci, S. (2015). *İkinci dil olarak Türkçe ediniminde açık ve örtük adıllar* [Doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Dogaru, A. (2021). Subjects in L2 English: The role of feature interpretability. *Bucharest Working Papers in Linguistics*, 23(2), 51-67. <https://doi.org/10.31178/BWPL.23.2.3>
- El-Ghazoly, B. (2013). *Feature reassembly and forming syntactic ties The acquisition of non-canonical agreement in Arabic L2* [Doktora tezi]. Indiana University.
- El-Nabih, H. A. (2010). *The acquisition of the English causative-inchoative alternation by Arabic native speakers* [Doktora tezi]. Boston College.

- Erguvanlı, E. E. (1984). *The function of word order in Turkish grammar*. University of California Press.
- Eubank, L. (1994a). Optionality and the initial state in L2 development. İçinde T. Hoekstra & B. D. Schwartz (Ed.), *Language acquisition studies in Generative Grammar* (ss. 369-388). John Benjamins. GLOW Conference, Amsterdam ; Philadelphia.
- Eubank, L. (1994b). Towards an explanation for the late acquisition of agreement in L2 English. *Second Language Research*, 10(1), 84-93.
<https://doi.org/10.1177/026765839401000104>
- Eubank, L., Beck, M.-L., & Aboutaj, H. (1997). OI effects and optionality in the interlanguage of a Moroccan-Arabic speaking learner of French. *American Association of Applied Linguistics*.
- Eubank, L., Bischof, J., Huffstutler, A., Leek, P., & West, C. (1997). “Tom eats slowly cooked eggs”: Thematic-verb raising in L2 knowledge. *Language Acquisition*, 6(3), 171-199.
- Flynn, S. (1996). A parameter-setting approach to second language acquisition. İçinde W. C. Ritchie & T. K. Bhatia (Ed.), *Handbook of second language acquisition* (ss. 121-158). Academic Press.
- Franceschina, F. (2005). *Fossilized second language grammars: The acquisition of grammatical gender*. John Benjamins Publishing Company.
- Fukui, N. (1993). Parameters and optionality. *Linguistic Inquiry*, 24(3), 399-420.
- Gabriele, A., Bond, K., Fiorentino, R., & Banon, J. A. (2011). Individual differences and the role of the L1 in L2 processing: An ERP investigation. *Proceedings of the 11th Generative Approaches to Second Language Acquisition Conference (GASLA 2011)*, 17-29. <https://doi.org/10.13140/2.1.4357.7281>
- Gibson, E. (1998). Linguistic complexity: Locality of syntactic dependencies. *Cognition*, 68(1), 1-76. [https://doi.org/10.1016/S0010-0277\(98\)00034-1](https://doi.org/10.1016/S0010-0277(98)00034-1)

- Gibson, E. (2000). Dependency locality theory: A distance-based theory of linguistic complexity. İçinde A. Marantz, Y. Miyashita, & O. Wayne (Ed.), *Mage, language, brain: Papers from the first mind articulation project symposium* (ss. 95-126). MIT Press.
- Gieselmann, S., Kluender, R., & Caponigro, I. (2010). *Pragmatic processing factors in negative island contexts*. 22.
- Göksel, A., & Kerslake, C. (2005). *Turkish: A comprehensive grammar*. Routledge.
- Gribanova, V., & Manetta, E. (2016). Ellipsis in wh-in-situ languages: Deriving apparent sluicing in Hindi-Urdu and Uzbek. *Linguistic Inquiry*, 47(4), 631-668. https://doi.org/10.1162/LING_a_00225
- Gürel, A. (2002). *Linguistic characteristics of second language acquisition and first language attrition: Turkish overt versus null pronouns* [Doktora tezi]. McGill University.
- Hawkins, R. (2005). Revisiting wh-movement: The availability of an uninterpretable [wh] feature in interlanguage grammars. İçinde L. Dekydtspotter (Ed.), *Proceedings of the 7th Generative Approaches to Second Language Acquisition Conference* (ss. 124-137). Cascadilla Press.
- Hawkins, R., & Chan, C. Y. (1997). The partial availability of Universal Grammar in second language acquisition: The 'failed functional features hypothesis'. *Second Language Research*, 13(3), 187-226. <https://doi.org/10.1191/026765897671476153>
- Hawkins, R., & Hattori, H. (2006). Interpretation of English multiple wh-questions by Japanese speakers: A missing uninterpretable feature account. *Second Language Research*, 22(3), 269-301. <https://doi.org/10.1191/0267658306sr269oa>
- He, X. (2017). *Second language acquisition of particle-verb constructions in English by adult Mandarin speakers* [Yüksek lisans tezi]. University of North Carolina.

- Hoffman, B. (1995). *The computational analysis of the syntax and interpretation of “free” word order in Turkish* [Doktora tezi]. Pennsylvania University.
- Hoop, H. de. (2003). Scrambling in Dutch: Optionality and optimality. İçinde S. Karimi (Ed.), *Word order and scrambling* (ss. 201-216). Blackwell Publishing.
- Hopp, H. (2005). Constraining second language word order optionality: Scrambling in advanced English-German and Japanese-German interlanguage. *Second Language Research*, 21(1), 34-71. <https://doi.org/10.1191/0267658305sr246oa>
- İşsever, S. (2008). EPP-driven scrambling and Turkish. İçinde T. Kurebito (Ed.), *Ambiguity of morphological and syntactic analyses* (ss. 27-41). Tokyo: Tokyo University of Foreign Studies (Research Institute for Languages of Asia and Africa [ILCAA]) Press.
- Jiang, Y. (2012). *In support of the full access full transfer hypothesis: Evidence from error patterns in the second language acquisition of English articles* [Yüksek lisans tezi]. Tromsø University.
- Johnson, J. S., & Newport, E. L. (1989). Critical period effects in second language learning: The influence of maturational state on the acquisition of English as a second language. *Cognitive Psychology*, 21(1), 60-99. [https://doi.org/10.1016/0010-0285\(89\)90003-0](https://doi.org/10.1016/0010-0285(89)90003-0)
- Judy, T., Guijarro-Fuentes, P., & Rothman, J. (2008). Adult accessibility to L2 representational features: Evidence from the Spanish DP. *Selected Proceedings of the 2007 Second Language Research Forum*. Selected Proceedings of the 2007 Second Language Research Forum.
- Karimi, S. (Ed.). (2003). *Word order and scrambling*. Blackwell Pub. <https://doi.org/10.1002/9780470758403>
- Karimi, S. (2005). *A minimalist approach to scrambling: Evidence from Persian*. Walter de Gruyter.

- Kiparsky, P., & Kiparsky, C. (1970). Fact. İçinde M. Bierwisch & K. E. Heidolph (Ed.), *Progress in linguistics* (ss. 69-76). Mouton.
- Klassen, J. (2015). *Second language acquisition of focus prosody in English and Spanish* [Doktora tezi]. McGill University.
- Kong, S. (2005). The partial access of Universal Grammar in second language acquisition: An investigation of the acquisition of English subjects by L1 Chinese speakers. *Journal of East Asian Linguistics*, 14(3), 227-265. <https://doi.org/10.1007/s10831-005-1602-6>
- Kornfilt, J. (2005). Asymmetries between pre-verbal and post-verbal scrambling in Turkish. İçinde J. Sabel & M. Saito (Ed.), *The free word order phenomenon: Its syntactic sources and diversity* (ss. 163-181). Mouton de Gruyter.
- Köylü, Y. (2010). *Acquisition of English reflexives by Turkish L2 learners of English* [Yüksek lisans tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Krause, W. R. L. (2011). *Modal past tense: An applied linguistics approach* [Doktora tezi]. The University of Texas at El Paso.
- Leal, T., Slabakova, R., Ivanov, I., & Tryzna, M. (2016). Uninterpretable features in L2A again: Interrogatives in the L2 English of Kuwaiti Arabic speakers. *Proceedings of the 13th Generative Approaches to Second Language Acquisition Conference (GASLA 2015)*, 101-112.
- Lebeaux, D. (1991). Relative clauses, licensing, and the nature of the derivation. *Perspectives on Phrase Structure: Heads and Licensing*, 20, 209-239. https://doi.org/10.1163/9789004373198_011
- Lee, E. H. (2012). *Spanish-speaking learners' acquisition of English VPE and wh-extraction out of VPE* [Doktora tezi]. University of South Carolina.

- Lee, M. K. T. (2014). *Negative wh-quantifiers in Cantonese: A syntactic proposal and an investigation of adult English-Cantonese interlanguage* [Doktora tezi]. University of York.
- Lopez Prego, B. (2012). *Examining the nature of variability in gender and number agreement in native and non-native Spanish* [Yüksek lisans tezi]. University of Kansas.
- Mahajan, A. K. (1990). *The A/A-bar distinction and movement theory* [Doktora tezi]. MIT.
- Martoccio, A. M. (2012). *The acquisition of differential object marking in L2 Spanish learners* [Doktora tezi]. University of Illinois.
- Mauffray, E. (2024). *On the acquisition and maintenance of periphrastic and se-passives in L2 and heritage Spanish* [Doktora tezi]. University of California.
- Miyagawa, S. (2001). The EPP, scrambling, and wh-in-situ. İçinde M. J. Kenstowicz (Ed.), *A life in language* (ss. 293-338). MIT Press.
- Miyagawa, S. (2003). A-movement scrambling and options without optionality. İçinde S. Karimi (Ed.), *Word order and scrambling* (1. publ, ss. 177-200). Blackwell Publishing.
- Miyagawa, S. (2005). EPP and semantically vacuous scrambling. İçinde J. Sabel & M. Saito (Ed.), *The free word order phenomenon: Its syntactic sources and diversity* (ss. 181-220). Mouton de Gruyter.
- Montrul, S., Foote, R., Perpiñán, S., Thornhill, D., & Vidal, S. (2006). Full access and age effects in adult bilingualism: An investigation of Spanish accusative clitics and word order. *Selected Proceedings of the 9th Hispanic Linguistics Symposium*, 217-228.
- Okuma, T. (2015). *Overt Pronoun Constraint effects in second language Japanese* [Doktora tezi]. McGill University.
- Ótrott-Kovács, E. (2024). Control and intermediate scrambling: An investigation of Kazakh relative clauses. *Glossa: A Journal of General Linguistics*, 9(1), 1-59. <https://doi.org/10.16995/glossa.11082>

- Özçelik, Ö. (2009). L2 acquisition of scope: Testing the full transfer full access hypothesis. *Proceedings of the 10th Generative Approaches to Second Language Acquisition Conference (GASLA 2009)*. Proceedings of the 10th Generative Approaches to Second Language Acquisition Conference (GASLA 2009).
- Özsoy, A. S. (1996). A'-dependencies in Turkish. İçinde B. Rona (Ed.), *Current issues in Turkish linguistics* (ss. 139-158). Hitit Yayınevi.
- Özsoy, A. S. (2009). Turkish as a (non)-wh-movement language. İçinde E. A. Csato, G. Ims, J. Parslow, F. Thiesen, & E. Türker (Ed.), *Turcological letters to Bernt Brendemoen* (ss. 221-232). Novus forlag.
- Prentza, A., & Tsimpli, I.-M. (2013). The interpretability of features in second language acquisition: Evidence from null and postverbal subjects in L2 English. *Journal of Greek Linguistics*, 13(2), 323-365. <https://doi.org/10.1163/15699846-13130204>
- Ranjan, R. (2016). *Acquisition of ergative case in L2 Hindi-Urdu* [Doktora tezi, University of Iowa]. <https://doi.org/10.17077/etd.fju48vz5>
- Rengifo, A. G. (2012). *The acquisition of grammatical gender in Spanish by English-speaking L2 learners* [Yüksek lisans tezi]. Purdue University.
- Rizzi, L. (2006). On the form of chains: Criterial positions and ECP effects. İçinde L. L.-S. Cheng & N. Corver (Ed.), *Wh-movement: Moving on* (ss. 97-133). MIT Press.
- Rodriquez, E. (2013). *Native and non-native processing of Spanish SE in a self-paced reading task* [Doktora tezi]. Florida State University.
- Rogers, V. (2010). *Syntactic development in the second language acquisition of French by instructed English learners* [Doktora tezi]. Newcastle University.
- Ross, H. (1984). *Inner islands* (C. Brugman & M. Macaulay, Ed.; ss. 258-265). Berkeley Linguistics Society, University of California, Berkeley.
- Ross, J. R. (1967). *Constraints on variables in syntax*. MIT.

- Sabel, J., & Saito, M. (2005). *The free word order phenomenon: Its syntactic sources and diversity*. Mouton de Gruyter.
- Saito, M. (1985). *Some asymmetries in Japanese and their theoretical implications*. MIT.
- Saito, M. (2006). *Optional A-scrambling*. The 16th Japanese/Korean Linguistics Conference, Kyoto University.
- Saito, M., & Fukui, N. (1998). Order in phrase structure and movement. *Linguistic Inquiry*, 29(3), 439-474.
- Schafer, R. (1995). Negation and verb second in Breton. *Natural Language and Linguistic Theory*, 13(1), 135-172. <https://doi.org/10.1007/BF00992780>
- Schwartz, B. D., & Sprouse, R. A. (1996). L2 cognitive states and the Full Transfer/Full Access model. *Second Language Research*, 12(1), 40-72. <https://doi.org/10.1177/026765839601200103>
- Shormani, M. Q. (2015). Is Standard Arabic a VSO language? Evidence from syntax and semantics. *Al-Qalam Journal*, 3, 1-49. <https://doi.org/10.35695/1946-000-003-012>
- Smith, N., & Tsimpli, I. M. (1995). *The signs of a savant: Language, learning and modularity*. Blackwell Publishing.
- Solaimani, E., Myles, F., & Lawyer, L. (2024). Testing the Interpretability Hypothesis: Evidence from acceptability judgments of relative clauses by Persian and French learners of L2 English. *Second Language Research*, 40(3), 481-504. <https://doi.org/10.1177/02676583231162783>
- Stepanov, A. (2000). The timing of adjunction. *North East Linguistics Society*, 30, 1-15.
- Şimşek, A. (2012). Araştırma modelleri. İçinde A. Şimşek (Ed.), *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (ss. 80-107). Anadolu Üniversitesi.

- Tipkova, K. (2014). *In support of the full transfer hypothesis: The realization of direct objects in the sentence production of Russian L2 learners of English* [Yüksek lisans tezi]. Tromsø University.
- Tsimpli, I. M. (2003). Clitics and determiners in L2 Greek. *Proceedings of the 6th Generative Approaches to Second Language Acquisition Conference*, 331-339.
- Tsimpli, I. M., & Dimitrakopoulou, M. (2007). The Interpretability Hypothesis: Evidence from wh-interrogatives in second language acquisition. *Second Language Research*, 23(2), 215-242. <https://doi.org/10.1177/0267658307076546>
- Tsimpli, I. M., & Mastropavlou, M. (2007). Feature interpretability in L2 acquisition and SLI: Greek clitics and determiners. İçinde J. M. Liceras, H. Zobl, & H. Goodluck (Ed.), *The role of formal features in second language acquisition* (ss. 142-183). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315085340-6>
- Tsimpli, I. M., & Roussou, A. (1991). Parameter-resetting in L2? *UCL Working Papers in Linguistics*, 3, 149-170.
- Tucker, D. M. (2013). *Scope licensing in English sentences containing universal quantifiers and negation by L1-Mandarin Chinese L2-English adult learners* [Yüksek lisans tezi]. Eastern Illinois University.
- Vainikka, A., & Young-Scholten, M. (1994). Direct access to X'-theory. Evidence from Korean and Turkish adult learning German. İçinde T. Hoekstra & B. D. Schwartz (Ed.), *Language acquisition studies in Generative Grammar* (ss. 265-316). John Benjamins. GLOW Conference, Amsterdam ; Philadelphia.
- Vainikka, A., & Young-Scholten, M. (1996a). Gradual development of L2 phrase structure. *Second Language Research*, 12(1), 7-39. <https://doi.org/10.1177/026765839601200102>

- Vainikka, A., & Young-Scholten, M. (1996b). The early stages in adult L2 syntax: Additional evidence from Romance speakers. *Second Language Research*, 12(2), 140-176. <https://doi.org/10.1177/026765839601200202>
- Vazquez, S. (2024). *L2 acquisition of the Spanish subjunctive disjoint reference effect with desiderative predicates by speakers of L1 English* [Doktora tezi]. Georgia State University.
- Vogel, E. (2017). *Native vs. Non-native processing of Spanish: The role of lexical and grammatical aspect* [Doktora tezi]. Florida State University.
- Waber, K., & Czendlik, W. (2002). *Second language acquisition and theories of universal grammar*.
- White, L. (1988). Island effects in second language acquisition. İçinde S. Flynn & W. O'Neil (Ed.), *Linguistic theory in second language acquisition* (ss. 144-173). Kluwer Academic Publishers.
- White, L. (1996). Universal Grammar and second language acquisition: Current trends and new directions. İçinde W. C. Ritchie & T. K. Bhatia (Ed.), *Handbook of second language acquisition* (ss. 85-120). Academic Press.
- White, L. (2000). Second language acquisition: From initial to final state. İçinde J. Archibald (Ed.), *Second language acquisition and linguistic theory* (ss. 130-155). Blackwell Publishing.
- Yangklang, P. (2012). *L2 acquisition of epistemic modality in English by L1 Thai-speaking children and adults* [Doktora tezi]. The University of Leeds.
- Yao, J. (2022). *Chinese causative resultative V-Vs and their acquisition by L1 European Portuguese learners* [Doktora tezi]. Universidade de Lisboa.
- Yavuz, N. (2012). *İkinci dil olarak Türkçe ve Japoncada çalkalamanın edinimi* [Doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.

Yi, L. (2018). *Acquisition of Chinese wh-questions by English L2 learners* [Yüksek lisans tezi].

The University of Mississippi.

Yuan, B. (1997). Asymmetry of null subjects and null objects in Chinese speakers' L2 English.

Studies in Second Language Acquisition, 19(4), 467-497.

<https://doi.org/10.1017/S0272263197004038>

Zheng, Y. (2013). *Aquisição do sujeito nulo por parte dos alunos Chineses que adquirem*

Português Europeu como língua segunda [Yüksek lisans tezi]. Universidade de Lisboa.



EKLER

Ek-1: Etik Onay Belgesi



NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
ETİK KURUL KARARI

Etik Kurul Toplantı Tarihi/Sayısı ve Karar No	Tarih :07/02/2025 Toplantı Sayısı: 03 Karar No :2025/83
Araştırmanın Başlığı	Türkçedeki Uzun Mesafeli Çalkalama Yapılarının İkinci Dil Olarak Edinimi.
Sorumlu Araştırmacı	Doç. Dr. Sinan ÇAKIR
Yardımcı Araştırmacı	Lisansüstü Öğrenci: Arş. Gör. Betül KARAKAŞ
Etik Kurul Kararı	23186 sayılı başvuru Etik Kurul tarafından değerlendirilmiş olup, başvurunun bilimsel araştırma etiği açısından “ Uygun ” olduğuna karar verilmiştir.

07/02/2025

Başkan

Ek-2: Katılımcı Demografik Bilgi Formu

Katılımcı Demografik Bilgileri

Ad Soyad	
Uyruk	
Yaş	
Cinsiyet	<input type="checkbox"/> Kadın <input type="checkbox"/> Erkek
Dil düzeyi	
Öğrenim düzeyi (En son bitirdiğiniz okul)	<input type="checkbox"/> Lise Lisans <input type="checkbox"/> Ön Lisans <input type="checkbox"/> Lisans <input type="checkbox"/> Yüksek
Ne zamandır Türkiye’desiniz?	
Türkiye’ye gelmeden önce Türkçe biliyor muydunuz?	<input type="checkbox"/> Evet <input type="checkbox"/> Hayır

Ek-3: Dilbilgisellik Değerlendirme Testleri

DİLBİLGİSELLİK DEĞERLENDİRME TESTİ (A GRUBU)

Aşağıdaki tümcelerin Türkçe dilbilgisine uygunluk durumunu -2 ile 2 arasında bir puanlama ile değerlendiriniz. Değerlendirme sürecinde verilen tümcelerin Türkçe için dilbilgisel olarak doğru veya sorunlu olma durumlarına dikkat ediniz.

Puanlama ölçeği aşağıdaki gibidir:

- 2 puan:** Dilbilgisel olarak kesinlikle doğru
- 1 puan:** Dilbilgisel olarak doğru
- 0 puan:** Emin değilim
- 1 puan:** Dilbilgisel olarak yanlış
- 2 puan:** Dilbilgisel olarak kesinlikle yanlış

Örnek: Tuğçe önümüzdeki yıl üniversiteden mezun olacak. (___ 2 ___)

1. Pınar Kadir'in hırsızlık sebebiyle hapse girdiği gerçeğini öğrendi. (_____)
2. Doğum günümde Ahmet'in yaptığı sürpriz beni çok şaşırttı. (_____)
3. Herkese Deniz'in yarın ilk uçakla buraya geleceği söylendi. (_____)
4. Elif'in sosyal medyada paylaştığı fotoğrafları herkes çok beğendi. (_____)
5. Kerem'in Buse dün akşam kasadan altınları çaldığı söylentilerini bu sabah duydu. (_____)
6. Hakan Seda'nın bir an önce projeyi bitirebilmesi için ona yardım etti. (_____)
7. Sezen'in akşam yemeği için seçtiği mekan herkesçe beğenildi. (_____)
8. Gökçe'nin Cem'i üniversiteyi birincilikle bitirmesi çok şaşırttı. (_____)
9. Ben Meral'in Tolga'yı sevdiği iddialarına inanmıyorum. (_____)
10. Ayakta Pelin'i herkesin Ali'yi alkışlaması çok duygulandırdı. (_____)
11. Alper'in Fatma bu sınavı kolaylıkla geçebilmesi için ona ders çalıştırdı. (_____)
12. Geçen sene gerçekleşen patlamanın ardından fabrikada ciddi güvenlik önlemleri alındı. (_____)
13. Ayşe'ye ben Barış'ın geçen ay ödünç verdiği kitabı bugün başkasında gördüm. (_____)
14. Kötü hava şartlarından dolayı okulların tatil olması öğrencileri çok mutlu etti. (_____)
15. Kediyi küçük çocuğu köpeğin durmadan kovalaması çok güldürdü. (_____)
16. Borçlarını ödeyebilmek için, Buğra geçen sene aldığı arabayı satışa çıkarmış. (_____)
17. Yanlışlıkla herkes Aslı'nın Melda'ya gönderdiği mesajı merak ediyor. (_____)
18. Mezuniyet törenini öğrenciler müdürün sonlandırmasının ardından evlerine dağıldılar. (_____)
19. Ece okuldan sonra kafede çalıştığı için eve çok yorgun geliyor. (_____)
20. Ceyda Burak'tan geçen ay aldığı parayı bugün ödeyecek. (_____)
21. Girmesiyle beraber davetliler gelin ve damadın salona alkışlamaya başladılar. (_____)

DİLBİLGİSELLİK DEĞERLENDİRME TESTİ (B GRUBU)

Aşağıdaki tümcelerin Türkçe dilbilgisine uygunluk durumunu -2 ile 2 arasında bir puanlama ile değerlendiriniz. Değerlendirme sürecinde verilen tümcelerin Türkçe için dilbilgisel olarak doğru veya sorunlu olma durumlarına dikkat ediniz.

Puanlama ölçeği aşağıdaki gibidir:

- 2 puan:** Dilbilgisel olarak kesinlikle doğru
- 1 puan:** Dilbilgisel olarak doğru
- 0 puan:** Emin değilim
- 1 puan:** Dilbilgisel olarak yanlış
- 2 puan:** Dilbilgisel olarak kesinlikle yanlış

Örnek: Tuğçe önümüzdeki yıl üniversiteden mezun olacak. (2)

1. Üniversiteyi Cem’i Gökçe’nin birincilikle bitirmesi çok şaşırttı. ()
2. Elif’in sosyal medyada paylaştığı fotoğrafları herkes çok beğendi. ()
3. Kadir’in Pınar hırsızlık sebebiyle hapse girdiği gerçeğini öğrendi. ()
4. Borçlarını ödeyebilmek için, Buğra geçen sene aldığı arabayı satışa çıkarmış. ()
5. Sonlandırmasının ardından öğrenciler müdürün mezuniyet törenini evlerine dağıldılar. ()
6. Doğum günümde Ahmet’in yaptığı sürpriz beni çok şaşırttı. ()
7. Altınları Buse Kerem’in dün akşam kasadan çaldığı söylentilerini bu sabah duydu. ()
8. Seda’nın Hakan bir an önce projeyi bitirebilmesi için ona yardım etti. ()
9. Sezen’in akşam yemeği için seçtiği mekan herkesçe beğenildi. ()
10. Deniz’in herkese yarın ilk uçakla buraya geleceği söylendi. ()
11. Kötü hava şartlarından dolayı okulların tatil olması öğrencileri çok mutlu etti. ()
12. Ece okuldan sonra kafede çalıştığı için eve çok yorgun geliyor. ()
13. Geçen ay ben Barış’ın Ayşe’ye ödünç verdiği kitabı bugün başkasında gördüm. ()
14. Geçen sene gerçekleşen patlamanın ardından fabrikada ciddi güvenlik önlemleri alındı. ()
15. Pelin’i herkesin Ali’yi ayakta alkışlaması çok duygulandırdı. ()
16. Davetliler gelin ve damadın salona girmesiyle beraber alkışlamaya başladılar. ()
17. Ceyda Burak’tan geçen ay aldığı parayı bugün ödeyecek. ()
18. Durmadan küçük çocuğu köpeğin kediyi kovalaması çok güldürdü. ()
19. Bu sınavı Fatma Alper’in kolaylıkla geçebilmesi için ona ders çalıştırdı. ()
20. Ben Meral’in Tolga’yı sevdiği iddialarına inanmıyorum. ()
21. Herkes Aslı’nın Melda’ya yanlışlıkla gönderdiği mesajı merak ediyor. ()

DİLBİLGİSELLİK DEĞERLENDİRME TESTİ (C GRUBU)

Aşağıdaki tümcelerin Türkçe dilbilgisine uygunluk durumunu -2 ile 2 arasında bir puanlama ile değerlendiriniz. Değerlendirme sürecinde verilen tümcelerin Türkçe için dilbilgisel olarak doğru veya sorunlu olma durumlarına dikkat ediniz.

Puanlama ölçeği aşağıdaki gibidir:

- 2 puan:** Dilbilgisel olarak kesinlikle doğru
- 1 puan:** Dilbilgisel olarak doğru
- 0 puan:** Emin değilim
- 1 puan:** Dilbilgisel olarak yanlış
- 2 puan:** Dilbilgisel olarak kesinlikle yanlış

Örnek: Tuğçe önümüzdeki yıl üniversiteden mezun olacak. (2)

1. Sezen'in akşam yemeği için seçtiği mekan herkesçe beğenildi. ()
2. Hapse Pınar Kadir'in hırsızlık sebebiyle girdiği gerçeğini öğrendi. ()
3. Birincilikle Cem'i Gökçe'nin üniversiteyi bitirmesi çok şaşırttı. ()
4. Borçlarını ödeyebilmek için, Buğra geçen sene aldığı arabayı satışa çıkarmış. ()
5. Projeyi Hakan Seda'nın bir an önce bitirebilmesi için ona yardım etti. ()
6. Geçen sene gerçekleşen patlamanın ardından fabrikada ciddi güvenlik önlemleri alındı. ()
7. Dün akşam Buse Kerem'in kasadan altınları çaldığı söylentilerini bu sabah duydu. ()
8. Doğum günümde Ahmet'in yaptığı sürpriz beni çok şaşırttı. ()
9. Buraya herkese Deniz'in yarın ilk uçakla geleceği söylendi. ()
10. Öğrenciler müdürün mezuniyet törenini sonlandırmasının ardından evlerine dağıldılar. ()
11. Ben Meral'in Tolga'yı sevdiği iddialarına inanmıyorum. ()
12. Ben Barış'ın Ayşe'ye geçen ay ödünç verdiği kitabı bugün başkasında gördüm. ()
13. Gelin ve damadın davetliler salona girmesiyle beraber alkışlamaya başladılar. ()
14. Ece okuldan sonra kafede çalıştığı için eve çok yorgun geliyor. ()
15. Herkesin Pelin'i Ali'yi ayakta alkışlaması çok duygulandırdı. ()
16. Kolaylıkla Fatma Alper'in bu sınavı geçebilmesi için ona ders çalıştırdı. ()
17. Elif'in sosyal medyada paylaştığı fotoğrafları herkes çok beğendi. ()
18. Kötü hava şartlarından dolayı okulların tatil olması öğrencileri çok mutlu etti. ()
19. Aslı'nın herkes Melda'ya yanlışlıkla gönderdiği mesajı merak ediyor. ()
20. Ceyda Burak'tan geçen ay aldığı parayı bugün ödeyecek. ()
21. Küçük çocuğu köpeğin kediyi durmadan kovalaması çok güldürdü. ()

DİLBİLGİSELLİK DEĞERLENDİRME TESTİ (D GRUBU)

Aşağıdaki tümcelerin Türkçe dilbilgisine uygunluk durumunu -2 ile 2 arasında bir puanlama ile değerlendiriniz. Değerlendirme sürecinde verilen tümcelerin Türkçe için dilbilgisel olarak doğru veya sorunlu olma durumlarına dikkat ediniz.

Puanlama ölçeği aşağıdaki gibidir:

- 2 puan:** Dilbilgisel olarak kesinlikle doğru
- 1 puan:** Dilbilgisel olarak doğru
- 0 puan:** Emin değilim
- 1 puan:** Dilbilgisel olarak yanlış
- 2 puan:** Dilbilgisel olarak kesinlikle yanlış

Örnek: Tuğçe önümüzdeki yıl üniversiteden mezun olacak. (2)

1. Hırsızlık sebebiyle Pınar Kadir'in hapse girdiği gerçeğini öğrendi. ()
2. Elif'in sosyal medyada paylaştığı fotoğrafları herkes çok beğendi. ()
3. Cem'i Gökçe'nin üniversiteyi birincilikle bitirmesi çok şaşırttı. ()
4. Barış'ın ben Ayşe'ye geçen ay ödünç verdiği kitabı bugün başkasında gördüm. ()
5. Geçen sene gerçekleşen patlamanın ardından fabrikada ciddi güvenlik önlemleri alındı. ()
6. Yarın herkese Deniz'in ilk uçakla buraya geleceği söylendi. ()
7. Müdürün öğrenciler mezuniyet törenini sonlandırmasının ardından evlerine dağıldılar. ()
8. Ben Meral'in Tolga'yı sevdiği iddialarına inanmıyorum. ()
9. Buse Kerem'in dün akşam kasadan altınları çaldığı söylentilerini bu sabah duydu. ()
10. Sezen'in akşam yemeği için seçtiği mekan herkesçe beğenildi. ()
11. Fatma Alper'in bu sınavı kolaylıkla geçebilmesi için ona ders çalıştırdı. ()
12. Ali'yi Pelin'i herkesin ayakta alkışlaması çok duygulandırdı. ()
13. Doğum günümde Ahmet'in yaptığı sürpriz beni çok şaşırttı. ()
14. Ceyda Burak'tan geçen ay aldığı parayı bugün ödeyecek. ()
15. Bir an önce Hakan Seda'nın projeyi bitirebilmesi için ona yardım etti. ()
16. Kötü hava şartlarından dolayı okulların tatil olması öğrencileri çok mutlu etti. ()
17. Melda'ya herkes Aslı'nın yanlışlıkla gönderdiği mesajı merak ediyor. ()
18. Borçlarını ödeyebilmek için, Buğra geçen sene aldığı arabayı satışa çıkarmış. ()
19. Köpeğin küçük çocuğu kediyi durmadan kovalaması çok güldürdü. ()
20. Salona davetliler gelin ve damadın girmesiyle beraber alkışlamaya başladılar. ()
21. Ece okuldan sonra kafede çalıştığı için eve çok yorgun geliyor. ()

Ek-5: Öz Denetimli Okuma Testi Tümceleri

A GRUBU

1. Elif'in sosyal medyada paylaştığı fotoğrafları herkes çok beğendi.

Doğum günümde Ahmet'in yaptığı sürpriz beni çok şaşırttı.

Ece okuldan sonra kafede çalıştığı için eve çok yorgun geliyor.

Soru: Kim kafede çalışıyor?

Cevap: Ece Ahmet

2. Ceyda Burak'tan geçen ay aldığı parayı bugün ödeyecek.

Borçlarını ödeyebilmek için, Buğra geçen sene aldığı arabayı satışa çıkarmış.

Sezen'in akşam yemeği için seçtiği mekan herkesçe beğenildi.

Soru: Buğra neyi satışa çıkarmış?

Cevap: Evi Arabayı

3. Pelin Onur'un iş için apar topar İstanbul'a gittiği haberini aldı.

Hülya'ya Mete'nin yarın akşam Konya'ya döneceği söylendi.

Filmin sona ermesiyle beraber seyirciler salonu terk etti.

Soru: Kim yarın akşam Konya'ya dönecek?

Cevap: Mete Pelin

4. Büyük farkla herkesi Mehmet'in yarışmayı kazanması çok sevindirdi.

Okan benim projeyi en kısa zamanda yetiştirebilmem için bana destek oldu.

Küçük çocuk bahçeden bu sabah topladığı çiçekleri annesine verdi.

Soru: Küçük çocuk çiçekleri ne zaman topladı?

Cevap: Dün Bu sabah

5. Merve'nin üniversite sınavında dereceye girmesi ailesini çok gururlandırdı.

Eksiksiz Harun Beyza'nın akşam yemeğini hazırlayabilmesi için ona yardımcı oldu.

Cüzdanı Orhan'ın çaldığı söylentilerine kimse inanmıyor.

Soru: Harun kime yardımcı oldu?

Cevap: Beyza'ya Merve'ye

6. Bana Gizem Murat'ın doğum günüm için aldığı pastayı çok beğendi.

Hasta olduğu için Zehra bir haftadır işe gelmiyor.

Mezuniyet töreninde Derya'nın yaptığı konuşma herkesi duygulandırdı.

Soru: Zehra ne zamandır işe gelmiyor?

Cevap: Bir haftadır Bir aydır

7. Hasan'ın ben Sema'ya iki gün önce hediye ettiği saati bugün masasında gördüm.

Dersi öğrenciler öğretmenin bitirmesiyle beraber koşarak bahçeye çıktılar.

Selin Fransa'dan geçen sene aldığı elbiseyi bugün mezuniyet töreninde giydi.

Soru: Hasan Sema'ya ne hediye etti?

Cevap: Elbise Saat

8. Bütün çocuklar ders zilinın çalmasıyla beraber sınıflara koştular.

Müdürün herkese toplantıyı yarına ertelediği duyuruldu.

Ceren'in geçen sene sahiplendiği kedi bugün evden kaçmış.

Soru: Bütün çocuklar zil çalınca nereye koştular?

Cevap: Sınıflara Bahçeye

B GRUBU

1. Elif'in sosyal medyada paylaştığı fotoğrafları herkes çok beğendi.

Doğum günümde Ahmet'in yaptığı sürpriz beni çok şaşırttı.

Ece okuldan sonra kafede çalıştığı için eve çok yorgun geliyor.

Soru: Kim kafede çalışıyor?

Cevap: Ece Ahmet

2. Ceyda Burak'tan geçen ay aldığı parayı bugün ödeyecek.

Borçlarını ödeyebilmek için, Buğra geçen sene aldığı arabayı satışa çıkarmış.

Sezen'in akşam yemeği için seçtiği mekan herkesçe beğenildi.

Soru: Buğra neyi satışa çıkarmış?

Cevap: Evi Arabayı

3. Filmin sona ermesiyle beraber seyirciler salonu terk etti.

Mete'nin Hülya'ya yarın akşam Konya'ya döneceği söylendi.

Cüzdanı Orhan'ın çaldığı söylentilerine kimse inanmıyor.

Soru: Orhan'ın neyi çaldığı söyleniyor?

Cevap: Altınları Cüzdanı

4. Onur'un Pelin iş için apar topar İstanbul'a gittiği haberini aldı.

Mezuniyet töreninde Derya'nın yaptığı konuşma herkesi duygulandırdı.

Bitirmesiyle beraber öğrenciler öğretmenin dersi koşarak bahçeye çıktılar.

Soru: Kim apar topar İstanbul'a gitti?

Cevap: Onur Pelin

5. Ceren'in geçen sene sahiplendiği kedi bugün evden kaçmış.

Sema'ya ben Hasan'ın iki gün önce hediye ettiği saati bugün masasında gördüm.

Benim Okan projeyi en kısa zamanda yetiştirebilmem için bana destek oldu.

Soru: Kimin kedisi evden kaçmış?

Cevap: Sema Ceren

6. Hasta olduğu için Zehra bir haftadır işe gelmiyor.

Doğum günüm için Gizem Murat'ın bana aldığı pastayı çok beğendi.

Küçük çocuk bahçeden bu sabah topladığı çiçekleri annesine verdi.

Soru: Zehra neden bir haftadır işe gelmiyor?

Cevap: İstifa ettiği için Hasta olduğu için

7. Selin Fransa'dan geçen sene aldığı elbiseyi bugün mezuniyet töreninde giydi.

Herkesi Mehmet'in yarışmayı büyük farkla kazanması çok sevindirdi.

Harun Beyza'nın akşam yemeğini eksiksiz hazırlayabilmesi için ona yardımcı oldu.

Soru: Selin geçen sene nereden elbise aldı?

Cevap: Fransa'dan İngiltere'den

8. Merve'nin üniversite sınavında dereceye girmesi ailesini çok gururlandırdı.

Bütün çocuklar ders ziliyle beraber sınıflara koştular.

Toplantıyı herkese müdürün yarına ertelediği duyuruldu.

Soru: Toplantı ne zamana ertelendi?

Cevap: Haftaya Yarına

C GRUBU

1. Elif'in sosyal medyada paylaştığı fotoğrafları herkes çok beğendi.

Doğum günümde Ahmet'in yaptığı sürpriz beni çok şaşırttı.

Ece okuldan sonra kafede çalıştığı için eve çok yorgun geliyor.

Soru: Kim kafede çalışıyor?

Cevap: Ece Ahmet

2. Ceyda Burak'tan geçen ay aldığı parayı bugün ödeyecek.

Borçlarını ödeyebilmek için, Buğra geçen sene aldığı arabayı satışa çıkarmış.

Sezen'in akşam yemeği için seçtiği mekan herkesçe beğenildi.

Soru: Buğra neyi satışa çıkarmış?

Cevap: Evi Arabayı

3. Mezuniyet töreninde Derya'nın yaptığı konuşma herkesi duygulandırdı.

İstanbul'a Pelin Onur'un iş için apar topar gittiği haberini aldı.

Bütün çocuklar ders zilinin çalmasıyla beraber sınıflara koşular.

Soru: Derya nerede konuşma yaptı?

Cevap: Mezuniyet töreninde Düğünde

4. Mehmet'in herkesi yarışmayı büyük farkla kazanması çok sevindirdi.

İki gün önce ben Hasan'ın Sema'ya hediye ettiği saati bugün masasında gördüm.

Cüzdanı Orhan'ın çaldığı söylentilerine kimse inanmıyor.

Soru: Kim yarışmayı büyük farkla kazandı?

Cevap: Hasan Mehmet

5. Öğrenciler öğretmenin dersi bitirmesiyle beraber koşarak bahçeye çıktılar.

Selin Fransa'dan geçen sene aldığı elbiseyi bugün mezuniyet töreninde giydi.

Gizem Murat'ın bana doğum günüm için aldığı pastayı çok beğendi.

Soru: Gizem neyi çok beğendi?

Cevap: Hediyeyi Pastayı

6. Küçük çocuk bahçeden bu sabah topladığı çiçekleri annesine verdi.

Konya'ya Hülya'ya Mete'nin yarın akşam döneceği söylendi.

Filmin sona ermesiyle beraber seyirciler salonu terk etti.

Soru: Küçük çocuk çiçekleri kime verdi?

Cevap: Kardeşine Annesine

7. Yarına herkese müdürün toplantıyı ertelediği duyuruldu.

Beyza'nın Harun akşam yemeğini eksiksiz hazırlayabilmesi için ona yardımcı oldu.

Merve'nin üniversite sınavında dereceye girmesi ailesini çok gururlandırdı.

Soru: Kim Beyza'ya yardım etti?

Cevap: Harun Merve

8. Projeyi Okan benim en kısa zamanda yetiştirebilmem için bana destek oldu.

Hasta olduğu için Zehra bir haftadır işe gelmiyor.

Ceren'in geçen sene sahiplendiği kedi bugün evden kaçmış.

Soru: Ceren'in kedisi ne zaman evden kaçmış?

Cevap: Dün Bugün

D GRUBU

1. Elif'in sosyal medyada paylaştığı fotoğrafları herkes çok beğendi.

Doğum günümde Ahmet'in yaptığı sürpriz beni çok şaşırttı.

Ece okuldan sonra kafede çalıştığı için eve çok yorgun geliyor.

Soru: Kim kafede çalışıyor?

Cevap: Ece Ahmet

2. Ceyda Burak'tan geçen ay aldığı parayı bugün ödeyecek.

Borçlarını ödeyebilmek için, Buğra geçen sene aldığı arabayı satışa çıkarmış.

Sezen'in akşam yemeği için seçtiği mekan herkesçe beğenildi.

Soru: Buğra neyi satışa çıkarmış?

Cevap: Evi Arabayı

3. Mezuniyet töreninde Derya'nın yaptığı konuşma herkesi duygulandırdı.

Akşam yemeğini Harun Beyza'nın eksiksiz hazırlayabilmesi için ona yardımcı oldu.

Küçük çocuk bahçeden bu sabah topladığı çiçekleri annesine verdi.

Soru: Kimin yaptığı konuşma herkesi duygulandırdı?

Cevap: Derya'nın Beyza'nın

4. Filmin sona ermesiyle beraber seyirciler salonu terk etti.

Apar topar Pelin Onur'un iş için İstanbul'a gittiği haberini aldı.

Yarın akşam Hülya'ya Mete'nin Konya'ya döneceği söylendi.

Soru: Onur ne için İstanbul'a gitti?

Cevap: Gezme için İş için

5. Cüzdanı Orhan'ın çaldığı söylentilerine kimse inanmıyor.

Ben Hasan'ın Sema'ya iki gün önce hediye ettiği saati bugün masasında gördüm.

Öğretmenin öğrenciler dersi bitirmesiyle beraber koşarak bahçeye çıktılar.

Soru: Ayça saati nerede görmüş?

Cevap: Dolapta Masada

6. Ceren'in geçen sene sahiplendiği kedi bugun evden kaçmış. Murat'ın Gizem bana doğum gunum için aldığı pastayı çok beğendi. Hasta olduğu için Zehra bir haftadır işe gelmiyor.

Soru: Murat kime pasta aldı?

Cevap: Bana Gizem'e

7. Yarışmayı herkesi Mehmet'in buyuk farkla kazanması çok sevindirdi. Selin Fransa'dan geçen sene aldığı elbiseyi bugun mezuniyet toreninde giydi. Bütün ocuklar ders zilinin çalmasıyla beraber sınıflara koştular.

Soru: Selin ne zaman Fransa'dan elbise aldı?

Cevap: Geçen ay Geçen sene

8. En kısa zamanda Okan benim projeyi yetiştirebilmem için bana destek oldu. Merve'nin universite sınavında dereceye girmesi ailesini çok gururlandırdı. Herkese muddurun toplantıyı yarına ertelediği duyuruldu.

Soru: Merve'nin dereceye gitmesi kimi duygulandırdı?

Cevap: Ailesini Arkadaşlarını